T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

HAMDÎ EFENDİ'NİN "MANZÛM MÜNÂCÂT ve ARZ-I HÂCÂT – MANZÛM ESMÂ-İ HÜSNÂ ŞERHİ" ADLI ESERİ (İNCELEME – METİN)

Oğuz YILMAZ
1230208058

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Melek DİKMEN

ISPARTA, 2014

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA
SINAV TUTANAĞI

Tez Savunması 1

Tarih: 20/6/2014

Enstitü Yönetim Kurulunun 9/ 6/2014tarih ve 1394 s ayılı kararıyla oluşturulan jürimiz İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi Oğuz YILMAZ'nın "Hamdî Efendi'nin "Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi" Adlı Eseri (İnceleme-Metin)" başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 20/6/2014tarihinde saat10.30'da toplanmış ve adayı tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya 60dakika süreyle teziyle ilgili Ek'te sunulan sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

☒ **Tezin kabul edilmesine**
(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

☐ **Tezde düzeltme verilmesine**
(Öğrenci, tezde gerekli görülen düzeltmeleri yaptıktan sonra üç (3) ay içinde savunmasını yineleyecektir.)

☐ **Tezin reddedilmesine**
(Öğrenci, yeni tez konusu belirlemelidir.)

***Tez adı değişikliği ~~yapıldı~~/yapılmadı.**

oy birliği/~~oy çokluğu~~ ile karar verilmiştir.

Gereği için arz olunur.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	Yrd. Doç. Dr. Melek DİKMEN	[imza]
Üye	Prof .Dr. Bilal KEMİKLİ	[imza]
Üye	Yrd. Doç Dr. Aliye YILMAZ	[imza]

Ek : Herbir jüriye ait tez değerlendirme jüri raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

YEMİN METNİ

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Hamdî Efendi'nin "Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi" Adlı Eseri" (İnceleme-Metin)" adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya'da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Oğuz YILMAZ

20.06.2014

(YILMAZ, Oğuz, Hamdî Efendi'nin "Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi" Adlı Eseri (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2014)

ÖZET

Türk İslam Edebiyatı bilim dalının konularından birisi Cenab-ı Allah ile ilgili türlerdir. Bu türler içerisinde tevhîd dışında Allah'ın isimlerini O'nun zatı, isim ve sıfatları hakkında bilgiler veren ve Allah'ı bu isim ve sıfatlar ışığında tanıtan esmâ-i hüsnâlar, havâssı, şerhleri, muammaları ve bu isimler ile Allah'a niyazda bulunmayı konu edinen münâcâtlar önemli bir yere sahiptir. Çalışmaya konu olan ve XIX. yüzyılda yazılan Hamdî Efendi'nin eserinde Allah'ın isimleri manzum olarak şerh edilirken bu isimlerin anlamları ile irtibat kurularak Allah'a niyazda bulunulmakta ve dua edilmektedir. Her ne kadar müstakil olarak esmâ-i hüsnâlardan bahsedilebilmekte ise de şairlerin müstakil eser şeklinde münâcât yazdıklarına şahit olunmamaktadır. Şairler İslâmî kitap telifi geleneğine uyarak hangi tür olursa olsun eserlerinin başına münâcât koydukları bilinmekte ve bunlar, o eserin sadece küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu bakımdan eser, türünün nadir örneklerindendir. Ayrıca şair geleneğin devam etmesine de katkıda bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler
Allah, Dinî-Tasavvufî Şiir, Esmâ-i Hüsnâ, Hamdî Efendi, Kâdirî, Münâcât

(YILMAZ, Oğuz, Hamdi Efendi's "Manzûm Münacat ve Arz-ı Hacat-Manzum Esma-i Hüsna Şerhi" His Work (Text-Analyse), Master's Thesis, Isparta, 2014)

ABSTRACT

One of the subjects of Turkish Islamic Literature is the literary genres about God. Within these literary genres except tawhid, asma al-husna that gives information about His names and properties and introduces God in the light of these names and properties and munacat whose subject is its hawas, explanations and entreating God with His names have a significant place. In Hamdi Efendi's work that was written in 19th century, names of God are explained in verse and the author entreats and prays to God according to the meanings of these names. Although seperate asma al-husna works are mentioned, it is not seen that the poets write seperate munacat works. The poets act according to the tradition of Islamic book writing and add a munacat in the beginning of their works. These munacats constitute a brief part of the work. Within this respect, work is one of the rare examples of this genre. Also the poet made a contribution to the tradition to be maintained.

Key Words
God, Religious-Mystical Poet, Asma al-Husna, Hamdi Efendi, Kadiri, Munacat

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BÖLÜM

HAMDÎ EFENDİ'NİN HAYATI ve "MANZÛM MÜNÂCÂT ve ARZ-I HÂCÂT-MANZÛM ESMÂ-İ HÜSNÂ ŞERHİ" ADLI ESERİ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN NÜSHA TANITIMI-TRANSKRİBE METODU-METİN

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.md.	: Adı geçen madde
a. mlf	: Aynı müellif
a.g.t.	: Adı geçen tez
a.g.tb.	: Adı geçen tebliğ
b.	: İbn/bin
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
d.	: Doğumu
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
haz.	: Hazırlayan
HRÜ	: Harran Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
m.ö.	: Milattan önce
ö.	: Ölümü
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	: Sayfa sırası
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVY	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
thk.	: Tahkik
ts.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vr.	: Varak
yy	: Yüzyıl
yy.	: Yayın yeri yok

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

(آ) ا	a, ā	ص	ṣ
(أ) ا	a, e, ı, i, u, ü	ض	ż, ḍ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s̱	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ڭ	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẕ, d̲	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ى	y, ı, i, ī
		ء	ʾ

ÖNSÖZ

İslamiyetle tanışan Türk toplumunun, bu medeniyet dairesine girdiklerinde sosyo-kültürel ve kutsala dayanan hayatlarında birtakım değişiklikler olmuştur. Bu dairenin içini ise İslam ile birlikte bu dinin özel yorumlanışı olarak adlandırabileceğimiz tasavvuf oluşturmaktadır. Bu değişim; –doğal olarak- ibadet, muamelat ve hukuk alanlarını etkilediği gibi ilerleyen zamanlarda toplumdaki yansımalarıyla estetik, edebiyat ve sanatta da bariz bir şekilde kendisini göstermiştir.

İslamiyet ve yine bu din kaynaklı olan tasavvufun birleştiği temel nokta Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmektir. Nitekim müslüman olmanın ilk şartı Allah'a inanmaktır. Bu bağlamda tasavvufî felsefenin -genel manada- özünü; alemde Allah'tan başka her şeyin bir tecelliden ibaret olduğu (vahdet) ve insanın (nüzûl ederek) gurbete geldiği dünya hayatından aslını bularak insan-ı kamil mertebesine yükselme (urûc) düşüncesi oluşturmaktadır.

Edebiyatımız da din ve tasavvuf zemininde kurulmuş, gelişmiş ve zenginlemiştir. Bu bağlamda Cenab-ı Allah'ı konu edinen tevhîd, münâcât ve esmâ-i hüsna, Hz. Peygamber'i konu edinen mevlid, siyer, hilye, kırk hadis vb., dinî-tasavvufî konuları ihtiva eden Kur'ân tercümesi, ilm-i hal, devriyye, ilahi, nutuk gibi eserler yazılmıştır. Ayrıca edebiyatımızda la-dinî eserlerin (divan, halk edebiyatı) dahi dinî muhtevadan yoksun olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

Şüphesiz edebiyatımızdaki başat konulardan birini alemlerin yaratıcısı olan Cenab-ı Allah oluşturmaktadır. Nitekim ilk bilinmesi ve tanınması gereken Cenab-ı Allah'tır. Müellifler gerek mensur gerek manzum eserlerde onun varlığı, birliği, isim, sıfat ve filleri çerçevesinde tanıtma gayreti içerisinde olmuşlardır. Ayrıca onun tevhîdini, isim ve mütealliklerini ele aldıkları gibi nasslardan hareketle bu isim ve sıfatlarla ona yakarışta bulunmuşlardır. Böylece İslamî Türk Edebiyatı kategorisine giren Cenab-ı Allah ile ilgili türler; tevhîd, esmâ-i hüsnâ ve münâcât etrafında şekillenmiştir. Edebiyatımızda -İslam'la tanıştıktan sonra- bu türden pek çok eser yazılmıştır. Hamdî Efendi de manzum esmâ-i hüsnâ şerhi ve manzum münâcât türlerinden oluşan bir eser kaleme almıştır. Çalışmanın ana çatısını bu eser oluşturmaktadır.

Çalışma bir giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde İslamiyet ve tasavvufun genelde Türkler özelde ise Osmanlı Devleti üzerindeki tesirine dair bilgilere ve Türk toplumunun din ve tasavvuf merkezli oluşan edebiyatına temas edilmiştir. Bu minvaldeki edebî eserler, mensur veya manzum özellikleri açısından kıyas edilmiş ve -çalışmanın nazım esasına dayalı yazılmasından dolayı- manzum söz söylemenin üzerinde durulmuştur. Daha sonra Türk edebiyat alanları, Türk İslam Edebiyatı türleri ve bu sahadaki Cenab-ı Allah ile ilgili türlere değinilmiştir. Son olarak ise araştırmanın konusu, amacı, metodu, kaynakları ve çalışılan eserin tür içindeki yeri ve önemine dair bilgilere yer verilmiştir.

Birinci bölüm üç başlık altında işlenmekte olup esmâ-i hüsnâ ve münâcât kavramlarının sözlük ve terim tahlilleriyle konuya giriş yapılmış, esmâ-i hüsnâ ve münâcât türü ile ilgili eski ve güncel ürünler derlenerek bu eserlerin şekil ve muhtevaları genel hatlarıyla incelenmiştir. Daha sonra bu kavramların özel olarak edebiyat, kültür ve sanat hayatımızdaki yeri hakkında bilgiler verilmiştir. Bu bölümde ayrıca, ortak olarak Cenâb-ı Allah ile ilgili türler olmaları hasebiyle münâcât, tevhîd ve esmâ-i hüsnâlar arasındaki ilişkisinin değerlendirilmesi yer almaktadır.

İkinci bölüm iki başlıkta ele alınmıştır. Birinci başlıkta eserin müellifi olan Hamdî Efendi'nin hayatı ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Biyografi ve tezkire türü kaynaklarda şairin hayatı ile bilgi bulunmadığından, onun hayatına dair bilgiler şiirlerinden hareketle tasnif edilerek oluşturulmuştur. Bunların çoğu eserdeki şiirlerden derlenmiş olan -eserin yazıldığı tarih ve şairin bu dönemde kaç yaşında olduğu gibi- net ve kesin bilgilerdir. Bazı bilgiler ise yine şiirlerden derlenmekle birlikte diğerleri kadar net olmadığı için -şairin doğum yeri veya yaşadığı bölge gibi- yapılan araştırma, tespit, değerlendirme ve çıkarımlardan oluşmaktadır. Şairin doğumu, eğitimi olup olmadığı, yaşadığı dönem, tasavvufî hayat ve kişiliği ve vefatı hakkındaki bilgiler burada yer almaktadır.

İkinci bölümün ikinci başlığında, eserin şekil ve muhteva yönünden tahlili yapılmıştır. Şeklen tahlilinde; eserde geçen başlıklar, kafiye/redif çeşitleri, eserde kullanılan nazım şekil ve türleri, şiirler söylenirken hangi ölçü üzere bina edildiği ve eserin dil-üslubuyla ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Muhteva tahlilinde ise eserin dinî-tasavvufî yönden tahlili örnekleriyle ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm Osmanlıca yazma olan eserin metnine dairdir. Burada metnin nüsha tanıtımı ve metin oluşturulurken gözetilen esaslar bulunmaktadır. Son olarak ise eserin transkribe edilen metnine yer verilmiştir.

Çalışmanın hazırlanmasında tek bir kişinin ismi geçse de, arka planda sevgi, şefkat, merhamet, ilim ve adaplarıyla bizi yetiştiren, eğiten, dualarını ve maddi-manevi desteklerini esirgemeyen ve çalışmamızı yaparken yardımını gördüğümüz, ilgi ve bilgilerinden istifade ettiğimiz kişiler bulunmaktadır. Öncelikle beni yetiştiren ve bugünlere gelmemde en büyük pay sahibi olarak gördüğüm, çalışma esnasında madden uzak olsam da manen sürekli yanımda hissettiğim aileme sonsuz sevgi, saygı ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca kendisinden lisans dönemi boyunca çok şey öğrendiğim ve hala da öğrenmeye devam ettiğim, gerek bir ders halkasında gerekse bir sohbet meclisinde kah zorluklar karşısında azimlendirici kah bu alanda çalışmalar yapmaya teşvik edici ve yüreklendirici nezih telkinleri ile beni yönlendiren Sayın Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ Hocam'a, ara ara meşguliyet verdiğim ve tezin kaynaklarını temin etme konusunda yardımını gördüğüm, eserleri ve şiirleri vasıtasıyla kendisinden çokça istifade ettiğim kıymetli Hocam Sayın Prof. Dr. Alim YILDIZ’a, imam-hatiplik görevim esnasında tanıdığım, her daim babalığını ve arkadaşlığını gördüğüm Bursa/Yenişehir Ulu Camii Emekli İmam-Hatibi Sayın Sait DENİZ’in şahsında din görevlisi arkadaşlarıma, yüksek lisans arkadaşım Atilla GÖKDEMİR’e, lisans, ev ve iş arkadaşım Arş. Gör. İsa KOÇ’a, oda arkadaşım Arş. Gör. İbrahim AKÇA'ya, çalışma arkadaşlarıma, kadim dostlarım Arş. Gör. Abdulhalim BAŞAL, Kasım ASLANBOĞA, Uğur ÖZDEMİR, İbrahim KILIÇ, Mustafa ŞAHİNER, Muhammet KARA’ya, Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Aliye YILMAZ'a, bu çalışmayı seçmemde ve çalışmanın nihayete ermesinde bilgisinden ve tecrübesinden yararlandığım değerli danışmanım Sayın Yrd. Doç Dr. Melek DİKMEN Hocam'a en derin teşekkürlerimi sunmak isterim.

Ayrıca ÖYP05591-YL13 proje numarasıyla tezimizi destekleyen SDÜ ÖYP Koordinatörlüğü’ne de teşekkür ederim.

Oğuz YILMAZ

Haziran 2014

Isparta

GİRİŞ

Türkler, İslamlaştıktan sonra birçok topluluk ve boy az veya çok ömür sürdüren devletler kurmuştur. Bu boylardan dünya tarihine en büyük mührü ise tam anlamıyla bir imparatorluk vücuda getiren Osmanlı Devleti vurmuştur. Osmanlılar, kurmuş olduğu devlet yapısı itibariyle kültüre, sanata, ahlaka, ilme ve irfana özel bir değer vermiş ve bu değerleri zenginleştirip, geliştirmesi ile bütün çağlara örnek olabilecek zirve bir medeniyet tesis etmeyi başarmıştır. Bunda İslam dininin yadsınamaz bir payı vardır. İslam dini bu tür amillerin ve erdemlerin üzerinde önemle durmuş, gerek rivayet gerek dirayete (yorum) dayalı kaynaklarda bunlara gereken vurguyu yapmıştır. Medeniyeti inşa edenler de bu gibi değerlerin milleti-ümmeti her yönden ulvileştireceği gerçeğinin şuurunda olmuşlardır.

Bu toplumun ataları, erenleri İslam'a girmelerinden itibaren bu dinin inanç esaslarına samimiyetle sarılmışlar, dinin yücelmesi ve yayılması hususunda bütün gayretlerini sarf etmişlerdir. Allah inancı, peygamber sevgisi, ibadet-muamelat vb. konuları kendi içlerinde bütün benlikleriyle kabullenmiş, çoğu zamanda gönüllerinden taşan derunî hisleri söze ve yazıya dökmüşlerdir. Bunların bir kısmı tasavvufî hayat gerçeği ekseninde tezahür etmiş ve toplumu olumlu yönde derinden etkilemiştir. Bunun sonucunda tasavvuf yolunu takip edenler medeniyete inanılmaz katkılar yapmışlar, dine girildiğinden itibaren yılların ve yüce şahsiyetlerin katkılarıyla din, kültür, sanat ve edebî alanlarda büyük bir olgunluk seviyesine ulaşmışlardır.

Böylesine muazzam bir medeniyetin inşasında, temelinden binasına kadar kullanılan harçlardan biri olan ve bu toplumun sacayağı konumunda bulunan tasavvuf[1] -Osmanlı siyasî, fikri, ilmi ve toplumsal vb. tarihine baktığımız zaman- etkisini her alanda göstermiştir. Devletin en üst kademesinden halkın en alt tabakasına kadar hemen bütün fertlerde bu harcın derin izlerinin olduğu muhakkaktır. Buna tarikat müessesinin eklenmesiyle oluşan algı ve yorumlar toplumun dinî hayat seviyesinin yükselmesine vesile olmuş, gerek yaşadıkları Anadolu topraklarında gerek ila-yı kelimettullah gaye

---

[1] Osmanlı şiirinde tasavvuf etkisinin boyutları için bkz.: E. J. Wilkinson Gibb, *Osmanlı Şiir Tarihi* I-V, çev.: Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998, c. I; Mahmut Erol Kılıç, *Sufi ve Şiir*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2009; Ali Nihat Tarlan, *Şeyhî Divanı'nı Tetkik*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.

edinerek gittikleri yerlerde (Balkanlar, Afrika, Asya...) olağanüstü tesirler bırakmışlardır.

Bununla birlikte bu toplumun etrafında toplandığı en büyük ortak payda şüphesiz Cenab-ı Allah, Hz. Peygamber ve ikisine duyulan coşkun ve sınırsız sevgidir. Bu duyguları derinden yaşayan ve tecrübe eden mutasavvıflar zikir meclislerinde, sohbetlerde, yazdıkları eserlerde sevgilerinin tezahürlerini güzel bir şekilde aktarmayı başarmışlardır. Bu bağlamda halkı irşad ve terbiye etmeyi onlara karşı vefa borçları olarak bilmiş ve bu borcu da ellerinden geldiğince ödemek istemişlerdir. Onları sevme ve sevdirme yanında, en iyi ve doğru bir şekilde tanıtma çabası; birtakım edebî türlerin (tevhîd, esmâ-i hüsnâ, na't, gazavat-nâme vb.) ortaya çıkmasını ayrıca edebiyatımızın az veya çok dinî karakterde kurulup gelişmesini de sağlamışlardır.

Cenab-ı Allah veya Hz. Peygamber çeşitli ilim disiplinlerinde ele alındığı gibi edebiyatımızda da kendi ıstılahı içerisinde zengin bir şekilde işlenerek pek çok ürün verilmiştir. Bu edebî ürünlerin metinleri müstakil bir şekilde mensur, manzum veya hem mensur hem manzum tarzın müşterekliğiyle yazılmışlardır. Edebiyatımızda mensur yazan müelliflere nâsir, manzum yazanlara ise nâzım veya şair[2] denmiştir.

Edebiyatın malzemesi cümleler, kelimeler ve harflerdir. Nâsir veya şair bu malzemeleri kendi kapasitesi ve kabiliyetince bir düzene sokar, işler ve bu malzemelerden "mutlak güzeli" ortaya çıkarma gayreti içerisine girer. Bu gayret özellikle şairlerde kendisini daha fazla hissettirmektedir. Nitekim şair az ve öz kelamla meramını dile getirmeye çalışır. Kelimeleri istifi, gerçek veya mecaz anlamda kullanışı, ritim ve ahenge önem vermesi gibi unsurların hepsi mesajının güzel ve etkili bir şekilde aktarılmasında önemli rol oynar. Fakat kafiye, redif, vezin gibi teknik konular genelde, tasannu ve hüner gösterme endişesini doğurduğundan manzum eserler, mensur eserlere nazaran didaktiklik ve bir mesaj iletme aracı olma özelliği bakımından az da olsa geride kalmıştır.

Bu bağlamda nazım, tabiat itibarıyla nesre göre dar çerçevededir. Büsbütün başka bir nizamın birleştirdiği kesik cümleler, söze kah yontulmuş bir mermerin düzgün salabetini, kah bir manzaranın renk ve gölgelerini veren ve her an tarifsiz bir musikiyi peşinden sürükleyip götüren değişiklikleri ile hiçbir davayı ispata, nesir kadar müsait

[2] Şiir ve nazmın ayırıcı özellikleri ve tarifleri için bkz.: Ömer Ferid Kam, *Asar-ı Edebiye Tedkikatı*, haz.: Halil Çeltik, Birleşik Yayınevi, Ankara, Eylül 2008, s. 50-52.

değildir. Sanat eseri olan şiirin kendi varlığından başka bir hedefi yoktur.[3] Böylelikle şiir, bir sanat faaliyeti olup, bedii unsurlar ve hazlar taşımaktadır. Şiiri oluşturan lafız, mana ve ahenk güzelliği, şairler tarafından daima üstün tutulmuştur. Bu güzelliği bulabilen şaire ise, mutlaka değer verilmiştir.[4] Yahya Kemal şiirin ritim yani nazım sanatı olduğu, güfteden önce bestenin geldiği ve mısralarında nağme hissedilmeyen bir manzumenin sadece bir güfte olduğu için onu yazanın şair sayılmayıp nesir vadisine atıldığı görüşündedir.[5]

Nesir sahası nazım vadisinden daha serbesttir ve orada kalem oynatacak kişi vezin-kafiye gibi engellerle karşılaşmadıkları ve nasirlerimiz genel edebî kurallar dışındaki kurallara pek riayet etmediğinden[6] hareket alanları sınırlı olmamıştır. Şiir müslüman edebiyatlarında, tasavvufî cereyanlar yaygınlaştıktan sonra nesrin önüne geçmiştir. Özellikle İran ve Anadolu sahalarında tasavvufî duyarlık yepyeni bir sembolizm ve mecaz örgüsünün oluşmasına yol açmıştır. Şairler de bu sembolizm ve mecazları kullanarak hareket alanlarını genişletmiş kelimelerle oynama imkanına sahip olmuştur.[7]

Bilindiği gibi Türk edebiyatının bilinen ilk yazılı ürünleri olan Orhun Kitabeleri, nesir olarak bengü taşlara kazınmıştır. Bu ise bize nesrin ne kadar eski ve köklü bir geçmişi olduğunu gösterir. Ancak Klasik edebiyatımız çerçevesinde verilen eserlere bakıldığında gerek nitelik gerek nicelik bakımından her dönemde nesrin nazım karşısında çok gerilerde kaldığı açıkça görülür. Günümüzde tamamen mensur olarak işlenen hemen her konunun eski edebiyatımızda nazmen de kaleme alınmış olması, nazmın ne kadar ağır bastığının açık bir göstergesidir.[8] Yahya Kemal ise nesirsizliğimizden yakınarak "*çok az yazmak, çok kötü yazmak ve çok kısa yazmak*" yönleriyle nesrimizi kusurlu ve noksan bularak bu durumu nedenleriyle eleştirir. Nesir, resimle birlikte fikri hayata etki etmesi ve muhayyileyi en fazla işleten sanattır. Edebiyatımız ve toplumumuz bu iki sanattan da mahrum kalmıştır.[9]

---

3 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah Yayınları, İstanbul, Kasım 2011, s. 13-14.

4 Adnan Karaismailoğlu, *Klasik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2001, s. 77

5 Yahya Kemal Beyatlı, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 2012, s. 7.

6 Kam, *a.g.e.*, s. 59.

7 Beşir Ayvazoğlu, *Aşk Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul, Ekim 2013, s. 170-173.

8 Cihan Okuyucu, Ahmet Kartal, M. Fatih Köksal, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yayınları, Ankara, Eylül 2012, s. 13.

9 Beyatlı, *a.g.e.*, s. 71.

Nazmın nesir karşısındaki galebesinin birtakım nedenleri bulunduğu da gerçektir. Manzum olarak yazmanın bariz nedenlerinden biri nazmın tabiatında bulunan cazibedir.[10] Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "*şiir her türlü menfaat endişesinden uzak, gayesini yalnız kendinde bulan bir mükemmeliyettedir*"[11] sözleri bu durumu kuvvetlendirir niteliktedir. Amil Çelebioğlu, özellikle dinî konuların manzum yazılma nedenlerini; "*nazımın şair oluşu veya bu sahada eser verme isteği, terceme eserlerde aslının da manzum oluşu, talimi konularda manzum yazma geleneğinin mevcudiyeti, nazire yazma geleneği, kolay okuma ve ezberleme*"[12] olarak ifade etmiştir. Bu sebeplere baktığımız zaman manzum eser yazmanın gelenek[13] veya gelenekle ilintili tarafı açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim edebiyatımız da yılların verdiği birikimle oluşmuş geleneği esas almayı ön şart kabul eden ve her dönemin kendi şartları içerisinde gelişimini sürdüren bir edebiyattır. Geleneğin bir başka ayağı da mensur olarak yazılmış ve öğreticiliğin ön planda olduğu eserlerin nazma çekilerek daha kolay ezberlenmesi hususudur. Mensur bir eseri yine müellifinin nazma çevirdiği gibi herhangi bir eseri herhangi bir müellifin de manzum hale getirdiğine rastlanmaktadır.[14]

Manzum söz söyleme bu açılardan bakıldığında eski edebiyatımızda vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Edebiyatı inşa eden toplum sevinçlerini, hüzünlerini, dinî, askerî, siyasî kısacası hayatı ilgilendiren bütün hususları manzum olarak ifade etmeye meyletmişlerdir. Bu durum İslamiyet'ten önceki Türk toplumlarında (saz şairleri, ozan, bahşı)[15] böyle olduğu gibi bu dine girilmesi ve Arap-Fars etkileşimiyle zenginleşerek devam etmiştir. Bu milleti imparatorluk seviyesine yükselten Osmanlı'da ise zirveyi yaşamıştır. Tabi ki edebiyatımız tek düze ve standart bir gelişme göstermemiş, klasik

---

10 Okuyucu vd., *a.g.e.* s. 14.

11 Tanpınar, *a.g.e.*, s. 13.

12 Amil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yayınları, İstanbul, 1998, s. 350.

13 Her canlı kendi ekosistemi içerisindeki tutum ve tavırlarıyla değerlendirilir prensibinden hareketle her geleneksel şairin de ancak geleneksel (tradisyonel) dünya görüşü içerisinde anlam kazacağı bir gerçektir. Kılıç, *a.g.e.*, .s. 15; Gelenek ve edebiyat hakkında daha derli toplu ve ayrıntılı bilgiler için bkz.: Ray Livingston, *Geleneksel Edebiyat Teorisi*, çev.: Nejat Özdemiroğlu, İnsan Yayınları, İstanbul, 1998; Cevat Akkanat, *Gelenek ve İkinci Yeni*, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2012, s. 21-78.

14 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Ferdi Kiremitçi, "Klasik Türk Edebiyatında Öğretici Mensur Eserleri Nazma Aktarma Çalışmaları ve Sâdıkî 'nin Manzum Akaid-nâme Örneği", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/1Winter 2012, p. 1501-1539, http://www.turkishstudies.net/Makaleler/552657030_80_kiremit%C3%A7iferdi_t.pdf, (erişim tarihi 22.04.2014).

15 M. Fuad Köprülü, *Edebiyat Araştırmaları I*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012, .ss. 71-124; Beyatlı, *a.g.e.*, ss. 34-40.

çağlarını yaşadığı gibi gerilemeye de maruz kalmıştır. Bu gerileme ise toplumdaki değişen paradigmalar sonucu baş göstermiştir. Nitekim eski edebiyatımızın ya da genel anlamda edebiyatımızın yok olmaya yüz tuttuğunu ifade eden Yahya Kemal, bunun nedenini manevi bir hayatın olup olmamasına bağlamaktadır. Yahya Kemal "*eski Türklerin manevi bir hayatı varken bir edebiyatı vardı. Yeni Türklerin ancak manevi bir hayatı olursa edebiyatı olacaktır*."[16] ifadesiyle bu duruma dikkat çekmektedir. Onun manevi hayattan kastı; duygu ve düşünce hayatıdır. Duymayanlar seslerini duyuramayacakları gibi düşünmeyenler de satırları ne kadar hünerle ve zevkle işlenmiş olsa dahi başkalarını düşündürmeyeceklerdir.[17] Ahmed Kuddûsî ise bu durumu özelde şiir bağlamında biraz da farklı olarak ele aldığı ve bir nevi tasavvufî şiir poetikasını dile getirdiği bir gazelinde şiirin ne olması gerektiği ve hangi edebî ürünün kalplere ve dimağlara tesir edeceğini şu şekilde ifade etmektedir:

Ehl-i hâle ehl-i hâl şi'ri verir zevk u safâ
Ehl-i zâhir sözünü hâl ehli burhân eylemez

Şâiranın kalpleri Hakk'ın hazâini imiş
Hem mukallid sözleri uşşâkı hayran eylemez

Ehl-i hâlin kalbine ilhâm eder şi'ri Hudâ
Ehl-i zâhir sözleri irşâd-ı ihvân eylemez

Ehl-i hâlin sözleri ikâz eder gafilleri
Ehl-i zâhir şi'ri ışk u cezbe ityân eylemez

Ehl-i hâlin sözleri haktır ki Hak'tan söyler ol
Ehl-i zâhir sözleri teşvîk-i yârân eylemez

Var nice şi'r-i fasîh mevzûn belağatli rakîk
Okuyanlar dinleyenler kesb-i irfân eylemez[18]

---

[16] Beyatlı, *a.g.e.,* s. 58.
[17] M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 18.
[18] Ahmet Doğan, *Kuddûsî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002, s. 612-613.

Bunların yanı sıra edebiyatımız ve özellikle şiirimizin[19] "çeşitlilik" özelliği de bulunmaktadır. İsimlendirme tartışması daha sonraları yaşanmakla birlikte Osmanlı edebiyatı sahalarını biçim ve içerik yönünden kesin çizgilerle ayırmak pek mümkün gözükmemektedir. Bu bağlamda edebiyatımız "Klasik Türk Edebiyatı, Ümmet Çağı Edebiyatı, Eski Türk Edebiyatı, Türk İslam Edebiyatı vb." gibi isimlendirmelerin yanı sıra "Divan Edebiyatı, Halk Edebiyatı, Tekke/Dinî-Tasavvufî Edebiyat, Aşık Tarzı Türk Edebiyatı vb." şeklinde tasnif de edilmiştir. Fakat dediğimiz gibi bu sahaları net olarak birbirinden ayırmak çoğu zaman çok da kolay olmamıştır.

Bu sahalardan biri de edebiyatımızın özellikle dinî-tasavvufî konularının işlendiği Türk İslam Edebiyatı'dır. Bu isim divan ve halk edebiyatı sahalarındaki dinî-tasavvufî[20] konuları da içermekle birlikte genel bir isimlendirmedir. Zira divan, halk ve tekke edebiyatı karşılıklı müşterekleri olan sahalardır. Amil Çelebioğlu bu durumun bir sentez ve birbirini kuvvetlendiren, ayakta tutan unsurlar olduğunu veciz bir şekilde şu mısralarla açıklamaktadır:

Halk, divan, tekke
Duvar, kemer, kubbe[21]

Türkler, İslamiyetle birlikte genel manada dini ve tasavvufu esas alan bir edebiyat kurmuşlar ve bu iki unsura ilişkin türler ve bunlarla ilgili muhtevada pek çok ürün ortaya çıkarmışlardır. Bu türler Türk İslam Edebiyatı çerçevesinde; Cenâb-ı Allah ile ilgili türler, Hz. Peygamber ile ilgili türler ve diğer dinî-tasavvufî muhtevalı türler olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır.

Bunlar içerisinde Cenâb-ı Allah ile ilgili türler merkezî ve önemli bir yer teşkil etmektedir. Nitekim dinin merkezinde Allah'a olan inanç bulunmaktadır. Bu türün temelini; onun varlığı, birliği, noksan sıfatlardan münezzeh, kemal sıfatlarla muttasıf oluşunu ifade eden *tevhîd*, O'nu güzel isimleri bağlamında ele alan ve bu isimler sayesinde tanıtmaya yardımcı olan *esmâ-i hüsnâ* bilgisi ve O'na içten ve samimi bir şekilde -her

---

19 Osmanlı şiirinin özellikleri ve sahası hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Gibb, *a.g.e.*, c. I, ss. 28-43; M. A. Yekta Saraç, *Osmanlı'nın Şiiri*, 3F Yayınevi, İstanbul, 2008, ss. 19-30; Faruk Kadri Timurtaş, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Kapı Yayınları, İstanbul, Eylül 2012.

20 Divan şiiri ve tasavvuf ilişkisi hakkında bir değerlendirme için bkz.: Coşkun Ak, "Divan Şiiri ve Tasavvuf", *Bursa'da Dünden Bugüne Tasavvuf*, Bursa Sanat ve Kültür Vakfı Yayınları, Bursa, Kasım 2002, ss. 103-113.

21 Çelebioğlu, *a.g.e.*, s. 1.

türlü ihtiyacını, sırrını paylaşarak- niyazda bulunduğu *münâcât* oluşturmaktadır. Edebiyatımızda genel anlamda bu türlerden, manzum olarak yazılmış ürünler anlaşılmaktadır. Araştırmamızda da bu türlerden manzum esmâ-i hüsnâ ve münâcât türü yer almaktadır.

Araştırmamızın ana konusunu; Hamdî Efendi'nin hayatı ve "*Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*" adlı eser oluşturmaktadır.

Eski harflerle yazılan Türk Edebiyatı eserlerinin günümüz harflerine çevirisi, eski dilin yok olmasıyla birlikte özellikle bu alanda önem kazanmıştır. Bu çalışmadaki ilk *amacımız;* Osmanlıca yazma metni transkribe ve tahlil ederek eseri ve şairini en doğru şekilde ortaya koymaktır. Eserin günümüz harflerine çevrili bir metni olmamasından dolayı bu eksiklik giderilecektir. Çalışma bu türler hakkında eski eser ve bilgilerin yanında özgünlük olarak güncel eserler ve bilgiler vermeyi de hedeflemektedir.

Eser, İslam Edebiyatı alanında bir araştırma ve eski harflerle yazılmış bir ürün olduğu için öncelikle orijinal yazma olan metnin transkribesi yapılmış, eser, şair ve tür ile ilgili bilgiler not alınmıştır. Araştırmamız süresince "alan araştırması ve içerik tahlili" metodu takip edilmiştir.

Alan araştırması yapılarak bahsi geçen türlerin alan içindeki yeri, önemi ve literatürü incelenerek sağlam bilgiler ile temellendirilmeye gayret gösterilecektir. Tahlil kısmında ise çalışmaya konu olan yazma eserin şekil ve muhteva yönünden incelenmesi yapılacaktır. Ayrıca bu türdeki diğer eserler ile mukayese yapılarak ortak ve farklı noktalara dikkat çekilmeye çalışılacaktır.

Araştırmamıza kaynak olarak; esmâ-i hüsnâ ve münâcât türleri ile ilgili gerek matbu gerekse yazma nüshalar, edebiyat teori-tarih ve biyografik kaynaklar, İslam Ansiklopedisi, tasavvuf eserleri, türlerle ilgili yapılan diğer çalışmalar (makale, tez, kitap vb.) -öncelikle birinci el kaynaklar- taranarak çalışmada kullanılacaktır.

Eserin tür içindeki yeri ve önemi; bir imparatorluğun karışık ve buhranlı dönemlerinde, üstelik dinî-tasavvufî algıların değişerek edebiyatımızın ekseninin kaydığı ve profane mecralarda aktığı bir dönemde genelde dinî türde eser özelde ise manzum esmâ-i hüsnâ şerhi ve münâcât yazma geleneğine sahip çıkarak devamlılığı sağlaması ve bu konuyu yeniden gündeme alarak devrin edebî tekamülüne katkıda bulunmasıdır. Ayrıca eser hem esmâ-i hüsnâ şerhi hem de münâcât türünü birlikte ihtiva etmesi bakımından tür içinde ayrı bir yer ve öneme sahiptir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ESMÂ-İ HÜSNÂ VE MÜNÂCÂT

1. ESMÂ-İ HÜSNÂ KAVRAMININ ETİMOLOJİK VE TERİM TAHLİLİ

1.1. Esmâ-i Hüsnâ Kavramının Etimolojik Tahlili

Arapça “اسم” kelimesinden türeyen esmâ lafzı, ism kelimesinin kural dışı (mükesser) olarak oluşturulan çoğuludur[22]. İsimler manasına gelen bu kelime ve aslı olan ism kelimesi asıl itibariyle “سمو” (sümüvv) kökünden gelmektedir. Bu kelime, sözlüklerde[23] yükseklik, ululuk (uluvv, irtifa' vb.) gibi anlamlar ihtiva etmektedir. Bir örnek vermek gerekirse; “sema” kelimesi de aynı kökten gelmekte olup bu yükseklik anlamını bariz olarak göstermektedir. İsim kelimesi ise bir şeyin alameti, izi, resmi; öz veya ilinti olan her şeye mevzu' olarak verilen ve bu mevzu'u belirlemek, diğer öz ve ilintilerden ayırt etmek için kullanılan kelimeye denir.[24] Aslı “سمو” dediğimiz bu kelimedeki hemze, vasl hemzesi ve vakfen sabit olup, “بسم الله” kelimesinde olduğu gibi geçiş halinde düşmektedir.

Arap dili gramer kitaplarında ismin dilsel tarifi yapılırken genel olarak “üç zamandan birine (mazi, muzari, emir sıgaları) bağlı olmaksızın kendi başına bir mana için konulan kelime, bu kelimeye verilen ad ve bir medlula delalet edip müsemması[25] olan

---

22 Arapça bir sözlük çalışması olan İbn-i Manzûr'un *Lisânu'l-Arab* adlı eserinde; Arap dil alimlerinin geneline göre ism kelimesinin çoğulu “esmâ” olmakla birlikte bazı rivayetlerde bu kelimenin çoğulunun “esmâvât” olduğu görüşünde olanlar da vardır. Fakat bu görüşe dil alimlerinin cumhuru pek itibar etmemişler ve bu şekilde kullanmaktan sakınmışlardır. İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab,* I-VI, thk.: Abdullah Ali el-Kebîr-Muhammed Ahmed Hasbullah-Haşim Muhammed Şazelî, Dâru'l-Maârif, Kâhire, ts., c. III, s. 2110.

23 Abdülhamid Hindâvî, *Kitabu'l-Ayn* I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan, 1424/2003, c. II, s. 281.

24 Luyis Ma‘lûf el-Yesûî, *el-Müncid,* Mektebetü'ş-Şarkiyye, Beyrut, ts., s. 365; İbn-i Manzûr, *a.g.e.,* c. III, s. 2109; Komisyon, *Mu'cemu'l-Vasît*, Mektebetü'ş-Şurûki'd-Düveliyye, Kahire, 1425/2004, s. 452; Şemseddîn Sâmî, *Kamûs-i Türkî*, Dersaadet, İstanbul, 1317, s. 113.

25 İsim, müsemma mıdır ya da müsemmadan ayrı bir şey midir? ve kelami birtakım tartışmalar için bkz.: Manzur, *a.g.e.*, s. 2109-2110; İlyas Çelebi, “İsim-Müsemma” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA),* Ankara, 2000, c. XXII, ss. 548-551.

kelime" gibi ifadeler kullanılmaktadır.[26] Gramerciler üç zamandan birine bağlı olmaksızın derken ismi fiilden, başlı başına kendisi bir manaya delalet eder derken ise ismi harften ayırt etmiş ve efradına câmi' bir tarif yapmışlardır.

Arapçada özellikle de gramer eksenli olarak ism kelimesi ile kurulan terkipler, sıfatlar ve kinayeler bulunmaktadır. Bunlar arasında; ism-i hâss, ism-i zât, ism-i cins, ism-i fâil, ism-i mefûl, ism-i zamân, ism-i mekân, ism-i alet, ism-i tasğîr, ism-i işaret, ism-i mevsûl, ism-i a'zam[27] vb. gibi kullanımları örnek olarak gösterebiliriz.

İsim kelimesi; Farsçada "nam"[28], İngilizcede "name"[29], Türkçede ise "ad" kelimelerine karşılık gelmektedir. Türkçe sözlüklerde genel olarak ad (isim) kelimesi; "bir kimseyi veya nesneyi açıklamaya veya çağırmaya yarayan söz, pek yaygın ve bilinme durumu, ün, şan, nam, şöhret, değer, kıymet, önem, soyut ve somut kavramların karşılığı olan isim"[30] şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca isim kelimesi Türkçede ilk akla gelen bu anlamlarının dışında "kişi, insan" anlamını da içermektedir. Bunun yanı sıra bu kelime bir takım atasözleri, deyimler, birleşik fiiller ve birleşik sözlerde de kullanılmıştır. Atasözleri, deyimler ve birleşik fiillere; "isim koymak, ismi geçmek, ismini cismini almak, isim yapmak, ismi gibi bilmek, ismi var cismi yok, ismi çıkmak, adı çıkmış dokuza, inmez sekize, ismi lazım değil, ismini bağışlamak ..." gibi terkipleri örnek olarak verebiliriz. Birleşik sözlere ise; "isim babası, isim cümlesi, ismiyle müsemma, isim hakkı, takma isim, kod isim"[31] gibi örnekleri söyleyebiliriz.

Esmâ-i hüsnâ tamlamasında tamlayan durumunda olan "حسنى" kelimesi ise "حسن" (hüsn/hasen) kökünden gelmekte olup müzekker olan "احسن" ism-i tafdîlinin müennesidir. İsm-i tafdîl kalıbı cümledeki fonksiyonuna veya cümledeki bağlamına göre "en ..., den daha ..." gibi anlamlara gelmektedir. Bu bağlamda hüsn kelimesi; kubh ve sû' kelimelerinin zıddı olup "güzel, güzellik, güzel olan şey, çekicilik, cemal, latif, iyi-

---

[26] Kamûs-i Türkî'de ismin tarifi hakkında şu ifadeler geçmektedir: "Sarfda kelimenin munkasim oldığı eksamdan biri ki zamâna mukârin olmıyarak zâtile kâim bir şahs veya şeye delâlet ider. Âdem, arslan, ağaç, taş, akıl, sabr gibi." (Şemseddin Sami, *a.g.e.*, s.113)

[27] İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü,* Yargı Yayınevi, Ankara, 2009, s. 764; Ş. Sâmî, *a.g.e.*, s. 113.

[28] Mehmet Kanar, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Birim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 644

[29] Robert Avery vd., *İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü*, Redhouse Yayınevi, İstanbul, Eylül 1999, s. 647.

[30] Parlatır, *a.g.e.*, s.764

[31] www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.53aad397758293 (erişim tarihi 15.09.2013).

lik, makbuliyet”[32], hüsnâ ise müennes kişi veya nesne için “daha güzel, pek güzel, ...den daha güzel ve en güzel” gibi manalara gelen ve güzel olan şey için kullanılan bir sıfattır.[33] İsm-i tafdîl kalıbının kelimeye “en ..., ...den daha ...” gibi manalar vermekle birlikte bu kalıp Allah'ı vasfeden bir sıfat olup cümle içinde kullanıldığı vakit “en büyük, en güzel, en merhametli” vb. gibi kelimeye daima “en ...” manası verilir. Çünkü “... den daha ...” manasında bir karşılaştırma söz konusudur. Fakat Allah zat, isim, sıfat, fiil vb. itibariyle bu gibi karşılaştırmalardan münezzehtir.

İçinde hüsn kelimesinin kullanıldığı çeşitli terkipler kurulmuştur. Bu kelimelere baktığımız zaman, Arapça-Farsça ve Arapça-Arapça müşterekliği ile meydana geldiğini görmekteyiz. Fakat bu, böyle kurulan kelimelerin Türk dilinde kullanılmadığı anlamına da gelmez. Şu var ki değişen dil algısı ve bazılarının yerine Türkçe kelimelerin kullanılması sonucunda bu kelimelerin eskisi kadar kullanılmadığı da söz konusudur. Bu konu hakkında; hüsn-âmiz, hüsn-i âdâb, hüsn-i ahlak, hüsn-i hatt, hüsn-i matla’, hüsn-i ta’lil, hüsn-i zann, hüsn-i ta’bir, hüsn-i hal[34] gibi örmekleri verebiliriz.

Buna göre *esmâ-i hüsnâ*; Türkçe olarak “isimler” kelimesi ve “en güzel” anlamına gelen sıfat birlikteliği ile meydana gelmiştir. Yani bu terkipten “en güzel isimler” anlamında bir sıfat tamlaması oluşmuştur.

Esmâ-i hüsnâ terkibinin terimsel (ıstılahî) olarak açıklanmasına geçmeden önce alanımız olan Türk İslam Edebiyatı anabilim dalında çalışıyor olsun veya olmasın genel olarak yapılan gramatik bir yanlıştan söz etmek yerinde olacaktır. Arapça kökenli el-esmâ ve el-hüsnâ kelimeleri ile kurulan bu terkibin, anlamı itibari ile sıfat tamlaması olduğunu belirtmiştik. Bu bağlamda “el-esmâü’l-hüsnâ” şeklinde kurulması gereken tamlama, “esmâü’l-hüsnâ” şeklinde galat-ı meşhur olacak derecede yaygınlaşmış ve yanlış kullanım adeta doğrunun yerini almıştır. Fakat ne var ki Arapça gramer kurallarına göre sıfat tamlamalarında sıfat ve mevsufun müzekkerlik-müenneslik, tekillik- çoğulluk, marifelik-nekrelik gibi durumlarda birbirine uygunluğu şarttır. Bu tamlamada el-esmâ kelimesi mevsuf, el-hüsnâ kelimesi de sıfattır. Esmâü’l-hüsnâ şeklindeki yanlış kullanışta ise terkip sıfat tamlaması olmaktan çıkıp isim tamlaması kalıbına girmektedir. Bu haliyle terkibin anlamı *en güzel isimler* olması gerekirken, *en güzelin isimleri* anla-

---

32 Ş. Sami, *a.g.e.*, s. 548; Parlatır, *a.g.e.*, s. 664

33 Ebu Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, *Tehzîbu'l-Luğat,* I-XV, Dâru'l-Mısriyye, Mısır, ts., c. IV, s. 314; Manzur, *a.g.e.*, c. II, s. 877

34 Parlatır, *a.g.e.*, s. 665-666; Şemseddin Sâmî, *a.g.e.*, s. 548

mına dönüşmektedir. Kanaatimizce bu yanlış kullanımın sebeplerinden bir tanesi Arapça olan bu terkibin dile ağır gelmesinden dolayıdır.

1.2. Esmâ-i Hüsnâ Kavramının Terim (Istılâhî) Tahlili

Esmâ-i hüsnâ terkibi esas itibariyle bizzat Cenab-ı Allah'ın Kur'ân-ı Kerimde kendi güzel isimleri için koyduğu bir terimdir. En güzel isimler anlamına geldiğini söylediğimiz bu terimin yalnızca Allah için kullanılması[35] gerektiği de Kur'ân'da dört ayette ifade edilmektedir.

- ✓ *En güzel isimler Allah'ındır*. Ona bu isimler ile dua edin. Onun isimleri konusunda sapkınlık edenleri bırakın. Onlar yaptıklarının cezasını göreceklerdir.[36]
- ✓ De ki: Gerek Allah deyin, gerek Rahman deyin, hangisi ile dua ederseniz edin *en güzel isimler O'nundur.*[37]
- ✓ Allah'tan başka ilah yoktur. *En güzel isimler O'nundur.*[38]
- ✓ O yoktan var eden, güzellikle yaratan ve yarattıklarına şekil veren Allah'tır, *En güzel isimler O'nundur*.[39]

Bu ayetler en güzel isimlerin Allah'a ait olduğuna kesin bir dille delil getirmekte ve bu isimlerin yalnızca O'na mahsus olduğunu ifade etmektedir. Yalnız Allah'a aidiyetinden dolayı bu terim O'ndan başka bir şey için kullanılamaz. Ayrıca en güzel isimlerin sadece Allah'a ait olduğu hükmünün yanı sıra O'na bu güzel isimlerle dua, tespih vb. edilmesinin önemine, bu isimler hakkında yanlışa, sapkınlığa düşülmemesi gerektiğine ve dua edileceği vakit bu isimlerden hangisi kullanılırsa kullanılsın sonuç olarak her daim Allah'ın en güzel bir ismi ile dua edilmiş olunacağı gibi önemli noktalara dikkat çekilmiştir. Bu ayetlerin dışında Kur'ân'da isim, sıfat, fiil, zamir, terkip vb. hallerde Allah'ın isim ve sıfatları müstakil olarak da geçmektedir.[40]

---

35 Dinî eğitim, kültür ve terbiye ile yetişen bir birey esmâ-i hüsnâ terimini duyduğu zaman zaten aklına gelen tek şey Allah'ın güzel isimleridir.
36 A'raf, 7/180.
37 İsrâ, 17/110.
38 Tâhâ, 20/8.
39 Haşr, 59/24.
40 Kur'an'da geçen Allah'ın isimleri, sıfatları ve bunların tasnifleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Sıtkı Gülle, "Kur'ân-ı Kerîm'deki Esmâ-i Hüsnâ ve Grupları", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (*Mevlânâ Sayısı*),* İstanbul, 2008, S. 16, Yıl: 2007, ss. 121-148; İsmail Karagöz, *Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları Esmâ-i Hüsnâ*, DİB Yayınları, İstanbul, 2001; Halil İbrahim Şener,

Her ne kadar en güzel isimlerin Allah'a ait olduğu ilgili ayetlerde belirtilmişse de bu isimlerin neler olduğu ve sayısı konusunda ayetlerde net bir bilgi yoktur. Bunun sebepleri arasında Kur'ân'ın (Allah'ın), konuları mücmel bir şekilde beyan etmiş olmasını söyleyebiliriz. Yani mücmel karakterdeki bu gibi ayetler, genellikle ya konuyla ilgili diğer ayetler (Kur'ân'ın Kur'ân ile tefsiri) ya da Hz. Peygamber'in bu ayetleri ve konuları kapsayan ilgili hadis-i şerifleri vasıtasıyla (tafsil-tebyin) tafsilî şekilde açıklanmışlardır. Bu bağlamda Allah'ın isimlerinin sayısı Kur'ân'da açıklanmamış fakat esmâ-i hüsnâ hadisi diyebileceğimiz "Allah'ın doksan dokuz ismi *(yüzden bir eksik)* vardır. Kim bunları *ezberlerse*,[41] (gerektiği şekilde amel ederse) sayarsa cennete girer…"[42] "Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Bunları *ezberleyen* cennete girer..."[43] "Allah'ın doksan dokuz ismi vardır. Bunları *sayan* cennete girer."[44] "Allah'ın *(yüzden bir eksik)* 99 ismi vardır. O, tektir, teki sever. O isimleri *ezberleyen* cennete girer."[45] gibi hadislerde Allah'ın isimlerinin doksan dokuz adet olduğu belirtilmiştir. Doksan dokuz ismin olduğu hadis-i şerifi, hadis kitaplarında geçmekle birlikte isimlerin sayılmış olduğu rivayet, sadece Tirmîzî ve İbn-i Mâce'de geçmektedir. İbn-i Mâce rivayetinde 100 isim geçmekte olup (Ehad ismi) bu isimlerden 25'i Tirmizî rivayetinde geçen isimlerden farklıdır. Daha sahih olduğu kabul edilen Tirmîzî rivayetine göre Allah'ın güzel isimleri şunlardır:

Allâh (c.c.), er-Rahman, er-Rahîm, el-Melîk, el-Kuddûs, es-Selâm, el-Mü'min, el-Müheymin, el-Azîz, el-Cabbâr, el-Mütekebbir, el-Hâlik, el-Bârî', el-Musavvir, el-Ğaffâr, el-Kahhâr, el-Vehhâb, er-Rezzâk, el-Fettâh, el-Alîm, el-Kâbız, el-Bâsit, el-Hâfid, er-Râfi', el-Muizz, el-Muzill, es-Semî', el-Basîr, el-Hakem, el-Adl, el-Latîf, el-Habîr, el-Halîm, el-Azîm, el-Ğafûr, eş-Şekûr, el-Aliyy, el-Kebîr, el-Hafîz, el-Mukît, el-Hasîb, el-

---

"Türk Edebiyatında Manzûm Esmâü'l-Hüsnâlar", (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1985; Bekir Topaloğlu, "Esmâ-i Hüsnâ", *DİA*, Ankara, 1995, c. XI, ss. 404-418.

41 Ebu Abdullâh b. Muhammed b. İsmâîl el- Buhârî, *Sahîh* I-IV, Yayına haz.: Muhammed Züheyr b. Nâsir en-Nâsir, Dâr-u Tavki'n-Necât, Beyrut, 1422, "Da'avât", 69, c. IV, cüz 8, s. 87.

42 Buhârî, "Şurût", 18, c. II, s. 198; "Tevhîd", 12, c. IV, cüz 9, s. 118; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* I-L, thk.: Şuayb el-Arnavut-Âdil Mürşid, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1417/1997, c. XII, 469, c. XIII, 61-490.

43 Ebu'l-Hüseyn Müslim b. El-Haccâc, *Sahîh*, Yayına haz.: Ferîk-i Beytü'l-Efkâri'd-Düveliyye, Beytü'l-Efkâri'd-Düveliyye, Suudi Arabistan, 1418/1997, "Zikr", 5, s. 1075. Hadis, aynı kitabın 6 numaralı rivayetinde ise "sayan" ibaresiyle geçmektedir.

44 Îsâ Muhammed b. Îsâ et-Tirmîzî, *Sünen* I-V, thk.: İbrâhim Atve, Mustafâ el-Halebî Baskısı, Mısır, 1395/1975, "Da'avât", 83, c. V, s. 530-531; a. mlf., *Câmiu'l-Kebîr I-VI*, thk.: Beşşâr Ma'rûf, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmiyye, Beyrut, 1998, "Da'avât", 87, c. V, s. 486.

45 İbn-i Mâce, *Sünen* I-II, thk.: Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâr-u İhyâ-i'l-Kütübi'l-Arabiyye, Beyrut, 1373/1954, "Du'â", 10, c. II, s. 1269. Bu rivayette isimler sayılmaktadır. Bir önceki rivayette ise isimler sayılmamakla birlikte "ezberleyen" yerine "sayan" ibaresi yer almaktadır.

Celîl, el-Kerîm, er-Rakîb, el-Mucîb, el-Vâsi', el-Hakîm, el-Vedûd, el-Mecîd, el-Bâis, eş-Şehîd, el-Hakk, el-Vekîl, el-Kaviyy, el-Metîn, el-Velî, el-Hamîd, el-Muhsî, el-Mübdi', el-Muîd, el-Muhyî, el-Mumît, el-Hayy, el-Kayyûm, el-Vacîd, el-Mâcid, el-Vâhid, es-Samed, el-Kâdir, el-Muktedir, el-Mukaddim, el-Muahhir, el-Evvel, el-Âhir, ez-Zâhir, el-Bâtın, el-Vâlî, el-Müteâl, el-Berr, et-Tevvâb, el-Müntakim, el-Afüvv, er-Raûf, Mâlikü'l-Mülk, Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm, el-Muksıt, el-Câmi', el-Ğanî, el-Muğnî, el-Mâni', ed-Dârr, en-Nâfi', en-Nûr, el-Hâdî, el-Bedî', el-Bâkî, el-Vâris, er-Reşîd, es-Sabûr.

Nasslar dayanaklı bu açıklamalardan sonra esmâ-i hüsnâ; Allah'ın zatı, isimleri, bu isimler ile ilişkili sıfatları, fiilleri gibi konular ve genel itibariyle Allah'ın doksan dokuz güzel isminin -her ne kadar Allah'ın isimleri konusunda telif edilen bazı eserlerde bu sayıdan az veya fazla olsa da- esas alındığı bir terimdir. Ayrıca disiplinler açısından esmâ-i hüsnâ terimine baktığımız zaman kelam, tasavvuf, edebiyat gibi ilimlerin kendi literatürleri çerçevesinde konuya yaklaşımları ve bakış açıları bulunmaktadır. Esmâ-i hüsnâ terim itibariyle kelam ilminin ulûhiyyet bahsine girmekle ve kelamî tartışmaların odak noktalarından birini oluşturmakla ile birlikte Allah'ın isimleri bu kelamî doktrinlerin dışına (tevhîd-adalet-isim-sıfat vb. ilkeler) çıkılmadan diğer ilim dallarında farklı metotlarla ve farklı terminolojiyle işlenmiştir. Biz çalışmamızda ister istemez kelamî konulardan az çok söz edecek olsak da genelde tasavvuf kültürü, gelenek vb. ve özelde ise edebî olarak esmâ-i hüsnâ, şerh ve havâssları hakkında detaylı bilgiler vermeye çalışacağız.

2. EDEBİYATIMIZDA ESMÂ-İ HÜSNÂ TERİMİ

Türkler, İslamiyeti kabul etmelerinden sonra yeni dinleri ile önceki hayatlarının bu dinle uyuşan kısımlarını çok güzel bir şekilde sentezlemişlerdir. Bu senteze bir de tasavvuf kurumu ve tarikat müesseselerinin de katılmasıyla yükselen bir dinî algı oluşmaya başlamıştır. Bunun neticesinde tüm bu etki-tepkilerle birlikte yaşayış tarzında, sosyo-kültürel hayatta önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Ayrıca Türkler sadece İslam dini ile tanışmamış bu vesileyle diğer müslüman milletlerle de etkileşim haline girmişlerdir. Bu etkileşimde ise kültür, sanat, edebiyat, sosyal yaşam gibi alanlarda birçok alışveriş olmuştur.

Edebiyat alanından konuya baktığımız zaman Türkler, tasavvufun derin etkisiyle beraber edebî ürünler vermeye başlamışlardır diyebiliriz. Belirttiğimiz tasavvuf etkisi bu edebiyatın doğal olarak dinî-tasavvufî karakterli bir edebiyat olmasını sağlamıştır. Orta Asya'da Hoca Ahmed Yesevî, Hâkim Süleyman Ata gibi mutasavvıflar sayesinde ilk örneklerini ve kurulma aşamasını gördüğümüz bu edebiyat, Türklerin Anadolu ve daha batıya doğru yerleşmeleriyle Mevlânâ, Yunus, Âşık Paşa gibi mutasavvıflar şairler, alimler vesilesiyle ve yine din ve tasavvuf eksenli bir karakterle gelişimini sürdürmüştür.

Türk toplumunda din veya tasavvuf ayrımı yapmadan genel anlamda bu edebiyatın gelişmesi, zenginleşmesi ve nihayet klasik özellikte ürünlerini ortaya koyması; bu toplumun din-tasavvuf odaklı hayat ve kültür seviyelerinin yüksekliği ve bu umdelere bağlılıkları ile hep doğru orantıda olmuştur. Nitekim Türk Edebiyatının klasikleştiği dönem olan Osmanlı'da devletin siyasal, kültürel, ekonomik ve dinî yönlerden güçlü olduğu dönemde bu edebiyatın en güçlü ve başarılı ürünlerini vermiştir. Yine Osmanlı'nın özellikle XVIII-XIX. yüzyıllarda yaşadığı siyasî, askerî, kültürel, dinî vb. bunalım ve çöküşler sonucunda bu edebiyat da durgunlaşmaya ve düşüşe geçmiştir. Bu durum Türklerin maddi-manevi hayatlarının din ve tasavvuf ilişkisiyle ne derece iç içe olduğunu göstermektedir.

Dinî-tasavvufî bir karakterde kurulan Türk Edebiyatı, klasikleştiği dönem olan Osmanlı Devleti zamanında da aynı paralelde gelişmiş, zenginleşmiş ve çeşitli türlerde eserler vermiştir. Klasik Edebiyatımızın en belirgin vasfı az veya çok dinî bir karakter

taşımasıdır. Din dışı edebiyat olarak nitelendirilen Divan Edebiyatının birçok klasik eseri incelendiğinde[46] konularının çoğunun dine ve dinî değerlere ait olduğu görülmektedir. Ayrıca birçok şairimiz ile diğer sahalarda eser yazmış birçok ilim adamı ve kalem erbabı müstakil dinî eserler ortaya koymuşlardır.[47]

Çalışmamızın konusunu da işte bu konuları ele alan eserler ve türler oluşturmaktadır. dinî eserlerin de Cenab-ı Allah ile ilgili türler ve eserler, Hz. Peygamber ile ilgili türler ve eserler ve diğer dinî-tasavvufî konular ile ilgili türler ve eserler olmak üzere üç kategoride incelendiğini görmekteyiz.

Cenab-ı Allah ile ilgili türlere baktığımız zaman bunlar tevhîd, münâcât ve esmâ-i hüsnâ şerhleridir. Biz konumuzu oluşturması bakımından Türk Edebiyatında önemli bir yere sahip olan esmâ-i hüsnâ ve münâcat türleri hakkında bilgiler vermeye çalışacağız.

Türkler diğer dinî edebiyat türleri ile ilgili birçok ürün verdiği gibi esmâ-i hüsnâ türüne de büyük ilgi göstererek önemle üzerinde durmuş ve Allah'ın güzel isimlerinin öncelikle şerh veya havâssı üzerine gerek mensur gerek manzum birçok eser yazmışlardır.

Dinî edebiyatın başlıca kaynakları Kur'an ve hadistir. Dolayısıyla bu iki unsur ve verdiği mesajlar din konulu eserlerin yazımında ilk dayanakları oluşturmaktadır. Bu müjdeleyici dayanaklar, müellifleri bu türde eserler yazmaya teşvik edici unsurların başında gelmektedir. Bu gibi ayet ve hadisler, ister mensur ister manzum olarak eser yazma bilgi ve becerisi bulunanlara bir kapı açmıştır. Neticede esmâ-i hüsnâ türünde eserlerin ilk örneklerinin ortaya çıkışı da öncelikle bu faktöre bağlanmaktadır.

Hadis-i şerifte zikredildiği üzere Allah'ın doksan dokuz ismi bulunmaktadır. Fakat bu isimlerin sayısı entelektüel boyutta tartışma konusu olmuş, İslam ilim âlemi (kelam, tasavvuf gibi) meseleyi çeşitli yönleriyle ele almıştır. Bunun yanı sıra "Ey Allahım! Sana güzel isimlerinin hepsiyle dua ederim."[48] hadis-i şerifi de Allah'ın güzel isimlerinin doksan dokuz ile sınırlı olmadığı mesajını vermektedir. Fakat İslam literatüründe genel kabul bu güzel isimlerin doksan dokuz olduğudur.

---

[46] Bu tür bir inceleme çalışması için bkz.: Melek Kahraman (Dikmen), "Klasik Türk Şiirinde Dinî-Tasavvufî ve Din Dışı (Profane) Şiir Tasnifinin İncelenmesi ve Şeyhülislam Yahya Örneği", Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2004

[47] Ali Yılmaz, "Türk İslam Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâlar ve İbn-i Îsâ Saruhanî'nin.Şerhi Esmâ-i Hüsnâsı", *http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/210.pdf*, s. 1 (erişim tarihi 11.10.2013)

[48] İbn-i Mâce, "Duâ", 9

Bu bilgiler ışığında ayet ve hadislerin insanlara verdiği mesajlar, esmâ-i hüsnânın ezberlenmesi, kişinin hayatına tatbik ederek dersler çıkarması, yazarların insanlara faydalı olup kendilerine hayır dua edilmesine vesile olacağı düşüncesi, nihai hedef olarak da Allah'ın ahlakı ile ahlaklanma gereği gibi birçok sebepten ötürü Allah'ı isim ve sıfatları ile tanıtan, Allah hakkındaki bilgileri sağlamlaştıran ve derinleştiren, ona dua edilmesini bu isimler üzerinden gerçekleştiren birçok eser yazılmıştır. Bu eserler şerh veya havâss özelliği taşıyan mensur ve manzum tarzdadır. Türkler bu türden eserler yazmaya yoğun ilgi göstermiş ve zengin bir literatür oluşturmuştur. Hatta günümüzde de bu türden eserleri yazma geleneği hem mensur hem manzum olarak devam etmektedir.

Böylelikle bu bilgilerden sonra esmâ-i hüsnâ terimini edebî olarak şu şekilde tanımlayabiliriz: Genel olarak, esmâ-i hüsnâ hadisinde (Tirmîzî rivayeti) geçen Cenâb-ı Allah'ın doksan dokuz ismini esas alarak bu isimleri şerh eden, yorumlayan, havâsslarını veren, tecellilerini belirten, insanın bu isimden sağlayacağı mükafat ve alması gereken ders, pay vb. konuları ele alan mensur, manzum veya ikisinin de müşterek olarak kullanıldığı türde yazılan eserlerdir. Bu eserler müstakil olduğu gibi bir bölümünü esmâ-i hüsnâ konusunun oluşturduğu eserler de vardır.

Edebiyatımızda esmâ-i hüsnâ konusunu ele alan eserler, daha çok şerh ve havâss türünde yazılan eserlerdir. Çalışmamızda öncelikle esmâ-i hüsnâ'nın şerhine dair yazılan mensur ve manzum örnekler ele alınacak, daha sonra esmâ-i hüsnâ'nın havâssı ile ilgili bilgiler ve bu türde yazılan eserlere geçilecektir.

2.1. Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri

Esmâ-i hüsnâ'nın şerhine dair eserler, İslamiyetin ortaya çıkışı ve islamî ilimlerin doğuşu ile birlikte yazılmaya başlamıştır. Doğal olarak da bu türdeki ilk eserlerin, İslamiyet ile daha önce tanışmaları hasebiyle Arap Edebiyatı daha sonra az sayıda da olsa Fars Edebiyatında yazıldığı görülmektedir.[49]

---

[49] Arap ve Fars edebiyatlarında Esmâ-i Hüsnâ türünde yazılan mensur ve manzum eserler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Şener, *a.g.t.*, ss. 47-67; Değişik dillerde ve milletlerce yazılan Esmâ-i Hüsnâ eserleri için bkz.: Hüseyin Şahin, "Esmâ-i Hüsnâ ve Eserleri", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 1989; Ayrıca bkz.: Yılmaz, *a.g.m.*, s. 9-10.

Yukarıda belirttiğimiz üzere genel olarak ayet ve hadislerin teşvik ve ilhamı ile Türk İslam Edebiyatı'nda telif veya tercüme olmak üzere birçok esmâ-i hüsnâ türü eser yazılmıştır.[50]

Burada eserler mensur ve manzum olmak üzere iki kısım olarak ele alınacak ve kısa bilgiler eserle birlikte yer verilecektir. Fakat şu da bilinmelidir ki; vereceğimiz eserler daha çok; klasikleşmiş, referans ve kaynak olarak kullanılan veya akademik değer taşıyan türde olacaktır. Çünkü esmâ-i hüsnâ türünde çoğunluğunu mensur eserlerin oluşturduğu birçok eser yazılmıştır ve günümüzde de az veya çok yazılmaya devam etmektedir. Bu eserlerin bir kısmı az çok birbirinden farklı olmakla birlikte büyük çoğunluğu hemen birbirinin kopyası mahiyetinde, aynı bilgiler, başlıklar, hatta bazen aynı cümleler ve açıklamaların yer aldığı eserlerdir. Bu yüzden bu eserlere yer verilmemiştir. Manzum olan eserlere ise önemine ve esmâ-i hüsnâ yazma geleneğini devam ettirmelerine binaen araştırmamız sonucunda elimizden geldiğince yer vermeye gayret gösterdik.[51]

Mensur Olan Türkçe Esmâ-i Hüsnâ Eserleri

1. *Tazarru'nâme*, Sinan Paşa (ö.891/1486)
2. *Şerhu'l-Esmâi-l-Hüsnâ,* Abdullah Simavî (ö.893/1487)
3. *Vird-i Settâr ve Tercemesi*, Şeyh Şa'ban-ı Velî (ö. 976/1568)
4. *Du'â-nâme-i Ebu's-Su'ud*, Ebu's-Su'ud Efendi (ö.982/1574)
5. *Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ Risalesi,* Niyâzî-i Mısrî (ö.1105/1693)[52]
6. *Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ*, Muhammed İbrahim (ö.1326/1908)
7. *Esmâü'l- Hüsnâ* (İstanbul, 1945), Mehmed Hamdi Erdem
8. *Şerhu Risâle-i Esmâi'l-Hüsnâ* (Kastamonu, 1963), M. İhsan Oğuz
9. *Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi,* (İlk Basım 1950) Ali Osman Tatlısu[53]

---

[50] Türk İslam Edebiyatı'ndaki şerhler, havâsslar ve diğer ilim dallarında yazılan Esmâ-i Hüsnâ'lar, genel muhtevaları hakkında bilgiiler "Esmâ-i Hüsnâ'larda Muhteva" başlığında verilecektir. Burada sadece Türkçe yazılan Esmâ-i Hüsnâ eserleri ve bu eserlerle ilgili yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilecektir.

[51] Bilindiği gibi özellikle Tanzimat'tan itibaren Türk toplumunda dinî, sosyo-kültürel ve edebiyat alanlarda değişik algılar ve akımlar oluşmuştur. Bu değişim günümüzde de devam etmektedir. Değişen bu algı sonucunda doğal olarak dinî konuları ihtiva eden –özellikle manzum- eserlerde bir düşüş meydana gelmiştir. Fakat tamamıyla bitmiş de değildir. Ara ara da olsa dinî muhtevalı eserler yazılmaktadır. Şu da bir gerçek ki dönem dönem de olsa bu türden eserler; konuyu tekrar gündeme getirmesi, geleneğin devam etmesi, toplumun ve çağın ihtiyaçlarını karşılar nitelikte olması bakımından önemlidir.

[52] Ercan Alkan,"Niyazi-i Mısrî'nin Esmâ-i Hüsnâ Yorumu", *Türkad-Mısri Niyazi Sempozyumu, 09-10 Ekim 2010, İstanbul*, http://www.cemalnur.org/medyalar/media/misri-niyazi-istanbul-19-ercan-alkan/299 (erişim tarihi 14.09.2013).

10. *Allah'ın Sıfatları (Esmâü'l-Hüsnâ*) (İstanbul, 1984), Metin Yurdagür[54]
11. *Tuhfe-i Recebiyye* (1131/1718), İsmail Hakkı Bursevî (ö.1137/1725)[55]
12. *Tarhu'l-Ma'nâ fi Şerhi'l-Esmâi'l-Hüsnâ,* Müstakim-zâde Süleyman Sadeddin Efendi (ö.1202/1776)[56]
13. *Vesîletü'l-Kübrâ Şerhu Esrâr-i Esmâi'l-Hüsnâ,* Abdurrahmân Sâmî (ö.1352/1934)[57]
14. *Onun Güzel İsimleri*, M. Nusret Tura[58]
15. *Ayet ve Hadisler Işığında El-Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi 1-5* (İstanbul, 2008), Şahver Çelikoğlu
16. *Kur'ân'a Göre Esmâ-i Hüsnâ 1-2-3*, (İstanbul, 2011), Mustafa İslamoğlu
17. *Âyet ve Hadislerle Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi*, Mustafa Necati Bursalı[59]
18. *Ayet ve Hadisler Işığında Allahın İsim ve Sıfatları* (Ankara, 2011), İsmail Karagöz

Örnekler

***Tuhfe-i Recebiyye* (1131/1718), İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1137/1725)**

El-İsmu's-sânî: El-Alîm

Ey ilmine mağrûr olan gel bu ilimden nükte bil
Gir zerre denlû var ise aklın onu idrâk kıl

Tahkîka berzahtır bu söz, idrâke maʻnîdir bu göz
Görmek dilersen yüze yüz çeşminde koma zerre kıl

---

53 Bu eserin birden fazla baskısı bulunmaktadır. Elimizdeki eser Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1963.

54 Bu ve diğer bazı mensur eserlerin muhteva ve geniş bilgileri için bkz.: Şener, *a.g.t.,* s. 121-128

55 Bu eserde Esmâ-i Hüsnâdaki 12 isim tasavvufî çerçevede şerh edilmiştir. Eser yüksek lisans tezi olarak çalışılmış ve daha sonra kitap olarak basılmıştır. Selim Çakıroğlu, "İsmail Hakkı Bursevî'nin Tuhfe-i Recebiyye Eserinin Tahkik Ve Değerlendirmesi", (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2006; İsmail Hakkı Bursevî, *İlahî İsimler (Tuhfe-i Recebiyye),* haz.: Selim Çakıroğlu, Sufi Kitap, İstanbul, 2008.

56 Eserin içeriği hakkında bilgi için bkz.: Çakıroğlu, *a.g.t.,* s. 25.

57 Elimizde eserin 1334/1915-16 tarihli matbu metni bulunmaktadır. (Necm-i İstikbâl Matbaası, İstanbul) Ayrıca eserin günümüz Türkçesine çevirisi de yapılmıştır. Abdurrahmân Sâmî, *Şerhu Esrâr-ı Esmâi'l-Hüsnâ*, çev.: Mustafa Şevket Erol, Yılmaz Ofset, İstanbul, 1974.

58 Bu eser tekrar gözden geçirilerek M. Erol Kılıç tarafından yayına hazırlanmıştır. M Nusret Tura, *Onun Güzel İsimleri*, haz.: Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.

59 Bu eser, son dönemde yazılması ve büyük bir kısmını mensur metnin oluşturmasıyla birlikte yazarın şairlik vasfının da etkisiyle birçok şiir ve münâcât manzumesini barındırmaktadır. Geleneği mensur-manzum müşterek metin ile devam ettirmesi bakımından esere burada yer verdik.

Mûsâ onun hayrânıdır hem Hızır ser-gerdânıdır
Bu, ma'rifet meydanıdır, bunda gerektir ehl-i dil

İlm-i ledünnî nâmıdır, sâkî-i Hakk'ın câmıdır
Âriflere in'âmıdır, zevkin sürerler muttasıl

Gel meclis-i irfâna gel âr etme Hakkı'dan el al
Fırsat demidir fi'l-mesel kalmaz sana bu ay ve yıl

Ma'lûm ola ki Allah Teâlâ'nın ilmi Zâtı gibi kadîmdir. Zîrâ, Zâtı'nın evveliyyeti ma'lûm olamayıcak ilminin evveliyyeti dahı ma'kûl degildir. Şu kadar vardır ki ilmin eseri mertebe-i ilahiyye'den zâhir olmuştur ki bu mertebe ahadiyyet-i zâtiyye ve ahadiyyet-i sıfâtiyyeyi câmi'a ve muhîtadır. Ve ilm-i hâdis kevnî, ilm-i kadîm vucûbî mukâbelesindedir. Ve Hakk'ın ilmine hâdis demek taalluku i'tibâriyledir…

(...) Ve zikr olunan ilimde çok kimseler dalâlete düşmüş ve da'vâ ucundan başına hengâmeler uçmuştur. Ve buradandır ki tâife-i sûfiye tecellî ilmi derler. Velâkin bu mertebenin sâhibi ilm-i mücerred ile sâhib-i irşâd olmaz. El-hâsıl, ilim eger kesbî olup ahkâm ve serâi'a taalluk ederse ondan hisse-mend olanlar cehl-i serî'atten halâs olurlar. Ve eger keşfî olup ma'ârif-i ilahiyyeye dâir ise ondan behremend olanlar cehl-i tarîktan necât bulurlar. Velâkin ikisinin dahî irşâdı tâm degildir. Zîrâ evvelkinin irşâdı zâhir şerî'ate ve ikincinin ki dahî zâhir tarîkatadır. Şol vecihten ki ilim mertebesidir. Ve ayn olmadıkça irşâd mümkün degildir. Zîrâ, fi'l-cümle a'mâ gibidir. Ve a'mânın sözüne uyup sâlik olan kimse âhir bir çâhire serengûn olur. Nazar eyle ki tarîk-i hacda ve gayrîde ehl-i tecrübe olanları delîl ittihâz ederler. Mutlakan, ta'rîf-i aklîye iltifât etmezler (...)[60]

***Vesîletü'l-Kübrâ Şerhu Esrâr-i Esmâi'l-Hüsnâ*, Abdurrahmân Sâmî (ö.1352/1934)**

(…) ***(El-Mukît)*** *Ecsâm u ervâha cismânî vü rûhânî ğıdâ ihsân idici ma'nâsınadır abdin hazzı ebnâ-yı cinsine sehâvet nefsini hayra irşâd vü ğâfile nasîhatdır hassası yazulub suya ezilub toprağa dökülse orucdan müteezzî olan şem ey-*

[60] Çakıroğlu, *a.g.t.*, ss. 127-164.

lese açlık hissi vü za'fiyet gelmez beşyüz elli def'a bir desti suya okunub üzerine Mukît yazılsa seferinde bu sudan içse her dürlü tehlikeden emîn olur çok ağlayan çocuk içse ağlaması kesilur (…)[61]

***Âyet ve Hadislerle Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi*, Mustafa Necati Bursalı**

El-Kuddûs (c.c.)

Her türlü noksanlıktan uzak, hatadan, gafletten berî, eksiklikten pek temiz. (…)

El-Kuddûs" ism-i şerîfinin yegâne sahibi, Allahu Teâlâ'dır. Çünkü mutlak kemâl O'na mahsustur. Çünkü O'nun zâtında, sıfatında, ef'âlinde, ahkâmında, esmâsında hiçbir eksiklik ve noksanlık yoktur.

O pek yüce, pek mukaddestir. Zâtında veya herhangi bir sıfatında mahlûkundan birine benzemekten veya mahlûkâtından biri O'na benzemekten uzaktır.

Yer, gök, güneş, ay, yıldız. Herşey Hak ile kâim
Bütün mahlûk yok olur; O Bâkîdir, O dâim!
…
Yâ Allah, Yâ Kuddûs, Yâ Selâm,
Medhine bulamam bir kelâm!
Yücelik, azamet, şan senin,
Bana bir bahşişin can senin,
Kulundur şah senin, han senin,
Yâ Allah, Yâ Kuddûs, Yâ Selâm,
Medhine bulamam bir kelâm!

Bulutlar indirir yağmur, kar,
Yamaçlar yeşerir sel akar,
Cümleye sensin dost, sensin yâr,
Yâ Allah, Yâ Kuddûs, Yâ Selâm,
Medhine bulamam bir kelâm![62]

---

61 Abdurrahman Sâmî, *Vesîletü'l-Kübrâ Şerhu Esrâr-i Esmâi'l-Hüsnâ***,** Necm-i İstikbâl Matbaası, İstanbul, 1334/1915-16, s. 14.

62 Mustafa Necati Bursalı, *Âyet ve Hadislerle Esmâü'l-Hüsna Şerhi*, Gayem Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim 2011, ss. 84-90.

Manzum Olan Türkçe Esmâ-i Hüsnâ Eserleri

1. *Manzûm Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*, Şeyhoğlu Mustafa (ö. 804/1401)
2. *Esmâ-i İlâhî Kasidesi*, Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî (ö. 1000/1591)
3. *Mukaddime-i Der-İktizâ-i Şerh u Nazmu'l-Esmâi'l-Hüsnâ*, Derviş Subhî-i Bursevî (10.yy)
4. *Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, Hâkim Seyyid Mehmed (ö. 1184/1770) [63]
5. *Ravd-ı Verd* (Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi, 1216/1801/02), Trabzonî Ahmed Şakir Paşa (ö. 1234/1818)[64]
6. *Âsâr-ı Kemâl* (Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ, İstanbul, 1284/1867), İsmâîl Sâdık Kemâl b. Muhammed Vecîhî Paşa (ö. 1310/1892)[65]
7. *Terceme-i Esrâr-ı Tevhîd*, Muhammed Nâzım Paşa
8. *El-Kenzu'l-Esnâ fî Şerhi'l-Esmâi'l-Hüsnâ* (Trabzon, 1325/1907), Trabzonî İbrâhîm Cûdî (ö. 1345/1926)[66]
9. *Esmâü'l-Hüsnâ'nın Nazmen Tefsîri* (1355/1936) Bıçakçızâde İsmâîl Hakkı b. Osmân (ö. 1352/1933)
10. *Allah'ın Güzel İsimleri* (*Esmâü'l-Hüsnâ*), Ankara, 1960), Enver Tuncalp (ö. 1992)
11. Esmâü'l-Hüsnâ (*Diyanet Gazetesi*), 76/3, 81/10, 83/2, 84/4, 86/9 87/9, 88/7, 89/5, 223/13, 224/13, 225/13, 226/15, 228/14, Ankara, 1973-1980
12. *Şerh-i Şâfî ez-an Nahîfî*, Nahîfi (?)[67]
13. *Mir'âtü'l-Esmâ ve Câm-ı Cihân-nümâ*, Lamî-i Çelebî (ö. 938/1531-32) [68]

---

63 Bu eser yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Şahin Kızılabdullah, "Hâkîm Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 2004.

64 Elimizde eserin 1327/1910-11 tarihli matbu metni bulunmaktadır. (*Esmâ-i Hüsnâ-i İlâhiyyenin Nazmen Şerhi ve Havâssı ve Esâmi-i Âliyye-i Ehl-i Bedr ile Müteberriken Sâire-i Nâfiâ*, Uhuvvet Matbaası, İstanbul, 1327), Ayrıca eser yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. M. Sami Akaryalı, "Şakir Ahmed Paşa (Ravz-ı Verd) Edisyon-Kritik ve Birinci Bölümün Günümüz Türkçesine Çevrimi", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2000.

65 Asıl adı Âsâr-ı Kemâl olan eserde Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ, eserin bir bölümünü oluşturmakta ve mukaddimesi ile birlikte 76 beyt olarak yer almaktadır. Ayrıca eserin Esmâ-i Hüsnâ bölümü ile ilgili bir makale çalışması yapılmıştır. Halil İbrahim Şener, "Âsâr-ı Kemâl'de Yer Alan Manzûm Esmâ-i Hüsnâ", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* c. 4, ss. 227-240.

66 Elimizde eserin 15 Ramazan 1325 tarihli matbu metni bulunmaktadır. Ayrıca eserle ilgili, asıl metin, transkribe edilmiş metin ve günümüz Türkçesine çeviri metni olmak üzere bir çalışma yapılmıştır. Murat Yüksel, *Trabzonlu Muallim İbrahim Cûdî Hayatı-İnsani ve Edebî Kişiliği-Bazı Şiirleri ve El-Kenzu'l-Esnâ Fî Şerhi'l-Esmâi'l-Hüsnâ*, Maçka İmam Hatip Yaptırma ve Yaşatma Derneği Yayınları, Trabzon, 1989.

67 Buraya kadar olan eserler ve başka Manzûm Esmâü'l-Hüsnâ eserlerin muhteva, şekil bilgisi ve şiir örnekleri için bkz.: Şener, *a.g.t.*, ss. 128-166.

14. *Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ* (948/1541), İbn-i Îsâ-yı Saruhanî (ö. 967/1559-60)
15. Bu eser türünün en önemli ve meşhur örneği olarak gösterilmektedir.[69] Bu yüzden eserin kütüphanelerde birçok nüshası bulunmaktadır. Ayrıca yine bu önemden dolayı eserle ilgili makale, yüksek lisans, doktora, kitap gibi düzeylerde birçok çalışma yapılmıştır.[70]
16. *Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât ve Esmâ-i Hüsnâ-i Şerh-i Manzûm* (1295/1878), Hamdî Efendi[71]
17. *Cevâhirü'l-Esmâ,* Abdulhalîm Efendi[72]
18. *Esmâü'l-Hüsnâ* (*En Güzel İsimler*), (Define Matbaası, 1962) Veli Recai Velibeyoğlu (Aşık Dindarî) (ö. 1991)
19. *En güzel İsimler O'nundur Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi* (1990), Cengiz Numanoğlu
20. *99 Esmâ-i Hüsnâ'dan Esintiler* (Marifet Yayınevi, 1998), Sadettin Kaplan
21. *Şiirlerle Esmâ-i Hüsnâ* (TDVY, 2002), Gökhan Evliyaoğlu (ö. 2011)
22. *99 Esmâ 99 Duâ 1-2-3* (Timaş, 2005) Senai Demirci
23. *Hû* (Hece Yayınları, 2011), Erdal Çakır
24. *Hû Manzum Esmâü'l-Hüsnâ* (Be Yayınları, 2012), Alim Yıldız

Şüphesiz ki ister mensur ister manzum olsun esmâ-i hüsnâ türü ile ilgili eserler bunlarla sınırlı değildir. Genelde İslam Edebiyatı özelde ise Türk Edebiyatı bu konuya yoğun bir şekilde ilgi göstermiş ve farklı dillerde ve çeşitlilikte birçok eser meydana getirmişlerdir. Günümüzde de az da olsa bu türden eserlerin yazılıyor olması bu geleneğin devam etmesi bakımından ayrıca bir öneme sahiptir. Bu eserlerin hala yazılması devam ediyor olması eski veya yeni yazılan eserlerin çeşitli kesimlerce hala okunduğu-

---

[68] Eser tercüme olup orijinali Emir Hüseyin Muammayî tarafından Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ adıyla Farsça yazılmıştır. Çelebioğlu, "Kültür ve Edebiyatımızda Cenab-ı Allah", *a.g.e.*, s. 94; Agah Sırrı Levend, "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *TDAY-Belleten,* TDK Yayınları, Ankara, 1972, s. 51; Ayrıca tercüme olan eser yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Münire Kevser Baş, "Lamî-i Çelebî'nin Şerh-i Muammeyat alâ Esmâi'l-Hüsnâ", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 1999.

[69] Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler", *a.g.e.*, s. 353.

[70] *Türk Edebiyatında Manzûm Esmâü'l-Hüsnâlar* adlı doktora çalışmasını yapan Şener, eserin 6 nüshasını tavsif ederek karşılaştırmalı (edisyon-kritik) sağlam bir metin oluşturmuştur. (*a.g.t.* 261-360); İbn-i İsa Saruhanî, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, haz.: Numan Külekçi, Akçağ Yayınları, Ankara,1999; Sabahattin Akbay, "Saruhanlı Şeyh İlyas ve Manzum Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 1996; Ali Yılmaz, "Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i Îsâ-yı Saruhanî'nin Şerhi Esmâ-i Hüsnâ'sı", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Sivas, 1998, S. 2, ss. 1-43.

[71] Çalışmamızın asıl konusunu oluşturan bu eser hakkında ileride bilgi verileceği için burada sadece ismen zikrediyoruz.

[72] Elimizde eserin 1324 tarihli matbu bir metni bulunmaktadır.

nun da bir göstergesidir. Verdiğimiz eserlerle sınırlı olmadığına inandığımız bu tür ile ilgili -özellikle Osmanlı döneminde veya son dönemlerde yazılmış- eserlerin kütüphane taramaları sonucunda ortaya çıkması muhtemeldir.

Örnekler

***Esmâ-i İlâhî Kasidesi*, Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî**

Hâsîbü Hâsîbün adı Müzekkî vü Celâl'dur bil
Muhît-ı Hâkim-i Tâsin Halîmün Muhyîn ol Hân

Mecîdün'dür Mücîbün hem Müebbed Hamîd-i Mahbûb
Muhibbün hem Muvahhid nâm Hamid-i Bâtın-ı Deyyân[73]

***Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, Hâkim Seyyid Mehmed**

Her kimin virdi olsa bu tertib
Okuyup rûz u şeb ale't-tertîb

İrüşüb nite nef ü isbâta
Rabt ider kalbi Hazret-i Zâta

İde âteş gibi derûna eser
Yandıra mâsivâyı ser-tâ-ser

Allâh ismi zâttır mâsivâdan nazarı kesmek için günde gicede altmış altı kere Allâh diyeler. Dünyâ muhabbeti gönlünden çıkup Allâh muhabbeti ile içi tışı tolup münevver ola ve Allâh muhabbet iden kimesne iş bu vefki naks idüp getüre telvîn bulup Ol kimesnenin vakı'ası latîf olup kalbi vüs'at bula.

[73] Şener, *a.g.t*, s. 129.

ل	ل	ه	ا	66
ه	ا	ل	ل	66
ا	ه	ل	ل	66
ل	ل	ا	ه	66
66	66	66	66	

Vefk-i şerîf-i mevsûf budur:[74]

***Cevâhirü'l-Esmâ,* Abdülhalim Efendi**

Mânend-i tâvus ravza-i kudsde cilve-nümâ olan ma'nâ-yı (el-Kuddûs) her ayb ü noksândan pâk ü tâhir idi ki zâhirdir.

Beyt

Dili aşkile eyle me'nûs
Mâliku'l-Mülk hazret-i Kuddûs[75]

***En Güzel İsimler O'nundur (Esmâ'ül Hüsnâ Şerhi)*, Cengiz Numanoğlu**

Doksandokuz ismini, ezberden sayanlara,
Doksandokuz manayı, gönülde duyanlara,
Bütün bu duyulara, amelde uyanlara,
Cennetler müjdeledi, kainatı yaratan.

Allah

O'nun birinci ismi, isimler sultânıdır,
Her ânın, her mekânın, her cânın cânânıdır,
Kur'ân'da ilk âyetin, başlangıç kelâmıdır,
Her zerre "Allah" diye, O'nu söyler durmadan.[76]

---

74 Kızılabdullah, *a.g.t.*, s. 50-51.
75 Abdulhalim Efendi, *a.g.e..* s. 5.
76 Cengiz Numanoğlu, *En Güzel İsimler O'nundur (Esmâ'ül Hüsnâ Şerhi)*, yy., 1990.

***Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, İbn Îsâ Saruhânî**

Yâ Vâsi'

Gel ey gam-gîn olup gönli olan dar
Eğer var ise dilde fikr ü dildâr

Gönül mecrûhsa cevr ü cefâdan
Düni gün gam çekersen bî-vefâdan

Sür imdi Vâsi'i vüs'at bulasın
Cefâdan kurtulup bî-gam olasın

Cefâ vü cevr iden ol bî-vefâ yâr
Ayağuna gele sürdükçe her bâr

Olasın bir gönülli yârile hem
Bulup vüs'at olasın şâd-ı hurrem

Budur aşk ehline teshîri mahbûb
Budur esmâ içinde dil-güşâ hûb

Yüzotuzyedidür anun şumârı
Kamerde eyleyeler iş bu kârı[77]

***Esmâülhüsnâ (En Güzel İsimler)*, Veli Recai Velibeyoğlu (Âşık Dindârî)**

Hû

Nefsini öldüren derviş
Yanık kardeşler Hû çeker
İsmi azam hakkı için
Hep dağlar taşlar Hû çeker

---

[77] İbn Îsâ Saruhânî, *a.g.e*, haz.: Numan Külekçi, s. 96-97.

Otta çöpte bu endişe
Denizler de kıyı köşe
Fesleğenler mor menekşe
Sallanır bağlar Hû çeker

Hû de VELİBEYOĞLU Hû
Evveli Âhiri Hû Hû
Vücudu mutlak Hû ya Hû
İslam dindaşlar Hû çeker[78]

2.2. Esmâ-i Hüsnâ'nın Havâssı

Esmâ-i hüsnâ ile ilgili bir diğer husus yazılan bazı eserlerde görüldüğü üzere isimlerin havâssı konusudur. Tıpkı esmâ-i hüsnâ'nın şerhlerinde olduğu gibi bu konuyla ilgili müstakil veya bir bölümünü havassın oluşturduğu eserler bulunmaktadır. Havâsslardaki temel vurgu, yine Allah'ın güzel isimlerine yapılmaktadır. Bu eserlerde Allah'ın güzel isimleri, bu isimlerin tecelli-tezahürleri, kişi sıkıntıya düştüğünde hangi ismin o sıkıntıyı gidereceği, bu isimlerin zikir/vird saatleri, adetleri (genelde ebced hesabına göre ismin sayısal değeri) gibi konular işlenmektedir. Bu da ilm-i nücûm ve ilm-i hafî gibi ilimlerin ortaya çıkışı ile birebir ilişkilidir

Toplumsal açıdan baktığımızda konunun halk arasında popüler dinî kültür diyebileceğimiz düzeyde büyük bir rağbet gördüğünü söyleyebiliriz. Nitekim eski veya yeni yazılmış olan bu tür eserlerin basımı yıllardan beri devam etmektedir. Bu tür inanışların nass dayanaklı olanları olduğu gibi hurafelerden ibaret olup Kur'ân veya sünnette yeri olmayan inanışlar da bulunmaktadır.[79]

Konu, her ne kadar dinî açıdan çeşitli tartışmalara yol açmışsa da toplum üzerinde pozitif anlamda psikolojik bir tesirinin olduğunu söylemek mümkündür. Toplumun asırlardan beri devam edegelen alışkanlıkları, gelenekleri, inanışları ve adetleri vb. gibi unsurları kolayca değiştiremedikleri gözlenmektedir. Ayrıca bu inanış ve gelenekler o kültürde asırlardan beri olabildiği gibi başka kültürlerle tanışma ve etkileşim sonucu

---

[78] Veli Recai Velibeyoğlu, *Esmâülhüsnâ (En Güzel İsimler)*, Define Matbaası, Mucur, 1962, s. 35.
[79] Şener, *a.g.t.*, s. 78-83.

doğmuş da olabilir[80]. Benzer sebeplerden dolayı bu inanışları veya konu hakkında yazılanları ne kökten inkara kalkışarak pozitif etkileri görmezden gelinmeli, ne de hepsi akla ve mantığa uygundur diyerek toptan bir inanma söz konusu olmalıdır. Kısacası genel anlamıyla gizli ilimler denilen bu konuya temkinli yaklaşılması gerektiğini söyleyebiliriz.

Bu bilgilerden sonra havâss kelimesinin sözlük ve kazandığı yan anlamlara göz atıp bu tür hakkında yazılan eserlerden örnekler vermek konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Havâss; bir şeyi (soyut-somut) başkasından ayıran mahiyet, yalnız o şeye ait olan vasıf, nitelik gibi anlamlara gelen "hasse" (hass, hususiyet) kelimesinin çoğuludur. Ancak kelime bu çoğul haliyle daha çok "amme" kelimesinin karşıtı olup[81] özel, seçkin kişiler manasına gelmektedir. Ayrıca havâss kelimesi bu anlamıyla daha çok tasavvuf literatürüne girmiş bir kavramdır. Tasavvufta herkeste bulunmayan birtakım bilgilere sahip velilere havâss veya ehl-i husûs, bunların en üstün olanlarına hassu'l-havâss veya hassatu'l-hassa adı verilir. Böylelikle tasavvufî anlayışta insanlar avâm ve havâss olmak üzere iki kategoriye ayrılır.[82]

İlk akla gelen anlamları bunlar olmakla birlikte havâss kavramı daha özel bir anlama daha gelmektedir ki konumuzla asıl ilgisi olan, kelimenin bu anlamıdır. Buna göre havâss kelimesi; "Kur'ân ayetlerinin, yüzük taşlarının, gün içindeki saatlerin, bazı duaların, Allah'ın isimlerinin özelliklerini taşıdığına, bu isimleri belirli şartlarla belirli miktarda okuyan yahut herhangi bir tarzda belirli saatlerde yazan/üstünde taşıyan kişinin dilediğini bu ismin özelliği sayesinde elde edeceği"[83] anlamına gelmektedir. Kelimenin bu şekildeki anlamında Allah'ın isimlerine ve bu isimlerin bazı özelliklerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Başlı başına bir ilim dalı olan havâss ilminin konuları arasında, hurûf ilmine ait kaidelerin içinde yer alan isimler ve bu isimleri meydana getiren harflerin, efsunlarda kullanılan dua ve ayetlerin havâssı gibi konular bulunmaktadır.[84]

---

80 Örneğin "*Dinlerde Vefk"* adıyla yapılan bir çalışmada bu inanışların bir unsuru olan vefk, İslam geleneğine Hristiyanlık vasıtasıyla girmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Halit Ahmet Çiftçi, "Dinlerde Vefk", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta, 2011.

81 Manzur, *a.g.e,* c. II, s. 1174.

82 Süleyman Uludağ, "Havâs", *DİA*, TDVY, İstanbul, 1997, c. XVI, s. 517.

83 Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ağaç Kitabevi, İstanbul, Ağustos 2009, s. 257.

84 İlyas Çelebi, "Havâs İlmi", *DİA*, TDVY, İstanbul, 1997, c. XVI, s. 518

Allah'ın her bir isminin lugat ve ıstılah anlamı veya kelami, tasavvufî vb. açılımları-yorumları olduğu gibi bu ilme konu edilen ve bu isimlerin özelliklerini içeren anlamları da bulunmaktadır. Kur'ân ve hadislerde yer alan esmâ-i hüsnâ'dan her birinin ayrı özellikleri vardır ve bunlara *Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ* denmektedir. Halk arasında yaygın olan daha ziyade esmâ-i hüsnâ'nın havâssıdır. Allah'a inanmış her kişi, bütün işlerini Allah'a havale ettiği gibi kendine düşeni yaptıktan sonra sıkıntılarını, ihtiyaçlarını gidermesini ve derdine dermanı Allah'tan bekler ve O'na tevekkül eder. Bu tevekkülün yanında halk arasında elden ele dolaşan bazı kitaplarda dilenen şeyin gerçekleşmesine yardımcı olacağı belirtilen bilgiler ve rivayetler bulunmaktadır. -İlmi açıdan değeri ne olursa olsun- çeşitli konular ve hastalıklara, değişik durumlara özel bazı dualar havas türü kitaplarda yer almaktadır. Bu dualarda esmâ-i hüsnâ'nın merkezde bulunduğu ve yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.[85] Allah'ın güzel isimleri, özellikle O'nun kudretinin değişik şekillerdeki tecellilerinin de isimleri olmaktadır. Buna göre istenilecek dilek veya edilecek duanın Allah'ın isimlerinden o anki duruma uygun olanının seçilerek yapılabileceğini düşünmek mümkündür.[86]

Konunun daha iyi anlaşılması için önce esmâ-i hüsnâ'nın havâssını konu edinen eserlerden önemli gördüklerimizi liste halinde vermenin faydalı olacağını düşünüyoruz. Bu eserlerden bazıları esmâ-i hüsnâ'nın şerhi konusunu da ihtiva etmektedir. Bu yüzden esmâ-i hüsnâ'nın şerhi konusunda verilen eserlerle burada verilecek eserler arasında bir tekrar söz konusu olacaktır. Fakat eserin ismi şerh olsa da eserin ele aldığı konunun genel manada havâss olduğunu belirtmek için tekrar etmeyi gerekli görüyoruz. Bu eserlerden bir kısmı manzum olduğu gibi bir kısmı da mensurdur.

1. *Havâssu'l-Menâfi-i Esmâi'llâhi Teâlâ*, Şeyh Şihâbuddîn et-Tebrîzî, Süleymaniye Kütüphanesi, Serez Bölümü, 347/2, yk. 47[a]—48[a]
2. *Şerhu Esmâi'llâhi'l-Hüsnâ ve Havâssuhâ*, İmam Şebravî, Mısır, 1304/1886
3. *Manzûm Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*, Şeyhoğlu Mustafa (ö.804/1401)
4. *Mukaddime-i Der-İktizâ-i Şerh u Nazmu'l-Esmâi'l-Hüsnâ*, Derviş Subhî-i Bursevî (10. yy)
5. *Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, Hâkim Seyyid Mehmed (ö.1184/1770)

---

85 Şener, *a.g.t.*, s. 77-78
86 Yılmaz, *a.g.m.*, s. 2-3

6. *Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ* (48/1541), İbn-i Îsâ-yı Saruhanî (ö.967/1559-60)[87]
7. *Kenzu'l-Havâss,* Seyyid Süleymân el-Hüseynî[88]
8. *Havâssın Derinlikleri-Açıklanmayan Yönleriyle İslâmi Büyü-Vefkler-Esmâü'l-Hüsnâ* (İstanbul, 2005), Bülent Kısa

2.3. Esmâ-i Hüsnâ'ların Şeklî Tahlili

Esmâ-i hüsnâ türü eserlerin mensur veya manzum olmak üzere yazıldıklarına temas etmiştik. Mensur eserlerde vezin, kafiye, nazım şekli vb. gibi teknik tabirler ve sanat endişesiyle yazma fikri yok denecek kadar azdır. Fakat tabii ki bu mensur eserlerin sanatsal değer taşımadığı anlamına da gelmemektedir. Çünkü bilindiği gibi edebî değeri olan nesir yazısına inşa denmektedir. Edebiyatımızda değişik sebeplerden dolayı - örneğin nazmın cazip olması- nazım kısmı ağır basmaktadır. Bu nedenle de nesir türü yazı pek rağbet görmemiş ve örneğin Sinan Paşa gibi münşi çok fazla yetişmemiştir.[89]

Mensur eserlerde; daha çok didaktizm ön planda olduğu ve eserlerden toplumun geniş bölümünün istifade edebilmesi vb. amacıyla yazıldıkları için süslü ve ağdalı olmayan, yabancı kelimelerin ve tamlamaların çok fazla yer almadığı; kısacası halkın anlayacağı şekilde açık bir dil ve sade bir üslubun ön planda olduğu görülmektedir. Esmâ-i hüsnâ türü dinî eserlerde de bu talimi özellik gözetilmiş, bu özelliği taşıyan (sade-açık) eserler halk tarafından itibar görerek günümüze kadar gelmişlerdir.

Manzum tarzda yazılan eserlerde ise belli ölçüler veya nazım şekilleri, kısacası eserin değerini edebî yönden belirleyen birtakım kaideler bulunmaktadır. Fakat dinî türde yazılan eserlerde, nesirde olduğu gibi öğretici özelliği ve örneğin özellikle münâcâtlarda görüldüğü üzere samimiyet, heyecan, coşku ve lirizm ön planda olduğu için sanatsallığın daha çok ikinci planda kaldığı gözlenmektedir. Her ne kadar genel

---

[87] Bu eseri Amil Çelebioğlu şöyle tanıtmaktadır: "*Türk kültür ve edebiyat tarihinde bilhassa ulûm-ı hafiye veya ulûm-ı garîbe (gizli ilimler, garip ilimler, occult sciences) nev'inden eserleriyle meşhur olan İlyas b. Mecdüddîn Îsâ-yı Saruhanî'nin 948/1541'de tamamladığı dokuzyüz elli beyit civarındaki ve mesnevî tarzındaki Esmâ-i Hüsnâ Şerhi, sahasının tanınmış eserlerindendir.*" Çelebioğlu, "Kültür ve Edebiyatımızda Cenâb-ı Allah", *a.g.e.*, s. 95.

[88] Seyyid Süleymân el-Hüseynî, *Kenzü'l-Havas ve Keyfiyyet-i Celb ve Teshîr*, Cemiyet Kütüphanesi, İstanbul, 1322/1913; Eser mensur olup günümüz Türkçesine birkaç çevirisi bulunmaktadır. Esmâ-i Hüsnâ kısmı kitabın büyük bir bölümünü oluşturmakta ve her bir ismin havâssı verilmektedir. Seyyid Süleymân el-Hüseynî, *Kenzu'l-Havas* I-IV, çev.: Nebil Fazıl Alsan, Sağlam Yayınları, İstanbul, ts.

[89] Nesir konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: Cihan Okuyucu, Ahmet Kartal, M. Fatih Köksal, *a.g.e.*, ss. 13-36.

olarak böyle çıkarımlar yapılsa da dinî türde edebî değeri yüksek, güçlü, başarılı ve klasikleşmiş ürünlerin verildiğini söylemek mümkündür. Örneğin bu durumun -vezin konusunu ele alacak olursak- aruzun İran edebiyatından -dolaylı olarak Arap şiirinden- Türkçeye geçtiği kuruluş döneminden sonra gelişen ve klasikleşen edebiyat dönemlerinde yazılan eserlerde az veya çok görüldüğünü söyleyebiliriz.

Bilindiği gibi manzum eserlerin özelliklerinden biri belli ölçülerde yazılmış olmalarıdır. Bu ölçüler ise edebiyat tasniflerine göre (divan-tekke-aşık-halk edebiyatı) değişkenlik göstermektedir. Fakat edebiyat dendiği zaman daha çok Türk-İslam Edebiyatı (divan-dinî-tasavvufî) kategorisi akla gelmektedir. Bu kategoride yazılan eserlerde ise ölçü olarak edebiyatın belkemiğini oluşturan aruz ölçüsü kullanılmaktadır. Esmâ-i hüsnâ türü eserler de genel anlamda bu kategorinin içinde yer almış ve müellifler eserlerini kendi tercihlerine göre aruzun çeşitli vezin ve kalıplarında yazmışlardır.[90] Müellifin, aruz ölçüsünde vezin veya kalıp yönündeki tercihi, yazacağı eserin hacmi, beyit ve bendlerin kısalığı-uzunluğu ile de ilişkilidir. Örneğin müellif beyit sayısı yönünden sınırı olmayan mesnevî nazım şeklinde bir eser yazacaksa daha çok kısa kalıpları tercih etmiştir. Bunun dışında esmâ-i hüsnâ'larda hece ölçüsünün kullanıldığını gördüğümüz gibi değişen edebiyat algıları ve akımları sonucunda, son dönem yazılan bazı eserlerde hiçbir ölçünün bulunmadığı serbest tarzda yazılan eserler de bulunmaktadır.[91]

Esmâ-i hüsnâ türü eserlerin hangi nazım şekli yazıldığı konusuna gelince bu şekillerde de yine bir çeşitlilik söz konusudur. Yaptığımız araştırma sonucunda bu eserlerin en fazla mesnevî daha sonra ise kaside nazım şekli ile yazıldıklarını gördük.[92] Bunların dışında müsecca', kıta, dörtlük veya serbest şekillerde yazılan eserler de mevcuttur. Bu durum hakkında bugüne kadar manzum esmâ-i hüsnâ'lar ile ilgili en kapsamlı çalışmayı yapan Halil İbrahim Şener'in şu tespiti, nazım şekilleri ve isimlerin şekillere nasıl yerleştirildiğini göstermesi açısından önemlidir: *(...) Manzum esmâ-i hüsnâ'ların da kaside, mesnevî ve dörtlükler halinde yazıldıklarını görüyoruz. Bunun da sebebi, Allah'ın isimlerinin kasidelerde beyitler içinde, mesnevîlerde daha çok müstakil, dörtlüklerde*

[90] Bu vezinlerin hangisinin en çok kullanıldığı, konusu araştırmamızın sınırlarını aşmaktadır. Nitekim son dönemlerde türlerle ilgili yapılan -örneğin Türk Edebiyatında Münâcât- çalışmalarda şekil bilgisi bölümünde o türdeki eserlerin en çok hangi vezin, kafiye veya redifle yazıldığının tahlilleri yapılmakta ve gerekirse grafik olarak verilmektedir. Bu boyutta yapılacak bir çalışma manzum Esmâ-i Hüsnâ türü eserlerde en çok hangi veznin, kafiyenin vb. kullanıldığını ortaya çıkaracağını düşünüyoruz.

[91] bkz.: Manzum eserlerden örnekler.

[92] Bu durum yine vezin-kalıp ve müellifin tercihi ile ilişkili bir durumdur.

ise bir veya birkaç dörtlük içinde şerh edilmiş olmalarıdır. Bunların en uzun olan şüphesiz mesnevî tarzı esmâ-i hüsnâ'lardır. (...)[93]

Esmâ-i hüsnâ'nın edebî anlamda teriminin açıklamasını yaparken bu eserlerin mensur ve manzum, müstakil veya bir bölümünü esmâ-i hüsnâ'nın oluşturduğu (müşterek) eserler olduklarını belirtmiştik. Bu tür eserlerde, eserin niteliğine göre Allah'ın isimlerinin şerhi genelde tek tek başlıklar halinde yapılmakta veya havâssı verilmektedir. Fakat esmâ-i hüsnâ'ların sadece bu türden eserlerde bulunduğunu söyleyemeyiz. Bunlar müstakil-müşterek oldukları gibi klasik telif tertibinde yazılan eserlerde (Divan, Mesnevî vb.) tevhîd, münâcât ve na'tların yanı sıra esmâ-i hüsnâ kasideleri veya başka nazım şekilleriyle yazılan şiirlerin de eserlerde yer aldığı görülmektedir. Bir kısım eserlerde ise bu isimlerle münâcât edilen manzumeler bulunmaktadır. Örneğin Dede Ömer Ruşenî'nin 75 beyitlik "Der-Kasemiyyât ü Münâcât"[94] adlı mesnevî şeklinde yazılan şiirinde bunu görmek mümkündür. Esmâ-i hüsnâlar, halk edebiyatında özellikle Allah'ın Türkçe veya Türkçeleştirilmiş isimler bağlamında da ele alındığı dikkati çekmektedir.[95]

Ayrıca Türk Edebiyatı'nı oluşturan eski ve yeni edebiyat sahalarındaki şiirlerde Allah'ın isimleri şerh amacı güdülmeden de geçmektedir. Bu sahalarda inceleme yapanların, münferit şiirlerde geçen Allah'ın isimleri ve genel anlamda şairlerin Allah tasavvurları,[96] esmâ-i hüsnâ algıları gibi konular hakkında tez, makale, tebliğ vs. çalışmaları[97] bulunmaktadır.[98]

2.4. Esmâ-i Hüsnâ'ların Muhteva Tahlili

Esmâ-i hüsnâ türü eserlerdeki temel konu Allah'ın güzel isimlerinin ve sıfatlarının şerh edilmesidir. Bu eserlerde isimlerin öncelikle sözlük anlamları verilmekte daha

---

93 Şener, *a.g.t.*, s. 167.

94 Semra Aydemir, "Dede Ömer Ruşenî (Hayatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni)", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE, Konya, 1990 s. 74-81.

95 Halil İbrahim Şener, "Halk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâlar'ın Yeri", *Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 1985, S. 2, ss. 357-383.

96 Örnek için bkz.: Mehtap Aydın, "Bîçâre Dîvânında Allah Tasavvuru", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara, 2008, S. 22, ss. 329-340

97 Bununla ile ilgili son dönemde yapılan çok katılımlı bir çalışma için örnek: İkinci İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu-Edebiyatımızda Cenâb-ı Allah, 05-06 Ekim 2012, İstanbul

98 Örneğin Türk şiirinde Allah'ın isim ve sıfatları için bkz.: Şener, *a.g.t.*, ss. 91-120/2

sonra ise müellifin tercihince isimlerin açılımlarına geçilip şerh ve yorumu yapılarak açıklanmaktadır.

Tıpkı şekil konusunda olduğu gibi esmâ-i hüsnâ'ların muhteva konusu da incelenmesi daha derin olacak bir çalışmanın sınırlarına girmektedir. Biz burada incelediğimiz esmâ-i hüsnâ'larda muhteva ile ilgili bilgileri, hangi konuların geçtiğini sadece başlıklar halinde vereceğiz.

- ✓ Kur'ân ve Hadislerde geçen Allah'ın isimleri (Bazı eserlerde bu isimler veya esmâ-i hüsnâ önce liste halinde verilmiş, daha sonra ise tek tek isimlerin şerhine geçilmiş, bazı eserlerde ise isimler sayılmadan direkt Allah'ın isimlerine tek tek başlıklar halinde geçildiği görülmektedir.)
- ✓ İsim-müsemma-isim-sıfat ayrımı ve iştikak gibi bu isimler hakkındaki kelami problemler
- ✓ Allah'ın isimlerinin taksim ve tasnifi (caiz-mümteni-selbî-haberî-zâtî vb.)
- ✓ Allah ismi ve İsm-i A'zâm konusu (Örneğin Allah ismi camid midir, müştak mıdır? gibi tartışmalar)
- ✓ Esmâ-i hüsnâ'nın sayısı (ta'dat) meselesi
- ✓ A'râf Suresi 180. ayette geçen "Allah'ın isimleri konusunda sapıklığa düşmeyin." anlamına gelen ayetteki "ilhad" konusu
- ✓ Hadis-i şerifte geçen "men ehsâhâ" ibaresinden mütevellit esmâ-i hüsnâ'da "ihsâ" konusu ve açılımları
- ✓ Esmâ-i hüsnâ'nın tevkifi olup olmadığı (Örneğin Allah'a Kur'ân ve hadislerde geçmeyen bir ismin verilip verilmeyeceği ya da Arapça olmayan isimlerin başka milletlerce Allah hakkında isim olarak kullanılması gibi konular)
- ✓ Tasavvufî açıdan esmâ-i hüsnâ'nın sırları ve zikri (Örneğin "Hû" ismi)
- ✓ Esmâ-i hüsnâ'nın şerhi-havâssı-vefkleri-ebcedi
- ✓ Esmâ-i hüsnâ'nın insan ve kainattaki tecellileri
- ✓ Kişinin bu isimlerden çıkarması gereken dersler (Örneğin esmâ-i hüsnâ'ların bilinmesinin ve gereği gibi hayata uyarlanması sonucunda, bu isimlerin nihai hedef olan Allah'ın ahlakı ile ahlaklanmaya vesile olduğu)
- ✓ Esmâ-i hüsnâ'larda geçen muhtelif sureler, dualar ve evrâd
- ✓ Esmâ-i hüsnâ ile münâcât

3. MÜNÂCÂT KAVRAMININ ETİMOLOJİK ve TERİM TAHLİLİ

3.1. Münâcât Kavramının Sözlük Anlamı

Münâcât; Arapça “نجو” (necv) kökünden, müfâale babının mastarı olan kelimedir. Sözlüklerde “sırrını (sıkıntılarını) açmak, gizlice söylemek, gizlice konuşmak, fısıldamak,[99] kişinin sırlarını veya duygularını (biriyle) paylaşması”[100]gibi anlamlara gelmektedir.

Münâcât kelimesi aynı zamanda Türk diline de girmiş ve asıl anlamından çok kopmayacak şekilde “Allah’a niyaz ve dua etmek, O’nunla gizlice konuşmak, ihtiyacı ve sıkıntısını O’na açmak, O’nunla paylaşmak” gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Bu yönüyle münâcât; genel manada biriyle gizli konuşmanın dışında yalnızca Allah’a hasredilmiş bir kelimedir. Türkçe sözlüklerde kelime bu anlamlarda geçmektedir. Örneğin Kâmûs-ı Türkî’de; “*Allah’a duâ ve niyâz etme, Cenâb-ı Hakk’a hitaben duâ ve niyâzı mutazammın şiir*” [101]anlamıyla geçmekte ve ayrıca kelimenin edebiyatımızda kullanılan terim anlamı da kısaca verilmektedir.

3.2. Edebiyatımızda Münâcât Terimi

Edebî terim olarak münâcât; “Allah’a yalvarma, yakarma, dua ve niyaz etme amacıyla yazılan şiirler” [102] anlamında kullanılmaktadır. Genellikle manzum olarak yazıldıkları halde zaman zaman mensur olarak yazılmış münâcât örnekleri de bulunmaktadır. Fakat bu tür eserlerde münâcât yerine “tazarru’-nâme, istiğfar, dua, tevbe vb.” kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir.[103] Sözlüklerdeki “şiir” gibi ifadeler, edebî anlamda bu türün genel olarak manzum yazıldıkları ve akla ilk bu anlamı geldiği için söy-

---

99 İbn-i Manzûr, *a.g.e.*, c. IV, s. 4361, Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul, s. 867.

100 Luyis, *a.g.e.*, s. 859.

101 Ş. Sâmî, *a.g.e.*, s. 1406.

102 Tahir Olgun, *Edebiyat Lugatı*, Enderun Yayınevi, İstanbul, 1994, s. 104; İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 340; Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Deyim ve Terimler Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 261.

103 Abdülhakim Koçin, *Türk Edebiyatında Münâcât*, TDVY, Ankara, 2011, s. 21.

lenmiş olabilir. Bu yönüyle münâcât için mensur-manzum ayrımı yapmadan "Cenâb-ı Allah'a dua ve niyaz amacıyla yazılan edebî metinler" [104] diyebiliriz. Ayrıca münâcâtlar esmâ-i hüsnâlar'da olduğu gibi müstakil eserler halinde değil mensur[105] veya manzum olarak bir eserin kısa bölümlerini oluşturacak tarzda yazılan metinlerdir.[106]

Münâcât kelimesi ile ilgili olarak aynı anlam dairesi içinde değerlendirebilecek kelimelerden; dua, tazarru', yakarış, dilek vb. kelimeler kullanılsa da biz daha çok kelimenin/kavramın edebiyat terminolojisindeki anlamı üzerinde duracağız.

Edebî anlamını verdiğimiz münâcâtın örnekleri, İslamiyetin ortaya çıkışı ile başlamaktadır. Bu türün ilk örnekleri esmâ-i hüsnâ'larda olduğu gibi yine sırasıyla Arap ve Fars Edebiyatlarında[107] karşımıza çıkmaktadır. Türklerdeki ilk örnekleri ise XI. ve XII. yüzyıllarda Anadolu sahası dışında yazılan Kutadgu Bilig ve Atâbetü'l-Hakâyık gibi eserlerde görülmektedir. Daha sonra Türklerin Anadolu'yu yurt edinmesiyle birlikte Türk Edebiyatı bu topraklarda ürünler vererek gelişimini sürdürmüş ve artık Türk Edebiyatı denince daha çok Anadolu sahasında yazılan eserler anlaşılmıştır.

Anadolu sahasında münâcât tanımına tam anlamıyla uygun ilk şiir mesnevî nazım şekliyle Ahmed Fakih tarafından yazılmıştır.[108] Ahmed Fakih dışında her dönemde hemen her şair az veya çok sayıda münâcât kaleme almıştır.

Diğer dinî türdeki eserlere olduğu gibi münâcâtlara da öncelikle Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şerîflerin kaynaklık ettiği görülür. Nitekim ayet ve hadislerde[109] dua etmeye yapılan emir,[110] teşvik,[111] vurgu ve dua edilmesi sonucundaki vaatler[112] gibi birçok ör-

---

[104] Zülfikar Güngör, "Münâcât", *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, Editör: Ali Yılmaz, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s. 153.

[105] Müstakil mensur eser olarak tazarru'-name var fakat münâcât teriminin edebî anlamı ile uyuşup uyuşmadığı konusu tartışılabilir. Eser tertip hususiyetiyle ile de bağlantılı bir konu ve münâcât daha çok manzum eserler için kullanılıyor. Çalışmada münâcât manzum olan ürünler için kullanılacaktır.

[106] İstisna olarak çalışmamıza konu olan Hamdi Efendi'nin eserini gösterilebiliriz.

[107] Arap ve Fars Edebiyatlarındaki münâcât hakkında bilgi ve örnekler için bkz.: Koçin, *a.g.e.*, s. 22-30

[108] Koçin, *a.g.e.*, s. 79.

[109] Dua ibadetin özüdür. Dua müminin silahıdır. vb.

[110] En güzel isimler Allah'ındır. O halde *Ona bu isimlerle dua edin*. A'râf, 7/180; De ki, Rabbim! Bağışla, merhamet eyle. Sen merhamet edenlerin en hayırlısısın. Mü'minûn, 23/118.

[111] *Rabbinize yalvara yalvara ve gizlice dua edin*. Çünkü o haddi aşanları sevmez. Düzelttikten sonra yeryüzünden bozgunculuk yapmayın. Ona korkarak ve rahmetini umarak dua edin. Muhakkak ki Allah'ın rahmeti, iyilik edenlere yakındır. A'râf, 7/55-56.

[112] Kullarım beni senden sorarlarsa, bilsinler ki ben (onlara çok) yakınım. *Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm*. O halde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler. Bakara, 2/186; *Biz de onun duasını kabul ettik* de başına gelenleri kaldırdık. Katımızdan bir rahmet ve kulluk edenlere bir hatıra olmak üzere, ona tekrar ailesini ve kaybettikleriyle bir mislini daha verdik. Enbiyâ, 21/84.

nek, münacatta bulunma (dua etme) ve münacat yazma sebeplerinin başında gelmektedir. Bu bağlamda Türkler, İslamiyetle tanışmalarından itibaren ibadet, ahlak, muamelat gibi alanlarda sorumluluklarını yerine getirerek bu dine sıkı sıkıya bağlandıkları gibi duygu ve düşüncelerini edebî olarak ifade etme konusunda da bu din kaynaklığında önemli ürünler oluşturmuşlardır. Bu ürünleri öncelikle insanlara aktararak faydalı olma ilkesi ile de muazzam bir edebiyat ve kültür meydana getirmişlerdir. Daha genel anlamda söyleyecek olursak Türk toplumu sınırları zorlayarak tüm işlerini bu dinin gereklilikleri ile ilişkili hale getirerek kendi dinî gelenekleri oluşturduklarını da söyleyebiliriz. Örneğin özel olarak münâcâtlardan örnek verecek olursak; bu toplum bir işe, törene vb. başlayacakları zaman Besmele, Hamdele, Salvele ve dua ile başlamışlar, bu türden gelenek ve dinî ritüelleri dua/münâcât ile sonlandırmışlardır.

Gerek ayet ve hadislerin teşviki gerekse de bu toplumun kendi kültürü, edebî gelenekleri ve duyarlılıkları neticesinde münâcât türünden birçok metnin oluştuğu görülmektedir. Türk Edebiyatında eser veren müellifler İslamî edebiyattaki tertip[113] özelliğinin de etkisiyle dinî, edebî, tasavvufî manzum eserlerin yanı sıra tarihî, coğrafî manzum eserlerde bile genellikle tevhîdlerden sonra ve na'tlardan önce münâcâta[114] yer vermişlerdir.[115] Mensur olan eserlerde ise bu kısmı daha çok Besmele, Hamdele ve Salvele oluşturmaktadır. Bu tertip esas itibariyle sanatkarın sahip olduğu dinî kültürü edebiyata yansıtması, Allah, peygamber ve insan arasındaki toplum kabullerinin edebî anlamdaki ifadesidir.[116] Bu tertip Türk Edebiyatı dairesine giren tüm edebiyat (Divan, Tekke, Aşık, Halk) ve sahalarda (Anadolu-Anadolu sahası dışı) yazılan mensur ve manzum eserlerde kendini göstermektedir. Birçok müellif eserini yazarken bu tertibi göz önünde bulundurmuştur.[117]

---

113 Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Ömer Faruk Akün, *Divan Edebiyatı*, İsam Yayınları, İstanbul, 2012, s. 54-62.

114 Koçin, *a.g.e.*, s. 32.

115 Genel olarak tertip sırası tevhid, münâcât, na't olmakla birlikte müellifin tercihine göre sıranın değiştiği de görülmektedir.

116 Muhsin Macit, "Münâcât", *DİA*, TDVY, İstanbul, 2000, c. XXXI, s. 563.

117 Klasik Türk Edebiyatı ve dışındaki edebiyatlardaki münacat türü ve muhtevaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Koçin, *a.g.e.*, ss. 33-69.

3.3. Münâcât'ların Şeklî Tahlili

Münâcâtın edebî anlamını verdiğimiz bölümde terim için mensur veya manzum ayrımı yapmadan kısaca; "Allah'a yakarış ve dua etme maksadıyla yazılan edebî metinler" anlamını vermiştik. Fakat münâcâtlar genelde manzum yazıldığı ve bu türün dairesine girecekken örneğin tazarru', dua, istiğfar gibi adlandırmalardan dolayı mensur olan metinler, münâcât terimini tam anlamıyla karşılamamaktadır. Bu yüzden burada manzum tarzda yazılmış münâcâtlar ele alınacak ve şekil olarak bu çerçeve ve zeminde bir tahlil yapılacaktır.

Münâcâtların tıpkı diğer türler ve eserlerde olduğu gibi öncelikle aruz ölçüsünde ve bu ölçünün çeşitli vezinlerinde yazıldığı görülmektedir. Vezinlerin çeşitlilik göstermesindeki temel faktörde yine şairin tercihi ile alakalı bir durumdur. Esmâ-i hüsnâlardaki ölçü veya vezin çeşitlikleri (aruz, hece, serbest) münâcâtlar için de geçerlidir.

Birçok kaynak bu türde yazılmış olan şiirlerde kullanılan nazım şekli hakkında "genellikle kaside nazım şekli ile yazılmıştır" gibi ifadeler kullanmaktadır. Fakat *Divan Edebiyatında Münâcâtlar* adlı doktora çalışması yapan Koçin, bu değerlendirmenin hatalı ya da eksik olduğunu belirtmektedir. Koçin, tespit edip incelediği 410 münâcâttan 385'inin divan şiiri nazım şekliyle yazıldığını ve bu 385 şiirden sadece 23'ünün kaside nazım şekliyle yazıldığını ifade etmektedir. Daha iyi anlaşılabilmesi için konu ile ilgili olan kısmı buraya aktarmada fayda görüyoruz:

> *(...) Bilindiği gibi divanların tertibinde nazım şekli olarak kasideler baş tarafta yer almaktadır. Kasidelerden sonra gazeliyât kısmı gelir. Tür olarak genel itibariyle tevhîdler başta yer alır. Tevhîdlerden sonra yine genellikle münâcâtlar gelir. Divanların baş taraflarında yer alan tevhîd, münâcât ya da Na'tlerin nazım şekillerine pek dikkat edilmez. Bunlar kaside olabildiği gibi, bazen bir beyit, bazen rubâ'î, mesnevî veya gazel vb. nazım şekilleri de olabilir. Aşağıdaki tablo ve grafikte görüleceği gibi, münâcâtlar daha çok gazel nazım şekliyle yazılmışlardır. Gazel nazım şekliyle yazılmış olan münâcâtların birçoğu türün özelliği nedeniyle gazeliyât bölümünde değil, divanların baş taraflarında kasâid bölümünde verilmiştir. Kafiyeleniş itibarıyla da kasidelerden ayırt edilemeyen bu gazeller, çoğu kez kasaid bölümünde yer aldıkları için kaside olarak algılanmış; söz konusu bu yanlış değerlendirmeler de öyle zannediyorum ki, bu yanlış algılamadan kaynaklanmıştır. Bu yanlışın yaygınlık kazanmasının ise, yazarların gerektiği kadar araştırma yapmadan birbirlerinin fikirlerini kendi fikirleriymiş gibi aktarmalarından ve*

bunu yaparlarken de kaynak göstermemelerinden kaynaklandığını düşünüyoruz. (...) Tespit edip çalışmamıza dahil ettiğimiz 410 münâcâttan 385 tanesi divan şiiri nazım şekilleriyle yazılmıştır. Bu 385 münâcâtın 149 tanesi gazel tarzıyla yazılmıştır ki, bunun yüzde olarak ifadesi % 38.70'tir. Gazellerden sonra en çok kullanılan nazım şekli murabba'dır. (...)[118]

Buradaki bilgilere göre en çok kullanılan nazım şekilleri sırasıyla gazel, murabba', mesnevî, rubâ'î, kaside, müseddes, müfred, muhammes, terci'-bend, kıt'a, müsemmen, terkib-i bent, kıt'a-ı mutavvel ve ahadi mu'aşşerattır. Bunlara ek olarak halk edebiyatı nazım şekilleri ve tekke edebiyatında aynı muhtevadaki ilahileri eklemek mümkündür.[119]

Dil bakımından münâcâtlar diğer edebî türlere nazaran daha anlaşılır yazılmışlardır. Yazılan münâcâtlara baktığımız zaman hangi dönemin ürünü ise genellikle o dönemin dil özelliklerine yakın bir Türkçe ile yazıldıkları görülmektedir. Genel kabul bu olmakla birlikte bazen Farsça, bazen Farsça-Arapça, bazen de Türkçe-Farsça-Arapça olarak yazılan münâcâtlar da bulunmaktadır. Ancak bu istisnai bir durum olmaktan öte geçmemektedir. Münâcâtlar samimi hislerin, niyazların Allah'a iletildiği metinler olduğu için duygulu, coşkulu ve lirizmin yoğun bir şekilde yer aldığı üslupla yazılan şiirlerdir. Bunun için münâcâtlarda diğer nazım türlerinde olduğu kadar edebî sanatlara düşkünlük görülmediği gibi mübalağalı ve tahkiyevi bir üslup da görülmez. Bunun yanında ahengi sağlamak ve anlamı pekiştirmek için münâcâtlara mahsus, örneğin "aciz, ferman, inayet, kerem, mazhar, meded, Rahmet" gibi kalıp ifadelerin olduğu da görülmektedir.[120] Bunlarla birlikte münâcâtlarda Allah'a hitaben kullanılan "Yâ Allâh, Allahümme, Yâ Muğîse'l-Müsteğîsîn, Yâ İlâhî, Yâ Rabb, Rabbenâ, Perver-digâr, Şehen-şâh" gibi birçok kalıp ifade bulunmaktadır.

Kısacası duygu ve düşüncelerini çeşitli şekillerde dile getiren şairin ayrıca sanatçı vasfı da bulunmaktadır. Münâcâtlarda, şairin -ister mutasavvıf olsun ister olmasın- her türlü sanat endişesini bir tarafa bırakarak doğrudan ve samimiyetle Allah'a yönelmesinin gereği olarak duygulu ve rikkatli bir üslup ortaya çıkmıştır.[121] Bütün bu yönle-

---

118 Koçin, *a.g.e.*, s. 89-91.
119 Macit, *a.g.md.*, s. 564.
120 Koçin, *a.g.e.*, s. 96-97.
121 Macit, *a.g.md.*, s. 565.

riyle münâcâtlar; halkın anlayacağı açık bir dilde yazılan, sade, duygulu, samimi ve lirizmin en yoğun olarak yaşandığı şiirlerdendir.

3.4. Münâcât'ların Muhteva Tahlili

Münâcâtlar, Cenâb-ı Allah ile ilgili bir tür olması hasebiyle doğal olarak muhteva yönünden ilk planda yer alan, sonsuz kudrete sahip olan Allah'tır. Daha sonra ise kul Allah'a tazimini ilettikten sonra bütün sırlarını O'na açar, her sıkıntı ve ihtiyacını O'ndan diler ve karşılığını yalnızca Ondan umar. O, her şeye gücü yeten, hiç bir şeye muhtaç olmayıp her şeyin kendisine muhtaç olduğu, çokça esirgeyen ve bağışlayan, affı ve lütfu bol, kulunu her daim gözeten ve kendisinden haberdar vb, Kadîr, Samed, Ganî, Rahmân, Rahîm, Gaffâr, Gafûr, Latîf, Rakîb, Habîr olan, kullarının kendisine sığındığı bir ilahtır. Münâcâtlarda kul Allah'ı isim ve sıfatlarıyla zikreder, bu isim ve sıfatlar ile bağlantı kurarak O'ndan istekte ve yakarışta bulunur. El açtığı zaman kul; kendi mizaç, kültür, eğitimi seviyesince Allah'a niyaz eder ve çeşitli hususlarda münâcâtlarda bulunur. İnsan, kul olmasından dolayı acizdir, fakr içindedir ve günahkardır. Bununla birlikte kul günahları dolayısıyla pişmanlık duymakta, tevbe, istiğfar ve dua ile sonsuz kudret sahibinden günahlarının affını istemektedir.

Bu ve benzeri hususlar ile münâcâtlar çok çeşitli bir muhtevaya sahiptir. Nitekim kulun istekleri pek çok konuda olduğu gibi bu istekleri karşılayacak olan Allah'ın lütfu ve keremi de sonsuzdur. Kul aciz ve günahkar olduğunun bilinci içindedir. Bu yüzden de Allah'ın kendisine adaletiyle değil lütfuyla muamelede bulunmasını diler. Çünkü kul bilir ki Allah, kendisine dua edenin duasına icabet eder. Şair de kul olması dolayısıyla, kulluk vasıfları, acziyeti, günahkarlığı, çaresizliği, istekleri gibi birçok konuyu yazdığı münâcâtlar vasıtasıyla Yüce Allah'a iletme gayesindedir.

Münâcâtlarda dikkati çeken önemli hususlardan bir tanesi şairlerin dünyevi ve basit isteklerde bulunmamaları ve münâcâtlarında ısrarcı bir şekilde niyaz etmeleridir. Ayrıca şairler sadece kendi isteklerini dile getirerek egoist bir tavır sergilememiş, içinde bulundukları toplumun dertlerini dert edinmiş ve toplumsal olayları da konu edinerek münâcâtta bulunmuşlardır. Örneğin şairlerin; içinde bulunduğu toplumun sıkıntılarının sona ermesi için münâcâtlar yazdıklarına da rastlanmaktadır. Az veya çok da olsa bu durum münâcâtların şahsiliği dışında şairlerin toplumsal, sosyal veya siyasal konulara

kayıtsız kalmadıklarını ve toplumla aynı endişeleri paylaştıklarını da göstermektedir.[122] Bunun örneklerinin Türk toplumunun sıkıntılarla boğuştuğu yüzyıllarda daha fazla görüldüğü söylenebilir. Örneğin toplumun ahlaki yönden çöküntüye uğradığı, buhranlara duçar olduğu zamanlarda veya Milli Mücadele döneminde duyarlı şairlerin; toplumun ıslah olması, sıkıntılarının giderilmesi, düşmanların kahrolması gibi pek çok hususta münâcâtlar yazdıkları görülmektedir.[123]

Şairlerin münâcâtlarda dile getirdikleri konuların çeşitlilik arz ettiğini belirtmiştik. Diğer şairler gibi mutasavvıf şairler de pek çok konuda birçok münâcât kaleme almışlardır. Mutasavvıfların münâcâtlarında; meşrepleri veya tarikat ekollerindeki umdelere binaen yaptıkları dualar olduğu gibi vahdet yoluna girme ve vahdete ulaşma arzusu içinde olabilmeleri için niyazda bulundukları da görülür. Tasavvufun unsurları gereği mutasavvıflar münâcâtlarında; seyr-i sülûkta kat edilmesi gereken yolların geçilmesi, dünya ve dünyalık şeylerden veya nefsin elinden kurtulma gibi istekleri ihtiva eden konuları yazmaktadırlar. Sonuç olarak da tasavvuf ehli şair, fena makamına ulaşıp Allah'ın cemalini görmeyi niyaz eder.[124]

Muhtevanın çeşitlilik göstermesinden ötürü münâcâtların, dinî ve tasavvufî esaslara göre yazılanlar diye ikiye ayrılmasının mümkün olduğu şeklinde değerlendirmeler de yapılmıştır. Nitekim dinî münâcâtlarda, manzumelerin samimi bir dil ve acziyetin dışında didaktik bir hal aldığı görülür. Tasavvufî münâcâtlarda ise daha coşkulu bir ruh hali göze çarpmaktadır. Ayrıca örneğin Bektaşî ve Hurûfîlik gibi tarikatların özel terminolojisi münâcâtlarına da yansımıştır.[125] Sufî şair varlığın Hak'ta olduğunu kendisinin yokluk içerisinde bulunduğunun bilinci ile münâcât eder[126]

Münâcâtlar bu gibi muhtevalara haiz olmakla ayet ve hadislerden iktibaslar veya bunlara yapılan telmihler göze çarpmaktadır. Bunların yanı sıra; Hz. Peygamber, diğer peygamberler ve surelerden hürmet dileme, melekler, kutsal kitaplar, Peygamber'in isim ve sıfatları, sahabeler, mezhep imamları, Allah'ın veli kulları, tarihî şahsiyetler ve olaylar, kul için kullanılan sıfatlar, nefs ve şeytan için kullanılan sıfatlar, kafirler ve Kabe'deki putlar, ölüm ve ölüm anı, ahiret, kabir, kabir sorgusu ve kabir azabı, bezm-i

---

[122] Koçin, *a.g.e.*, s. 101, Macit, *a.g.md.*, s. 565.
[123] Koçin, *a.g.e.*, s. 85.
[124] Güngör, *a.g.e.*, s. 154.
[125] Macit, *a.g.md.*, s. 564.
[126] Bilal Kemikli, *Dost İlinden Gelen Ses*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, Ağustos 2004, s. 80.

elest ve mahşer günü, cehennem korkusu, cennet ümidi gibi pek çok konu münâcâtlarda yer almaktadır.[127]

3.5. Münâcât'ların Tevhîd ve Esmâ-i Hüsnâ Türleri İle İlişkisi

Esas itibarıyla münâcât türü Türk İslam Edebiyatı'nda ayrı bir tür olarak ele alınsa da, asıl konu olmasa bile diğer türlerin yolları, münâcât ile bir noktada kesişmekte ve iç içelik arz etmektedir. Yukarıda da geçtiği üzere bu ilişkiyi İslamî kitap telifinin tertibinde görmekteyiz. Fakat buralarda münâcâtlar müstakil olarak yer almaktadır. Biz münâcâtların diğer türler ile olan ilişkisini daha bariz ve özel bir şekilde tevhîd ve esmâ-i hüsnâ'larda müşahede etmekteyiz. Bu yüzden konu ile ilgili ayrı bir başlık açmayı uygun gördük.

Bilindiği gibi Cenâb-ı Allah ile ilgili türlerden biri olan tevhîdler; Allah'ın varlığı, birliği, sıfatları, eşi ve benzeri olmadığı gibi konuları işleyen manzum metinlerdir. Bu bağlamda ise Allah'ın varlığı, birliği, azameti gibi sıfatlar sıklıkla kullanılmaktadır. Tevhîd türü ile münâcât türünün ilişkisi daha çok bu isim ve sıfatlarda kendisini göstermektedir. Tevhîdler kısaca bu gibi konuları işlemekle birlikte şiirlerde son beyit veya beyitlerinde gelenek halini almış diyebileceğimiz şekilde Allah'a münâcât ve yakarışlar[128] yer almaktadır. Tevhîdlerde özelliği gereği Allah'ın kemal ve kudretini gösteren isim ve sıfatları, münâcâtlarda ise O'nun af, mağfiret ve merhametine vurgu yapan isim ve sıfatları bulunmaktadır. Tevhîd türünde hem kemal ve kudret, eşi, benzeri olmama gibi isim ve sıfatlar; hem de son beyitlerinde münâcâtların yer almasıyla af, mağfiret ve merhametin tecelli ettiği isim ve sıfatların yer aldığı görülmektedir. Kısacası tevhîd türünü ve konularını Allah'ın sıfatlarına sadece tek bir açıdan (vahdet-azamet vb.) bakmayan metinler oluşturmaktadır diyebiliriz.

Münâcâtlarda muhtevaya binaen Allah'ın güzel isimleri de önemli bir yer tutmaktadır. Münâcâtlarda içeriğe göre Allah'ın bir veya birkaç ismi ve bu isimlerin tecellilerinin metin ile paralellik arz ettiği görülür. Yani buradan münâcât türü şiirlere konu olan bu isimlerin metne gelişi güzel yerleştirilmediğini anlamaktayız. Örneğin günahtan

[127] Tüm bu konular hakkında ayrınclı bilgi ve ilgili şiirler için bkz.: Koçin, *a.g.e.*, ss. 100-133.
[128] Konu hakkında ayrıntılı bilgi ve şiir örnekleri için bkz.: Mustafa İsen, Muhsin Macit, *Türk Edebiyatında Tevhîdler*, TDVY, Ankara, 1992.

tövbe içerikli bir münâcâtta Tevvâb, Gafûr; günah ve ayıpların örtülmesi için Settâr; hastalık vb. durumlarda şifa dilemek için Şâfi'; rızık ve hayırlı bir ömür için Rezzâk, Mu'în, Vehhâb; sıkıntılı anlarda ve iç huzuruna ermek için Fettâh; Vâsi'; zalimin zulmünün def'i için Kahhâr, Adl vb. isimlerle münâcât edildiği görülmektedir. Çalışmamızın asıl konusunu oluşturan ve nadir müstakil münâcât örneği diyebileceğimiz Hamdî Efendi'nin eserinde Allah'ın güzel isimlerinden her biri başlıklar halinde verilerek o ismin anlam ve tecellisine uygun olarak yazılmış münâcâtlar bulunmaktadır.

3.6. Kültür ve Sanat Dünyamızda Münâcât

Türk kültür ve edebiyatında genelde Cenâb-ı Allah, özelde ise münâcât ve bunun yan dalları diyebileceğimiz şükriye, hamdiye, temcid vb. çok zengin bir şekilde yer almaktadır. Nitekim dua hatta beddua mevzuunda, çok zengin ve çeşitli malzemeler meydana gelmiş, başlı başına bir dua edebiyatı teşekkül etmiştir. Duaların hemen her türlüsü bir bakıma kulun Cenâb-ı Allah'ı zikri ve onun Allah ile en samimi şekilde konuşmasıdır. Kulun Allah ile baş başa kalmasına vesile olan bu husus, bilhassa şiir cihetinden, na'tların dışında diğer dinî veya edebî türlere nazaran duaların çok çeşitli, orijinal ve zengin bir malzemesinin birikmesini ve başarılı örneklerin devam etmesini sağlamıştır.

Muhtelif şekillerde yazılan münâcâtları veya edilen duaları, Türk toplumunun her alanında görmek mümkündür. Bu tür sefer, zafer, yatak, mevlid, çocuk, ekin, hastalık, askere gönderme gibi durumlarda, Battal-name, müellifin kitabını yazmaya başlarken kitabını bitirebilmesi için ettiği dua veya hamdiyesi, çeşitli ilahiler, tac, çerağ vs. gibi tercüman veya gülbanklarda bariz bir şekilde kendisini göstermektedir. Edebî yönden özellikle münacat nevinden şaheserler meydana gelmiştir. Bunların edebileri olduğu kadar tasavvufî tarzda yazılanları da tespit edilemeyecek kadar çoktur.[129]

Bunun yanı sıra toplumun her alanında münâcâtların izdüşümünü görmek mümkündür. Örneğin münâcât metinlerinin hat sanatı ile yazılarak ev ve işyeri gibi yerlere levha vb. şekillerde asılarak o yerin dualarla feyiz ve bereketleneceğinin umulması; hem sanat hem de sosyo-kültürel açıdan münâcâtların yansımasını göstermektedir.

---

[129] Çelebioğlu, *a.g.e.*, s. 100-101, Mustafa Uzun, "Allah" (Edebiyat-Musiki), *DİA*, TDVY, İstanbul, 1989, c. II, s. 499.

Türk kültür ve edebiyatında yazılan münâcât türü metinler, Türk din musikisinde bazı formların ortaya çıkmasına da vesile olmuş, eserler dinî musiki repertuarının seçkin ve zengin örnekleri arasında yerini almıştır. Örneğin cami musikisinde bir yer etmiş olan temcitler, münâcât ile ilgili olup, Ramazan aylarında sahurdan sonra minarede müezzinler tarafından okunan Allah'a dua ve niyazı ifade eden eserlerdir. Bunlar arasında Allah'tan af ve mağfiret dileklerini terennüm maksadıyla okunan Türkçe ve Arapça münâcâtlarla Allah'a şükür ve hamd için okunan tesbihler de yer alır.[130]

Ayrıca münâcâtlar yalnızca şiir olarak kalmamış, ya bizzat şairi tarafından ya da daha sonraları başkaları tarafından bestelenerek tekkelerde, camilerde, medreselerde, köy odalarında yüzyıllarca zevkle okunmuştur. Bestelenen münâcât ya da temcit olarak okunan güfteler, genellikle mutasavvıf şairlerin şiirlerinden seçilmiştir. Bunlar arasında: Yunus Emre, Üftâde, Ümmî Sinanzâde Hasan Efendi, Zâkirî, Niyazî-i Mısrî, Fenâyî, İsmâîl Hakkı Bursevî gibi isimler yer almaktadır.[131]

---

130 Uzun, *a.g.md*, s. 500.
131 Koçin, *a.g.e.*, s. 69-71.

İKİNCİ BÖLÜM

HAMDÎ EFENDİ'NİN HAYATI ve "MANZÛM MÜNÂCÂT ve ARZ-I HÂCÂT-MANZÛM ESMÂ-İ HÜSNÂ ŞERHİ" ADLI ESERİ

1. HAMDÎ EFENDİ'NİN HAYATI

Kaynaklarda Hamdî Efendi'nin hayatı ilgili bilgi bulunmamaktadır. Fakat o, eserinin çeşitli yerlerinde kendi hayatı ve yaşadığı dönem hakkında önemli bilgilere yer vermektedir. Bunların bir kısmı şairin kendi ifadesi olduğu ve ilk ağızdan ifadeler olduğu için kesinlik arz etmektedir. Bir kısmı ise onun verdiği anekdotlardan hareketle yaptığımız tutarlı çıkarımlardan oluşmaktadır.

Eserde şairin net olarak verdiği ilk bilgi eseri yazmaya başladığı tarihtir. Şairin, 1295 yılının Muharrem ayında yazmaya başladığı eserini ne zaman tamamladığı bilgisini de kendisinden öğrenmekteyiz:

Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan beşe erdi bugün tārīḫ
Dilā māh-ı muḥarrem ʿāşıḳān efġānı Yā Allāh (2/9)[132]
...
Bi-ḥamdiʾllāh bu mecmūʿa kitābımız tamām oldı
Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan beşe şehr-i Receb geldi
Teşekkür eylerim Maʿbūd-ı muṭlaḳ eyledi iḥsān
Ḳamu esmā-i ḥüsña şerḥini dil muḫtaṣar ḳıldı (205/1)

Şair eserini yazmaya 1295 yılının Muharrem ayında başlamış, 1295 yılının Recep ayının 15'inde bitirmiştir. Bu tarihleri miladi takvime çevirdiğimizde eserin 1878 yılının Ocak ayında başlanıp 16 Temmuz 1878'de bittiğini görmekteyiz.[133] Buradan hareketle

[132] 10/2; 12/3; 27/3; 76/3; 109/2; 116/1; 142/4.
[133] Yücel Dağlı-Cumhure Üçer, *Tarih Çevirme Kılavuzu* I-VI, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, c. V, s. 240-242.

XIX. yüzyıl ve daha sonraki dönemlerde yazılan tezkire ve biyografi türü kaynaklara[134] baktığımızda Hamdî isimli çok sayıda şair görmekteyiz. Fakat şairin kendi hayatıyla ilgili verdiği anekdotlarla bu kişiler arasındaki bilgiler uyuşmamaktadır. Bu yüzden eserde geçen anekdotları verdikçe Hamdî Efendi'nin hayatına dair önemli bilgiler ortaya çıkacaktır.

a. Doğumu

Şairin, eserin başlayış ve bitiş tarihlerine dair verdiği bilgiler, kaç yılında doğduğunu bulmaya yardımcı olacaktır. Nitekim şair, eserin çeşitli yerlerinde eseri yazdığı sırada kaç yaşında olduğuna dair şiirlere yer vermektedir:

İle'l-maġrib ile'l-meşrıḳ ḳamu iḫvān-ı dīnimle
ʿAzīz it Kirdgārım **altmış üçe erdi sīnimle** (29/8)
…
Sen bilürsin pādişāhım ḥāli şāhım Yā Semīʿ
ʿIşḳına leyl ü nehār āh u figānım Yā Semīʿ
Maġfiret ḳıl cürmimi luṭf eyleyüp ʿālem-penāh
Altmış üç yaşında pīr-i ṣāḥib-i dīvānım Yā Semīʿ (43/1)

Şair, şiirlerinde ifade ettiğine göre eseri yazdığı sırada 63 yaşındadır. 1295/1878 yılından 63 çıkarıldığı zaman şairin doğum yılı; 1232/1816 (Kasım-Aralık) tarihini göstermektedir.

---

[134] Fatin Davud, *Hâtimetü'l-Eşar*, haz.: Ömer Çiftçi, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83503/fatin-davud---hatimetul-esar.html erişim tarihi (15.11.2013); Şefkât-i Bağdâdî, *Tezkire-i Şuârâ-yı Şefkât-i Bağdâdî*, haz.: Filiz Kılıç, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83505/sefkat-i-bagdadi---tezkiretus-suara.html (erişim tarihi 15.11.2013); Es'ad Mehmed, *Bağçe-i Safâ-Endûz*, haz.: Rıza Oğraş, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83604/esad-mehmed-efendi---bagce-i-safa-enduz.html (erişim tarihi 15.11.2013); İbnu'l-Emîn Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* I-IV *(Kemâlu'ş-Şuârâ)*, haz.: Kayahan Özgül, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, c. II; İnehan-zâde Mehmed Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* I-II, haz.: Cemal Kurnaz-Mustafa Tatçı, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2001; Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri* I-III, Bizim Büro Basımevi, İstanbul, 1333; Osman-zâde Hüseyin Vassâf, *Sefine-i Evliyâ* I-V, haz.: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2011; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî* I-VI, haz.: Nuri Akbayar-Seyit Ali Kahraman, Kültür Bakanlığı-Türkiye Ekonomi ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbu1, Nisan 1996.

b. Ailesi

Şiirlerinden hareketle hayatını ortaya çıkarmaya çalıştığımız Hamdî Efendi'nin, ailesi ile ilgili bilgiler şiirlerinde de bulunmamaktadır. Sadece bir yerde dedesinin "Oruçoğlu" olarak nam bulmuş bir kimse olduğunu söyleyerek kendisin de bu aileye mensup olduğunu belirtmektedir:

Ḳuluñ Ḥamdī ḫaṭā ʿiṣyān ẕelelden olmayup ḫālī
Yine ṭurmaz ġazel söyler seniñ ʿışḳıñladır şuġli
Ḳaba Türkānī bir nāzik lüġat bilmez **Orūç oġlu**
Deyü nām buldı ceddinden sever iḫvānı Yā Nāfiʿ (131/5)

c. Eğitimi

Eserde şairin eğitimi hakkında, onun söylemiş olduğu şiirler az da olsa bazı çıkarımlar yapmamıza imkan verecek bilgiler bulunmaktadır:

Kesel deryāsına ḍaldım ise sen şāha güçlük yoḳ
Raḥīmā raḥmı bol bir pādişāhsın raḥmetiñ artuḳ
Ne ʿilmim var ne aʿmālim elimde bir vesīlem yoḳ
Revā gör baḥr-ı fażlıñdan dilā ġufrānı Yā Nāfiʿ (131/4)
…
Men luġat bilmem arūz ʿilmin dahı hiç görmedim
Cümlesi **Türkānī** söz aṣlā nezāket bulmadım
Baḥr-ı ġamdan şu cihānda yek nefes ḳurtulmadım
Hādiyā **Türkānīyem** bilmem ẓarāfet Yā Ḥakem (47/2)
…
ʿİlm-i ẓāhir ʿilm-i bāṭından naṣībim Yā ʿAlīm
Luṭf u iḥsān it bana sensin ṭabībim Yā ʿAlīm
Nūr-ı ʿirfānıñla dil mirʿātını eyle naẓīf

Sen Ġanī Subḥāna yüz ṭutdum necībim Yā ʿAlīm (31/1)

Buna göre şair, zahir ilimleri öğrenmek ve şiir söylemek için özel bir eğitimi bulunmadığını belirtmektedir. Fakat şu da unutulmamalıdır ki; örneğin "ilm ü a'mâlim yok " gibi ifadeler münâcâtlarda acziyet ve tevazu gereği kullanılabilecek kalıp ifadelerdir. Eğer bunlar tevazu gereği değilse Hamdî Efendi için "ümmî şair" tanımlamasını yapabiliriz. Şairin eser sonundaki; "*(...) baʿżı aralıḳ ʿaḳlım irmeyüp ne oldıġını bilmeyerek manẓūm kelāmlar beş veya altı cild kitāb mecmūʿa olaraḳ beherleri bir aḥbābıñ teberrüken ẕimmetinde kalmış oldıġından bu defʿā esmā-i ḥüsnā mecmūʿasını ʿācizāne bāb-ı niyāzda cem-ʿi mevzūn idüp (…)* " ifadelerinden beş altı kitabı daha bulunduğunu ve bunları arkadaşına verdiğini anlamaktayız. Buna göre onun başka kitapları da vardır. Fakat taramalarımız sonucu bu eserlere ulaşamadığımız için hakkında bilgi veremiyoruz.

d. Yaşadığı Dönem

Bir edebiyat eseri, ancak kendi çağını anlatabilir. Belgesel ve tarihî özellikler taşıyan eserlerden bile içinde yaşanılan zamanın etkisi kolayca silinemez. Bu bakımdan Osmanlı edebiyat metinlerine bizatihi o toplumu yansıtan belgeler gözüyle bakmak mümkündür. Nesirden ziyade şiirin ön planda olduğu Osmanlı edebiyatının eserleri arasında tarihin arka planına dair ipuçları bulabiliriz. Türk klasik edebiyatı atalarımızın hayatından efsanesine, biliminden kültürüne, dilinden folkloruna kadar pek çok detay malzemesini zaptetmiş iken tarihi bundan ayrı tutmak mümkün değildir.[135] Bir toplumu anlamak ve onu değerlendirmek için en uygun ölçü, o toplumun ortaya koyduğu edebiyat eserleridir.[136] Bunun yanı sıra siyasî-tarihî olayların edebiyata yansımaları ve edebiyata malzeme olması da kaçınılmazdır.[137]

Hamdî Efendi de eserinde kendi hayatıyla ilgili bilgiler verdiği gibi bazı anektotlarla dönemin portresini çizmektedir. Şairin verdiği bilgilerden; şiirleri ile yaşa-

135 İskender Pala, *Akademik Divan Şiiri Araştırmaları*, Kapı Yayınları, İstanbul, Haziran 2012, s. 4-6.
136 Ali Fuat Bilkan, "Liselerde Divan Edebiyatı Öğretimi", *Milli Eğitim Dergisi*, Ankara, Kış 2006, S. 169, s. 143.
137 Örnek olması açısından bkz.: Demet Çoruk, "XIX. Yüzyıl Sosyal ve Siyasi Olayların Âşık Edebiyatına Yansımaları", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2007.

dığı dönemdeki bir takım olayları ilişkilendirdiğini görmekteyiz. O, şiirlerinde devletin ve toplumun durumunu tasvir ederek olaylara ilgisiz kalmadığını göstermektedir. Hamdî Efendi'nin yaşadığı yüzyıl ve özellikle dönem hakkında siyasî, askerî, sosyal, ekonomik vb. açılardan bilgi veren tarihî kaynaklara baktığımız zaman, savaşlar, yıkımlar, ahlaki bozukluklar, iç ve dış isyanlar gibi olayların meydana geldiğine şahit olmaktayız. Şair, buralarda sadece dönemi tasvir ederek devrin durumunu gözler önüne sermekte, fakat bu olayların neler olduğunu ve isimlerini açıkça zikretmemektedir. Öncelikle şairin bu durumları eserinde nasıl işlediğine bakacağız. Daha sonra ise bu şiirlerden hareketle değerlendirmelerde bulunacağız.

Şair eserinin baş kısımlarında, Osmanlı İmparatorluğunun en uzun yüzyılı olan[138] XIX. yy.da zamanın değiştiğini ve müslümanların artık bunaldığını belirtmektedir. Şüphesiz bu durumların ortaya çıkmasında; devletin gerilemesi, güç duruma düşmesi, özellikle Tanzimat sonrası değişik din, fikir, akım ve tasavvuf algılarının[139] oluşması gibi detayına giremeyeceğimiz pek çok sebebi ve bu sebeplere bağlı sonuçları bulunmaktadır.

Hamdî Efendi, yaşadığı zaman diliminde (özellikle 1850-1878) toplumun değiştiğine ve müslümanların yaşanan sıkıntılar karşısında tahammülünün kalmadığına dikkat çekmektedir. Durumu gözler önüne sererken, düşmanları ve kafirleri kahretmesi için özellikle Allah'ın "kahır, azamet, kibriya vb." tasniflere girecek isimlerin başlıkları altında defalarca ve ısrarlı bir üslupla dua etmektedir. Bu devirde müslümanların olaylar karşısında dayanacak takatleri kalmayarak, topluma-devlete içeriden ve dışarıdan yapılan saldırılar sonucunda ümmet perişanlık içinde yaşamaktadırlar:

Zamāne pek ʿacāyibleşdi yardım eyle Maʿbūd

Taḥammül ḳalmadı ḳahr eyle her düşmanı Yā Allāh (1/8)

…

Buñaldı bu ʿaṣırda cümle müʾmin ey Ġanī Ġaffār

Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan daḫı beş oldı ey Settār

[138] İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.
[139] Ayrıntılı bilgi için bkz.: Hür Mahmut Yücer, *Osmanlılarda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İnsan Yayıncılık, İstanbul, 2003, ss. 53-121.

Bilürsin ḳıl meded Yā Rabbenā sensin Ġanī Cabbār

ʿİnāyet ḳıl efendim şāh-ı dīn ḫāḳānsın ey Ḳuddūs (10/2)

…

Süyūf-ı ṭīġ-ı ḫaşmetle helāk it cümle aʿdāyı

Yezīd-i bed-liḳāyı hem nifāk ehli o güftārı

Perīşān ḳıl Ḥabībiñ ḥürmetine merd-i Ḥaydārı

Emān gönder buñaldı ehl-i īmān şānı Yā Ḳahhār (26/2)

Şair ayrıca, daha çok Plevne Müdafaasıyla meşhur olmuş Gazi Osman Paşa’dan bahsetmektedir. Şair, özelde Gazi Osman Paşa’yı genelde ise dönemi konu edindiği bölümde yine kesitler sunarak olaylara atıflarda bulunup Allah’ın merhamet edici ve kapısının da müslümanlara daima açık olduğundan bahsetmektedir. Ayrıca şair, Allah’ın yardımını veya onları bu sıkıntılardan kurtaracak birinin gelmesini temenni etmektedir:

Yaḳında nuṣret ile ehl-i īmāna kerem-kānı

Niyāz idüp temennī eyleriz cāh-ı Süleymānı

Efendim gönder imdi el-amān bir merd-i meydānı

Ḳamu müʾminlere eyle muʿīn iḥsānı Yā Ḳahhār (26/3)

...

Bu Ḥamdī ġāfil ednā dāʿī cümle ehl-i īmāna

Ḫudā ġāyet Raḥīmdir **yardım eyler Ġāżī ʿOs̱māna**

Açıḳ ḳapusı şāhıñ dāʿiyāna merd-i meydāna

Ümīdim var ḳabūl eyler sever merdānı Yā Ġaffār (26/5)

…

Hemān sen müsterīḥ ol Ḥamdiyā ferġab ḳarīb oldu

Yaḳında nām-ı Aḥmed gönderir serdārı Yā Ḳahhār (27/5)

Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin elinden birçok şehir alınmıştır. Düşmanlar devletin başkentine doğru ilerleyerek her yere kök salmışlardır. Dönemin başkenti olan İstanbul, "İslambol" ismiyle eserde geçmekte ve şair düşmanların buraya asla girmemeleri gerektiğini dile getirmiştir. Çünkü devlet çok zayıflamış, siyasî, ekonomik, askerî ve sosyal vb. açılardan en güçsüz dönemlerini yaşamaktadır. Ayrıca şairin İstanbul'u sembol olarak kullandığını da söyleyebiliriz. Nitekim düşman devletin başkentini de işgal ettiği zaman –güçsüz olduğu için- devlet yıkılacaktır. Şair bu durumu kendine dert edinmekte ve çeşitli vesilelerle Allah'ın yardımını talep etmektedir. Eserin yazılmış olduğu 1878 yılında devletin başında II. Abdülhamid'in (Padişahlık dönemi:1876-1912) bulunduğunu görmekteyiz. Yukarıda bahsi geçen konu ile ilgili şair bize şunları söylemektedir:

İntiḳām al dīn ʿadūsı geldiler Yā Muntaḳim
Sen bilürsin çoḳ bilādı aldılar Yā Muntaḳim
Biñ iki yüz daḫı ṭoḳsan beş senesin tārīḫim
Ḳıl ʿināyet her yire kök ṣaldılar Yā Muntaḳim

Cümleten müʾmin ḥazīn ḥüzn içredir āh u fiġān
Eylemekte dāʾimā şāh-ı beḳā senden emān
Dileyüp hem isteriz imdādı şāhımdan ʿayān
Sen muʿīn ol her belāda ṭoldılar Yā Muntaḳim

İsm-i Ḳahhārıñ süyūf u ṭīġı yekfī kāfire
Şāh-risālet ʿışḳına ḳır kāfiri bir vāfire
Gelmesün aṣlā biri İslāmbola miṣāfire
Bizleriñ żaʿīfligiñi bildiler Yā Muntaḳim (116/1-2-3)
…
İleʾl-maġrib ileʾl-maşrıḳ **şirār-ı nās çoġaldıḳça**
Nedir ḥikmet bilinmez **cümle iḫvāna ʿitāb geldi**

Şaşırdı ḳuṭb-ı ʿālem neylesün söz kāfire ḳaldı

Ḫudādan ġāfil olduḳ üstümüze bir ġażab geldi (208/4-5)

…

Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan yedide bir ümīdim var

Diriz kim ehl-i īmāna ḫayırlı nān u āb geldi (208/8)[140]

Hamdî Efendi’nin yaşadığı dönemde devlet bunalımlar içinde bulunmakta ve eski gücüne kavuşmak için pek çok alanda ıslahatlar yapmaktadır. Özellikle Tanzimat Fermanı, bu alanda devlet için bir dönüm noktası anlamına gelmektedir. Bu bağlamda Hamdî Efendi’nin ifade etmiş olduğu anlamda devletin içinde yaşanan değişimler ve bunalımlı süreç hakkında bilgi vermesi açısından o dönemde meydana gelen önemli olayları tarih metodunu kullanmadan ve Hamdî Efendi’nin bilgileri ile de uyuşması bakımından vermek istiyoruz:

- ✓ Milliyetçilik akımları, ayaklanmalar ve isyanlar
- ✓ Genç Osmanlılar ve meşrutiyet fikri
- ✓ İslamcılık akımı
- ✓ Batılılaşma fikri ve ıslahatlar
- ✓ Sırbistan ve Karadağ ile savaşlar
- ✓ Osmanlı-Rus Savaşları (93 Harbi)-Plevne Müdafaası
- ✓ Düşman devletilerin vatan topraklarını işgale başlaması
- ✓ Taht değişiklikleri[141]

e. Tasavvufî Kişiliği

Hamdî Efendi'nin eserini incelediğimiz zaman birçok tasavvufî unsur ve kavramın geçtiğini görmekteyiz. Ayrıca eserin çeşitli yerlerinde ve özellikle son bölümde yer alan mensur kısımda onun sufi kişiliği ve tasavvuf hayatına dair kesin bilgiler bulunmaktadır. Biz öncelikle bu kısmı onun hayatında tasavvufun önemli bir yer ettiği ve bu kısımda net bilgiler bulunduğu için buraya almakta fayda görüyoruz. Daha sonra bu

[140] Benzer örnekler için bkz.: 142 ve 206. şiirler.
[141] Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi* I-VIII, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983, c. VII, ss. 265-350, c. VIII, ss. 14-111.

bilgilerden hareketle onun tasavvufla olan ilişkisi hakkında değerlendirmelerde buluncağız.

> *Biñ ikiyüz ṭoḳsan beş sene māh-ı Receb-i şerīfiniñ onbeşinde*
>
> *El-ḥamdu li'llāhi Rabbi'l-ʿālemīn ve'ṣ-ṣalātü ve's-selāmü ʿalā nebiyyinā Muḥammedin ʿaleyhim ecmāʿīn ṣad hezārān şükr (ü) sipās ol Rabbu'l-'erbāb u müsebbibü'l-'esbāb olan Allāhu ʿaẓīmü'ş-şān ḥażretiniñ ʿavn u ʿināyet u nūr-ı hidāyetiyle pīrim şāh ʿAbdu'l-ḳādir Geylānī ḳaddesa'llāhu sırrahu'l-ʿālī ḥażretiniñ ḥüsn-i himmet-i maʿnevīsi Marʿaşī-zāde ḳaṣaba burda medfūn Aḥmed Ḳuddūsī ḳuddise sırruhu'l-ʿazīz ḥażretleriniñ ḥāl-i ṣabāvetde ednā mürīdi bulunup ḳırḳ dört tārīḫiyle inābetle yevmiyye (100) istiġfār (10) ṣalavāt-ı şerīfe bilā ʿaded u bilā ḥisāb tevḥīd oḳumaġa izin verdiler ve pend-i pākine naṣāyiḥ-ı kāmilesi evḳāt-ı ṣalātı terk itmeyerek ve kiẕb-i ḳabūl itmeyüp ḥelāl ṭaʿām tenāvül itmegi vaṣiyyetle biñ ikiyüz altmış üç senesi kendüsi münzevī bulunduġı ḥālde defʿa icāzetle ḫilāfet-nāmesi gelüp lāyıḳ u müsteḥaḳ bulunmadıġım ḥālde ʿināyet u iḥsān buyurmuşlar oldıġından ṭarīḳine giren anıñ düşer ʿışḳına Mevlānıñ muḳteżāsınca bir sevdā-yı muḥabbetu'llāh vāṣıl olundı baʿżı aralıḳ ʿaḳlım irmeyüp ne oldıġını bilmeyerek manẓūm kelāmlar beş veya altı cild kitāb mecmūʿa olaraḳ beherleri bir aḥbābıñ teberrüken ẕimmetinde kalmış oldıġından bu defʿā esmā-i ḥüsnā mecmūʿasını ʿācizāne bāb-ı niyāzda cem-ʿi mevzūn idüp mecbūrī bulunan eḥibbāya yādi-gār olsun ve bu muḥabbet-i sevdāyile Cenāb-ı Ḫudāya vāṣıl olsun ve erbāb-ı kibār ʿālem-i ẕī-fünūn ẕevāt-ı kirāmıñ naẓar-ı pākine muḫālif bulunan maḥallini düzeldüp sehvile vāḳiʿ ḳuṣūrını ʿafv buyurmasını temennī vü ricā iderim. (1295)*[142]

Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere Hamdî Efendi, Pîr Abdülkadir Geylânî'nin (ö. 1162) kurmuş olduğu Kâdirî tarikatına mensup bir müriddir. Yaşadığı dönemde ise şeyh olarak Bor'da doğan ve Maraşî-zâde[143] olarak bilinen Ahmed Kuddûsî (d. 1183/1769 - ö. 1265/1849) bulunmaktadır. Şairin söylediğine göre 1244 tarihinde ve daha çocuk iken (12 yaşında) tarikata girmiştir. Günlük virdinin ise 100 istiğfar, 10 salavat ve söyleyebildiği kadar kelime-i tevhîd olduğunu belirtmektedir. Bunun dışında namazı terk etmemek, yalan konuşmamak ve haram yememek gibi dinî konular; tarikatin önem ver-

---

[142] Hamdi Efendi, *Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzum Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, Milli Kütüphane Yazmaları Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2559, vr. 103[a]

[143] Kuddûsî Bor'da doğmasına rağmen Maraşî-zâde olarak lakaplandırılması, babasının oralı olmasından kaynaklanmaktadır.

diğini prensipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu virdler, prensipler ve eserde geçen tasavvufî unsurlar Kâdirîlik hakkında bilgi veren kaynaklarda[144] da az veya çok geçmektedir. Şair bu ifadelerden sonraki manzum-mensur bölümde, eserin yazılış sebebini ve hikayesini anlatmaktadır.

Şair bu kısımda 1263/1847 yılından da bahsederek "layık olmadığı" halde Ahmed Kuddûsî'nin kendisine hilâfet-nâme verdiğini ifade etmektedir. Fakat genelde Kâdirî tarikati özelde ise Ahmed Kuddûsî hakkında bilgi veren kaynakları incelediğimizde Kuddûsî'nin böyle bir halifesi olmadığını görmekteyiz. Hatta o, vefat etmesine yakın yerine kimseyi halife tayin etmemiş, vefat edince ise oğulları şeyhliğe geçerek tarikata sahip çıkmışlardır.[145] Kuddûsî'nin halife bırakmayışı bilgisi onun tasavvufî kişiliği ve kaynaklarda neden Hamdî isminde bir halifesinin olmadığı hakkında önemli bir bilgi vermektedir. Çünkü buradaki halifelik tabiri tasavvufta bilindiği şekliyle vefat eden şeyhin, yerine geçecek olan kişiyi vefatından önce lafzen veya manen tayin etmesi anlamında değildir. Kuddûsî bu durumu divanında şu şekilde ifade etmektedir:

Bu yola şeyhsiz sülûk itmekde var havf u hatar
Bir icâzet sahibi şeyhden izin al kıl cihâz

Bulamazsan şeyhi sana benden olsun izn-i tâm
Eyle imdi zikr-i Hudâ itme aslâ ihtirâz

Bu icâzet ammedir virdim izin isteyene
Tâ kıyamet günine dek zâkirine var cevâz

Yazana okuyana dinleyene virdim izin
Bu hakîkat emridir zann itmeniz emr-i mecâz[146]

---

144 Dilaver Gürer, *Abdülkâdir Geylânî Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2003, s. 381-393; Ali Tenik, *Ahmed Kuddûsi*, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş, 2011, s. 45-47; Süleyman Uludağ-M. Asım Köksal, "Kuddûsî Ahmed Efendi", *DİA*, TDVY, Ankara, 2002, c. XXVI, s. 316; Nihat Azamat, "Kâdiriyye", *DİA*, TDVY, İstanbul, 2001, c. XXIV, s. 131-136; Abdullah Uçman, *Büyük Türk Klasikleri* I-XIV, Ötüken-Söğüt Yayınları, İstanbul, 1989, c. IX, ss. 197-200.

145 Uludağ- Köksal, *a.g.md.*, s. 316.

146 Doğan, *a.g.e.*, s. 83.

Ahmed Kuddûsî'nin tasavvufî anlayışına baktığımız zaman onun, hiçbir kayıt olmaksızın insanları Allah'ın zikrine davet ettiğini görmekteyiz. Bu çağrı, manevi piri Abdülkadir Geylânî'nin her insana zikretmek için verdiği izne dayanılarak verilmiştir. O, faziletli kişilerin mümin erkek ve kadınlara, havâssa, avama kelime-i tevhîdi her durumda tekrar etmeye ve çoğaltmaya izin vermeleri için "icâzet-i kâmile ve halifelik" ile görevlendirmiştir. Kuddûsî, zikir etmenin keşf, keramet veya başka kazançlar elde etmek amacıyla değil, ancak Allah'ın Kur'ân'da "Beni çokça zikredin" [147] emrini yerine getirmek için olması gerektiğine dikkat çekmiştir.[148] Kuddûsî'nin herkese kucak açmasını ve tarikat veya halifelik gibi konularda bu kadar geniş düşünmesinin izlerini onun hayatında da görmekteyiz. Nitekim o, tarikat hayatına Nakşibendîlik ile başlamış daha sonra ise kendi düşünce ve meşrebine daha uygun ve kolay olduğunu düşündüğü için Kâdirîliğe geçmiştir.[149]

Bu bilgiler bize Hamdî Efendi'nin hilafet-nâme almasının ne anlama geldiğini bariz bir şekilde göstermektedir. Mensur kısımlardan çıkan sonuca göre Hamdî Efendi, 12 yaşında tarikat hayatına başladığını, 1263 yılında yani 31-32 yaşlarında Kuddûsî'nin kendisini, zikri yayma ve irşad ile görevlendirdiğini dile getirmektedir. Fakat eserin herhangi bir yerinde bu irşad görevini nerede sürdürdüğüne dair bir bilgi bulunmamaktadır. Şu kadar var ki; Ahmed Kuddûsî, Niğde Bor'da doğmuş, Turhal'da tasavvufî eğitimini almış, hayatının çeşitli safhalarında Kayseri, Erzincan, Şam, Mısır, Mekke[150] ve İstanbul gibi Anadolu beldelerinde bulunmuş, en son ise Bor'a kesin olarak yerleşmiş ve burada vefat etmiştir.[151] Bu beldeler –Bor, Niğde, Kayseri, Maraş, Erzincan- hemen aynı bölgelerde yer almaktadır. Kuddûsî, Hamdî Efendi'ye hilafet-nameyi ise vefatından iki yıl önce yani 1263 yılında vermiştir. Buradan Hamdî Efendi'nin ya bu civarda doğduğu ya da en azından hayatının bir bölümünü Niğde/Bor'da geçirmiş olduğu şeklinde bir değerlendirme yapabiliriz. Hamdî Efendi'nin, şiirlerinde "Türkmen" (örn. 47/2; 67/8; 103/3; 131/5) olduğunu ifade etmesi de dikkat çekicidir. Çünkü bu bölge ve civarında günümüzde de Türkmenlerin yaşadığı bilinmektedir. Ayrıca Kuddûsî'nin divanında da Türkmen olduğunu ve Türkmence söylediği şiirler bulunmaktadır. Bu bilgi ise Hamdî

---

147 Ey iman edenler! Allah'ı çokça zikrediniz. Ahzab, 33/41
148 Tenik, *a.g.e.*, s. 46-47
149 Uludağ-Köksal, *a.g.md.*, s.316
150 Doğan, *a.g.e.*, s. 103
151 Tenik, *a.g.e.*, s. 40-42

Efendi'nin Niğde/Bor veya bu bölgede doğduğu veya yaşadığı ihtimalini güçlendirmektedir:

Eyledi Türkmanca medhini Kuddûsî anın
Medh ider her kim görürse bâğ u mâ' ü bâdını[152]

Hamdî Efendi'nin tasavvufî şahsiyetine ışık tutabilecek bir diğer bilgi ise eserinde "Yolumuz Hazreti Alî" gibi ifadelerde bulunmasıdır. Bu ise onun tarikati ile ilgili teknik olan bir konudur. Çünkü bilindiği gibi tarikat silsileleri Hz. Ebu Bekir veya Hz. Ali zinciri ile Hz. Peygamber'e uzanmaktadır. Kâdirî tarikatı ise silsile itibarıyla Hz. Ali'ye bağlanarak Alevî tarikatlar kategorisine girmektedir. Şairin eserinde Hz. Ali ve ehl-i beyt vurgusu yapmasındaki sebeplerden biri; onlara karşı duyduğu derin sevgi ve saygının tezahürü olduğu gibi sadece bu nedenden bu vurguyu yapmış olabilme ihtimali de bulunmaktadır.

Ahmed Kuddûsî'nin yukarıda belirttiğimiz meşrep üzere olmasının izlerini Hamdî Efendi'de de -en azından eseri çerçevesinde- bir bakıma görmekteyiz. Nitekim Kuddûsî; bütün tarikatlara veya genel olarak tüm insanlara yakın durmuş, sadece Allah'ı zikretmeyi amaç edinen kişilerle beraber olmuştur. O, bu yakınlığını ve tavrını "Hem Halvetî, hem Celvetî, hem Kâdirî, hem Nakşîyim[153]" ifadesinde bariz bir şekilde göstermektedir. Onun kişiliği ve tasavvufî şahsiyeti bu temel üzerine kuruludur. Ayrıca o, Kâdirî olmakla birlikte bu tarikatin herhangi bir koluna[154] mensup değildir. O, Kâdirîlik için bir şeyhe bağlanmamış, kendisine ehlullah tarafından batinen izin verildiğini belirtmektedir.[155]

Konunun Hamdî Efendi ile ilgili kısmına gelince çalışmamıza konu olan eserin çeşitli yerlerinde Abdülkadir Geylânî'yi piri olarak tanıtırken ondan sonra eserde en fazla zikrettiği tasavvufî şahsiyet Hacı Bektâş-ı Velî'dir. Şairin Kâdirîlik tarikatına mensup olduğunu kesin bir dille ifade etmiş olmasına rağmen Hacı Bektâş-ı Velî'ye bu kadar atıfta bulunması dikkate değer bir konudur. Ayrıca şair, Hacı Bektâş-ı Velî'yi eserinin pek çok yerinde zikretmekle birlikte onun için medhiye olarak değerlendirebilecek

---

152 Doğan, *a.g.e.*, s. 40.
153 Uludağ-Köksal, *a.g.md.*, s. 316.
154 Kâdirî kolları için bkz.: Gürer, *a.g.e.*, ss. 349-381.
155 Ahmed Kuddûsî'nin kişiliği, tasavvufî şahsiyeti ve görüşleri hakkında bkz.: Tenik, *a.g.e.*, ss. 68-76.

bir manzume söylemiştir. Şairin şiirlerinde ona karşı duyduğu derin sevgi ve saygının izlerini açıkça görmek mümkündür.

Eserde Bektaşî geleneğe vurgu yapıldığı gibi onların imam kabul ettikleri Hz. Ali'ye de özel parantezler açıldığını görüyoruz. Şairin ehl-i beyt sevgisi, dolaylı olarak Hacı Bektâş-ı Velî'ye duyulan sevgi ve yakınlığın sebebi olduğunu akla getirebilmektedir. Nitekim bilindiği gibi özellikle Şiî-Bektaşî gelenekte Hz. Ali ve ehl-i beytin çok özel bir yeri vardır ve gelenek bu temel üzere kurulmuştur diyebiliriz. Konunun bir başka yönü ise Bektâşî geleneğin çeşitli sebeplerden dolayı 1826 yılında kapatılmasıdır. Bu yasak dönem, şairimizin yaşadığı yılları da kapsamaktadır. Yasaklı bir ekol olarak varlığını yer altında veya diğer tarikatlar bünyesinde sürdürme mücadelesinde olan Bektâşîlik; bu şekliyle diğer tarikatlar üzerinde etkisini az veya çok hissettirmiştir. Fakat bu durum çok daha geniş kapsamlı bir çalışmasının konusu olduğu gibi Hamdî Efendi'nin eserinde buna getirebileceğimiz açık bir delil bulunmadığı için de çok fazla değerlendirme yapma imkanımız bulunmamaktadır.

f. Vefatı

Kaynaklarda şair ile ilgili bilgi bulunmadığından ölüm tarihini bilmemekteyiz. Fakat ortalama olarak bir insanın 80-90 yıl yaşadığını düşünürsek Hamdî Efendi’nin XIX. yüzyılın sonları veya XX. yüzyılın başlarında vefat ettiğini söyleyebiliriz.

2. HAMDÎ EFENDİ’NİN “MANZÛM MÜNÂCÂT ve ARZ-I HÂCÂT-MANZÛM ESMÂ-İ HÜSNÂ ŞERHİ” ADLI ESERİNİN İNCELEMESİ

2.1. Eserin Şekil Yönünden Tahlili

2.1.1. Başlıklar

Hamdî Efendi’nin eserini şekli yönden incelediğimiz zaman öncelikle metni başlıklar üzerine kurguladığını ve kompoze ettiğini görmekteyiz. Şair ilk olarak Bakara suresinin 31. ayetinde geçen “Alleme Âdeme’l-Esmâ'e Küllehâ” başlığı altında bir münâcâta yer vermiştir. Daha sonra Allah’ın isimlerinden umumiyetle bir tanesini, nadiren de ikisini başlık olarak koymuş daha sonra ise bu isimlere genelde bir sayfa veya az da olsa bir varaklık yer ayırmıştır. Bu başlıkların altında ise o ismin anlamı ile de bağlantı kurarak bir nevi o ismin hem şerhini yapmış hem de bu isimler ile Allah’a yakarışta bulunmuştur.

Başlıklarda kullanılan Allah’ın güzel isimleri esmâ-i hüsnâ hadisi olarak nitelediğimiz hadisin Tirmîzî rivayetinde geçen isimlerdir. Bu rivayetteki isimler başlıklarda sıra ile gitmektedir. Fakat rivayetteki isimler eserde aynı sıra ile yer alırken 96. ve 97. şiirlerde, bu rivayette bulunmayan “**Ehad**” ismi yer almaktadır. Bunun dışında isimlerin tertip sırasında ve sayısında herhangi bir değişiklik yoktur. İstisna diyebileceğimiz diğer bir durum ise bu kısımda en son “Sabûr” ismi ve bunu takiben İbn-i Îsâ'ya ait *Esma-i Hüsna Şerhi* yer aldıktan sonra Allah’ın “**Rabb** ve **Subhân**” isimlerinin bulunmasıdır. Bu isimler de rivayet edilen hadiste geçmemektedir. Ancak müellif zaten bir bakıma Sabûr isminden sonra manzum başka bir esmâ-i hüsnâ vererek bu isimlerin burada bittiğini ima etmekte, ayrıca rivayetteki isimleri ve tertibi göz önünde bulundurduğunu göstermektedir. İlerleyen bölümlerde müellifin “Yâ Vehhâb” ismini tekrar ederek bir başlık daha açtığını görmekteyiz Hadiste geçen bu isimlerin başında ise “**Yâ**” nida edatı yer almaktadır. Bu edat genellikle, Allah’ın güzel isimleri zikredilirken ismin başına gelmektedir. Bu bağlamda müellifin, eserinde şerh ve münâcât ile birlikte Allah’ı zikrettiğini de söyleyebiliriz.

Allah'ın güzel isimlerinden sonra genel hatları ile eserde yer alan başlıklar; Manzum Esmâ-i Hüsnâ, 27 Münâcât, 1 Tevhîd-i Hudâ, 1 Na't, Hz. Ali'yi tavsif eden 3 şiir, Abdülkadir Geylânî'yi tavsif eden 1 şiir, Hacı Bektaş-ı Velî'yi tavsif eden 1 şiir, 1 İstimdat, 1 Dua ve 1 Pendiyye yer almaktadır. Son sayfalarda ise müellifin tarikati, eserin yazılışı ve bitirilişi hakkında mensur-manzum olarak yazılmış kısa bir bölüm bulunmaktadır.

2.1.2. Kafiye-Redif

a. Kafiye

Şiirin aslî unsurlarından olan kafiye, onu lafız ve mana yönünü etkileyen ve şiirde ahenk sağlayan bir özelliğe sahiptir. Nitekim şairin kullanmış olduğu kelime grubu ve bu kelimelerin birbiriyle lafız, mana veya her ikisi açısından uyumu bir yandan şairin şiir söylemedeki kudretini ve şiirindeki başarısını gösterirken diğer taraftan şairin anlam ve hayal dünyasına da ayna tutmaktadır. Bir şairin, şiirlerinde kullanmış olduğu kelime/kelime grupları zengin ve lafız-mana ilişkisi içinde olması veya kelimeleri kendine özgün kullanımı da ayrıca önemlidir.

Kafiye ile ilgili asıl husus ise bu kelimelerin son harflerinin birbiriyle benzerlik göstermesi ile alakadır. Benzer harf sayısına göre ise kafiyeler; yarım, tam, zengin, cinaslı, tunç gibi tasniflere ayrılmıştır.

Hamdî Efendi'nin eserine baktığımızda ise şiirlerinde tam ve zengin kafiyeleri kullandığını görmekteyiz. Eserde genel anlamda kafiyeye uyulmakla birlikte nadiren de olsa kafiye bozukluklarına da rastlanmaktadır. Yine de şairin bu konuda gayet başarılı ve kafiyeye -dolayısıyla -göz ve sese- önem vermiş olduğunu söyleyebiliriz.

Biz bu başlık altında kafiye ve redif çeşitlerini ele alacağız. Bununla birlikte kafiyelerin ve rediflerin yer aldığı kelime ve kelime gruplarına da -şairin nasıl bir anlam ve hayal dünyasına sahip olduğunu görebilmemiz açısından önemli olduğu için- çeşitli tasnifler altında yer vereceğiz. Bu kelimelerin hemen hepsini buraya almaya çalıştık. Nadiren –bir veya birkaç yerde- geçmiş olup, nazım şekillerinin özelliği gereği şeklin kafiyesi ile de uyumlu olmayan kelimeleri ise almadık. Böyle bir tahlil; bize şairin imaj,

bilinçaltı ve hayal dünyasını yansıtarak, az da olsa onu bu yönüyle tanıma imkanı sağlayacaktır.

Tam Kafiye: İki ses benzerliğine dayanan tam kafiyeyi şair birçok kez kullanmıştır. Tam kafiye en çok "**â**" vokali ile sağlanmıştır:

Nūr-ı dili pertev-nümā şemsu᾿ḍ-ḍuḥ**ā** ḳıl Yā Vekil
Baḥr-ı keremle Hādiyā eyle ʿaṭ**ā** sen Yā Vekīl

Nūr-ı nübüvvet ʿışḳına sil ḳalbimiñ kir paṣını
Viṣāle müsteḥaḳ görüp eyle sez**ā** sen Yā Vekīl (77/1-2)

"â" ve Sesteş Vokaller

atâ, bekâ, mâh-likâ, nevâ, devâ, şâh-ı gedâ, Hudâ, cabâ, Rebbenâ, safâ, Mevlâ, a'lâ, câh-ı bâlâ, ulâ, hâdiyâ, hûb-likâ, (sâhib-i) atâ, du'â, mâsivâ, zî-atâ, cudâ, rızâ, aslâ, ihyâ, a'dâ, cihân-ârâ, dânâ, mübtelâ, ibkâ, ednâ, ziyâ, râh-nümâ, ser-â-pâ, mücellâ, hümâ, belâ, şifâ, devâ, recâ, hevâ, sabâ, esmâ, hüsnâ, senâ, şehâ, dâimâ, zîbâ, hâlâ, dilâ, dil-rubâ, lâ-yüfnâ, duhâ, sezâ, sehâ, berâ, mürüvvet, âşinâ, ifâ, vefâ, yektâ, enbiyâ, evliyâ, eşyâ, kibriyâ, ukbâ, dünyâ, âbâ, verâ, bekâ, sevdâ, hatâ, iktidâ, pây-ı gedâ, câ-be-bâ, ehibbâ, cezâ, hubb-i sivâ, nidâ, âlem-i suğrâ, Kerbelâ, mutlakâ, fetâ, rû-be-rû, hû

"et" ve Sesteş Vokaller

Be-ğâyet, siyânet, mağfiret, âkıbet, âfiyet, sâfiyet, mevhibet, muhabbet, saâdet, kerâmet, şerîat, tarîkat, hakîkat, risâlet, velâyet, selâmet, hidâyet, zulmet, ğaflet, hasret, rif'at, Rahmet, haşmet, hikmet, kuvvet, tahâret, elbet, nusret, şerâfet, nihâyet, şerbet, izzet, hizmet, nezâket, zerâfet, ümmet, himmet, kasâvet, gurbet, kesret, sıfat, mahâret, sabâvet, niyet, emânet, kudret, ferâğat, rağbet, behcet, ni'met, hil'at, cennet, istikâmet, letâfet, şehâdet, ma'rifet, halâvet, hürmet, vahdet, kesret, ibâdet, tâ'at, uzlet, heybet, nübüvvet, sâat, atâfet, cehâlet, râhat, mehâbet, işret, vuslat, itâat, diyânet, sohbet, salâhiyyet, şecâat, işit-, git-, yiğit, tut, mürşid, aded, meded

"er" ve Sesteş Vokaller

dilber, seher, münevver, enver, ekber, ebter, dur-, bî-keder, leşker, asker, yer, erdir-, ver-, hâver, yâver, dilâver, kemter, kişver, fâcir, muhâcir, defter, müyesser, ha-

ber, sefer, mazhar, muhtasar sar-, yalvar, nazar, kayır-, buyur-, yor-, server, Hayber, er-, gör-, er, teşekkür, hâzır, Bihter, duhter, Kevser, rehber, nâdir, tağayyur, zâhir, zakir

“em” ve Sesteş Vokaller

Sersem, muhterem, âdem, verem, hürrem, dem, ekrem, a’zam, nâim, kâim, dâim, âlem, elem, lâ-cerem, kân-ı kerem, dem-â-dem, gam, ölüm, ilim, merhem, kalem, alem, akşam,

“eç” ve Sesteş Vokaller

Geç-, iç-, uç,- kaç-, şaş-, ağlaş-, aç-, saç-, iç (ir)-, beş, iş, çoş-, taş-, baş, kavuş-, koş-, vazgeç-, hoş, güneş, duruş, aç-

“ek” ve Sesteş Vokaller

Melek, felek, hak, tak-, mutlak, muhakkak, bak-, felak, ırak, açık, layık, nâtık, uyanık, mutâbık, yanık, sâbık, bulanık, Burak, yak-, melâik, fâik, âşık, sâdık, ahmak, erlik, birlik, dirlik, varlık, ak, çek-, bak-, sâlik

“el” ve Sesteş Vokaller

El, yel, al-, gül, gül-, güzel, sol, bil-, yol, bul-, kul, bol, kurtul-, bülbül, dil, tol (dur)-, al (dır)-, gâfil, İslâmbol, sol-, lem yezel, gönül, sil-, sal-, kâmil, âmil, amel, kıl-, sünbül, il, nâil, ol

“en” ve Sesteş Vokalleri

Ben, sen, ten, yan-, kan-, dön-, gülşen, bugün, yan-, hasen, sun-, Türkmen, mümin, eren, ahsen, düğün, çoban, usan-, utan-, usan-

“eb” ve Sesteş Vokaller

Aceb, edeb, ruz-ı şeb, sebeb, hep, cânib, sap-, tap-, kap-, öp-, yap-, süp (ür)- tâlib,

“î” Vokali

Tecellî, vâfî, kâfî, delî, velî, temennî, denî, celî, mürebbî, şâfî, hâdî, sâkî, bâkî, fânî, nebî

“ez” ve Sesteş Vokaller

Yaz-, yaz, biz, âciz, giz (le)-, temiz, nergiz, iz, iz (le)-, yalnız, öz, söz, göz, güz, yüz, düz, telezzüz

Zengin Kafiye: İkiden fazla sesle oluşturulan kafiye türüdür. Eserde aynı sesle oluşturulan zengin kafiyler olduğu gibi benzer seslerle kurulan zengin kafiyelerin olduğunu da görmekteyiz. Bunları sırasıyla şöyle listeleyebiliriz:

"ân" Vokali

İhvân, dil-cân, cân, canân, Kur'ân, hâkân, ihsân, düşmân, merdân, Yezdân, meydân, Subhân, atşân, îmân, ğufrân, Hannân, Mennân, Deyyân, hân, şân, tuğyân, efğân, pâyân, isyân, noksân, Lokmân, sultân, mihmân, handân, dermân, cihân, fermân, yeksân, beyân, erkân, enver-i Rahmân, âyân, bî-gümân, zamân, el-amân, cenân, cinân, raygân, kalkân, kurbân, hayrân, zebân, dehân, kerem-kân, Furkân, irfân, nisyân, ruşân, gülşân. seyrân, vicdân, nûrân, şeytân, insân, ummân, şâdân, dîvân, pîr-i fân, hânumân,şâd-mân, hicrân, hemân, sâdıkân, Süleymân, zî-şân, civân, kân, fidân, harmân, hırmân, yamân, mekân, burhân, akrân, meyân, perişân, câvidân, âşıkân, şâhân, nirân, âb-ı hayvân, Rıdvân, dâ'iyân, virân, pîrân, Geylân, gülistân, ân, sekrân, zâkirân, rûhân, müslümân, nân, tâbân, nâlân

"âr" ve Sesteş Vokalller

Efkâr, Ğaffâr, ağyâr, Settâr, gird-gâr, perver-digâr, nigâr, vâr, gül-izâr, burc-i hisâr, eş'âr, envâr, dil-figâr, yâr, kâr, küffâr, dil-dâr, muhtâr, serdâr, nehâr, bahâr, taleb-kâr, esrâr, hünkâr, haber-dâr, nûr, zâr, âşikâr, vezîr, nazîr, tebşîr, mecbûr, dûr, fedâ-kâr, bahtiyâr, karâr, firâr, ğubâr, diyâr, kesb-i kâr, vird-kâr, şikâr, ihtiyâr, i'tibâr, sükkâr, Haydâr, dü-.çâr, nâ-çâr, mi'mâr, girif-târ, güftâr, yad-gâr, dil-zâr, nev-bahâr, bî-zâr, muhtâr, iktidâr, nazm u şi'âr, civâr, izhâr, sitem-kâr, bî-âr, ensâr, ma'mûr, hûr, meşhûr, huzûr, mestûr, mûr, zuhûr, mîr, dil-gîr, münîr, dest-gîr, tasvîr

"âd" ve Sesteş Vokaller

Âzâd, âbâd, şâd, evrâd, imdâd, isti'dâd, istimdâd, kürşâd, evlâd, murâd, üstâd, irşâd, saîd, îd, şehîd, hafîd, mürîd, vâîd, hadîd, baîd, ümîd, tevhîd, ma'bûd, mevcûd, maksûd, münâcât, kâziye'l-hâcât, âb-ı hâyât, memât, nebât, bî-subât, tayyibât, iltifât, zât, mirât, sebât, firkât, tahiyyât, salavât, necât

"âl" ve Sesteş Vokaller

Âl, bî-zevâl, kemâl, cemâl, bî-misâl, bî-suâl, hâl, visâl, bî-zevâl, a'mâl, pür-hâl, mâl, hasâl, sâl, zülâl, mîm-i dâl, cidâl, kîl u kâl, mecâl, muhâl, hüsn-i hâl, kabûl, makbûl, sel-sebîl- tahvîl, tevîl, nîl, evâîl, halîl, celîl, cemîl, delîl, alîl, zelîl, usûl, vusûl, rasûl

“âb” ve Sesteş Vokaller

Âb, bâb, evvâb, bevvâb, işrâb, feyz-yâb, kâm-yâb, âfitâb, sehâb, müstecâb, itâb, gazâb, tolâb, izdirâb, nikâb, hisâb, garîb, tabîb, lebîb, nasîb, necîb, habîb, andelîb, mensûb, matlûb, mahcûb, zünûb

“âm” ve Sesteş Vokaller

Müdâm, imâm, nîgu-nâm, şâd-kâm, câm, ğulâm, kıyâm, tamâm, makâm, cahîm, müstakîm, kalb-i selîm, kadîm, nedîm, nesîm, na’îm

“âh” Vokali

Âh, vâh, eyvâh, ilâh, âlem-penâh, pâdişâh, her-gâh, seher-gâh, kıble-gâh, şâh, râh, şehn-şâh, günâh, câh, dil-penâh, âgâh, vallâh, billâh, mâh, dergâh, külâh, siyâh, nâgâh, rûh, gürûh

“âk” ve Sesteş Vokaller

İşrâk, pâk, berrâk, mustağrâk, âfâk, helâk, ilhâk, firâk, refîk, tevfîk, tatbîk, şerîk, taklîd, tarîk, tasdîk, mahlûk, merzûk, merzûk

“în” ve Sesteş Vokaller

Emîn, mu’în, zemîn, dîn, yakîn, miskîn, hazîn, cîn, erba’în, müceddidîn, memnûn, harûn, hümâyûn, meftûn, mahzûn, hûn

“âs” ve Sesteş Vokaller

Hâss, pâs, havâs, gavvâs, ihlâs, nâs, hannâs, sâz, nâz, niyâz, şehbâz, pervâz, lezîz, rûz

“âne” ve “âre” Vokalleri

Vîrâne, dîvâne, handâne, atşâne, hâne, cânâne, pervâne, dünyâne, ukbâne, da’vâne, emmâre, çâre, bî-çâre,

Bunların dışında yakın ses benzerlikleri ile kafiyelerin kurulduğu kelimeler de nadiren geçmektedir: bende, efgende, üftâde, irâde, tevbe, sevgili, za’îf, nahîf, nazîf, şerîf, insâf, eltâf, yoldâş, hâldâş, kardâş, ilâç, ihtiyâç, tâc, muhtâç.

b. Redif

Şiirde kafiyeden sonra gelip onu bütünleyicisi ve zenginleştiricisi özellikte bir öğe olan redif[156], simetrik tekerrürü ile şiiri belirli bir kavram veya konu etrafında toplayan, bir atmosfer yaratan mihver olmuştur. Ustaca kullanıldığında şiiri bir atmosfer içine alır, onu bir dizi çağrışıma açar. Redifin matla'dan itibaren peşinden getirdikleri ve manzumenin devamı boyunca üst üste hazırladığı sürprizler ile kendisine has bir zevk yaratır. Çok defa şiirde belirli bir duygu ve düşünceye zemin hazırlayan redif ona "yekahenk" diye vasıflandırılan konu bütünlüğü kazandırır. Redif hece ve ek sınırını aşarak birçok şiirde başlı başına kelime ve çeşitli gramer unsurlarını içine alan ibare çapına yükselmektedir.[157] Hamdî Efendi, redifi sıklıkla kullanmıştır. Eserindeki 208 şiirden 198'inde redifler çeşitli kullanımlarıyla yer almaktadır:

Ek ve Ek Grubu Redif: Sadece ek ile kullanılan redif türüdür.

Dīvāne dili kendiñe cezb eyle kerem ḳıl

Senden ayırup nāra sezā deyü buyur**ma**

Ol şāh-ı rasūl ʿışḳına baḫş eyle kerem ḳıl

Setr eyle ḳamu ẕenbimi bir sende daḫı gör**me** (171/5-6)

…

Ḫudāvende bu ʿabd-i ʿācizi dünyāya ṭap**dırma**

Giriftār eyle ʿışḳa ġayrı bir erkāna ṣap**dırma**

Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına ḫamr-ı ḥaḳīkatden

Cemāliñ cāmını ṣun göñlümi aġyāra ḳap**dırma** (177/1-2)

---

[156] Muhsin Macit, "Kafiye ve Redif", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Editör.: Mustafa İsen, Grafiker Yayınları, Ankara, Ekim 2009, s. 199.

[157] Ömer Faruk Akün, *a.g.e.*, s. 75-76.

Eserde eklerle kurulmuş rediflerde kullanılan ekler şunlardır: i, ma, da, dı, madı, dırma,

Kelime veya Kelime Grubu Redifler: Bir veya birden fazla kelime ile kurulan redif türüdür:

Ey dil seniñle
Hū diyelim Hū
Cism ü teniñle
Hū diyelim Hū (155/1)

Eserde birden fazla kelime ile kurulan redifler şunlardır: sensin Yâ Melik /…, Kuddûsu's-Selâm, Yâ Mü'min, Yâ Mütekebbir, Yâ Hakem, Yâ Adl, Yâ Habîr, Yâ Halîm, Yâ Azîm, Yâ Aliyyu Yâ Kebîr, Yâ Mukît, Yâ Celîl, Yâ Hakîm, Yâ Vedûd, Yâ Şehîd, ente Yâ Vekîl, Yâ Kaviyyu Yâ Metîn, Yâ Veliyyu Yâ Hamîd, Yâ Mubdi' Yâ Mu'îd, Yâ Mu'îd, Yâ Mumît, Yâ Hayyu Kayyûm Yâ Hayy, ente Yâ Mâcid, Yâ Samed, ente Yâ Evvel, ente Yâ Âhir, Ğânî (ulu) Yâ Bâtın, Yâ Vâlî Yâ Müte'âl, Yâ Afuvv, Yâ Raûf, ente Yâ Raûf, Yâ Mâliku'l-Mülk, Yâ ze'l-Celâli ve'l-İkrâm, Yâ Muksit Yâ Câmi', ente Yâ Câmi', Yâ Ğanî, Yâ Nûr, Efendim Yâ Nûr, ente Yâ Vâris, Yâ Hannân Yâ Mennân Yâ Deyyân, sensin Efendim, ışkile envârı hû, hû diyelim hû, şâh Mustafâ hû, lâ ilâhe illa'llâh, bir sana kaldı, sana yalvarmadan ğayrı, Ahmed (u) Muhammed Mustafâ, Abdu'l-Kâdir Geylânî, Hâcı Bektâş-ı Velî, Yâ Ğanî, ente Yâ Ğanî, Yâ Alî, bir sana kaldı

Ek-Kelime Grubu: Ek ve kelime/kelime gruplarının birleşimi ile kurulan redif türüdür:

İntiḳām al dīn ʿadūsı gel**diler Yā Muntaḳim**
Sen bilürsin çoḳ bilādı al**dılar Yā Muntaḳim**
Biñ iki yüz daḫı ṭoḳsan beş senesin tārīḫim
Ḳıl ʿināyet her yire kök ṣal**dılar Yā Muntaḳim** (116/1)
...

Eylemeñ taʿyīb meni Hādiyā iḥsān **gözlerim**

Çoḳ tażarruʿ eyleyüp nūr-ı gülistān **gözlerim**

Cürmi çoḳ ʿiṣyānı bol ġāyet günāh-kārım meded

Muʿterīfim cürmime her demde ġufrān **gözlerim** (159/1)

Eserdeki ek ve kelime gurubuyla kurulan redif türleri şunlardır: ı Yâ Allâh/…, sın Yâ Rahîm, ı sensin Yâ Melik, ayın Yâ Cabbâr, den Yâ Bâri', im Yâ Alîm, ım sensin Yâ Muzil, sı Yâ Rakîb, li Yâ Mucîb, lığına Yâ Şehîd, da Yâ Âhir, dılar Yâ Muntakîm, me Yâ Mâni', imden Yâ Dârr, ya Yâ Reşid, e Yâ Sabûr, ım sen oldun, ı Hû, ım yok, ı ışk, yı gözler gözlerim, dan uyandır, den ayırma, a yalvartma, bir sana kaldı, dim Yâ Ğanî, ı ente Yâ Bâkî,

2.1.3. Nazım Şekilleri ve Türleri

Eserde bulunan 208 şiirde;[158] Hamdî Efendi divan ve halk edebiyat sahalarının ölçü ve şekillerini kullanmıştır. Nitekim tasavvufî muhtevanın işlendiği tekke edebiyatının kendi özgü nazım şekilleri bulunmamaktadır. Tekke edebiyatında şiirler bazen divan bazen de halk şiirinin şekilleriyle[159] söylenmiş olup edebiyatımızın tarihsel çizgisindeki değişikliklere paralel olarak divan şiiri nazım şekillerinin lehine bir kayma da olmuştur. Bu durumu, eserin yazıldığı dönemdeki edebî şartların tezahürü olduğu şeklinde de değerlendirebiliriz.

Eser normal şartlarda toplam 5508 mısradan oluşmaktadır. Fakat dörtlük olarak yazılan üç şiirde (23, 84, 165) ikişer mısra şair veya müstensih tarafından yazılmamıştır. Bu durumda içerisinde metin olan mısra sayısı 5502 olmaktadır.

Hamdî Efendi'nin kullanıldığı şekiller arasında; murabba', gazel, müseddes, muaşşer, mesnevî, kasîde ve koşma yer almaktadır. Fakat eserin iskeletini murabba', koşma ve gazel oluşturmaktadır. En çok kullanılan nazım şekli ise murabba'dır. Eser

---

[158] Eserdeki 3 şiirin (28, 35, 193) aruz veya hecelerdeki ölçüler fazlasıyla bozuk olduğu için bu şiirler ne aruz ne de hece ölçüsü kapsamına alınmıştır.

[159] Ayrıca kendilerine özgü ölçü ve nazım şekilleri olmasına rağmen divan ve halk edebiyatları da karşılıklı olarak birbirlerinin ölçü ve nazım şekilleriyle şiirler yazılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Cemal Kurnaz. *Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011, .ss. 73-126, 167-170.

baştan sona dinî-tasavufi özellikte olduğu için gazel ve kaside şekilleri beyit esasına göre verilmiştir. Bu durumda 5-15 beyit arasında olan şiirler gazel, 15 beyitten fazla olan şiirlerin nazım şekli kaside olarak değerlendirilmiştir.

Eserdeki 208 şiirin 34'ünü gazeller oluşturmaktadır. Bu gazellerden 1'i 4, 7'si 5, 7'si 6, 5'i 7, 5'i 8, 2'si 9, 4'ü 10, 1'i 11, 2'si 13 beyitten oluşmaktadır. 4 şiir kaside nazım şekliyle yazılmıştır. Bu şiirlerden 2'si 16, 2'si 17 beyitten müteşekkildir. Beyit esası ile yazılan ve eserde geçen mesnevi sayısı ise biri 8, diğeri 18 beyitten oluşmak üzere 2 tanedir. Buna göre eserdeki beyit sayısı 344'tür.

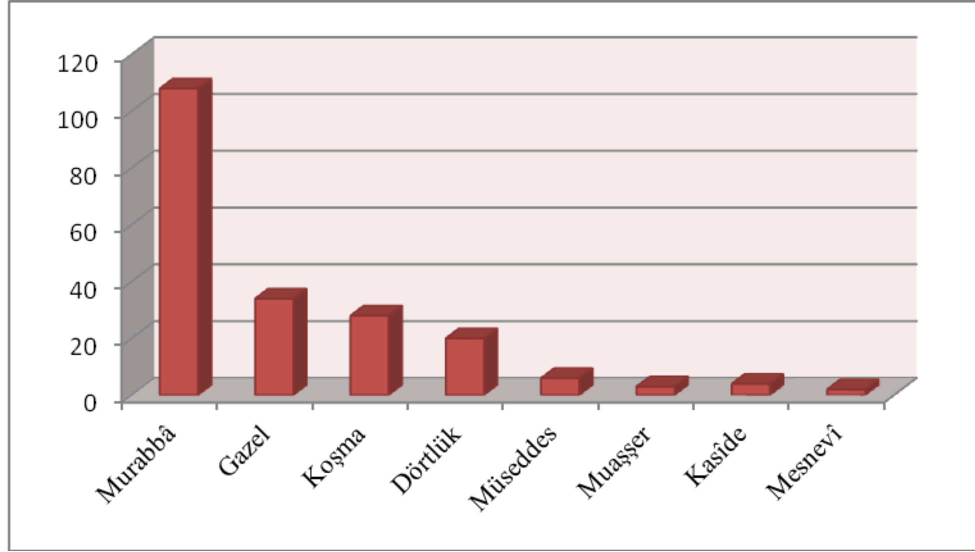
Eserde bend esasına göre yazılan 117 şiirin 734 bendini murabba', 30 bendini muaşşer ve 27 bendini müseddes oluşturmaktadır.

Dörtlükle yazılan şiir sayısı ise 48'dir. Çeşitli hecelerle yazılan bu 48 şiirin dörtlük sayısı 408'dir.

Eserde geçen nazım şekilleri şöyledir:

1. Murabba': 108
2. Gazel: 34
3. Koşma: 28
4. Dörtlük: 20 (5'li hece ölçüsü ile olan şiirler koşma veya başka bir nazım şeklinde ele alınmadığı için "Dörtlük" olarak ele alınmıştır.)
5. Müseddes: 6
6. Kasîde: 4
7. Muaşşer: 3
8. Mesnevî: 2

Eserde yer alan nazım türleri ise: Esmâ-i hüsnâ, Münâcât, İlahi, Tevhîd, Na't, Du'â, Medhiye, Nutuk ve Pendiye'dir.

Tablo 1: Nazım Şekilleri

2.1.4. Vezinler

Eski şiirimizde iki türlü vezin/ölçü karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri; aruz ölçüsü, diğeri ise; milli edebiyatımızın ayrılmaz unsuru olan hece ölçüsüdür. Aruz ölçüsünün şiir dilinde, ritim ve ahenk bakımından çok önemli rolu vardır. Bunlarla düzenli ses oluşumları elde edilerek söze müzik öğesi katılır. Şiirdeki ölçü, vurgu, mısrarlardaki durak yerleri, tekrarlar hep bu ahengi sağlayan unsurlardır.[160] Aruzun şiirdeki en önemli görevi ise, bir manzumeyi meydana getiren mısraların, o manzume boyunca birbirleriyle aynı uzunlukta olmalarını sağlamaktır.[161]

Türkler, İslamiyete girdikten sonra Arap ve Fars medeniyetleriyle etkileşim sonucu aruzu benimsemiş ve bu tarzla şiirler yazmaya başlamışlardır. Arap edebiyatının öz malı olan aruz ölçüsü Türklerde doğrudan değil, dolaylı olarak İran edebiyatından geçmiş[162] ve Türkler öncelikle İran aruzunu kullanmışlardır. Türkçede aruz ölçüsünü ilk olarak Yusuf Has Hacip *Kutadgu Bilig* adlı eserinde kullanmıştır. İlk olarak ise "fa'ûlün,

---

[160] M. A. Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi (Biçim-Ölçü-Kafiye)*, Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2013, s. 201; Muhsin Macit, "Ritim", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Editör.: Mustafa İsen, Grafiker Yayınları, Ankara, Ekim 2009, ss. 186-206.

[161] Cemal Kurnaz-Halil Çeltik, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, İstanbul, 2011, s. 3.

[162] Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul, Kasım 2003, s. 141; Arap, İran ve Türk aruzu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: amlf., s. 131-141.

fa'ûlün, fa'ûlün, fa'ûl" kalıbını kullanmıştır. Firdevsî, *Şeh-nâme* adlı eserini bu kalıpla yazdığı için Türklerde bu kalıba "Şeh-nâme vezni" denmiştir.[163]

Hece ise; Türk Halk Edebiyatımızda kullanılan bir ölçüdür. Hecelerin sayısı esasına dayanan bu ölçü, aruz ölçüsünde olduğu gibi şiirdeki ahenk ve ritim unsurlarından biridir. Her ölçü bağlı bulunduğu dilin yapısından ortaya çıkar. Bu nedenle Türk dilinin doğal ölçüsü hece ölçüsüdür. Eskiden vezn-i benân, hesâb-ı benân (heceler parmakla sayıldığı için parmak ölçüsü, parmak hesabı) adıyla anılmıştır. Hece ölçüsü, dizelerdeki hece sayısının belli bir düzene bağlı olarak eşitlii temeline dayanır. Bu kurala göre hece ölçüsünde; dizelerdeki hece sayısı ve durgulanma-durak gibi iki önemli özellik vardır.[164] Divan şairleri, halk şiirinin ölçüsü olan heceyi kullandıkları gibi halk şairleri de divan şiirinin ölçüsü olan aruzu kullanmışlardır. Edebiyatımızda hemen her şair hece ölçüsü ile şiirler yazmış ve yazmaya devam etmektedirler.

Hamdî Efendi, eserini hem divan (aruz) hem de halk edebiyatı (hece) ölçülerini kullanarak oluşturmuştur. O, eserindeki 208 şiirin 157'sini aruz ölçüsü ile yazmıştır. Bu şiirlerde 10 farklı kalıp kullanmıştır. Vezinler genel anlamda başarılı kullanmakla birlikte vezin aksaklıkları yer yer göze çarpmaktadır. Ayrıca imale, zihaf, vasl gibi şiirde kusur sayılabilecek unsurlara da rastlanmaktadır. Bu gibi sanatsal ve teknik ayrıntılar tekke edebiyatı içerisinde tolere edilebilecek durumlardır.

Şairin kullandığı vezinler; halk edebiyatında da kullanılan ve hece ölçüsüne de yakın olan vezin kalıplarıdır. Örneğin halk edebiyatındaki divan (Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün), semai (Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün) ve kalenderî (Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün) gibi aruzlu nazım şekillerini[165] Hamdî Efendi'nin de sıkça kullandığını görmekteyiz. Ayrıca bu vezinler edebiyatımızda en fazla kullanılan vezinlerdir. Eserde hece ölçüsü ile yazılan 48 şiir bulunmaktadır.

Hamdî Efendi'nin eserinde kullanılan vezinler şunlardır:

1. Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün: 62 (Remel Bahri)
2. Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün: 55 (Hezec Bahri)
3. Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün: 14 (Remel Bahri)

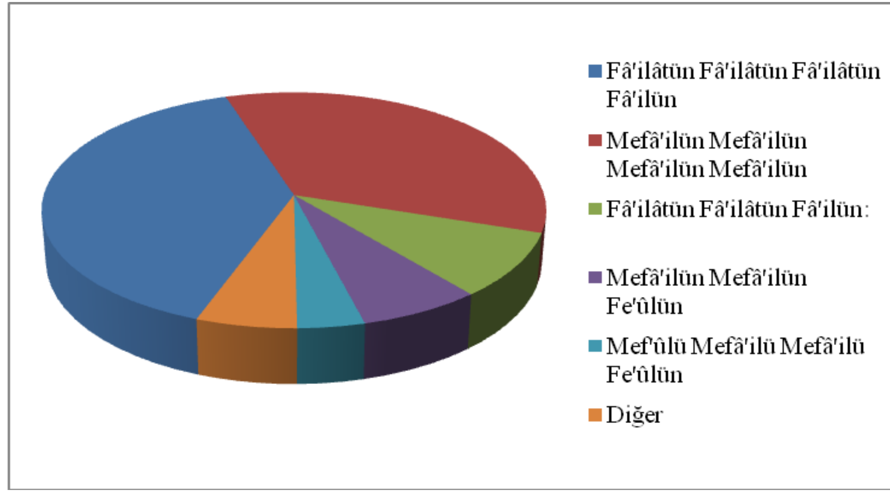
---

163 Ahmet Kabaklı, *İslâmla Kaynaşmış Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 21; Cem Dilçin, *Örnekleriyle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, s. 5.

164 Dilçin, *a.g.e.*, s. 39-40.

165 Mehmet Aça, "Halk Şiirinde Tür ve Şekil", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: M. Öcal Oğuz, Grafiker Yayınları, Ankara, 2004, s. 295-296.

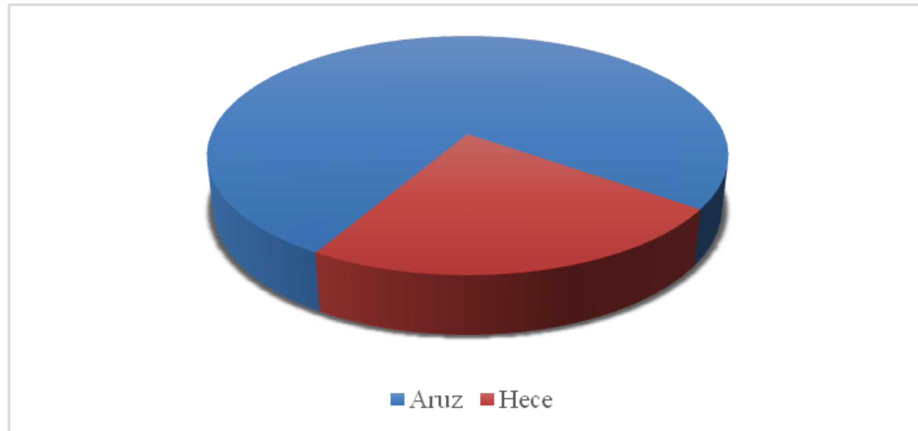
4. Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün: 11 (Hezec Bahri)
5. Mef'ûlü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ûlün: 6 (Hezec Bahri)
6. Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün: 3 (Hecez Bahri)
7. Mefâ'ilün Mefâ'ilün: 2 (Serî Bahri)
8. Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün: 2 (Recez Bahri)
9. Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün: 1 (Remel Bahri)
10. Müfte'ilün Müfte'ilün Müfte'ilün Müfte'ilün: 1 (Recez Bahri)

Tablo 2: Aruz Kalıpları

Şair hece vezniyle de 48 şiir söylemiştir. Bunların dağılımı ise şöyledir:

1. 5'li Hece: 20
2. 8'li Hece: 15
3. 7'li Hece: 13

Tablo 3: Ölçüler

2.1.5. Dil ve Üslup

Çalışmamıza konu olan Hamdî Efendi XIX. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Eserinden hareketle yaptığımız çıkarımlardan onun Kadirî tarikatına mensup bir mutasavvıf olduğunu ve dönemin önemli mutasavvıf ve şairi Ahmed Kuddûsî'den hilafet-name aldığını öğrenmekteyiz. Öncelikle onun yaşadığı dönem hakkında; edebiyat tarihi, dil ve üslup bilgileri verip daha sonra Hamdî Efendi'ye özel olarak geçiş yapmayı uygun bulduk. Nitekim bu dönemde yaşamış olması hasebiyle şairi dönemin şartlarıyla ele almak ve buna göre değerlendirme ve kıyas yapmak daha yerinde olacaktır.

Türklerin İslamiyet ile tanıştıktan sonra başlayan İslamî Türk Edebiyatı başlangıçta daha çok Arapça ve Farsça hakimiyetine girmekle birlikte Karamanoğlu Mehmed Bey Türkçeden başka bir dil kullanılmayacağına dair fermanıyla Türkçe ve Türk Edebiyatı kendini bulmaya başlamıştır. Arapça ve Farsçanın edebiyatımız üzerindeki etkisini, Yunus Emre ve Yunus gibi söyleyen şairler Türkçenin kendisini bulmasına katkıda bulunarak kırmayı başarmışlardır. Banarlı; *XIII. asrın Türkçe için gerçek bir dil inkılâbının başladığını, kültür ve edebiyat dilinin Türkçeye dönmesinin ise Türk halkının tesiriyle olduğunu*[166] ifade etmektedir.

Sonraki yüzyıllarda gelişen ve zenginleşen edebiyatımız Arapça, Farsça ve Türkçe çizgisi üzerinden gelişimini sürdürmüş ve klasik bir hal almıştır. Yüzyıllara göre ayırdığımızda edebiyatımızda bazı akımların ve edebî zevklerin oluştuğu da bir gerçektir. Ayrıca edebiyatımızın sahalara göre tasnifinde de değişik söyleyiş ve zevklerin olduğu vakıadır. Örneğin divan edebiyatı sahasında Sebk-i Hindi veya batı akımı etkisini gösterirken halk edebiyatı sahasında milli dil ve söyleyiş mevcuttur. Tekke edebiyatı sahası ise şiir ve edebiyatı mesajlarını iletmek için araç gördüklerinden her iki sahadan da istifade etmekteydi. Daha sonraki yüzyıllarda ise mahallileşme akımı ortaya çıkmış ve edebiyatımızda daha milli[167] ve yerel dil-üslup kullanılmaya başlayarak divan edebiyatı ve halk edebiyatı birbirine daha da yakınlaşmıştır. Bu etki kendisini tekke/tasavvuf edebiyatı ürünlerinde de az veya çok göstermiştir. Bu durumu Agah Sırrı Levend şöyle izah etmektedir:

---

[166] Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı* I-II, MEB Yayınları, Ankara, 1971, c. I, s. 298.

[167] Millilik, gayri millilik ve taklitçilik tartışmaları için bkz.: Ömür Ceylan, *Divan Edebiyatı Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011, ss. 224-232.

(...) medreselerde, enderunda veya sarayda yetişen aydınlar, kendilerini halktan ayırmışlar, tekkelerde yetişen tarikat şeyhleri ise, düşüncelerini ve inançlarını yaymak için halka yaklaşmaya çalışmıştır. Bunun içindir ki, iskolastik medrese eğitiminin ve Fars edebiyatının etkisi altında, dil, deyiş, sanat, ruh, ve karakter bakımından ayrı olarak gelişen aydınlar sınıfı edebiyatını "divan edebiyatı", ötekileri ise "halk edebiyatı" ve "tasavvufî halk edebiyatı" deyimiyle birbirinden ayırıyoruz. (...)[168]

Ahmed Yesevî ile sistemi kurulan, Yunus Emre ile ilk büyük şairini Anadolu'da yetiştiren, dinî-tasavvufî konuları işleyen edebiyat için genellikle "tekke edebiyatı" veya "dinî-tasavvufî halk edebiyatı" adı uygun görülmektedir. İster herhangi bir tarikatın ve tekkenin çevresinde yetişsin, isterse tarikatlarla bu tür bağı bulunmasın bu konuları işleyen şairleri bu grupta değerlendirmek yaygınlık kazanan bir görüş haline gelmiştir.[169]

Dinî-tasavvufî şiirin kendine özgü bir lirizmi vardır. Divan şiirindeki teslimiyet ve aşık edebiyatındaki mağduriyetin yerini bu şiirde çok hassas dengelerle birbirine bağlanmış olan tevekkül ve arayış almıştır. İlahi bir sevgi ve sevgilinin anlatıldığı manzumelerde, aşık-maşuk resmiyetinden öte bir samimiyet hissedilir. Hatta kimi türlerde bu samimiyet, diğer geleneklerde görülmeyecek tarzda aşığın maşukuna naz ve sitem etmesine dönüşür.[170] Tasavvuf edebiyatında lirizm; bir anlatım biçimi olarak kullanılmakla birlikte işlediği konular itibariyle bu durum lirizm ve didaktizm dengesi içerisinde devam eder. Çünkü tasavvuf bir disiplin ve sistemin adıdır. Bu disiplinin de kendine has öğretileri vardır. Bu öğretilerin ise bir şekilde halka veya tasavvufa gönül verenlere/vermek isteyenlere aktarılması gerekmektedir. Mutasavvıf müellif, eserlerini bu düşünceyle birlikte oluşturarak söyleyişte bir lirizm olsa da işlediği konuya göre didaktizmin ağır bastığı alanlar da bulunmaktadır.

Tasavvuf edebiyatı geleneği temsil etmekle birlikte her şeyden önce kendi içerisinde motiflerin, sembollerin, mecazların ve unsurların vb. olduğu bir dil ve üslup yapısına sahiptir. Mutasavvıf şair bu geleneği bilir ve buna göre yetişir. Ayrıca seyr-i sülûkünde yaşadığı haller ve tecrübeler ona bu edebiyatta zikredilen sembol ve metaforların anlam dairelerini kendisine açar. Yani mutasavvıf şairde bilinçli ve marifetsel bir

---

168 Agah Sırrı Levend, "Tasavvufî Halk Edebiyatı", *Türk Dili*, Ankara, Aralık 1968, c. XIX, S. 207, s. 176.
169 Erman Artun, *Dinî Tasavvufî Halk Edebiyatı*, Karahan Kitabevi, Adana, 2011, s. 90.
170 Ömür Ceylan, "Tasavvufî Edebiyat (Osmanlı Sahası)", *Türk Dünyası Edebiyat Tarih* I-IX, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, c. IV, s. 169.

bilgi hasıl olmuştur. O da şiirlerine bunları yansıtarak yaşadığı tecrübeleri bir şekilde aktarır. Ayrıca ortak noktalar olmakla birlikte her mutasavvıf şair; bu bilgi, tecrübe, yaşayış veya motifleri, içerisinde bulunduğu merkez şehir, şehir, kasaba, muhit, tarikat ve sistemlerin özelliklerine göre farklı söyleyişlerde de bulunur. Bu sayede tasavvuf ve tarikatlar hakkında bilgisi olan bir kişi mutasavvıf şairin şiirini okuduğu zaman o şiirde geçen kelime veya kelime gruplardan şairin hangi tarik ve muhit üzere olduğu hakkında kesin kanaatlere varabilmektedir. Çünkü mutasavvıf şairin kullandığı kelimeler-cümleler, şiirinde lafız ve mana/muhteva bütünlüğü ilişkisini de aşikar bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Bu durum şiiri okuyanda onun üslubuna dair önemli ipuçları vermektedir.

Mutasavvıf şairler, anlatmak istediklerini halkın anlayabileceği bir dille verirler. Bunu yaparken de anlatmak istedikleri konuyu kendine özgü anlatım biçimleriyle sunarken geleneğe, edebî türe ve döneme bağlı olup gelenekte başvurulan bazı anlatım şekillerinden yararlanırlar. Bunlar arasında: öğüt ve hitap yoluyla anlatım, doğrudan anlatım, tahkiye, karşılıklı soru-cevap, delil ve ispat yoluyla anlatım, anlam ve söz sanatlarıyla anlatım ve yerel dille anlatım gibi metotlar bulunmaktadır.[171]

XIII. yy.'da kurulmaya başladığı kabul edilen tasavvuf/tekke edebiyatı sonraki yüzyıllarda edebî çerçeve içerisinde, gelenekle de bağlantı olarak varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Bu varlık ve devamlılık divan edebiyatı sahası ile doğru orantıda bir yol seyretmiş ve aynı kaderleri yaşayarak yükselişleri ve düşüşleri birlikte olmuştur. Bu paralelliği edebiyatımızın tarihsel sürecine baktığımızda kurulma, gelişme, ilerleme, klasikleşme, duraklama ve gerileme devirlerinden görmek mümkündür.

Bu şekilde varlığını sürdüren dinî-tasavvufî mahiyetteki edebiyat inişli çıkışlı olarak XIX.yy'a kadar hayatine sürdürmüştür. Bu asır aynı zamanda devletin de siyasî, sosyal, kültürel, askerî, ekonomik vb. yönlerden buhranları daha fazla hissettiği bir dönemdir. Her alanda olduğu gibi edebiyat sahasında da yeni arayışlar içine girilmiştir.

Arayışlarla yeni ortaya çıkan edebiyat eskiden tamamıyla kopmamış, özellikle şiirde eski ile yeni arasında önemli bir fark olmamıştır. Ne var ki divan ve tekke şiiri, yenilik taraftarı ve yüzüne batıya dönen edebiyatçılar karşısında gücünü yavaştan kaybetmeye başlamıştır. XVIII. yy'da Nedim'le birlikte başlayan mahallileşme akımı[172]

---

171 Artun, *a.g.e.*, s. 164-167.
172 Osman Horata, *Has Bahçede Hazan Vakti*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2009, ss. 63-104.

sürme eğilimindedir. Ayrıca eski edebiyatımızın kuruluş döneminde olduğu gibi çöküş döneminde de dinî-tasavvufî şiire ilgi artmıştır. Bu dönem şairleri arasında herhangi bir tarikata mensup olmayan şair hemen yok gibidir. Dolayısıyla her şairin tasavvufî veya tasavvufun alışılagelmiş telmih ve mecazlarından yararlanan şairlerin şiirlerine rastlanabilir. Ancak bu dönemde ne mutasavvıf şairler ne de öteki şairler tasavvuftan yararlanma ve tasavvuf terimlerini kullanma konusunda kendilerinden önceki şairlere ulaşamamışlardır.[173]

Aslında dil ve hayal bakımından divan şairlerinin takipçisi olan ve yaptıkları şiir sohbetleri nedeniyle "encümen şairleri" adıyla anılan arayış içerisindeki bir grup şair, tasavvufu tekke şairlerinden daha entelektüel ve klasik divan şairlerinden daha yoğun bir şekilde kullanmaya çalışırken, tekkeler çevresinde gelişen edebî atmosfer de birkaç önemli temsilci ile varlığını sürdürmüştür.[174]

Değişimin kaçınılmaz olduğunu düşünen ve "tekkede halvet yerine halk içinde Hak ile beraber olmayı" öneren Kuşadavî gibi bazı tekke mensuplarının yenileşme çabaları sonuçsuz kalmış ve tekke çevresinde teşekkül eden edebî yapı son birkaç temsilcisi dışında bir varlık gösterememiştir.[175] Bu dönemde Türâbî, Vasfî-i Melâmî, Aynî Baba gibi tekke şairleri, Dertli, Seyrânî gibi nefesler yazarak tekke edebiyatı alanında ürünler veren aşıklar vardır. Bu yüzyılda tekke edebiyatı açısından önemli bir gelişme olmamış, eskiler tekrarlanmıştır.[176] Aynı zamanda bu asırda dinî-tasvvufi halk edebiyatında Ahmed Kuddûsî, Osman Şems, Safi ve Edip Harabî gibi önemli temsilciler yetişmiştir.[177]

Bu asırda yaşamış olan Hamdî Efendi'nin yaşadığı çevrede ne derecede etkili ve önemli bir şahsiyet olduğunu bilememekteyiz. Onun hakkında eserinden hareketle bildiklerimiz Kadirî şeyhi olan Kuddûsî'nin halifesi olduğu ve bu neşveyle şiirlerini yazdığıdır. Her ne olursa olsun bu asrın son çeyreğinde yazdığı eseriyle geleneği temsil etmesi ve yok olma noktasına gelen bu geleneğin devamını sağlaması bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca Hamdî Efendi'nin şiirleri ile Kuddûsî'nin şiirlerini karşılaştırdı-

---

[173] Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006, s. 259-260.
[174] Ceylan, *a.g.e.*, s. 192.
[175] R. Bahar Akarpınar-Mustafa Arslan, "Tekke-Tasavvuf Edebiyatı", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: M. Öcal Oğuz, Grafiker Yayınları, Ankara, 2004, s. 248.
[176] Uçman, a.g.e., s. 195-196.
[177] Mustafa İsen-Osman Horata, "Tarihi Gelişim", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: Mustafa İsen, Grafiker Yayınları, Ankara, 2009, s. 165.

ğımız zaman Hamdî Efendi'de özellikle dinî-tasavvufî halk şiiri grubuna girecek şiirlerinde Kuddûsî'nin bir etkisinin olduğu söz konusudur. Şu da var ki söyleyiş ve üslup farklılıkları olsa dahi şeyh-mürid ilişkisi içerisinde aynı geleneği temsil etme ve aynı muhtevada konuları işlemelerinden dolayı anlatmaya çalıştıkları konular sonuç olarak ortaktır.

Bu bağlamda tasavvufî neşveyle yazılan şiirlerde ortak unsurlar olduğu gibi ortak redif, kafiye, şekil veya aynı anlam dairesi içerisinde şiirler ve nazireler de bulunmaktadır. Bunun örnekleri her iki şairin söylediği *Lâ ilâhe illa'llâh* ve *Hû diyelim Hû* redifli şiirlerde görmek mümkündür:

Kuddûsî:
Zikrin içinde padişah
Lâ ilâhe illa'llâh
Di bulasın âlî câh
Lâ ilâhe illa'llâh[178]

Hamdî Efendi:
Cümle ẕikre pādişāh
Bize bu ʿālem-penāh
Ḳatʿ itdiren ʿālī̄ cāh
Lā İlāhe illāʾllāh (180/2)

Kuddûsî:
Gel sürelim dem
Hû diyelim Hû
Def' idelim gam
Hû diyelim Hû[179]

[178] Doğan, *a.g.e.*, s. 667.
[179] Doğan, *a.g.e.*, s. 641.

Hamdî Efendi:

Dil-cānile āh

İdelim her-gāh

Vaḳt-i seḥer-gāh

Hū diyelim Hū (155/6)

Kaynaklarda şairin kendisi veya eseriyle ilgili bilgi bulunmadığından, onun edebî kişiliği, dili ve üslubuyla ilgili bilgileri yine şiirlerinden hareketle vereceğiz.

Hamdî Efendi'nin eserine dil açısından baktığımızda kelime, kelime grupları/ cümleleri dinî-tasavvufî bir mahiyettedir. Bu kelime kadrosuna baktığımız zaman eserde çoktan aza doğru sırasıyla Arapça, Türkçe ve Farsça kelimeler bulunmaktadır. Arapça kelimelerin fazla geçmesi; eserin dinî-tasavvufî özelliğinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Her üç dilden de kelimeler olmasına rağmen o, şiirlerini tasavvuf kültürüne sahip olan ve dönem insanının avamdan havâssa herkesin anlayabileceği tarzda söylemiştir. Çok uzun ve karmaşık, anlaşılması güç tamlamalar hemen yok gibidir. Şiirlerinde, farklı dillerde olmasına rağmen aynı anlama gelecek kelimelerden de yararlanmıştır.

Hamdî Efendi'nin eseri münâcât türü bir eser olduğu için münâcâtların genel özelliklerinden olan içtenlik, samimiyet ve yakınlığı görmek mümkündür. Yine münâcâtlar diğer türlere nazaran daha anlaşılır bir dille yazılmışlardır. Yazılan münâcâtlara baktığımız zaman hangi dönemin ürünü ise genellikle o dönemin dil özelliklerine yakın bir Türkçe ile yazıldıkları görülmektedir. Münâcâtlar samimi hislerin, niyazların Allah'a iletildiği metinler olduğu için duygulu, coşkulu ve lirizmin yoğun bir şekilde yer aldığı, mübalağalı ve tahkiyevi üslubun da pek görülmediği bir türdür. Hamdî Efendi'nin eseri de bu özelliklerle paralellik göstermektedir.

Kullandığı dil halk ağzına çok yakın, duru, sade ve samimidir. Şiirlerinin çoğunda zor bir söyleyiş olmayıp içinden geldiği gibi söylemiştir. Dilinin halk ağzına yakın olmasının da yüksek eğitimi olmayıp halk arasından biri olmasının etkisi olmakla birlikte döneminin etkisi de söz konusudur diyebiliriz. Ayrıca eserde Allah'ın güzel isimleri şerh edildiği ve tasavvufî terimler geçtiği için bunların halk arasında rahatça anlaşılıp yayılması hedeflenmektedir. Amaç bu olduğundan dolayı sanat ve şiirlerde başarı gösterme arzusu hep ikinci planda kalmış ve şiirleri, Türkçeden ve konuşma dilinden çok uzaklaşmamıştır.

Şair ahengi sağlamak ve anlamı pekiştirmek için münâcâtlara mahsus, örneğin “aciz, bende, inayet, ihsan, kerem, mazhar, meded, rahmet, İlâhî, Yâ Rabb, Perver-digâr, Şehen-şâh vb.” gibi kalıp ifadeler kullanmıştır. Ayrıca o, Allah’a hitaben “Yâ” nida edatını da sık sık kullanmaktadır. Bu yönüyle de onun şiirlerinde hitabî üslup önemli bir yer tutar.

Hamdî Efendi’nin eserinde dil ve üslup açısından dikkat çekici bir noktada şiir-lerinde ayet ve hadislerden iktibaslarda bulunma veya dinî, tarihî, efsanevî olaylara tel-mihte bulunmasıdır. Bu iktibas ve telmihlerin örnekleri eserin muhtevasını incelediği-miz bölümde açıkça görülmektedir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi mutasavvıf şairlerde hem divan hem de halk şiiri etkisi vardır. Şair, daha çok divan edebiyatı şekil ve ölçülereni kullansa da şiirleri divan ve halk edebiyatının birleşimi kabul edilebilir. Ayrıca kullandığı kelimeler içerisinde divan şiirinden izler bulmak mümkündür. Bu bağlamda onun eserinin; divan-halk-tekke edebiyatlarının birleşiminden müteşekkil bir eser olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Hamdî Efendi'nin şiirlerindeki üslup, münâcât türünün üslubuyla doğru orantı-dadır. Bu tür şiir söyleyen şairlerin hepsi şairlik iddiası ve imasında değildir. O da şiir-deki başarısına işaret eder tarzda övünmeyle değil; samimi ve mütevazi bir üslupla şiir-lerini söylemiştir. Şiirlerinin Türkçe yazarak nazma böyle dizdiğini, aruz bilgisi olma-dığını vb. kalıp ifadelerle şiirini terennüm ettiğini belirtmiştir:

Bu Ḥamdī ʿabd-i ʿāciz mücrim-i ednā naẓm u eşʿārı

Yazar ṭurmaz nedir bilmem murādı bu günāh-kārı

Daḫı ʿafv eyle baḥr-ı fażlıñ ile nūr-ı Cabbārı

ʿİnāyet ḳıl dile cām-ı cemāl-i cānānı Yā Raḥmān (4/5)

...

Ṣuçumı bildim ey dost ḳapuña geldim meded senden

Diler dil dāʾimā şānı ʿulā vazgelmesün benden

Deyü nāz u niyāzım ḳaba Türkānīce manẓūmdan

Murādım bulayım dilde Ġanī Ḥannānı Yā Rāfiʿ (38/7)

...

Men luġat bilmem arūz ʿilmin dahı hiç görmedim

Cümlesi Türkānī söz aṣlā nezāket bulmadım

Baḥr-ı ġamdan şu cihānda yek nefes ḳurtulmadım

Hādiyā Türkānī̄yem bilmem ẓarāfet Yā Ḥakem (47/2)

Eserde dinî-tasavvufî unsurlar geçtiği gibi bazı şiirlerinde ise anlatım tekniği olarak öğüt verici üslubu tercih ettiği de olmuştur. Bu öğüt-vari anlatımda ise yine din ve tasavvuf düşüncelerini insanlara aktararak ne yapıp ne yapmamaları gerektiğini şiirlerinde söylemiştir. "Dimedim mi" redifli 16 beyitlik şiiri bunun en güzel örneklerindendir. Münâcâtlarında lirizmin hakim olduğu gibi bu tür şiirleri de didaktizm ön plandadır:

Ey dil idelim ʿışḳile nālān dimedimmi

Gel ẕikr idelim Hādī̄[y]i her ān dimedim mi (187/1)

...

Dünyāya ḫarī̄ṣ nefsile şeyṭāna uyarsın

Nefsine uyan kimse[y]i ḥayvān dimedim mi

Sen yiyüp içüp ġafletile dāʾim uyursın

Ten besleyeniñ ḥāli perī̄şān dimedim mi (187/3-4)

...

Bu şāh-ı şerī̄ʿatle ʿamel eyle ser-ā-pā

Ḥaḳdan dileyüp ʿışḳile ġufrān dimedim mi (187/6)

Hamdî Efendi, eserinde çeşitli şekillerde münâcâtlarda bulunmuştur. Bunların çoğu da tasavvufî unsurların merkezde olduğu türden şiirlerdir. Fakat bu şiirlerdeki anlatım biraz zayıftır. Çünkü şair, eserde umumiyetle aynı kelime kadrosu ve unsurları tekrarlamak zorunda kalmıştır. Bu durumun bıkkınlığa neden olduğunu söyleyebiliriz.

Hamdî Efendi eserinde bir takım kişilerin aracılığıyla Cenab-ı Allah'a niyaz ederek münâcâtta bulunmaktadır. Bu münâcâtlarda aracı olarak en çok geçen şahıslardan biri Hz. Peygamber'dir. Hz. Peygamber'in konu edildiği yerlerde ise çok azda olsa "hurûfîlik" etkisi göze çarpmaktadır. Şair, "mim" ve "dal" harflerini kullanmak suretiyle "Muhammed" kelimesini kastetmektedir:

Bu Ḥamdī ḳuluña cām-ı cemāliñden naṣīb eyle

Nigārım nūr-ı dil māhı kemāliñden naṣīb eyle

Velāyet rütbesi cāh-ı viṣāliñden naṣīb eyle

Şefāʿat maẓharı Ḥaḳḳ **mīm ü dāl**ıñdan naṣīb eyle

Viṣāliñi naṣīb it Kirdgārım bir gün erkenden

Seni arzu ḳılar dil pādişāhım isterim senden (152/5)

…

Sen bana atamdan erḥamsın Ḫudāyā şāh-ı dīn

Bir Ḫudāsın ḳıl ʿ ināyet ḥüsniñi ʿ ayne ʾl-yaḳīn

Göreyim ḫān pādişāhımsın benim ḥaḳḳa ʾl-yaḳīn

Rāh-nümā ḳıl bizlere ol **mīm ü dāl**ı Yā Mücīb (68/2)

…

İçür cām-ı cemāliñ

Vir bu cāh-ı kemāliñ

Bi-ḥaḳḳı **mīm ü dāl**ıñ

Sen Ġanī Yā Muġnī (127/1)

Şiire anlatım zenginliği kazandırmak için yapılan edebî sanatlar, her manzum üründe olduğu gibi Hamdî Efendi’nin şiirlerinde de bulunmaktadır. Fakat eser ilim ve şiirde yüksek bir eğitimi olmayan mutasavvıf bir şairin elinden çıktığı ve divan özelliği taşımadığı için tasannu ve hüner kaygısı ötelenmiştir diyebiliriz. Bunun yanı sıra gelenekten haberdar olduğu için bilinçli veya bilinçsiz olarak belli başlı edebî sanatları da kullanmıştır. Bunlar arasında teşbih, telmih, istifham, mecaz, tenasüp, nida, cinas, mübalağa sanatları yer almaktadır. Onun şiirlerinde her zaman ön planda olan vermek istediği mesajdır. Şiirde anlatımı daha canlı, ahenkli ve zengin kılan araçları kullanmak için özel bir gayreti olmamıştır. Yine de şiir geleneğinin temel kaidelerine riayet ettiğini de gözlemlemekteyiz.

Hamdî Efendi'nin eserindeki şiirlerde hem konu hem anlatım hem de üslup bütünlüğü bulunmaktadır. Ayrıca şiirlerini yazmış olduğu nazım şekilleri de konu ile bir bütünlük içerisindedir. XIX. yy. az önce belirttiğimiz gibi divan ve halk edebiyatının

birbirine daha yakınlaştığı bir dönemdir. Divan şairlerinin halk şiiri ölçü ve şekilleri ile şiirler söylediği gibi halk şairleri de divan şiirinin ölçü ve şekilleriyle şiirler söylemişlerdir. Hamdî Efendi'nin eserinde kullandığı ölçü ve şekillere baktığımızda bu iki sahanın ölçü ve şekil örneklerini görmek mümkündür.

2.2. Eserin Muhteva Yönünden Tahlili

Esmâ-i hüsnâ ve münâcâtların muhteva yönünden tahlilini yaptığımız bölümde şairlerin Allah'ın isimlerini şerh ettiği ve samimi bir üslupla Allah’a niyaz ettikleri, ona tazim ve saygıda kusur etmeyerek bütün dileklerini ve sıkıntılarını ona sundukları, Allah’ın birçok ismi ile münâcâtta bulundukları gibi çeşitli konuları nasıl işledikleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmişti. Hamdî Efendi de Allah’ın güzel isimlerinin şerhi içinde veya müstakil başlıklar halinde, içerikleri çeşitlilik arz eden pek çok münâcât yazmıştır. Bu şiirlerde; işleniş, muhteva, anlatım, kompozisyon vb. yönlerden diğer münâcâtlar ile paralellik bulunmaktadır. Bununla birlikte her şairin eğitim, kültür, tarikat, meşrep ve mezhep gibi unsurların etkisi ile kendilerine has ve orijinal olarak Allah’a hitap ederek yazmış olduğu münâcâtlar bulunmaktadır. Hamdî Efendi’nin de kendine özgü istekleri, sıkıntıları ve Allah’a çeşitli şekillerde yakarışları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra o sadece kendi isteklerini değil toplumun içinde bulunduğu durumları, sıkıntıları da münâcâtlarına yansıttığını, hayattan kopuk olarak yaşayan bir insan olmadığını, toplumun hislerini kendisinin de derinden hissettiğini ve bu dertler ile dertlendiğini görmekteyiz. Sezai Karakoç, şairi bu anlam dairesinde şöyle tanımlamaktadır:

> (...) *Şair, halkın içinde parlayan ve doğan yeni bir şair, yeni doğan günün, eşyaya yeni bir ruh haliyle bakışını getirir. ...Toplulukların tam bir depresyona düştüğü, ruhlardan bir havai fişek hızıyla çıkan melankoli dairesinin tam kapanmak üzere olduğu anda yetişen şair, insanı, hedefine giden bir ok haline getirir; ileriye, ufuklara çevirir. Ona, dışa doğru hücum verir. Onu yeniler, tazeler. Dirilişinin harcını yoğurur, kıvamlaştırır (...)*
>
> *(...) Şair, sadece, felakete uğramış ulusu için ağıt yakan, ağlayan biri değildir; onu ayağa kaldırmak için başını yükselten, toplum minberine çıkan kahramandır da. Umutlandırır, muştular saçandır.*

Milletin önüne düşer şair. Onu kurtarmak için. Kimi zaman da kurtarayım derken, yanlış yol ve yön seçmekten ötürü onu felakete götürdüğü de olur. Ama, hemen hemen daima samimidir...

(...) Evet, şair, milletin sözcüsü, yorumcusu ve gerekirse yol gösterenidir... Şair, bir kabile, bir millet, ya da insanlık içinde misyon sahibi bir şahsiyettir.[180]

Esmâ-i hüsnâ ve münâcâtlar, dinî konuları ihtiva eder özelliktedir. Bu bağlamda incelediğimiz Hamdî Efendi'nin eseri de bünyesinde dinî unsurları barındırmaktadır. Ayrıca eseri incelerken anladığımız kadarıyla müellifin tasavvufî bir yönü de bulunmaktadır. Bundan dolayı biz Hamdî Efendi'nin eseri çerçevesinde muhteva konusunu, genel hatları ile dinî-tasavvufî unsurlar bağlamında ele alacağız.

2.2.1. Allah-İsimleri-Sıfatları

Asli konusu olması hasebiyle esmâ-i hüsnâlarda ve Allah'a yapılan yakarışların yazıya geçirildiği tür olması yönüyle münâcâtlarda Cenâb-ı Allah'a, isim ve sıfatlarına sıkça yer verilmektedir. Hamdî Efendi'nin eserini bu iki türün müşterekliği ile yazmıştır. Bu yüzden şair, Allah'ın güzel isimleri ve sıfatlarını her sayfada birçok kez zikretmiştir. Şair, önce Allah'ın güzel isimlerini başlık olarak vermiş, daha sonra bu ismin anlamı ile irtibat kurarak şerhini yapmış, tecellilerine değinmiş ve bununla birlikte Allah'ın isimleri ile münâcâtta bulunmuştur:

Yâ Muntakim

İntiḳām al dīn ʿadūsı geldiler Yā Muntaḳim

Sen bilürsin çoḳ bilādı aldılar Yā Muntaḳim

Biñ iki yüz daḫı ṭoḳsan beş senesin tārīḫim

Ḳıl ʿināyet her yire kök ṣaldılar Yā Muntaḳim (116/1)

Yâ Cabbâr

Ḳamu esmā-i ḥüsnānıñ ḳavī ḫāḳānı Yā Cabbār

Süyūfı cümle şeyḫānıñ metīn ḳalḳanı Yā Cabbār

[180] Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları I (Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir)*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 5. Baskı, Şubat 2012, s. 46-64.

Cebirsiz olmaz aṣlā nefs-i emmāre ḳılur ʿ iṣyān

Ḳatı cebr eyler iseñ aldırır meydānı Yā Cabbār (18/1)

Yâ Hâlık

Ki yoḳdan ḫalḳ iden Ādem ü Ḥavvā

Aña rūḥ baḫş idensin Ġanī Mevlā

Virensin ḥüsn-i ṣūret şān-ı aʿlā

Revā gördüñ bize bu şānı Yā Ḫālıḳ (21/2)

Yâ Kahhâr

Süyūf-ı ṭīġ-ı ḫaşmetle helāk it cümle aʿdāyı

Yezīd-i bed-liḳāyı hem nifāk ehli o güftārı

Perīşān ḳıl Ḥabībiñ ḥürmetine merd-i Ḥaydārı

Emān gönder buñaldı ehl-i īmān şānı Yā Ḳahhār (26/2)

Yâ Rezzâk

ʿ Aḳıllar mest-i ḥayrān ḥikmetiñ çoḳdur Ġanī Vehhāb

Bilinmez ince sırdır cümlesi fetḥ eyle ʿ ālī bāb

Didiñ naḥnu ḳasemnāda dilā rızḳıñızı evvāb

Kiminiñ çoḳ kiminiñ az degilmi nānı Yā Rezzāḳ (29/2)

Tasavvuf şiirinde esmâ-i hüsnâ ve esmâ-i hüsnâ'nın dışında Allah'a ait ne kadar isim, fiil ve sıfat varsa bunların hepsinin ya doğrudan doğruya, ya da telmih yoluyla zikredilmektedir.[181] Hamdî Efendi, Allah'ın isimlerini şerh ederken veya münâcâtta bulunurken bunları daha çok tasavvufî kelime kurgusu ile yapmaktadır. O, özellikle bazı isimleri açıkladığı yerlerde bu isimlerle zikir edilmesi konusuna değinmekte, bazı yerlerde ise öğüt verici üslup kullanarak bir bakıma muhatabını bu isimlerle zikretmesi gerektiği konusunda tembihlemektedir.

---

181 Kemikli, *a.g.e.*, s. 72-82.

Eserdeki isim veyahut sıfatları tahlil ettiğimiz zaman ise bunların dil olarak Türkçe, Arapça ve Farsça olduklarını görmekteyiz. Arapça olan isim ve sıfatlardan Kur'ân ve hadiste geçenleri olduğu gibi milletlerin kendi dillerinde Allah'a vermiş olduğu uygun isim ve sıfatlar da yer almaktadır. Kur'ân veya hadislerde geçen isimlerden bazıları bu milletlerin dillerine tercüme olarak geçmekle birlikte Arapça olmayan veya nasslarda geçmeyen bir takım ilave isimler de bulunmaktadır. İsimlerin dili ile ilgili diğer bir husus ise bu isimlerin bir kısmının müstakil, bir kısmının ise isim veya sıfat tamlaması şeklinde kurulmasıdır. Bu durumda ise isim ve sıfatlar -Arapça, Farsça ve Türkçe bağlamında- ya tamamen Arapça, Farsça, Türkçe veyahut değişik kombinasyonlarıyla tamlama şeklinde terkip edilmişlerdir. Ayrıca bu isimlere işaret edilerek "ente, hu" gibi zamirlerde Allah için isim olarak kullanılmıştır.

Bu isim veya sıfatlar ile ilgili pek çok taksim ve tasnif yapılmıştır. Bu konu ise asıl itibarıyla kelam gibi ilim dallarının kapsamına giren bir konudur. Bu yüzden çalışmamızda geçen isim ve sıfatları böyle bir tasnife tâbi tutmayacağız. Yine bu isimlerin ne gibi anlamlara geldiği ve şiirlerde ne şekilde kullandığı da başka bir çalışmanın konusudur. Bunun yanı sıra Hamdî Efendi'nin eserinde geçen Allah'ın isim ve sıfatlarını alfabetik olarak vermeyi ise uygun görüyoruz. Eserde geçen Allah'ın isim ve sıfatları şunlardır:

Ālem-penâh, âlî, âlî-câh, âlî-râh, allâmu'l-ğuyûb, ayblar örtücü, bedr-i safâ, bedr-i tâbân, bî-ğaraz, bî-keder, bî-manend, bî-misl/misâl, bî-nihâyet, bî-suâl, bî-subât, bî-zevâl, câh-ı bâlâ, cân ilinin cânı, cân, celîlu'ş-şân, cevher-i yektâ, cihân-ârâ, cûy-ı şehâ, derd-devâ, dest-gîr, Deyyân, dil mülkünün şâhı, dil şehrinin Lokmânı, dil-andelîb, dil-ber, dil-cân, dil-cânânı, dil-figâr, dil-gül-izâr, dil-hâkânı, dil-penâh, dil-rubâ, dil-zâr, dost, efendim, emîn, enîs, ente, ferdâ, gizli sultân, gönüller şahı, ğaffâru'z-zunûb, haber-dâr, Hâdî, hâkân, Hâkim-i mutlak, hakku'l-a'lâ, Hallâk, hân, Hannân, hayru'n-nâsir, Hayy u ahsen, Hayy u Ezel, Hayy u Kadîm, Hayy u mutlak, hâzık-ı Lokmân, hû, hûb-cemâl, hûb-likâ, hûb-nevâ, hûb-nevâ, hûb-nigâr, Hudâ, Hudâvend, hüsn-i cemîl, İlâh, inayet sahibi, kadîm-i eşyâ, kâdiye'l-hâcât, kâfi, kân-ı atâ, kân-ı kerem, kân-ı vefâ, kıb-le-gâh, Gird-gar, kudret ıssı, lâ nazîr, lâ şerîk, lâ-ubâlî, lem yezel, ma'b'ûd, mâh-likâ, maksûd, matlab-ı a'lâ, matlûb, Mennân, mevcûd, Mevlâ, mihmân, müsebbibul'l-esbâb, mûnîs, nev-bahâr, nîgu-nâm, nûr-ı behcet, nûr-ı cenân, nûr-ı dil-cân, nûr-ı eltâf, nûr-ı eltâf-ı cinân, nûr-ı envâr, nûr-ı likâ, nûr-ı naîm, nûr-ı nigâr, nûr-nevâ, pâdişâh,

pâdişâhlar pâdişâhı, penâh, perver-digâr, pîr-i fân, rabbenâ, rabbi'l-felak, rabbiye'l-a'lâ, rabbu'l-erbâb, rahm-ı ğâlib, râh-nümâ, râzık-ı Rahmân, sâhib-î atâ, sâhib-i divân, sâhib-i kemâl, sâhib-i siyânet, sâhib-i fermân, sâhib-i ihsân, Settâr, settâru'l-uyûb, sevgili, seyyid-i mevlâ, sırr-ı settâr, şâfî, şâh-bekâ, şâh-ı cenân, şâh-ı dil-figâr, şâh-ı dîn hâkânı, şâh-ı gedâ, şâh-ı hûbân, şâh-ı hümayûn, şâh-ı necât, şâh-ı samed, şân-ı azîm, şânı ulâ, şehin-şâh/cihân, şehr-i dil-sultan, tabîb, tanrı, teâlâ, sultân, ulu, uluvvu'ş-şân, vâfi, Vâhid-i mutlak, yâr, yektâ, Yezdân, zât-ı hakk, zât-ı pâk-ı kibriyâ, zî-atâ, zîbâ

2.2.2. Hz. Peygamber-İsimleri-Sıfatları

Edebiyatımızda Hz. Peygamber müstesna bir yere sahiptir. Nitekim İslam Edebiyatının üç kategorisinden birini Hz. Peygamber'i konu edinen edebi türler oluşturmaktadır. Bu türler altında incelenen konuların pek çok yan kolları bulunup zengin bir edebî literatür ortaya çıkmıştır. Bu zenginlik ise eski veya yeni, akademik veya bağımsız pek çok çalışmada kendisini göstermektedir. Ayrıca günümüzde de Hz. Peygamber'i anlatan, tanıtan veya övgü maksadıyla kağıda dökülen ve ona karşı duyulan derin sevginin tezahürü çerçevesinde na't içerikli eserlerin yazılması, bu geleneğin devam ettiğinin bir kanıtıdır. Bu durum Hz. Peygamber'in edebiyatımızda ne kadar müşahhas bir yere sahip olduğunu gözler önüne sermesi bakımından ayrı bir önem arz etmektedir.

Bilindiği gibi Hz. Peygamber ile ilgili olarak yazılmış; na't, mevlid, hilye, siyer, mi'râciyye, esmâ-i nebî gibi pek çok şekilde ve zenginlikte türler vardır. Fakat bu durum Hz. Peygamber'in, sadece bu türde yazılmış edebî eserlerde konu edildiği anlamına da gelmemektedir. Çünkü müslüman bir şair veya nâsir hangi türde eser yazarsa yazsın eserinde Hz. Peygamber'den bahsetmekle feyiz ve bereket bulacağının bilinci içindedir. Geleneksel kültür içerisinde hemen her müellif kitabına Hz. Peygamber'den söz açarak başlamıştır. Müslüman şair, Allah'ın adını, tevhîd ve münâcâtı eserinin başına koyar, daha sonra ise bir nevi hiyerarşik düzen içerisinde söylediği na't ile sözü Hz. Peygamber'e getirir. Nesirde ise yazar söze besmele, hamdele ve salvele bölümleriyle başlar ve salvele kısmı şiirdeki na'ta karşılık gelir.

Hamdî Efendi'nin yazmış olduğu eser bağlamında konumuza dönecek olursak, bu eser de asıl itibarıyla Cenab-ı Allah'ı konu edinmektedir. Esmâ-i hüsnâ ve münâcât türünün müşterekliği ile bir bütünlük içerisinde yazılmış olduğunu söyleyebileceğimiz

bu eserde gerek farklı muhtevadaki metin içersinde gerek müstakil olarak –örneğin eserdeki evsâf-ı nebî başlığında (191) olduğu gibi- şairin Hz. Peygamber'i konuya dahil ettiği, isim ve sıfatları bağlamında ele aldığı şiirleri bulunmaktadır.

Hamdî Efendi'nin özellikle münâcat ağırlıklı olan şiirlerinde Hz. Peygamberi isim veya sıfatları ile ele aldığını görmekteyiz. Bu durumda o münâcâtların özelliği gereği Hz. Peygamber'den meded beklemekte, mahşer günü şefaatine nail olabilmeyi niyaz etmekte ve inayetini dilemektedir. Ayrıca Allah'a yakarışta bulunduğu şiirlerde onun hürmetine, Allah katındaki değerinin hakkı için onu bir nevi aracı olarak görmektedir. Çünkü şair bilmektedir ki; Allah alemleri onun yüzü suyu hürmetine yaratmıştır. Bu yüzden Hz. Peygamber'in değeri onun katında çok yücedir. Ayrıca ona şefaat yetkisi de verilmiştir. Şair, kendisinin Hz. Peygamber'e en azından inanç bağlamında bir yakınlığı olduğu için şefaat şemsiyesi altında yer vermesini dileyerek eserinde Hz. Peygamber'e çeşitli yönleriyle yer vermiştir. Müellif bazı yerlerde na't türünün özelliklerine uygun olarak Hz. Peygamber'i tavsif etmiş, bir takım isim ve sıfatlarla onu övmüş, bazı yerlerde ise onun yaşamış olduğu olaylara –örneğin mi'râc (191/5) gibi- atıfta bulunmuştur.

Hz. Peygamber; gerek diğer türlerde, gerek kendisi ile ilgili türlerde, burada yer veremeyeceğimiz çeşitlilikte konu edilmiştir. Bu bağlamda Hamdî Efendi edebiyatımızda Hz. Peygamber algısı ile paralel olarak isim ve sıfatlarıyla onu tavsif etmiştir. Bu isim ve sıfatlar onun beşerî, tarihî ve nebevî şahsiyetine atıflar yapılmak suretiyle kullanılmıştır. O, Kur'ân'da belirtildiği gibi "alemlere rahmet olarak gönderilmiş"[182], bu alem de onun yüzü suyu hürmetine yaratılmıştır. Ayrıca o peygamber olmadan önce de herkesin kabul ettiği güvenirlikte olup "emin" sıfatına layıktır. Hz. Muhammed hâtemü'l-enbiyâ ve şâh-ı rüsuldur. O risalet ülkesinin hem şahı hem de sünbülü, goncası ve gülüdür. Müslümanlar ay yüzlü ve gül yanaklı olan Hz. Peygamber'den mahşer günü şefaatine nail olabilmeyi her türlü vesileyle temenni eder:

Bu Ḥamdī ḳuluña vüsʿatle nuṣret vir Ġanī Ġaffār
Dilā her bir nefesde ẕikr ü fikrim ol ulu Cabbār
Şefāʿatcim ola rūz-ı ḥaşirde Aḥmed-i Muḫtār
ʿİnāyet ḳıl Ḫudā dil-şehrinin Yezdānı Yā Rezzāḳ (29/9)

[182] Enbiya, 21/107.

...

Raḥmeten li'l-ʿālemīn

Şāh Muḥammeddir **emīn**

Ḥürmetine ol muʿīn

Yā ʿAliyyü Yā Kebīr (57/15)

…

Şāh-risālet Muṣṭafā

Pīş-vāmız ol **māh-liḳā**

Ḳalbimize nūr-ı ṣafā

Virdi **cānānıñ sünbüli**

Gerçi ḳaradır yüzimiz

Ol şāha ʿāşıḳ özimiz

Manẓūmile her sözimiz

Ol cinānıñ **ġonca güli**

Gelmemiş mis̱li bir eḥad

Hep dileriz andan meded

Levlāke tācını Ṣamed

Aña virmişdir ey velī (161/6-7-8)

...

Ol **şehin-şāhım**

Bir **bedr ü māhım**

ʿĀlem-penāhım

Şāh Muṣṭafā Hū

Dilde **nigār**ım

Şāh **gül-ʿizār**ım

Efendim **varım**

Şāh Muṣṭafā Hū (162/1-2)

Onun adı Muhammed olmakla birlikte diğer adları; en çok öven ve övülen anlamlarına gelen Ahmed, Mahmud ve insanlar arasından seçilerek ilahi sırra ve vahye mazhar olması hasebiyle Mustafa-Muhtar'dır:

Baḥr-ı ẓulmetden necāt vir nūrıñ **Aḥmed** ʿışḳına

Nūrıñı eyle tecellī şāh **Muḥammed** ʿışḳına

Cennet-i aʿlāda nām u şān-ı **Maḥmūd** ʿışḳına

Hep seniñ-çün ḳıl ḳabūl dīnim īmānım Yā Semīʿ (43/4)

...

İki cihānda pādişāh

Aḥmed-i muḫtār Yā İlāh

Ḥürmetine vir ʿālī cāh

Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām (121/8)

İki cihānıñ güneşi

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

Şevḳile sever dervīşi

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā (191/1)

Edebiyatımızda Hz. Peygamber'in bir diğer sıfatı da dürr-i yektâ/yetîm'dir. İnci anlamına gelen dürr; denizde yaşayan sadef hayvanının karnında oluşur. Baharda sahile çıkan sadef, midye gibi yapısıyla kapakçığını açarmış. O sırada karnına düşen Nisan yağmurlarının damlasını yutup denize dönermiş. Denizdeki tuzlu su ortamında bu saf yağmur tanesi hayvana bir ızdırap verince sadef bunun acısından kurtulmak için bir sıvı salgılarmış. Bir müddet sonra bu sıvının hükmü geçince sadef, tekrar sıvı salgılarmış.

Bu sıvılar katılaşarak birbiri üzerine yapışır ve böylece inciyi oluştururmuş. Eğer sadef iki veya daha fazla yağmur tanesi yuttuysa inciler küçük olurmuş. En makbul olan inci tek bir incidir. Böylesi inci, hem yuvarlak hem de iri olurmuş.[183] İşte Hz. Peygamber dünyadaki en değerli inci olan dürr-i yektâdır. Ayrıca miladi takvim olarak Hz. Peygamber'in Nisan ayında doğduğu bilinmektedir. O Nisan yağmurları gibi dünya sadefi içerisine düşmüş ve ızdırap ve buhran içerisindeki dünya insanını parlak bir inci gibi aydınlatmış, sıkıntılarından kurtarmış ve iki dünya saadeti için gerekli olanları insanlığa tebliğ etmiştir. Onun tebliğine uyanlar da bu sebeple hesap gününde kendilerine şefaatçi olması için ona niyazda bulunmuşlardır. Bu yek-pare incinin dünyada eşi benzeri yoktur. Edebiyatımızda dürr kelimesiyle sevgilinin ağzı ve dişlerinin kastedildiği de olmuştur:

Yek-pāre bir dürr-i yektā

Bī-mis̱il ol şāh-ı beḳā

Hem şefīʿ-i rūz-ı cezā

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā (191/8)

Şair, mütevazi bir üslupla; onu vasf eden ne kadar yazı yazarsa yazsın kaleminin bundan aciz olduğunu da ifade etmiştir. Bu husus diğer şairlerin de kullandığı bir üsluptur. Şairler her ne kadar acziyet içinde olsalar da sevgilerinin nişanesini göstermek amacıyla onun için şiir söylerler. Edebiyatımızda Hz. Peygamber'e na't yazmak bir bakıma şairliğin göstergesi diyebiliriz. Nitekim edebiyat tarihimize baktığımızda onların en güzel şiirlerini Hz. Peygamber için yazdıklarını görürüz. Bu ise onların şiirdeki yetkinliği ve başarılarını göstermesi bakımından önem arz eder:

Vaṣfından ʿācizdir ḳalem

Aña virildi nūr ʿalem

Āḫir vaḳit ḫayru ʾl-ümem

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā (191/16)

[183] Pala, *a.g.e.*, s. 126.

Hamdî Efendi, Hz. Peygamber için daha birçok sıfat kullanmıştır. Bunlar alfabetik olarak şöyledir:

Ahmed-i Muhtâr, âlem-penâh, bî-misil, cedd-i pâk, dürr-i yektâ, efendim, emîn, enbiyâlar serveri, gonca, gül, gül-izâr, habîb, hâkân-ı âlem, hân-ı habîb, hayru'l-verâ, hidâyet sebebi, iki cihân güneşi, Mahmûd, merdân-ı âlem, Muhammed, muîn, Mustafâ, nebîler serveri, nigâr, nûrdan külah, nûr-ı Ahmed, nûr-ı Hudâ, nûr-ı velâyet, rahmeten li'l-âlemîn, sultân-ı âlem, sünbül, şâh Ahmed, şâh-ı basîr, şâh-ı dîn, şâh Mustafâ, şâh-ı risâlet, şâh-ı rusul, şân-ı celî, şân-ı şerâfet, şefî', şehn-şâh, tâc-ı saâdet, varım, yâd-gâr

2.2.3. Kul İçin Kullanılan Sıfatlar

Hamdî Efendi'nin eseri dinî-tasavvufî bir karakterde olup münâcât türünde yazılmış ürünlerin özelliğini de bünyesinde barındırmaktadır. Allah'a yakarış tarzında manzum yazılan edebî eserler olarak nitelediğimiz münâcâtlarda kul ve Allah baş başadır. Kul bütün benliğinden soyunarak gerek yalnız Allah ile muhatap olma isteğiyle gerek acizliği dolayısıyla ona bazı sırlarını açarak dileklerini talep etmek suretiyle münâcâtlarda bulunmaktadır. Görüldüğü üzere burada sadece Allah ile kul arasında bir ilişki söz konusudur. Zaten münâcât kelimesinin sözlük anlamı olan "fısıldayarak/gizli konuşma" bu durum ile doğrudan irtibatlıdır. Ayrıca kelime terim anlamını kazanırken bir nevi sözlük anlamından da kopmamaktadır.

Kul, münâcâtlarında günahkar olduğunu söyleyerek aslında onun yüzüne bakacak halde olmadığının bilinci içerisindedir. Fakat yine Rabb'inin lütfu ve merhametinin yüceliğini bildiğinden dolayı yüzü ne kadar kara olursa olsun onun emrine uyarak rahmet ve merhametinden ümit kesmemektedir.[184] Kul bu bilinçle Allah karşısında ne kadar aciz olduğunu dile getirerek Allah'ın af ve mağfiretini umar. Bunun yanı sıra özelde münâcâtlar çerçevesinde kul/şair, kendi acziyetini, günahkarlığını, pişmanlığını ve kulluğu gereği kendinde bulunan sıfatlarını şiirlerindeki kelime kadrosuna katarak halini arz eder.

[184] De ki: Ey kendilerinin aleyhine aşırya giden kullarım! **Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin.** Şüphesiz Allah, bütün günahları bağışlar. Muhakkak ki O, çokca bağışlayan ve (inanan kullarına) çokça merhamet edendir. Zümer, 39/53.

Hamdî Efendi de bu bilinçte bir şair olarak şiirlerinde kul için kullandığını söyleyebileceğimiz ve genel anlamda acziyetin, günahkarlığın ve pişmanlığın dile getirildiği pek çok sıfata yer vermiştir. Şairin kul için kullandığı olumlu-olumsuz sıfatlar şöyledir:

abd, âciz, âlim, âsî, âşık, âşık-ı efgende, atşân, bağî, bende, bî-çâre, bî-gümân, bülbül, bülbül-âsâ, dâî, dâiyân, dânâ, deli, derbeder, dertli, dil-beste, dilenci, dil-figâr, dil-i şeydâ, divâne, ednâ, ehl-i imân, eren, evliyâ, evliyâullâh, fakîr, fâzıl, fedâ-kâr, fedâkâr-ı Hudâ, gâzî, günahkâr, gâfil, ganem-veş, garîb, gurebâ, haber-dâr-ı Hudâ, hâfız, hâfizu'l-Kur'ân, hakîr, hayrân, hazîn, ihvân, ihvân-ı dîn, insân, kara yüzlü, kemter, kurbân, mahlûk, mecnûn, merdân, merd-i meydân, miskîn, muhtâc, Mutmainne zümresi, muttakî, muvahhid, mübtelâ, mücrim, müderris, müflis, müftî, mü'min, nâ-çâr, nâdân, nahîf, rûy-ı siyâh, rüsvây, sâdık, sâlik, şaşkın, şehîd, taleb-kâr, tâlib, tâlib-i Yezdân, tevbe-kâr, üftâde, ümmet-i merhûme, velî, vicdân, zâhid, zaîf, zâkir, zelîl

Bu Ḥamdī **ʿabd-i ʿāciz mücrim-i ednā** naẓm u eşʿārı
Yazar ṭurmaz nedir bilmem murādı bu **günāh-kār**ı
Daḫı ʿafv eyle baḥr-ı fażlıñ ile nūr-ı Cabbārı
ʿİnāyet ḳıl dile cām-ı cemāl-i cānānı Yā Raḥmān (4/5)
…
Bir **ġarīb bī-çāreyim** maʿlūm sana Yā Rabbenā
Yā Ġanī sen eyle iḥsān mürüvvet Yā Müheymin (16/7)
…
Deli dīvāne ḳıl **mecnūn** mis̱āli mā-sivā çıḳsun
Göñülden şānı ʿālī döneyim ʿışḳıñla Yā Cabbār (19/2)
…
Bir **naḥīf üftādeyim** ẓulmetde ḳaldım Yā Raḥīm
Sen necāt vir şānı ʿālī ḳıl teraḥḥum Yā Kerīm
Senden erḥam pādişāh yoḳdur seniñ ḫulḳıñ ʿāẓīm
Hep seniñdir cism ü cānım hānumānım Yā Semīʿ (43/2)
...

Ḳara yüzlü cürm-i bī-ḥad boynu egri Ḥamdiyā

Yalvarır dā᾽im ḳapuñda sen bilürsin Hādiyā

Maġfiret ḳıl cürmini vuṣlat naṣīb it Rabbenā

Eylerim dā᾽im recā etmem ferāġat Yā Ġanī (125/9)

...

Nār-ı ʿışḳıñla çerāġı eyle bu **ʿabd-i kemteri**

Ḳıl ʿaṭā senden meded ḫāmr-ı zülāliñ ḳanmadı

Altmış üç yaşındayım cismim **ʿalīl dilencun**

Gördigim güzellere dil vermeden uṣanmadı

ʿĀciz ü nā-çār bu Ḥamdī el-amān senden meded

Yaḳ beni nūr-ı cemāle bunca demdir yanmadı (183/5-6-7)

…

Efendim pādişāhım ente Yā Bāḳī

Nigārım dilde māhım ente Yā Bāḳī

Dilā **rūy-ı siyāhım** luṭf u iḥsān it

Ġanī ʿālem-penāhım ente Yā Bāḳī (193/1)

2.2.4. Kutsal Kitaplar-Ayet-Hadis

Esmâ-i hüsnâ ve münâcat terimlerini incelediğimiz kısımda bu gibi türlerin din merkezli olduğu,[185] Kur'ân ve hadislerin de bunlara birinci derecede kaynaklık ettiğini belirtmiştik. Doğrudan doğruya dinî kaynaklardan beslenen edebî eserler; dinî metinleri açıklama ve öğretmeyi amaçlayan-dinî duygu ve tecrübeyi aktaran edebî eserler olmak

[185] T. S. Eliot, *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, çev.: Sevim Kantarcıoğlu, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 95-103.

üzere iki koldan gelişimini sürdürmüştür. İşte tevhîd, esmâ-i hüsnâ ve Münâcat türündeki eserler daha çok ikinci gruba girmektedir.[186]

Ayet ve hadislerin bu edebî türlere kaynaklığı; eserin ele aldığı konuya göre ya nasslardan delil getirme yünüyle ya bir olay-olguya atıfta bulunma ya da bire bir ayet ve hadislerden lafzi olarak tamamen, kısmen veya manen iktibas yapma, bunlara telmihte bulunma gibi yollarla gerçekleşmektedir. Edebî eserlerimizde bazen Kur'ân'da geçen sure adları da yer almaktadır. Ayet veya hadisler, kah metin kah remiz yoluyla anılıp şiirin muhatabına bir mesaj verme amacıyla vezne dökülürler.[187]

Münâcât türü eserlere baktığımız zaman bu durum; -İslamiyetin asıl kaynakları olması ve bunların rehberliğiyle kurtuluşa erişileceğinden dolayı- kitap adları, ayet veya hadislerin (hadis-i nebevî-hadis-i kutsî) tamamı veya bir bölümü lafız olarak geçmektedir. Şair bunlardan istimdat diler ve şiirinde, önemlerine binaen genel anlamda; “hürmeti, şefaati, hakkı için/hürmetine vb.” gibi kalıp ifadelerle ve tevessül maksadıyla bunlara yer vermektedir.

Hamdî Efendi’de eserinin birkaç yerinde Kur'ân'a yer vermiş, Allah kelamı olması hasebiyle şanı yüce olan Kur'ân hatrına tüm dualarının kabul olmasını Allah’tan niyaz etmiştir:

Ḳamu iḫvān-ı dīne nūr-ı dil **Ḳur’ān**ı Yā Raḥmān

Bi-ḥamdi’llāh ʿaṭā ḳıldıñ Ḫudā ġufrānı Yā Raḥmān

Bu **Ḳur’ān-ı ʿaẓīmü’ş-şān** içün her dem duʿāmızı

Ġanīsin müstecāb it tāmile bu şānı Yā Raḥmān (4/1)

Kur'ân-ı Kerîm; Cenab-ı Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla Hz. Peygamber’e tedricen indirilmiş ve müminlerin uydukları takdirde kurtuluş reçetesi olacak ve iki dünya saadetini kazandıracak derecede yüksek öneme sahip, hak ile batıla birbirinden ayıran, ilahi kitaplarda yazılı olanları gizli veya aşikar kendinde cem’ eden son ilahi kitaptır. Şairimiz de bu aziz kitabın ne denli öneme haiz olduğunun bilincindedir. Bu

[186] Bilal Kemikli, “Din-Edebiyat İlişkisi”, *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, Eylül 2012, s. 11; Muhammet Kuzubaş, “Divan Şiirine Kaynaklık Etmesi Bakımından Kur’ân: Fuzûlî’nin Gazelleri Örneğiyle”, *Diyanet İlmi Dergi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Daire Başkanlığı, Ankara, Temmuz-Ağustos-Eylül 2003, c. 39, S.3, ss. 101-116.

[187] İskender Pala, *Aşina Güzeller*, Ötüken Neşriyat, Ankara, 1999, s. 244.

yüzden de kendilerine böyle bir kitap nasip ve ihsan ettiği için Cenab-ı Hakk'a şükranlarını sunmaktadır:

Ḫudāyā bu ulu iḥsānı Yā Ḫālıḳ
ʿAṭā ḳıldıñ ʿ**azīz Ḳurʾān**ı Yā Ḫālıḳ
Teşekkür eyleriz aña Ġanī Ḥaḳḳ
Müyesser eylediñ **Furḳān**ı Yā Ḫālıḳ (21/1)

Bunun yanı sıra Hamdî Efendi, Allah'ın kendisini Kur'ân'ın nuruyla nurlandırmasını, Kur'ân ışığında bir hayat sürmesi ve karanlık yolunu onun ışığıyla aydınlatmasını ve ilk nefesten son nefese kadar yoldaşı olmasını kendisine nasip etmesi için Cenab-ı Allah'a dua etmektedir:

Seniñdir fetḥ ü nuṣret Kirdgārım eyle iḥsānı
Naṣīb eyle efendim pādişāhım nūr-ı **Ḳurʾān**ı
Niyāzım bu muʿīn eyle şehin-şāh sırr-ı Subḥānı
Enīsim mūnisim ḳıl enver-i Yezdānı Yā Muġnī (126/5)

Hamdî Efendi az da olsa ayetlerden iktibas yaparak telmihlerde bulunmuştur. Örneğin; Allah'ın Hz. Peygamber'i zor zamanında teselli edip, katına yükselterek cemalini görme şerefine nail ettiği, birçok nimetlerle nimetlendirdiği ve onun hayatında çok önemli yere sahip bir olay olan İsrâ ve Mi'rac hadisesinin anlatıldığı İsrâ suresinin başlangıcı olan " سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى " ayetini kısmi iktibasla eserinde zikretmiştir. Ayrıca bu ayetin ihtiva ettiği anlamlara da telmihte bulunmuştur. Bu bağlamda o, ayet vasıtasıyla Yüce Allah'a o gecenin sırrıyla sırlanmayı, o sırra mazhar olabilmeyi niyaz etmiştir. O gece Allah, Hz. Peygamber'e birçok lütufta bulunmuştur. Fakat Hz. Peygamber için bu lütufların en özel ve önemli olanı şüphesiz ki Cenab-ı Hakk'ın cemalini görmeye mazhar olmasıdır. Hamdî Efendi de tüm mutasavvıflar gibi bütün makamları aşıp Allah'ta fena bulmak, O'nunla vahdet halini yaşamak ve onun cemalini görmek istemektedir:

Sırr-ı *Subḥāneʾllez̠ī esrāya* maẓhar ḳıl bizi
Maġfiret ḳıl şāh-nigārım ḳuluñ ʿabd-i ʿācizi

Dil-penāhım maʿnevī göster o çeşm-i nergizi

Şāh ʿAbdüʾl-Ḳādir olsun gösteren erkānı Hū (153/7)

…

Sırr-ı *Subḥāneʾllezī esrā*yı gözler gözlerim

Sen Ġanī şāh-ı beḳā aʿlāyı gözler gözlerim

Raḥm idüp güldür meni eyle tesellī māh-liḳā

Sen bilürsin rütbe-i bālāyı gözler gözlerim (160/1)

Hamdî Efendi yine bir münâcâtında çeşitli konularda Allah'a duada bulunmuş, şiirin son beytinde; içinin rahat olmasını ve yakında bütün sıkıntılarının yok olup gönlünün ferahlayacağını dile getirerek kendisine seslenmiştir. Burada o, "İnşirah suresinin" son ayetinin son kelimesi olan "فَارْغَبْ" kelimesi ile zımnen bu surenin ismine ve anlamına göndermede bulunmuştur:

Hemān sen müsterīḥ ol Ḥamdiyā *ferġab* ḳarīb oldu

Yaḳında nām-ı Aḥmed gönderir serdārı Yā Ḳahhār (27/5)

Hamdî Efendi eserinde hem Allah'ın isimlerini şerh etmekte hem de bu isimlerin anlamı ile bağlantı kurarak münâcâtta bulunmaktadır. Bu bağlantı bazı isimlerde kendisini daha bariz bir şekilde göstermektedir. Şair, bazı isimleri ise ayetlerden alıntılar yaparak ismin anlamına bu şekilde bir göndermede bulunduğuna da rastlamaktayız. Bunun örneğini Allah'ın "Rezzâk" ismiyle açtığı başlıkta görmekteyiz. "Bütün insanların rızıklarını, kimine az kimine çok istediği şekilde dağıtan" anlamına gelen bu ismi Hamdî Efendi, aynı anlam dairesi içinde ve Zuhruf suresinin 32. ayetiyle[188] bağlantı yaparak kısmi iktibasla manzum olarak ifade etmiştir:

[188] Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? **Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık**. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır. Zuhruf, 43/32.

ʿAḳıllar mest-i ḥayrān ḥikmetiñ çoḳdur Ġanī Vehhāb

Bilinmez ince sırdır cümlesi fetḥ eyle ʿālī bāb

Didiñ *naḥnu ḳasemnā*da dilā rızḳıñızı evvāb

Kiminiñ çoḳ kiminiñ az degilmi nānı Yā Rezzāḳ (29/2)

Hamdî Efendi, Allah'ın isimlerini şerh ederken bir sureyi oluşturacak şekilde o sure ayetlerinin hepsini de kullanmıştır. Hamdî Efendi, şerhlerinde bu isimlerin anlamı ile uyumlu olarak farklı yerlerde geçen ayetlerin birleştirilmesi ile "İhlâs suresinin" tamamına yer vermiştir. Ayrıca ayetlerin iktibasına çok fazla rastlamadığımız eserde bir sureyi tamamıyla içerisinde barındıran tek örnek budur:

Birligiñ şānında ẕikrim *Ḳul huva ʾllāhu Eḥad*

Varlıgıñ şānında fikrim dāʾim *Allāhu ʾṣ-Ṣamed*

*Lem-yelid*sin *ve lem-yūled ve lem-yekun lehū küfüven Eḥad*

Lā-şerīk ü lā-naẓīr şānı ʿulāsın Yā Eḥad (96/1)

Hamdî Efendi "İnsan suresinin" başlangıcı olan "هَلْ أَتَى" lafzını da kısmen iktibas yaparak şiirinde kullanmıştır. Bu iktibasın ise şairin Hz. Ali'yi konu ettiği yerlerde zikretmesi dikkati çekmektedir. Çünkü "hel etâ" lafzı Alevi-Bektaşi literatürüne, Hz. Ali'nin fetalığı (cömertlik-yiğitlik) karşılığında kullanılan bir terim olarak geçmiştir.

Bu terim özellikle onun cömertliğinin Kur'ân tarafından tasdik edildiğini ifade etmek içindir. Buradaki هَلْ أَتَى lafzı az önce de belirttiğimiz gibi İnsan suresinin başlangıç ibaresinden iktibastır. Rivayete göre; Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hastalanmışlardı. Hastalıktan kurtulmaları için Hz. Ali'ye bir şeyler adasanız iyi olur diyenler olmuştu. Onlar da üç gün oruç tutmayı adamışlar ve ev halkı da kendilerine iştirak etmişlerdi. Birinci gün yiyeceklerini iftar vakti kapıya gelen bir dilenciye, ikinci gün bir yetime ve üçüncü gün bir esire vermişler, kendileri sadece su ile iftar ve imsak etmişlerdi.[189] İşte surenin 7-22. ayetleri[190] arasında geçen kısım bu olay üzerine nazil olmuştur. Bu yüzden

---

[189] M. Saffet Sarıkaya, "Şah İsmail Hatayi'nin Şiirlerinde Hz. Ali", *Birinci Uluslararası Şah İsmail Hatayî Sempozyumu Bildirileri*, haz.: Gülay Ay, Ankara, 2004, s. 269.

[190] Bu rivayetin Şiiler tarafından uydurulduğu söylenmektedir. Bedreddin Çetiner, *Fâtihâ'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl* I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006, c. II, s. 927-928; Kâdı Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl* (*Tefsîru'l-Beyzâvî)* I-II, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1424/2003, c. II, s. 551-553.

Bektâşî gelenek Hz. Ali'nin cömertliğinden söz ile onu tavsif etmek istediklerinde; İnsan suresinde onların sebebiyle inen ayetleri kastederek ve surenin başlangıç lafzına atıfla yapmışlardır:

Şānıñı vaṣf itdi Mevlā *hel-etā* şāhid sana
Kimseler vaṣf idemez Raḥmānı sensin Yā ʿAlī (188/8)
…
Çār-ı yāriñ ḫātimi ḳuṭb-ı velāyet lā fetā
Nāzil oldı şānıña Ḥaḳḳdan ʿazīzim *hel-etā*
Fetḥ-i kişverle necāt bulduñ cihānda ey dilā
Dü-cihānda her ḫuṣūṣda derde dermānım ʿAlī (201/2)

Şair, nebevî veya kutsî hadislere de tıpkı ayetlerde olduğu gibi iktibas ve telmih yoluyla yer vermiştir. Kısaca lafzen Hz. Peygamber’e manen Cenab-ı Allah’a ait sözler olarak tarif edebileceğimiz kutsî hadislere Hamdî Efendi eserinin birkaç yerinde yer vermiştir. Bu hadisler ise edebiyatımızda özellikle mutasavvıf şairler tarafından sıklıkla kullanılmıştır.

“Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi istedim ve mahlukatı yarattım.” sadedindeki kutsî hadis birçok şair tarafından iktibaslarla kullanılmıştır. Ayrıca bu hadis birçok kişi tarafından çeşitli şekillerde şerh edilmiştir. Şair, bu hadiste geçen كنت كنزا ibaresinden hareketle Allah’ın gizli hazine oluşunun bir takım sırları olduğunu dile getirmektedir. Bu konu ile ilgili olarak edebiyatımızda na’tlar hakkında kapsamlı bir çalışma yapan Emine Yeniterzi’nin verdiği bilgilere başvurmayı uygun görüyoruz: *(...) Cenâb-ı Hak, alemleri yaratmadan önce sadece ilm-i zâtiyyede biliş ile tecellî etmiş, daha sonra bilinmeyi isteyerek Nûr-ı Muhammedî’den bütün mahlûkatı ve varlıkların en şereflisi olan insanı yaratmıştır. Dolayısıyla, Allah’ın bu gizli hazinesinin sırları ve manası Hz. Peygamber’le beyan edilmiştir. İlm-i zâtiyyeden doğan bu tezahüre Hz. Muhammed bir delildir. (...)*[191]

---

[191] Emine Yeniterzi, *Türk Edebiyatında Na’tlar*, TDVY, Ankara, 1993, s. 151-152.

Hamdî Efendi de şiirinde Allah'ın kendisine bu sır perdelerini aralamasını ve bu sırlara vakıf olabilmeyi niyaz etmektedir. Bunu ise hadisin kısaltılmış şekli olarak kullanılan "كنت كنزا" ibaresi ile kısmen iktibas yaparak şiirine aktarmaktadır. Yine o dünyada bu sırra erenlerden birinin ise ilmin kapısı olarak nitelenen Hz. Ali olduğunu söylemektedir.

Ḳuluñ Ḥamdī günāh-kār göñlü bālādan cemāl ister
Ġafūr sensin efendim eyle ġufrān pür-kemāl ister
Dü-ʿālemde ʿazīz it Kirdgārım ḥūb-ḫiṣāl ister
ʿAṭā ḳıl *küntü kenz* esrārını vir anda Yā Āḫir (107/5)
…
Küntü kenz esrārını buldı cihānda Yā Velī
Ẕāt-ı Ḥaḳḳıñ ʿilminiñ ʿirfānı sensin Yā ʿAlī (188/7)

"Kanaat tükenmeyen bir hazinedir." anlamındaki hadisi, Hamdî Efendi'nin kısmi iktibasla aldığını görmekteyiz. Tamahkarlığı bırakıp kanaat ve şükür sahibi olmayı öğütleyen hadis; tasavvuf ve unsurlarında önemli bir yere sahiptir. Çünkü bu unsurlardan biri olan fakr makamına ulaşmadan fena makamına ulaşılmamaktadır. Kanaat; bu dünyada hayatta kalacak kadar ihtiyaçlar dışındaki şeylerden uzak durmaktır. Sufi de yaşayışında bu düsturu göz önünde bulundurması gereken kişidir. Hamdî Efendi şiirinde bu hadisteki kanaat lafzı olmaksızın "كنز لا يفنى" ibaresine yer vermiştir. Onun bir bakıma bu ibare ile kanaate bir gönderme yapılmış olduğunu söyleyebiliriz. Hamdî Efendi ise tükenmeyen hazineyi kendi evine, gönlü ise bu eve misafirliğe gelmiş bir sultana benzetmiştir:

ʿİlm-i eşʿārile mevzūn söylerim Türkmān gibi
*Kenz-i lā-yüfnā*da mihmānım dilā sulṭān gibi
Dāne dökdüm gökdeki ʿankāya ben harmān gibi
Umarım ḳabūl olur her bir duʿāsı Yā Raḳīb (67/8)

Eserde geçen başka bir örnek ise "Sen (Muhammed) olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." hitabının bulunduğu kutsî hadistir. Allah burada, eğer Hz. Peygamber'in zatını yaratacak olmasaydı alemleri de yaratmayacağını ifade etmektedir. Bu ise bizlere Hz. Peygamber'in ne kadar yüce bir şahsiyet olduğunu ve onun Allah katındaki değerini gözler önüne sermektedir. Bu hadis; yine -özellikle na'tlarda- Hz. Peygamber'i konu edinen edebî ürünlerde çokça geçmektedir ve kainatın onun yüzü suyu hürmetine yaratıldığına dikkat çekmektedir.

Hamdî Efendi bu örnekte yine hadisten kısmen iktibasta bulunmuştur. O şiirlerinde, Allah'ın Hz. Peygamber'e levlâk tacını giydirerek onu bu şana mazhar kıldığını ifade etmektedir:

Levlāke levlāk şānı var
Nūr-ı Ḫudādır ol nigār
Bizlere Ḥaḳḳdan yādi-gār
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā (191/12)
…
Gelmemiş mis̱li bir eḥad
Hep dileriz andan meded
Levlāke tācını Ṣamed
Aña virmişdir ey velī (161/8)

Hamdî Efendi eserinde lafzî iktibaslara yer manen iktibasta da bulunmuştur. Mutasavvıfların üzerinde önemle durduğu hususlardan birisi, bir hadis-i şerife binaen "ölmeden önce ölme" konusudur. Onlar, bu sayede; bir aynanın yansıması mesabesinde bulunan ve geçiciliğin simgesi halinde olan dünya hayatında, daha yaşarken ölmek istemektedirler. Onlar bununla gerçek ölümü değil, zaten aslı olmayan bu hayattan soyutlanıp gerçek ölümü tadarak Allah'a vasıl olmayı dilemektedirler. Kısacası; kalpte, Allah'tan gayri bütün istekleri yok etmek demektir. Bu, isteğe bağlı ölümdür, mecburi ölüm (son nefesle ölüm) değildir. Kendi iradesiyle ölenler, manâ âleminde yeni bir ya-

şantıya kavuşurlar.[192] Bu ölümü "irfânî ölüm"[193] olarak yorumlayan ve farklı bakış açısıyla konuyu değerlendirenler de bulunmaktadır. Hamdî Efendi, bedenin ölümünden önce ölebilmeyi niyaz etmekte, dolayısıyla çok mutlu olacağını dile getirmektedir. Çünkü o irfani ölümü tattığı zaman sevgilisinin güzel yüzünü bizzat temaşa edecektir. Aşığın kederinin, derdinin ve tüm acılarının son bulduğu an işte bu andır. Nitekim aşık, dünyada ondan ayrıdır, gurbettedir, sevgilisini görmediği için hicran ve hasret içindedir. Bir an önce sevgilisine kavuşmak istemekte, sevgilisinin onu yanına almasını niyaz etmektedir:

Ölmeden evvel meni öldür de güldür şāh-ı dīn

Göreyim ḥüsn-i cemāliñ Hādiyā ʿayneʾl-yaḳīn

Cümleten iḫvān-ı dīnimle beni eyle emīn

Ḥamdiyāyı dü-cihānda ḳıl Süleymān Yā Mümīt (88/9)

2.2.5. Melekler

Dinî türdeki eserlerde meleklere de yer verilmektedir. Bu tür teliflerde daha çok ise dört büyük melek olan Cebrâil (Ruhu'l-Kuds), Mikâil, İsrâfil, Azrâil (meleku'l-mevt), mukarreb melekler, kirâmen kâtibin melekleri, münker-nekîr melekleri, cennet-cehennem bekçisi olan melekler gibi İslamî literatürde adları sıkça geçen meleklerin ismi bulunmaktadır. Fakat çalışmamıza konu olan eserde meleklerden genel anlamda "melek veya feriştehler" olarak bahsedilmektedir. Halk arasında; insanların melekleri göremedikleri için onların gökte olduklarına dair bir inanış bulunmaktadır. Hamdî Efendi'nin de melekleri konu ettiği şiirlerde bu izlenimi verdiğini söyleyebiliriz:

Ḳamu esmāya maẓhar ḳıldıñ Ādem

Didiñ nāmına şeyṭān oldı sersem

Ḳamu gökde **melekler** şād u ḥurrem

Olup yüzünden aldı şānı Yā Ḫālıḳ (21/4)

---

[192] Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 497..

[193] Ölmeden önce ölmek ve irfani ölüm konusu hakkında bir değerlendirme için bkz.: Bilal Kemikli, *Sûfî Aşk ve Ölüm*, Kitabevi Yayınevi, İstanbul, Haziran 2007, ss. 51-61.

…

Seni çarpar şedīd ḥaddi mi vardır

Degil cinn ü **ferīştehler** ins ü per (146/8)

Eserde ismen geçen tek melek cennet kapısındaki bekçilerin başkanlığını yapan Rıdvân adlı melektir. Şair, onun cennet kapısında beklediğine göndermede bulunmuş ve orada kendisini cennete alması için Rıdvân'a yalvarmaya gerek kalmadan cennete girebilmeyi niyaz etmiştir:

Cemāliñ cāmı ṣun şāh-risālet ʿışḳına Yā Rab

ʿAliyyü ʾl-Murtażā şāh-ı velāyet ʿışḳına Yā Rab

Ḥasanle Ḥüseyn ṣāḥib-i saʿādet ʿışḳına Yā Rab

Dili ʿāşıḳ ḳılup cennet içün **Rıḍvāna** yalvartma (176/3)

2.2.6. Dinî, Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler

a. Dört Halife

Dinî karakterli eserlerin muhtevasındaki geçen konulardan biri de; Hz. Peygamber'in vefatından sonra müminlerin emiri sıfatı ile onu temsil edilen dört halifedir. Dört halife ile ilgili –hilye-i çihâr-yâr-ı güzîn gibi- müstakil eserler[194] olduğu gibi başka konularla ilgili olup da halifelere temas edilen eserler de bulunmaktadır.

Çalışmamıza konu olan esere baktığımız zaman şair, pek çok konu ve çeşitlilikte münâcâtta bulunmuştur. Bu münâcâtlarda şair Allah'a direkt bir şekilde yakarışta bulunduğu gibi Allah katında değeri olan ve onun sevdiğini düşündüğü aracıları vesile kılarak da temennilerini dile getirmiştir. Bu aracılardan biri de aralarında Hz. Ebu Bekir (ö. 634), Hz. Ömer (ö. 644), Hz. Osman (ö. 656) ve Hz Ali'nin (ö. 661) yer aldığı dört halifedir. Esere baktığımız zaman dört halifenin konu edildiği yerlerde münâcâtların üslubu ile uygun olarak "onların hürmetine, hakkına/onların hakkı için, aşkına" gibi

[194] Örnek için bkz.: Semra Gülmez, "Cevrî İbrahim ve Hilye-i Cihâr-yâr-i Güzîn Adlı Eseri", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 2006.

kalıp ifadelere yer verildiğini görmekteyiz. Ayrıca Farsça olan, seçilmiş dört dost anlamına gelen ve İslamî literatürde dört halife için kullanılan "çihâr-ı/çâr-ı yâr-ı güzîn/pâk, çihâr-ı yâr" sıfatının kullanıldığını görmekteyiz. Şair bu sıfatı kullanarak onların yolundan gittiğini de belirtmektedir:

Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAliyyü ʾl-Murtażā ḥaḳḳi
İçün ḥıfẓ it ḫaṭādan ḥāfıẓu ʾl-Ḳur ʾānı Yā Allāh (1/3)
...
Hem **cihār-ı yār-ı pāki** ḥaḳḳī-çün Yā Rabbenā
ʿİnāyet ḳıl şānı ʿālī mevhibet Yā Müheymin (16/4)
...
Cihār-ı yārı gözleriz
Anlarıñ izin izleriz
Hem sırrımızı gizleriz
Diñle nedir cān bülbüli (161/2)
…
Ḳamu cürmi ḫaṭāmı şāh-risālet-ḫāna baḫş eyle
Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī sulṭāna baḫş eyle
Velī pīrim ʿazīzim Ḥażret-i Geylāna baḫş eyle
Dilā ol Ḥācı Bektāş-ı Velī ḫāḳāna baḫş eyle
Ṣalāḥiyyet naṣīb it Rabbenā bu ʿabd-i ednāya
Elim ṭut ḳudretiñle rifʿatim refʿ eyle [bālāya] (173/4)

Hamdî Efendi'nin dört halifeyi bu şekilde ele almasıyla birlikte, öne çıkan diğer husus; müellifin dört halife içerisinde Hz. Ali'ye farklı bir yer vererek onunla ilgili ayrı parantezler açmasıdır. Çünkü eserde dört halife arasında ismi en çok geçen Hz. Ali olduğu gibi sadece sıfatları ile yer alan tek halife de odur. Ayrıca müellif, muhtelif vesilelerle eserinin pek çok yerinde Hz. Ali'ye isim veya sıfatlarıyla yer vermiş ve müstakil

olarak da üç farklı başlık altında (188-201-203) onu tavsif etmiştir.[195] Bunu Anadolu insanında bulunan ehl-i beyt sevgisi ile ilişkilendirebiliriz. Esere baktığımız zaman müellifin Hz. Ali ve etrafında oluşan İslamî literatüre yabancı olmadığını, Hz.Alî ile ilgili Bektâşî literatürde sıkça yer alan sıfatlara da yer verdiğini görmekteyiz.

Bilindiği gibi Bektaşî gelenekte Hz. Ali'ye büyük önem atfedilmektedir. Bunun yanı sıra Bektaşîliğin kurucusu olan Hâcı Bektâş-ı Velî, eserin birçok yerinde zikredilmekte, bir yerde ise "Hünkâr-ı Sultân…" başlığı altında –Bektaşî terminolojisi de kullanılarak- tavsif edilmektedir. Bunu da; müellifin Hz. Ali'ye ve onun şahsında oluşan Alevî[196] geleneğe bir yakınlığı bulunduğu şeklinde değerlendirebiliriz. Ayrıca şair Bektâşî gelenekte kullanılan -lahmüke lahmî, hel etâ- özel terimlere vakıf olup bunlara eserinde yer vermiştir.

Müellifin Alevî-Bektaşî geleneğe ve buna bağlı kişilere karşı bir sempatisi olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca Hamdî Efendi'nin yaşadığı dönemde Bektaşîlik -çeşitli sebeplerden dolayı- bir süre diğer tarikatların bünyesinde bulunarak onlarla etkileşim içine girmiş ve Bektaşî motiflerin izleri bu tarikatlarda görülmeye başlamıştır. Bu durum Hamdî Efendi'nin Kâdirî olduğu halde neden Bektaşî geleneğe ayrı parantezler açtığı konusuna bir nebze de olsa açıklık getirebileceği kanaatindeyiz.

Hamdî Efendi şiirlerinde Hz. Ali'ye dinî-tarihî kişiliği bağlamında yer vermiştir. Şair, eserinde onun için İslamî literatürde klasik olarak kullanılan Murtazâ, aslan, zülfikarın sahibi vb.- sıfatlara yer verdiği gibi Bektâşî gelenekte özel olarak onun için kullanılan -imam, hel-etâ, lahmüke lahmî, nûruke nûrî vb.- sıfatları da zikretmiştir. Biz burada Hz. Ali ile ilgili kullanan sıfatları örneklendirip onun için kullandığı belli başlı sıfatları liste halinde vereceğiz. Fakat Hz. Ali'nin "lahmüke lahmî/nûruke nûrî" sıfatı hakkında bilgi verilmesini düşündüğümüz için bu sıfatın arka planı hakkında bilgi vererek Hamdî Efendi'nin bu motifi şiirine nasıl yansıttığına temas edeceğiz.

Alevî-Bektâşî gelenek içinde sıkça rastladığımız motiflerden biri "Ali'nin sırrı" olarak adlandırılan motiftir. Bu kabul tasavvufta önemli bir yeri olan ve Allah'tan tecelli eden ilk nûr olarak izah edilen "Nûr-ı Muhammediyye" teorisinin Şiî geleneği içinde

---

[195] Kültür ve ddebiyatımızda Hz. Ali konusu hakkında ayrıntılı bilgiler için bkz.: Meliha (Yıldıran) Sarıkaya, "Türk-İslam Edebiyatında Hz. Ali", (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2002; Ömer Faruk Beyceoğlu, "Halk Kitaplarında Hz. Ali", (Basılmamış Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 1986.

[196] Burada Alevî kavramı, günümüzde anlaşıldığı şekliyle değil, tarikat silsilelerinin Hz. Ali'ye nispeti bağlamında değerlendirilmelidir.

ifade edilen ve Alevîliğe uyarlanan biçimidir. Onlar buna Muhammed-Ali nuru demektedirler. Çünkü Alevîler Kur'ân'da[197] geçen "nûr" ve "kandil" ifadelerinden hareketle Nûr-ı Muhammedî'nin bir elmanın iki yarısı gibi birbirinden ayrılmayan bir bileşim olduğunu kabul ederler. Buna göre, nübüvvet vasfının tezahürü olarak "Hz. Muhammed'in her kemalin başlangıcı, her güzel hasletin menşei" olarak gören anlayış Hz. Ali'yi de kapsayacak şekilde genişletilmiş olmaktadır. Nûr-ı Muhammedî yalnızca manevi değil Hz. Adem'den beri bütün peygamberlerde tezahür ederek Hz. Muhammed'in şahsında tecessüd etmiş bir olgudur. Alevî gelenekte bu durum Hz. Peygamber'e nispet edilen "*Ali benden bir parçadır", Ben ve Ali bir nurdanız", Etin etimdir, kanın kanımdır, cismin cismimdir*" gibi sözlerle Hz. Ali'yi de içine alan bir tezahür süreciyle benimsenir.[198] Hamdî Efendi de bu sözlere yer vererek Hz. Ali'nin şahsı hakkında duygu ve düşünceleri edebî bir şekilde dile getirmektedir:

Laḥmüke laḥmī buyurdı *nūrike nūrī* didi
Cān içinde cānlarıñ cānānı sensin Yā ʿAlī (188/11)
…
Rūz-ı maḥşerde livāul-ḥamdi sana ḥaḳ ʿaṭā
Eyledi şems-i münīr meşrebli sulṭānım sezā
Seni vaṣf itdi Ḫudā şānıñda geldi *hel-etā*
Senden aldı feyż-i Ḥaḳḳı evliyānıñ eks̱eri (203/7)
...
Sen ʿ**alemdār** olmadıḳça **fetḥ-i Ḫayber** olmadı
Ẕüʾl-fiġārıñ ṣāḥib-i merdānı sensin Yā ʿAlī (188/15)

Hazret-i Alî için kullanılan diğer sıfatlar: Murtazâ, şâh-ı velâyet, şâh, Haydâr-ı Kerrâr, aslan, kutb-ı âlem, velî, hel etâ, Hudâ'nın kahramanı, kamer-tâb, mahzen-i sırr-ı velâyet, mazhar-ı nûr-ı nebî, merd-i merdân, marifet deryasının ummanı, veliler serveri,

---

[197] Görmediniz mi, Allah yedi göğü tabaka tabaka nasıl yarattı. Onların içinde nasıl ayı, bir ışık, güneşi de bir kandil yaptı. Nuh, 71/15-16.
[198] Sarıkaya, *a.g.tb.*, s.266-267.

dest-gîr, muîn, canların cananı, âlem-dâr, zülfikârın sâhib-i merdânı, kutb-ı velâyet, bülbül, gül, âşık-ı sâdık, imâm, rehber.

b. Ehl-i Beyt-Sahabe

Hamdî Efendi'nin eserinde dört halife dışında sahabe ve Hz. Peygamber'in aile fertleri olan ehl-i beyti de yer almaktadır. Ev halkı anlamına gelen Ehl-i beyt (ehlü'l-beyt) terkibi ev sahibiyle onu eşini, çocuklarını, torunlarını ve yakın akrabalarını kapsamına alır. Cahiliye devri Arap toplumunda kabilenin hakim ailesini ifade eden ehl-i beyt terkibi, İslamî dönemden itibaren günümüze kadar sadece Hz. Peygamber'in ailesi ve soyu manasına gelen bir terim olmuştur. Çeşitli nasslarda belirtildiği üzere Hz. Peygamber'in ehl-i beyti müslümanlar için hassas derece de bir önem arz etmektedir. Şiî alimlerine göre ise Hz. Peygamber, Hz. Ali, Hz. Fatıma (ö. 632), Hz. Hasan (ö. 669) ve Hz. Hüseyin'den (ö. 680) oluşan beş kişi ve daha sonra imam olarak kabul ettikleri dokuz kişi ehl-i beytin kapsamına girmektedir. Bu alimler diğer aile fertlerini ehl-i beyt olarak kabul etmezler. Ehl-i beyt tabiri, Alevîlik ve Bektâşîliğin yanı sıra Mevleviyye Rifâiyye ve Kâdiriyye gibi Sünnî tarikat çevrelerinde umumiyetle Şiâ'nın tasvir ettiği mana da anlaşılmıştır.[199]

Hamdî Efendi ehl-i beytten "hamse-i âl-i âbâ" olarak anılan beş kişiye yer vermiş ve onları değişik şekillerde vasf etmiştir. Ayrıca tarihî kişiliklerine yer yer göndermede bulunmuştur. Şair, Hz. Fatıma'yı Hz. Peygamber'in kızı ve Hz. Ali'nin hanımı olarak zikretmiş, Hz. Hasan'ın şehitliğine ve Hz. Hüseyin'in Kerbelâ şehidi olduğuna vurgu yapmıştır. Bunlar dışında onun şiirlerinde ismen geçmese de çok sevdiğini söylediği Hz. Peygamber aile fertleri, sahabe ve ensar da bulunmaktadır:

Muḥibbi-i āl-i evlād-ı rasūlum sen bilürsin ḥaḳ
Daḫı **eṣḥāb u enṣār**ı sevenlerden dil-i muṭlaḳ
Nevā nūrıña şāhım eyleseñ olmazmı mustaġrāḳ
Efendim pādişāhım şehr-i şeh-yār eyle Yā Rabbī (165/3)
...

[199] Mustafa Öz, "Ehl-i Beyt", *DİA*, TDVY, İstanbul, 1994, c. X, s. 498-501.

Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAliyyü ʾl-Murtażā pīrim

Ḥasanla Ḥüseyin şāh-ı şehīdeyn dilde ḥūb mīrim

Cihānda ḳadr-i ʿışḳı bilmeyenden ḳatı dil-gīrim

Bu ālī rāhı bilmez bir ṭaḳım çobana yalvartma (176/8)

...

Ol Yezīd-i bed-liḳāya laʿnet olsun ṣubḥ u şam

Ehl-i īmān laʿnet eyler tā ilā yevmi ʾl-ḳıyām

Raḥmet olsun ol **şehīd-i Kerbelā**ya Yā İmām

İntiḳām olsun lażāda ḳahr-ı Mennānım ʿAlī

Fāṭımā nūr-ı nübüvvet maẓharınıñ duḫteri

Hem **Ḥasan ile Ḥüseyin** nūr-ı cenānıñ bihteri

Baġrımızı yaḳdı ḫūn itdi Yezīdiñ ebteri

Eylerim her dem fedā ʿışḳıñ içün cānım ʿAlī (201/4-5)

…

Fāṭımā lāyıḳ sana şāh-ı velāyet merd-i ḫāṣṣ

Ḥaḳ sana ikrām idüp iki cihānda bī-ḳıyāṣ

Gökyüzünde nām u şānıñ şīr-i Yezdān ḥūb-ḫavāṣṣ

Şānı ʿālī yerde ikrām itdi fetḥ-i Ḫayberi (203/2)

c. Diğer Peygamberler

Çalışmamıza konu olan eserde Hz. Peygamber'imizin yanı sıra az da olsa, anlamı pekiştirmek için diğer peygamberlere[200] ve kıssa-mucizelerine telmihlerde bulunularak yer verilmiştir. Eserde, Kur'ân'da adı geçen yedi peygamber ismen zikredilmiştir. Bunlar: Hz. Âdem (a.s.), Hz. İlyas (a.s.), Hz. Yusuf (a.s.), Hz. Îsâ (a.s.), Hz. Süleyman, Hz. Lokman ve Hz. Eyyûb (a.s.)'dır.

[200] Edebiyatımızda peygamberler ile ilgili telmih ve kıssaların tasavvufî şerhleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Ömür Ceylan, *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kapı Yayınları, İstanbul, Eylül 2007, ss. 372-387.

Hz. Adem

Cenab-ı Allah ilk insan olarak çamurdan yarattığı Hz. Adem'i yeryüzünde kendisine halife kılmış[201], oradaki eşyanın isimlerini öğretmiş[202] ve meleklerin ona secde etmesini emretmiştir. Fakat şeytan bundan yüz çevirerek[203] Rabbine isyan etmiştir. Allah, Hz. Adem'e eşi Hz. Havva ile birlikte cennete yerleşerek yasak ağaç hariç dilediklerinden yemesi, yasak ağaca yaklaşması (o ağaçtan yemesi) halinde zalimlerden olacağını söylemiştir.[204] Fakat şeytan onu yoldan çıkararak yasak ağacın meyvesinden yemesine neden olmuş ve Allah da ceza olarak onları cennetten çıkararak[205] her ikisini yeryüzünün ayrı yerlerine göndermiştir. Bu durum karşısında Hz. Adem bir süre sonra, Allah'tan aldığı kelimeler ile O'na yalvarmış ve tövbesi kabul olmuştur.[206]

Kur'ân'dan beslenen ve onu başat kaynak olarak kullanan şairlerimiz edebiyatta Hz. Adem'i; ayetler ışığında ve onlarla paralel motiflerle işlemişlerdir. Nitekim Hz. Âdem (a.s.), diğer bazı eserlerde olduğu gibi bu eserimizde de Hz. Havva ile birlikte zikredilmiştir. Eserde Hz. Âdem; yoktan var edilerek ona ruh ve güzel bir beden bahşedildiği, bu yüzden büyük bir şana erişerek Hz. Âdem sayesinde bizlerinde bu şan ve şerefe ulaştığından bahsedilmiştir. Bütün melekler secde ettiği halde şeytan ona secde etmeyip lanetlenmiştir. Ayrıca eserimizin ilk başlığında da geçtiği üzere Allah'ın ona eşyanın isimlerinin hepsini öğrettiği gibi hususlara da vurgu yapılmıştır:

Ki yoḳdan ḫalḳ iden **Ādem ü Ḥavvā**
Aña rūḥ baḫş idensin Ġanī Mevlā
Virensin ḥüsn-i ṣūret şān-ı aʿlā
Revā gördüñ bize bu şānı Yā Ḫālıḳ

Kerāmet tācını giydirdiñ aña
Didiñ sırrıñda sırrım var Ḫudāya

201 Bakara, 2/30.
202 Bakara, 2/31.
203 Bakara, 2/34.
204 Bakara, 2/35.
205 Bakara, 2/36.
206 Bakara, 2/37.

Aña baş kesmedi **İblīs** didi Lā

Laʿīn itdiñ dilā şeyṭānı Yā Ḫālıḳ

Ḳamu esmāya maẓhar ḳıldıñ **Ādem**

Didiñ nāmına şeyṭān oldı sersem

Ḳamu gökde melekler şād u ḫurrem

Olup yüzünden aldı şānı Yā Ḫālıḳ (21/2-3-4)

Hz. İlyâs

İsmi başkası ile birlikte zikredilen bir diğer peygamber Hz. İlyas (a.s.)'dır. Hz. İlyas, eserde Hz. Hızır ile birlikte anılmıştır. Hz. İlyas, İsrailoğullarına gönderilmiş bir peygamberdir.[207] Hızır (a.s.) ile görüştüklerine ve her yıl hacca gittiklerine dair rivayetler vardır. Hz. İlyas karada sıkıntıya düşenlere yardım edermiş. Hz. Hızır ile Hz. İlyas'ın buluştukları güne, Hızır-İlyas'tan bozma olarak Hıdırellez denmektedir.[208] Hamdî Efendi de bu gibi verileri bildiğini göstererek her an Hz. Hızır ve Hz. İlyas[209] ile görüşmeyi, bir nevi kendi sıkıntılı anlarında onların imdadına yetişmesini Allah'tan niyaz etmektedir. Şair, ayrıca Hz. Hızır'ın ledün ilmine sahip oluşuna da kısa bir telmihte bulunmaktadır:

Bu Ẓāhir ism-i pākiñ sırrına ḳıl āşinā Hādī

Ḫıżır İlyāsile her dem görüşdür bizi Yā Ḳāḍī

Ledün ʿilmini taʿlīm eylesün bu ʿabde üstādı

ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl bize sulṭānı Yā Ẓāhir (109/8)

Hz. Yusuf

Kur'ân'daki en güzel kıssaya[210] konu olan Hz. Yusuf, edebiyatımızda en fazla güzelliği yönüyle ön plana çıkmaktadır. Bunun dışında yine bu kıssada geçen olaylara,

[207] Saffât, 37/123.
[208] Pala, *a.g.e.*, s. 230-231.
[209] Ahmet Yaşar Ocak, *Hızır-İlyas Kültü*, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2012.
[210] Yûsuf, 12/3.

Züleyha ile olan durumuna, zindana atılmasına, çocukken gördüğü rüyaya, Mısır'a sultan olmasına vb. telmihler yapılarak ele alınmıştır.

Onun adı eserde; edebiyatımızda kendisi ile özdeşleşen, doğup büyüdüğü, ailesinin yaşadığı ve bir takım sebeplerden dolayı ayrılmak zorunda kaldığı memleketi Ken'an ili ile birlikte yer almaktadır:

Ḳıl ʿaṭā müʾminlere
Luṭf eyle ol cānlara
Yūsufı Kenʿānlara
Nūr u nevā Yā Müʾmin (14/5)

Hz. Lokmân

Hz. Lokman siyah ırka mensup olup Allah bütün enbiya ve evliyasını güzel yüzlü yarattığı gibi, onu da mensup olduğu ırka mahsus güzelliklerle donatmıştır.[211] Kur'ân'da onunla ilgili bilgiler kendisiyle aynı adı taşıyan Lokman suresinde yer almaktadır. Bu surede iki kere ismi geçen Hz. Lokman'ın kendisine hikmetin verilişi ve oğluna yaptığı birtakım nasihatler[212] ile zikredilmiştir. Peygamber olup olmadığı hususunda tartışma olan Hz. Lokman, hekimliği ile meşhurdur. Edebiyatımızda da hikmet sahibi oluşu, hikmetli sözleri, hekimliği yönüyle ele alınmıştır. Ayrıca Hz. Lokman'ın konu edildiği yerlerde hekimlik ile yakın ilişkisi bulunan (ilaç, şifa vb.) kavramlar tenasüp sanatı içerisinde zikredilmiştir.

Hamdî Efendi de Hz. Lokman'ı edebiyatımızda[213]ön plana çıktığı şekliyle, hekim oluşuna telmihte bulunarak onun şahsında hasta gönlünün hekiminin Cenab-ı Allah olduğunu dile getirmektedir:

Virirsin rızḳımızı ey Ġanī sen
Suhūletle virirsin Ḥayy u aḥsen

---

211 Ceylan, *a.g.e.*, s. 380.
212 Lokman, 31/12-19.
213 Edebiyatımızda Hz. Lokman ile ilgili bilgiler için bkz.: Mustafa Uzun, "Lokman" (Edebiyat), *DİA*, TDVY, Ankara, 2003, c. XXV, ss. 206-208.

Teşekkür eyleyüp her dem yirim men

Ḳuluñıñ **ḥāzıḳ-ı Loḳmān**ı Yā Vehhāb (28/5)

...

Birsin Allāh birliginde şübhe yoḳ şāh-ı beḳā

Ḥaste göñlüm şehrinin **Loḳmān**ı sensin Yā ʿAlīm (32/2)

Hz. Süleymân

Hz. Davud'un oğlu olan Hz. Süleyman, hem sultan hem de peygamberdir. Kur'ân'da bazı peygamberlerin kıssaları anlatıldığı gibi Hz. Süleyman'ın da peygamber olduğuna dair bilgiler ve hayatına dair kıssalar ayetlerde[214] yer almaktadır. Bu ayetlerde onun peygamber ve sultan oluşu, insanların, cinlerin, kuşların ve rüzgarın emrine verilişi, babası ve kendisinin ilim sahibi oluşu, ona kuşdilinin öğretilmesi, karınca, Hüdhüd kuşu, İfrît adlı cin ve Sebe melikesi Belkıs'la olan kıssası gibi konulara değinilmektedir. Edebiyatımızda da Hz. Süleyman bu gibi yönleri ve ayrıca mührüyle ele alınmaktadır. Şairimiz Hamdî Efendi ise ona, ön plana çıkan özelliklerinden biri olan; makam mevki sahipliği (padişah oluşu) yönüyle telmihlerde bulunmaktadır. Bu yönüyle Hz. Süleyman; güç ve iktidarın simgesi halinde anılmaktadır:

Yaḳında nuṣret ile ehl-i īmāna kerem-kānı

Niyāz idüp temennī eyleriz **cāh-ı Süleymān**ı

Efendim gönder imdi el-amān bir merd-i meydānı

Ḳamu müʾminlere eyle muʿīn iḥsānı Yā Ḳahhār (26/3)

Hz. Îsâ

Eserde İsrailoğullarının son peygamberi olan ve babasız dünyaya gelen Hz. Îsâ'dan,[215] isminin yanında Cebrail'in ruhundan üfleyerek doğmasına gönderme yapıla-

---

[214] Bakara, 2/102; Nîsâ', 4/163; Enfâl, 6/84; Enbiyâ, 21/81-82; Neml, 27/15-44; Sebe, 12-14, 15-21; Sâd, 30-40.

[215] Edebiyatımızda Hz İsa hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Seydi Kiraz, "Türk İslam Edebiyatı'nda Hz. İsa", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2013; Abdülhakim Koçin, "Divan Şiirinde Hz. İsa", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sakarya, 2009, S. 19, ss. 69-104.

rak “ruhullah” sıfatına sahip oluşu ile bahsedilmiştir. Bu hususlar Meryem suresinde[216] ayrıntılarıyla işlenmektedir. Bunun dışında çeşitli ayetlerde de Hz. İsa'dan bahsedilmektedir. Bilindiği gibi Hz. Îsâ, ölüleri diriltme mucizesini göstermiş ve dolayısıyla bu sıfat ile anılmıştır. Eserde buna atıfta bulunularak onun nefesi ile ölüleri dirilttiği, bu özelliğini Allah’ın “Muhyî” isminden aldığı tenasüp içerisinde ifade edilmiştir:

ʿĪsā ruḥuʾllāh nefesi
Muḥyīden aldı bu sesi
Murġ-ı dile cān ḳafesi
ʿĀlī iḥsān Yā Muḥyī (87/7)

Hz. Eyyûb

Son olarak Hz. Eyyûb’a gelince, şair onu dinî-tarihî şahsiyeti[217] ve çektiği sıkıntılardan dolayı[218] sabrın simgesi haline gelmiş olmasına binaen, sabır kavramı bağlamında ele almıştır. Şair de Allah’tan Hz. Eyyûb’un sabrını istemektedir. Çünkü Hz. Eyyûb’u birçok dertten ve sıkıntıdan kurtaranın sabır olduğunun farkındadır:

Ṣabr-ı Eyyūb isterim aġyār u yāre Yā Ṣabūr
Sen bilürsin çekdigim yandım bu nāra Yā Ṣabūr
Ṭāḳatim ṭāḳ oldı fitne pek uyandı āh u vāh
Eylerim senden ʿināyet buña çāre Yā Ṣabūr (142/1)
…
Ṣabırdır Ḥażret-i Eyyūbı dertden
Ḫalāṣ iden ʿazīzim derd-i merdden (145/2)

[216] Meryem, 19/16 vd.
[217] En'âm, 6/84.
[218] Enbiyâ, 21/83; Sâd, 38/41, 44.

d. Allah'ın Sevgili Kulları

Hamdî Efendi'nin, şiirlerinde ve özellikle münâcâtlarında iki şekilde Allah'a niyazda bulunduğunu görmekteyiz. Müellif, Allah'a bağlantısız ve direkt olarak temennilerini dile getirdiği gibi, Allah katında değerli olduğunu düşündüğü aracılar vasıtasıyla da bu temennilerine şiirinde yer vermiştir. Niyazda bulunurken zikrettiği aracılar arasında; Hz. Peygamber, diğer peygamberler, Kur'ân, ayet veya hadisler, melekler ve dört halife bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Allah'ın sevgisine mazhar olmuş kişiler ve veli kullar da eserde aracı olarak yer alan şahsiyetlerdir. Bunların ise daha çok tasavvuf ehli kişiler olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca bu kişiler arasında, -münâcât niyeti olmaksızın- pîri olduğunu veya sevdiğini söyleyerek vasf ettiği kişiler için söylediği şiirler de yer almaktadır. Bunların örneklerini Abdülkadir Geylânî ve Hacı Bektâş-ı Velî'de görmekteyiz. O bu iki gönül ehlini ayrı başlıklar altında tavsif etmiştir.

Veysel Karanî (ö. 657)

Şaire göre Allah'ın sevgili kullarından biri Veysel Karâni'dir.[219] Onun, Rasulullâh aşkı ile yandığı, bu aşkı az da olsa dindirmek ve onu görebilmek için Yemen'in Karân köyünden Medine'ye gittiği, onu evinde bulamadığından ve annesine verdiği sözden dolayı onu göremeden geri dönmek zorunda kaldığı gibi rivayetler bulunmaktadır. Sonradan bunu haber alan Rasulullâh'ın ona hırkasını gönderdiği belirtilmekte ve bu vesileyle aralarında bir ünsiyetin doğduğu belirtilmektedir. Şair bilmektedir ki; peygamberinin sevdiğini Allah da sevmektedir. Bu yüzden eserinde Veysel Karani'yi de aracı ederek münâcâtta bulunmuştur. O diğer aracılar da olduğu gibi burada da Veysel Karanî'nin yüzü suyu hürmetine dilediklerine nail olmak istemektedir:

Ḥācı Bektāş-ı Velī teslīm ṭaşı ḥaḳḳ-içün

Yemen ilinde Üveysiñ ʿışḳına it iʿtibār (144/10)

…

Ol Yemen ilindeki **Veyseʾl-Ḳarānī** ʿışḳına

Ṣun şarāb u ḫamrını Ḥannānı sensin Yā Ġānī (189/8)

---

[219] Bkz.: Ahmet Yaşar Ocak, *Veysel Karenî ve Üveysîlik*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2009; Fevziye Abdullah Tansel, "Üveys Karanî Hakkında Notlar ve Türk Edebiyatı'nda Şiirler", *Ankara Üniversitesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, İslam İlimleri Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1975, S.2, ss. 221-255.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (ö. 1273)

Eserde ayrıntıya girilmeden yer alan sufiler; Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Hallâc-ı Mansûr ve Ahmed Yesevî'dir. Şair Allah'tan günahlarından ötürü bağışlanmayı dilemektedir. Bunu yaparken de Mevlânâ'nın Konya'da olduğuna atıfta bulunarak, eğer kendisini bağışlarsa Mevlânâ'nın memnun olacağını dile getirmektedir:

Velı̄ler ser-levendi şāhı ʿAbdü ʾl-Ḳādire Mevlā
Baġışlarsañ bizi memnūn olur **Ḳonyada Mevlānā**
Efendim pādişāhım Ḫālıḳımsın Rabbiye ʾl-aʿlā
Cebādan cām-ı ʿışḳıñ ṣun dil-i ʿaṭşāna Yā Tevvāb (115/3)

Hallâc-ı Mansûr (ö. 922)

Şair başka bir bölümde Hallâc-ı Mansûr "ene'l-hakk" sözü sonucu devrin insanları tarafından idam edilmesi olayına telmihte bulunmaktadır:

Seniñ ʿışḳıñ beḳā buldı kimiñ göñlünde var ise
Cemāliñ cāmını ṣunduñ özünde nār yanar ise
Nice bāḳı̄ degil ʿaṭşān olup cāma ḳanar ise
Olur **Manṣūr** gibi ber-dār gider ʿuḳbāya Yā Vāris̱ (138/4)

Ahmed Yesevî (ö. 1166)

Ahmed Yesevî eserde Hacı Bektâş-ı Veli'nin tavsif edildiği şiirin iki yerinde ismen geçmektedir. O, eserde doksan bin müridin şeyhi olduğu ve Hz. Ali'nin neslinden gelenlerle görüştüğü şeklinde zikredilmiştir:

Şeyḫ Aḥmed-i Yesevı̄
Ṭoḳsan biñ eriñ begi
Görüşdi nesl-i ʿAlı̄
Ḥācı Bektāş-ı Velı̄ (197/12)

Abdülkadir Geylânî (ö. 1162)

Hamdî Efendi eserinde, himmet ve hürmetine dualarının kabul olmasını dilediği ve pîri olarak kabul ettiği Abdülkadir Geylânî üzerinde ayrı bir önemle durmuştur. Eserden anladığımız kadarıyla Kâdirî şeyhi Ahmed Kuddûsî devrinde yaşayan ve ona mürit olduğunu söyleyen şair, bu vesileyle tarikatının kurucusu olan pîrine derin bir sevgi beslemektedir. Şair, piri Abdülkadir Geylânî hakkında pek çok sıfat kullanmıştır. Ayrıca münâcâtlarında da ismini teberrük niyetiyle kullanmıştır. Ona karşı beslediği sevginin tezahürünü ve onu nasıl tavsif ettiğini "Evṣāf-ı Ḥazret-i ʿAbdu'l-ḳādir Geylānī Ḳuddise Sırruhu't-Teʿālā" başlıklı şiir (196) en güzel şekilde göstermektedir:

Ḳuluñ Ḥamdī diler senden bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i **Geylān**

Şehin-şāh-ı cihān pīrim içün baḫş eyle çoḳ iḥsān

Raḥīmā raḥmetiñ deryāsı çoḳdur baḥr-ı bī-pāyān

ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl dile cānānı Yā Rāfiʿ (38/8)

…

Şehin-şāh-ı cihān şāh-ı şerīʿatden ḫaber-dār it

Velī pīrimle **Geylānī** ṭarīḳatden ḫaber-dār it

Nice sırr-ı nevā nūr-ı ḥaḳīḳatden ḫaber-dār it

Velīler menzilinde yād idüp her cāna yalvartma (176/6)

…

ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

Uṣūl-ı pīr-i fānī

Sırr-ı nūr-ı Subḥānī

Lā İlāhe illāʾllāh (180/1)

…

Şāh-ı velāyet şānı

ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

Velīleriñ sulṭānı

ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī (196/1)

Hacı Bektâş-ı Velî (ö. 1271)

Şair, Hacı Bektâş-ı Velî'ye de ayrı bir sempati duymaktadır. Abdülkadir Geylânî'de olduğu gibi onun için de "Evṣāf-ı Ḫünkār Sulṭān-ı Evliyā Ḫünkār Ḥācı Bektāş-ı Velī Ḳaddesallāhu Sırrahu'l-Celī" başlıklı özel bir şiir (197) söylemiştir. Hacı Bektâş-ı Velî ve doğumu, hayatı, Anadolu'ya gelmesi vb. etrafından pek çok menkıbevi literatür oluşmuştur. Bunlarla ilgili bilgiler daha çok *Vilâyet-nâme*'de yer alan bilgiler dışında kesin bir şey söylemek pek mümkün değildir.[220] Şairin verdiği bilgiler de onun hayatı hakkında verilen bilgilerle örtüşmektedir. Nitekim şair onu tavsif ettiği şiirinde Horasan-Nişabur'lu olduğunu söylemektedir. Ayrıca onun Ahmed Yesevî ile olan ilişkisine[221] de temas etmektedir:

Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīniñ ḥaḳḳ-içün
Vir murādım **Ḥācı Bektāş-ı Velī**niñ ḥaḳḳ-içün
Ṣun cemāliñ cāmını nūr-ı celīliñ ḥaḳḳ-içün
Bāġ-ı firdevs-i cinānda nūr-ı niʿmet Yā ʿAẓīm (53/7)
...
Erenleriñ serveri
Ḥācı Bektāş-ı Velī
Göñülleriñ enveri
Ḥācı Bektāş-ı Velī

Ḫorāṣānī şānı var
Ceddi Ḥażret-i Ḥaydār
Maẓhar-ı sırr-ı Settār
Ḥācı Bektāş-ı Velī (197/1-2)
...

---

220 Cengiz Gündoğdu, *Hâcı Bektâş-ı Velî*, Aktif Yayınları, Ankara, 2007, s 61.
221 Ayrınlı bilgi için bkz.: Seyfullah Korkmaz, "Ahmed Yesevî ve Hacı Bektaş Veli-Aralarındaki Bağlar, Fikirleri, Tesirleri ve Türk İslam Edebiyatına Katkıları", *Erciyes Üniversitesi SBE Dergisi*, Kayseri, 2001, S. 11, ss. 325-355.

Aḥmed-ī Yesevīden

Naṣībiñ ʿal didi sen

Gūş iden ḫulḳ-i ḥasen

Ḥācı Bektāş-ı Velī (197/8)

e. Tarihî ve Efsanevî Şahsiyetler

Dinî karakterli eserlerde metni ahenkli ve canlı kılmak için tarihî ve efsanevî şahsiyetlere ve olaylara, çeşitli vesilerlerle yer verildiği görülmektedir. Hamdî Efendi'nin eserinde de ismi iyi anılan, anılmayan, bir olayın, hikayenin kahramanı olan, kısacası olumlu veya olumsuz yönü ile ön plana çıkan tarihî şahsiyetler yer almaktadır. Onun eserinde tarihî şahsiyet olarak söyleyebileceğimiz kişiler arasında; Gazi Osman Paşa, meşhur İran hükümdarı Dahhâk, Şeh-nâme'de kendisinden övgü ile bahsedilen İran'ın ünlü kahramanı Zaloğlu Rüstem ve İslam aleminde ilk olarak veliahtlık sistemi ile halifeliğe geçen Yezid bulunmaktadır.

Gazi Osman Paşa (ö. 1900)

Hamdî Efendi'nin eserinde geçen tarihî şahsiyetlerden biri, aynı devirde yaşadığı ve Plevne müdafaasıyla şöhret kazanan Osmanlı kumandanı Gazi Osman Paşa'dır. Eğitim hayatını askerî okullarda geçiren Osman Paşa, döneminin çalkantılı olaylarında ve çıkan savaşlarda çeşitli görevlerle önemli ve başarılı hizmetlerde bulunmuştur. 1877 yılında Rusların Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiği sırada Garp Ordusu kuvvetlerinin kumandanlığını yapan Osman Paşa askerleri ile Plevne'de, Rusların başlattıkları saldırılara karşı koydu. Daha sonra Plevne'de Rusların Osmanlı'ya karşı yaptığı iki saldırıda da direniş ve başarı göstererek onları hezimete uğrattı. Bu başarısından ötürü ise "gazi" unvanına hak kazandı.[222] Görüldüğü üzere Hamdî Efendi, askerî alanda birçok başarılara imza atan Osman Paşa'ya kahramanlığı ve askerî sahadaki yetkinliği yönüyle yer vermiştir. Ayrıca bu dönemde Osmanlı Devleti gerek içeriden gerekse de dışarıdan gelen birçok tehdit altındaydı. Bunların boyutu şairin eserini yazdığı yıllarda ise savaş halini almış, eski gücünde olmayan devlet pek çok cephede ve zor şartlarda düşmana

[222] Karal, *a.g.e.*, c. VIII, s. 49-51, M. Metin Hülagü, "Gazi Osman Paşa", *DİA*, TDVY, İstanbul, 1995, c. XIII, s. 464-465.

karşı müdafaada bulunmuştur. Şair de eserinde devletin düşmüş olduğu bu gibi durumlara atıfta bulunmuştur. O, eserinde sadece kendi şahsı için değil, yaşadığı toplumun derdi ile hemhal olarak onların ve dolayısıyla kendisinin kurtuluşları için Allah'a yalvarmıştır. Şair, dua etmekten başka elinden bir şey gelmediğini ve müminlere karşı çok merhametli olması hasebiyle Cenab-ı Hakk'ın Osman Paşa'ya yardım etmesini beklediğini dile getirmektedir:

Bu Ḥamdī ġāfil ednā dāʿī cümle ehl-i īmāna
Ḫudā ġāyet Raḥīmdir yardım eyler **Ġāẕī ʿOs̱mān**a
Açıḳ ḳapusı şāhıñ dāʿiyāna merd-i meydāna
Ümīdim var ḳabūl eyler sever merdānı Yā Ġaffār (26/5)

Yezîd (ö. 683)

Hamdî Efendi'nin olumsuz sıfatlarla ele aldığı tek şahsiyet Yezid'dir. Bunun nedeni ise onun Alevî-Bektâşî geleneğe karşı duyduğu sempati ve yakınlık şeklinde değerlendirilebilir. Çünkü bu gelenekte Hz. Ali, Hz. Hasan ve konu ile ilgisi olduğundan özellikle Hz. Hüseyin önemli bir yer tutmaktadır. Alevî-Bektâşî geleneği bu şahıslar etrafında çeşitli literatür oluşturmuş, ayrıca bu şahıslara yanlış yapanlar hakkında bazen aşırı şekilde tepkilerini dile getirmişlerdir. Nitekim Yezid de Kerbelâ Olayı'nda Hz. Hüseyin'i çeşitli sıkıntılara maruz bırakmış, daha sonra ise gelişen olaylar sonucu aile efradı ile beraber öldürülmesini emretmiştir. Bilindiği gibi bu olayların sonrasında özellikle Hz. Hüseyin'in şehit edilişini konu edinen "Maktel" türünde edebî eserler de vücuda gelmiştir.

Eserde Yezid, doğal olarak olumsuz sıfatlarla anılmış hatta sabah akşam ona lanet edildiği, kıyamete kadar da müminlerin lanet okuyacağı şeklinde ifadelere yer verilmiştir. Çünkü o Hz. Peygamber'in ve dolayısıyla müminlerin en sevgililerinden biri olan Hz. Hüseyin'in şehit edilmesine neden olmuş, bu yüzden müminlerin gönüllerinde kapanmaz yaralar açmıştır. Müellif eserini içinde yaşadığı toplumun sıkıntılı dönemlerinde yazdığı için değişik vesilelerle düşmanın kahrolması veya Allah'ın bunları helak ederek müslümanların sıkıntılarının dinmesi vb. için dualar etmektedir. Bu gibi yerlerde müellif üslubu ile Yezid'i bir bakıma nifak ehli ve ehl-i küfrün simgesi olan bir karakter

olarak göstermektedir. Şair, eserinde Yezid'e “çirkin suratlı, kötü yüzlü” (bed-likâ) ve “ebter” sıfatlarıyla yer vermektedir:

Ol **Yezīd-i bed-liḳā**ya laʿnet olsun ṣubḥ u şam
Ehl-i īmān **laʿnet eyler tā ilā yevmi ʾl-ḳıyām**
Raḥmet olsun ol şehīd-i Kerbelāya Yā İmām
İntiḳām olsun laẓāda ḳahr-ı Mennānım ʿAlī

Fāṭımā nūr-ı nübüvvet maẓharınıñ duḫteri
Hem Ḥasan ile Ḥüseyin nūr-ı cenānıñ bihteri
Bağrımızı yaḳdı ḫūn itdi **Yezīdiñ ebter**i
Eylerim her dem fedā ʿışḳıñ içün cānım ʿAlī (201/4-5)

Dahhâk ve Zaloğlu Rüstem

Hamdî Efendi’nin eserinde örnek olarak verdiği efsanevî şahsiyetler; meşhur İran hükümdarı Dahhâk ve Zaloğlu Rüstem'dir. Dahhâk; Cemşid'i testere ile ikiye biçerek öldüren[223] efsanevî İran hükümdarıdır. Şeh-nâme'ye göre; şeytan Dahhâk'a bir gün aşçı kılığında yaklaşır ve bazı olaylar sonucunda omuzlarını öper, bunun üzerine Dahhâk'ın omuzlarında iki yılan çıkar, ne yapsalar bu yılanları öldüremezler. Şeytan bu sefer hekim kılığında Dahhâk'ın yanına gelerek, bu yılanları asla öldüremeyeceğini, onların, ancak her gün iki insan beyni yedirilirse etkisiz hale getirilebileceğini söyler. Dahhâk'ın bu tavsiyeye uymasıyla beraber artık yeryüzünü kötülükler bürümüş ve tesirsiz hale getirilen devler tekrar meydana çıkmıştır. Dahhâk, Gâve adlı bir demircinin başını çektiği bir isyanda tahtan indirilmiştir. Klâsik edebiyatımızda Dahhâk, büyük bir hükümdar olması, zalimliği, Feridun tarafından yok edilmesi, dünya hayatının geçiciliğini temsilen, özellikle de omuzlarındaki iki yılan sebebiyle zikredilmiş ve onun kıssasına atıfta bulunulan değişik beyitler ortaya konulmuştur. Sevgilisinden zulümler gören aşığın halini ifade etmede de zaman zaman maşuk, Dahhâk olarak tasvir edilmiştir. Ay-

[223] Dursun Ali Tökel, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s. 126.

rıca sevgilinin omuzlara dökülen saçları, Dahhâk'ın iki omzundaki yılanlara benzetilmiştir.[224]

Rüstem-i Dâstân, Rüstem-i Zâl, Pûr-ı Zâl, Tehemtem, Heft-hân-ı Acem gibi sıfatlarla anılan Rüstem ise edebiyatımızda kahramanlık, acı kuvvet ve yenilmezlik sembolü olarak anılmaktadır. Daha delikanlılığında birçok devleri öldürmüş ve olağanüstü başarılar göstermiş olduğu söylenen Rüstem'in, m.ö. IV. yüzyılda Keykavus zamanında yaşadığı sanılmaktadır. Rüstem'in babası olan Zâl, saçı, kaşı ve kirpikleri beyaz olduğu için bu lakabı almıştı. Kelime olarak Zâl, kocakarı demektir. Zâlı-zer de yine bu beyazlıktan dolayı kendisine verilen lakaptır. Bu hali uğursuzluk sayan Rüstem'in dedesi Sam, "Bu benim oğlum değildir." diyerek onu Elburz dağına atmıştır. Zâl orada simurg (anka) denen kuş tarafından beslenip büyütülmüş ve kendisine hile anlamına gelen "Dâstân" denilmiştir. Bu nedenle Rüstem'in adı zülf, kaş, gamze, gibi öldürücü ve hilekar özelliklerle birlikte şiirlerde kullanıldığı olmuştur.[225] Hamdî Efendi de Sabûr ismini açıkladığı yerde birtakım münâcâtlarda bulunmuş; kafirleri kahr etmesini, Dahhâk ve Rüstem gibi kahramanların ortaya çıkarak, sıkıntıda olan toplumun imdadına yetişmesini Allah'tan niyaz etmiştir:

Şāh-ı merdān şi̇̄r-i Yezdān ʿışḳına ey Gird-i kār
Yardım it müʾminlere gönder bir aṣlan āşikār
Ṭi̇̄ġ-ı Deḫḫāk-ı cihān Zāl oġlu Rüstem mis̱li yār
İsteriz pi̇̄r ü civān hep āşiḳāre Yā Ṣabūr (142/6)

2.2.7. Tasavvuf ve Unsurları

Hamdî Efendi, mutasavvıf bir şair olduğundan dolayı eserinde pek çok tasavvufî unsur bulunmaktadır. Tasavvufun anlam dairesini genel ifadeyle; Allah'ın ahlakı ile ahlaklanma adına yapılacak olan tahalluki boyutu ve bu tahalluk sonucu elde edilecek olan birtakım tecrübeler neticesinde elde edilen tahakkuki boyutun oluşturduğunu söy-

224 Tökel, *a.g.e.*, s. 142-150.
225 Pala, *a.g.e.*, s. 382, Tökel, *a.g.e.*, s. 247-258.

leyebiliriz.[226] Bu boyutlarda kişi, yapması gerekenler sayesinde (kesb), marifet (vehb) bilgisi vasıtasıyla Hakk'a ulaşmış olacaktır.

Hamdî Efendi de yazmış olduğu şiirlerde; tasavvufun insana kazandırmayı hedeflediği bu unsurları Allah'ın kendisine nasip etmesini niyaz etmektedir. Bunların sonucunda kişi kamil bir insan olarak tasavvufun nihai hedefi olan fena ve beka makamlarına ulaşıp vuslata ve cemalulllaha erişecektir. Eseri tasavvufî çerçevede ve ana hatları ile incelediğimizde; mutasavvıf şairi bu yoldan alıkoyan - nefs gibi- birçok unsurdan ve engelden kurtulması, kendisine bu yolda yardımcı olması amacı ile pek çok yakarışa yer verildiğini görmekteyiz.

Eserde yer alan unsurları ve bunların açılımları olan kavram ve kelimeleri tek tek incelemek açıkçası daha detaylı ve kapsamlı bir çalışmanın konusudur. Çünkü tasavvufî dil, mecazın kullanıldığı, sembolizme[227] sıkça yer verildiği, metaforlarla[228] farklı bir zihin/hayal dünyasının yansıtıldığı ve paradoksallık gibi pek çok özelliği bulunan, bu yüzden de kapsamı geniş olan bir dildir. Zahiri olarak anlamı farklı olan bir kelime tasavvufî terminolojinin sahasına girdiği zaman bu kelimelerden batini manalar ortaya çıkmaktadır. Tasavvufî dilin batini olmasının sebeplerinden birisi, mutasavvıfların kendilerine özgü tecrübe ve bilgilerin bu yola girmemiş olanlara ifşa edilmemesi ve sırrın açığa çıkarılmasını istememeleri düşüncesidir. Bu yönüyle de tasavvuf karışık ve komplike bir dil sisteminin bulunduğu ve yaşamadıkları için ehli dışındakilerin anlamayacağı kişisel bir tecrübe-olgu olarak nitelendirebilir. Bu yüzden biz bunun yerine eserde daha fazla yer alan ve tasavvufta diğerlerine nazaran daha önemli olan kavramlardan örnekler vermekle yetineceğiz.

Özellikle eserde visal veya vuslat kelimeleri birçok yerde geçmektedir. Visal Allah'a erişme, her an o sevgiliyle olma halidir. Orada ayrılık, fasıla, özlem veya hasret yoktur. Çünkü mutasavvıflara göre dâr-ı mihnet olarak nitelendirilen bu dünya hayatı

---

[226] Tasavvuf yoluna girmiş bir kişinin burada kat etmesi gereken uzun bir yol ve kötülüklerden kurtulmasını gerektiren pek çok engel bulunmaktadır. Tahalluk ve tahakkuk boyutları ise bu yolda giderken yapılması elzem olan davranışlar ve olumlu-olumsuz haller-makamlardan oluşmaktadır. Bunlar ise ibadet, ahlak, seyr-i sülûk, kalp/vicdan ve marifete dayalı olan kavramlardır. Biz eserin sınırlarını aşmamak için sadece bu konuyu zikretmekle yetineceğiz. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Hasan Kamil Yılmaz, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatler*, Ensar Yayınları, İstanbul, 2010, Mustafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatler Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, Aralık 2006.

[227] Ayrıntılı bilgi için bkz.: Kılıç, *a.g.e.*, ss. 93-102.

[228] Tasavvuf düşüncesinde metaforik anlatım ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Ahmet Ögke, *Vâhib-i Ümmî'den Niyâzî-i Mısrî'ye Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım*, Ahenk Yayınları, Van, 2005.

gurbet hayatı olarak da adlandırılmaktadır. İnsan bu dünyaya gelmeden önce bulunduğu asıl vatanına sürekli bir özlem içerisindedir. Bu bağlamda ise sufi, seyr-i sülûku esnasında gurbette olduğu dünya hayatından adım adım vatan-ı aslîsi olan vuslat diyarına yolculuk etmektedir. Hamdî Efendi'ye göre de insan bu özlem içinde yanıp durmaktadır. Bu acıyı dindiren unsur ise evliyaullahın kendisi ile teselli bulduğunu söylediği visaldir. Şair, vuslatı pek çok yerde dileyerek Allah'la birlikte olma halini tatmak istemekte, günahlarını bağışlayarak kendisine vuslatı nasip etmesini temenni etmektedir. Ayrıca Allah'a vasıl olduktan sonra kendini bu yoldan bir daha ayırmaması için de niyazda bulunmaktadır:

Viṣāliñle tesellī buldı çün ol evliyāʾullāh

Gürūhundan olana eyle çoḳ iḥsānı Yā Allāh (1/7)

...

Ḥamdī ḳuluñ **vuṣlat** diler

Sen şāhile **vaḥdet** diler

Efendim ʿizzet diler

İşte bu kārım Yā Eḥad (97/5)

...

Ḳara yüzlü cürm-i bī-ḥad boynu egri Ḥamdiyā

Yalvarır dāʾim ḳapuñda sen bilürsin Hādiyā

Maġfiret ḳıl cürmini **vuṣlat** naṣīb it Rabbenā

Eylerim dāʾim recā etmem ferāġat Yā Ġanī (125/9)

...

Bu Ḥamdī ḳuluñ maḳṣad-ı aʿlāsı Ḫudāsın

Ey ḥüsn-i laṭīf göñlümi **vuṣlatdan** ayırma (174/7)

Eserde geçen bir diğer kavram; mutasavvıfların farklı tasniflerle ele aldığı nefs kavramıdır. Nefs kavramı tasavvufta mutlak anlamıyla daima alçak, aşağılık, kısacası olumsuz isim ve sıfatlarla kullanılmıştır. Bu yüzden eserimizde de pek çok yerde nefs

kelimesinin olumsuz sıfatlarla geçtiğini, nefsin eline düşmemek ve bu olumsuz durumlardan kurtulmak için sürekli münâcât edildiğini görmekteyiz.

Tasavvuf yolunda nefs kavramı üzerinden tasavvufî eğitimin kademeleri[229] bina edilmiştir. Bu kademeler değişik tasniflerle ele alınmakla birlikte daha çok etvâr-ı seb'a (yedi tavır/mertebe) olarak adlandırılmaktadır. Yedi nefsten herhangi birine sahip olan kişi mertebeleri aştıkça üzerinden zulmet perdeleri kalkmakta ve yedinci mertebeden sonra sufi, nefs-i kamile mertebesine ulaşarak Allah'ta fani olmaktadır. Nefs kavramı çerçevesinde yedi mertebe şunlardır: Nefs-i emmâre, nefs-i levvâme, nefs-i mülhime, nefs-i mutmainne, nefs-i râziyye, nefs-i merziyye, nefs-i kâmile.

Hamdî Efendi'nin eserinde ise bu yedi mertebeden sadece beşi lafzen bulunmaktadır. Bunun yanı sıra son mertebe olan nefs-i kâmile kavramı, eserde lafız olarak geçmese de bu mertebenin anlamını karşılayacak kullanımlar mevcuttur. Nefs-i kâmile; anlamından anlaşılacağı üzere tam, olgun, kamil, bütün mertebeleri aşıp kötü sıfatlarından hepsinden temizlenmiş ve bütünüyle Allah'ın ahlakıyla ahlaklanmış insanın nefsi demektir. Eserde ise bu durum nefs-i kâmilenin sonucu ortaya çıkan “kâmil insan” sıfatı ile yer almaktadır.

Nefs-i emmâre; insana sürekli kötülüğü yapmayı emreden nefs mertebesinin adıdır. Bu kötülükler Allah’a giden yolda bir engel teşkil etmektedir. Bu yüzden sufiler bu neftsen kurtulmaya çalışırlar. Her ne kadar sufiler bunu yapmaya çalışsalar dahi Allah’ın inayetine muhtaç olduklarının bilincindedirler. Hamdî Efendi de nefs ile ilgili duygu ve düşünceleri dile getirerek kendi kötü durumundan emmâre olan nefsin fırsat bulmamasını, nefsini kötüleyen mertebe olan levvâme mertebesinde kalmayıp daha üst makamlara çıkarak kötü sıfatlardan kurtulmuş olan nefs-i mutmainneye sahip olan zümreden olabilmeyi, daha sonra sırasıyla, rıza makamına ulaşıp, Allah’ın da kendisinden razı olduğu raziyye ve merziyye mertebelerine yükselebilmeyi niyaz etmektedir:

Bulmasun **emmāre** lakin fırṣat ol hāl-i yamān

Muṭma’inne zümresinden ḳıl Ġanī şāh el-amān

Rāżiyye merżiyye arzu eyleyüp bulsun ʿayān

Zümre-i ṣāfiyyeden eyle bu ḥāli Yā Mücīb (68/4)

---

[229] Kara, *a.g.e.*, s. 164.

…

Nefsimi ḳahr eyle rūḥum ola rūşān Yā Mümīt

Rūḥımı nūrānī mir᾿āt eyle her ān Yā Mümīt

Ḳoyma **emmāre-ṣıfatda** raḥm idüp ḳurtar bizi

Ḳalmasun **levvāme**de baḫş eyle ġufrān Yā Mümīt

Eyle ilḥām-ı ḥaḳīḳatden ḫaberdār ḳıl meni

Baḥr-ı fażlıñdan kerem-kānı sevindir bendeni

Ḳıl tecellī levḥ-i dil-şehrinde bulayım seni

İsterim her bir nefesde sırr-ı Subḥān Yā Mümīt

Muṭma᾿inne ḥizbine başdı ḳudūmüm Yā Raḥīm

Luṭf u iḥsān eyleyüp ṣun cām-ı ʿışḳı Yā Ḥalīm

Zümre-i ʿāşıḳlarıñla ḥaşr u neşr it Yā Kerīm

Şāh-risālet ʿışḳına itme perīşān Yā Mümīt (88/1-2-3)

Hamdî Efendi eserinde manevi yolculuk sırasında geçilmesi gereken ve dört kapı[230] olarak adlandırılan tarikat, şeriat, hakikat ve marifeti de yeri geldikçe zikretmektedir. Herkesin normal gündelik kurallara uyarak yaşadığı İslâm'a şeriat, dinde biraz takva cihetine ağırlık verenlerin yaşadığı ve ulaştığı inceliğe tarikat, takvada titizlikle varılan sonuca hakikat ve nihayet bu yaşamanın, mana açısından kişide ifade ettiği bilgi planındaki sonuca marifet denir ki, meydana gelişi, yaşamakla sıkı sıkıya irtibatlıdır. Bunlardan ilki avama, ikincisi havâssa aittir. Hacı Şa'ban Velî bu dört mertebeyi şöyle anlatır: Şeriat beden için, tarikat kalp için, hakikat ruh için, marifet Hakk içindir.[231] Ayrıca bu dört kapıyı, Hz. Peygamber bağlamında; onun sözü şeriat, fiili tarîkat, hali hakîkat, sermayesi ise marifet[232] diye yorumlayanlar da bulunmaktadır.

---

230 Süleyman Uludağ, *Dört Kapı Kırk Eşik*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2010, s. 30-33.

231 Cebecioğlu, *a.g.e.*, s. 178; a. mlf., s. 412.

232 İsmâîl b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ* I-II, Mektebetü'l-Kudsî, Kahire, 1351, c. II, s. 4, nr. 1532.

Şeriat-hakikat ilişkisinden bahseden sûfîler daha sonraki dönemlerde bu ilişkiye bir de “tarikat” kavramını eklemişlerdir. Necmeddîn-i Kübrâ şeriatı gemiye, tarikatı denize, hakikati inciye benzetir. Mevlânâ’ya göre şeriat bir meşale, tarikat bu meşale ile yol alma, hakikat ise maksada ulaşmadır. Şeriat bakırı altın yapmaya yarayan simya ilmi, tarikat bu bilginin kullanılması, hakikat altının elde edilmesidir. Bazen şeriat ağaca, tarikat çiçeğe, hakikat meyveye benzetilir. Sufi gelenekte dört kapı bazen şeriat-tarikat-mârifet-hakikat, bazen de şeriat-tarikat-hakikat-mârifet şeklinde sıralanmıştır. Hakikat bir erme hali olarak görülürse mârifetten üstündür. Fakat mârifet erme hali neticesinde hâsıl olan bilgi olarak düşünülürse hakikatten sonra gelir. Çok defa hakikatle mârifet bir sayılır. Yûnus’ta görülen şeriat-tarikat-hakikat-mârifet şeklindeki sıralama Necmeddîn-i Dâye’de şeriat-mârifet-tarikat-hakikat şeklindedir Bektaşîlik’te ise sıralama şeriat-tarikat-mârifet-hakikat tarzında yapılır. Bektaşîlik’teki dört kapı, kırk makam anlayışı da buna dayanır.[233]

Hamdî Efendi, bu dört kapının geçtiği yerlerde şeriat, tarikat ve hakikat kavramlarını aynı yerlerde, marifeti ise bunlardan ayrı olarak farklı yerde zikretmiştir. Şair, Allah’a yine yakarışta bulunarak şeriat, tarikat, hakikat gibi yollardan haberdar ederek bu yolları bulmasında kendisine yardımcısı olması ve onu bu yollardan ayırmaması için yalvarmaktadır. Çünkü o şevki, feyzi ve derdine dermanı, dört kapıda bulmakta ve bu yoldan bir an bile olsun ayrı kalmak istememektedir. Ayrıca şair zamanında şeriatle amel edip tarikat yolundan gidenlerin azaldığını ve bunları yapmayanın daha üst bir kapı olan hakikat kapısına nasıl varacağı konusunda şikayetini dile getirip hayıflanmaktadır. Hamdî Efendi, vehbi bilginin Allah tarafından lütfedildiği kapı olan marifete de yer vermektedir. O, bu kapıya ulaşmanın ne kadar zor olduğunun farkındadır. Bu yüzden kendi acziyetini dile getirerek kendisinin marifet bilgi ve tecrübesinden yoksun olduğunu hatta zerre kadar dahi bilgisinin olmadığını ifade etmektedir:

Nevā nūr-ı **ḥaḳīḳat**den ḫaber-dār eyle Yā Rabbī
Bu esrār-ı **ṭarīḳat**den ḫaber-dār eyle Yā Rabbī
Velī şāh-ı **şerīʿat**den ḫaber-dār eyle Yā Rabbī
Dilā nūr-ı velāyetden ḫaber-dār eyle Yā Rabbī

233 Mehmet Demirci, “Hakikat” (Tasavvuf), *DİA*, Ankara, 1997, c. XV, s. 179.

Ḫudā sırr-ı hidāyetden ḫaber-dār eyle Yā Rabbī

Dili tāc-ı saʿādetden ḫaber-dār eyle Yā Rabbī

Velī nūr-ı mehābetden ḫaber-dār eyle Yā Rabbī

Ḫudā her bir neẓāfetden ḫaber-dār eyle Yā Rabbī

Şefīʿ eyle nebīler serveri sulṭānı Yā Vehhāb

Refīḳ it şāh-risālet [ʿışḳına] īmānı Yā Vehhāb (172/2)

…

Yā Rabbī beni şāh-ı **şerīʿat**den ayırma

Luṭf eyle dili rāh-ı **ṭarīḳat**den ayırma

Ol şāh-ı beḳā nūr-ı nebī ʿışḳına Yā Rab

Fażlıñla Ḫudāvende **ḥaḳīḳat**den ayırma (174/1-2)

…

Bī-ḳudretim şāh-ı **beḳā maʿrifet** bilmem ẕerrece

Sensin Ġanī ʿeyle ʿaṭā şāh-ı hümāsın Yā Vekīl (77/6)

Hamdî Efendi eserinde aşk kavramını da tasavvufî bağlamda ele almaktadır. Buna göre aşk; dünyevi hırs ve arzulara karşı olan beşerî/mecazî aşk değil yalnızca Allah'a bağlılığın ve teslimiyetin tezahürü olan ilahi/hakiki aşktır. O, Fuzûlî'nin “Ya Rabb belâyı ışk ile kıl aşinâ meni/Bir dem belâ-yı ışkdan kılma cüdâ meni” duasında olduğu gibi gönlünde sadece Allah'ın olduğu aşka mübtela olmayı niyaz etmektedir. Felekler ve melekler kısacası on sekiz bin alem onun aşkıyla dönmekte, onun aşkı vesilesiyle idame etmektedir. O bu aşkla rahat ve huzur bulduğu için bu halin devamını da temenni etmektedir. Şairin özel olarak “ışk” redifli veya redifinde “ışk” kelimesinin geçtiği şiirler de bulunmaktadır:[234]

Sen Ġanī şāh Gird-i kārıñ **ʿışḳ**ına ḳıl mübtelā

Māniʿ olma şāh-nigārım enver-i cānāneme (129/2)

---

[234] Örneğin 154 ve 157. şiirler.

...

Seniñ ʿ**ışḳ**ıñla devr eyler feleklerle melek biʾẕ-ẕāt

Seni ẕikr eyleyüp senden dilerler nūr-ı dil mirʾāt

Seniñ iḥsānıña muḥtāc ḳamu insile cīn evḳāt

Gözümden sil ġubārı gösterüp seyrānı Yā Bāḳī (137/3)

...

Mā-sivā efkārını dilden süpür sil Hādiyā

Bir tecellī ḳıl dile bulsun nevā nūrıñ Ḫudā

Bir senin ʿ**ışḳ**ıñ gerek hiç istemem ġayrı hevā

Bāġ-ı ḥüsni cennetiñ kāfī bana şāhım nigār (144/4)

...

Rāḥat buldum **ülfet-i** ʿ**ışḳ**ıñla Ḫudāya

Ḥamd eylerim ol ḥāle bu devletden ayırma (175/2)

Eserde geçen başlıca tasavvufî unsurlar şunlardır: Küntü kenz esrârı, ledünn ilmi, sabır, mürşîd-i kâmil, erbaîn, ehl-i yakîn, zikir, vahdet, velâyet, pîr, yakîn, ilm-i zâhir-bâtın, uzlet, halvet, ru'yet, men arefe sırrı, mâsivâ, az yeme, az içme, az uyuma, tevbe, irfân, hikmet, açık zikir, kanaat.

Ayrıca "Dimedim mi" redifli 16 beyitlik nutukta (187) pek çok tasavvufî unsur nasihat üslubuyla yer almaktadır:

Ey dil idelim ʿ**ışḳ**ile nālān dimedim mi

Gel **ẕikr** idelim Hādī[y]i her ān dimedim mi (187/1)

...

Hem rāh-ı **ṭarīḳat**de bulup **şevḳ**ile **feyż**i

Ey dil bulalım dertlere dermān dimedim mi (187/6)

2.2.8. Kıyamet-Ahiret-Haşr-Cennet-Cehennem

Din sahasına giren konular arasında; küçük kıyamet olarak ifade edilen, kişinin bu dünyadaki yaşamının sona ermesi olan ölüm; ölümden kıyamete kadar geçecek sürede kalınan kabir hayatı; daha sonra, nasslarda kesin bir şekilde geleceği belirtilen ve saati belli olan bir zamanda İsrafil'in sura üflemesiyle dünya hayatının biteceği anlamına gelen kıyamet; kıyamet sonrası dirilişin gerçekleşip insanların hepsinin yapıp ettiklerinden hesaba çekileceği mahşer günü ve bundan sonra yaşanacak olan ahiret hayatı bulunmaktadır. Çünkü nasslarda geçtiği üzere "kimin daha güzel işlerde bulunacağını hakkında imtihan etmek için Allah, ölümü ve yaşamı yaratmıştır."[235] Allah'a inanmış kişi ona inanmasıyla birlikte iman etmesi gereken bir diğer şart da ahirete iman etmesidir. Ahirete müteallik olaylar ölüm, kabir hayatı, kıyamet, haşr, mahşer günü, hesap, hesap sonucu kişinin cennet ya da cehenneme gitmesi gibi birtakım silsilelerdir.

Dinî türde eser veren bir müellif doğal olarak bu konulara da vakıf olan kişidir. O inandığı ve bu inancı sonucu ahiret hayatında akıbetinin hayrolmasını dileyerek duygu ve düşüncelerini edebî bir dil ve üslupla ifade etmektedir. Bu durum hakkında, insanoğlunun sonunun ne olacağı hakkında yaşamış olduğu psikolojisinin de etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda ahiret ile ilgili konu ve temaların genelde insanların hafızasında özelde ise şairlerin şiirlerinde yer edindiğini görmekteyiz.

İnsan ruhunun, öldükten sonra kıyamet kopana dek bekleyeceği, dünya ve ahiret arasında bulunan berzah alemi, Hamdî Efendi'nin eserinde kendisine az da olsa yer bulan konulardandır. Bu alemin mahiyeti ve kişinin dünyada yapıp ettiklerinden dolayı burada azap çekeceği veya huzur bulacağı konusu her ne kadar tartışmalı olsa da şiirlerinde Hamdî Efendi, dünyada yapılanlardan dolayı ruhun burada belli bir miktar azap çekeceği veya bütünüyle huzur bulacağı yönünde düşüncesinin bulunduğu izlenimini vermektedir. Bu yüzden şiirlerinde, suçlarının bilincinde olup hepsi için istiğfar ettiğini ifade ederek Allah'a berzah aleminde kurtulanlardan olmak için duada bulunmaktadır:

Bağışla şāh-risālet-ḫāna ḳurtar cümle ġurebānın
Ḳamu **berzaḫ**dan āzād eyle ol merdānı Yā Allāh (1/10)

---

[235] Mülk, 67/2.

Kıyamet; belli saatte koparak dünya hayatının sona erecek olduğu gündür. Ayrıca bu günün, Kur'ân'da dehşetli sahnelerle tasvir edildiğini görmekteyiz. Bu yüzden insanlar bu günün gelmesinden ister istemez çekinmektedirler. Fakat dünyadaki imtihanı gerektiği şekilde geçenler bu güne dair hiçbir endişe taşımazlar. Hamdî Efendi de bu kişileri aşık olarak nitelendirerek kıyamet kopsa da onlara keder veya elemin isabet etmeyeceğini ifade etmektedir:

Ḫudāyı ʿışḳ u ṣıdḳile sevenlerde ḳarār olmaz
Ḳıyāmet ḳopsa da ʿāşıḳlara aṣlā keder gelmez
Velī bu nāsıñ içinde delīdir hiç edeb bilmez
Dü-ʿālem ġuṣṣasından ol gürūh bī-çāre ḳurtuldı (205/4)

Kıyametin kopmasından sonra insanlar diriltilip, bezm-i elestte verdikleri sözü tutup tutmadıkları ve dünyadaki yaşantıları gibi konular hakkında hesaba çekilmek üzere mahşer adı verilen alanda bekletileceklerdir. O gün güneş insanların bir mızrak boyu mesafe kadar üzerinde olacağı ifade edilmektedir. Bu yüzden insanlar sıkıntı ve telaş içerisinde kendi dertlerine düşerek kimse kimseyi görecek durumda olmayacaktır. O gün gölgelik olarak sadece Hz. Peygamber'in “livâ-i hamd” adı verilen sancağının altı bulunacaktır. O sancağın altında ise Allah'a layık kul ve Hz. Peygamber'e layık ümmet olabilen müminler yer alacaktır. Şairler de eserlerinde bu gibi durumlara yer vermiş, o sancak altında bulunabilmeyi çeşitli vesilelerle dile getirmişlerdir. Ayrıca o gün yüzleri ak olan kimselerden olmayı Allah'ın kendilerine nasip etmesini niyaz ederek de konuyu zengin bir şekilde işlemişlerdir.

Hamdî Efendi'nin şiirlerinde diriliş günü anlamına gelen bu kavram; mahşer/haşr günü, mahşer meydanı gibi ifadelerle geçmektedir. O, bir şiirinde mahşer gününü zikrederek Allah'ın livâ-i hamd adlı sancağı Hz. Peygamber'e layık gördüğünü ve bundan dolayı sancağı ona bahşettiğini ifade etmektedir. Şair, bu kavramı ele alırken dua etmekten de geri kalmamaktadır. Çünkü o gün hesap günüdür ve hesabını kolayca verip yüzü ak bir şekilde Allah'ın huzurundan ayrılmayı ummaktadır. Fakat şair işlemiş olduğu günahlardan dolayı yüzünün karalar içinde olduğunun da şuurundadır. Bu yüzden de

mahşer günü eğer dara düşecek olursa Hz. Peygamber'in yardımına ve şefaatine nail olabilmeyi istirham etmektedir:

İsterim senden ʿināyetle hidāyet Yā Ġanī
Bulayım ʿışḳ u muḥabbetle nigārum men seni
Nār-ı ʿışḳıñla yakup kül eyleyim cism ü teni
Rūz-i maḥşerde refīḳim ola ʿOs̱mān Yā Mümīt (88/7)
...
Ġanī şāh-ı beḳāsın senden iḥsān isterim Ḥaḳḳ
Bu ʿabd-i ʿāciz ednāyı nevā ñurıñla işrāḳ
İdüp **meydān-ı maḥşer**de yüzimi eyle berrāḳ
Müyesser ḳıl Ḥabībiñ ʿışḳına cāh-ı ʿaẓīmi (204/4)
...
Bu Ḥamdī ḳuluña vüsʿatle nuṣret vir Ġanī Ġaffār
Dilā her bir nefesde ẕikr ü fikrim ol ulu Cabbār
Şefāʿatcim ola **rūz-ı ḥaşir**de Aḥmed-i Muḫtār
ʿİnāyet ḳıl Ḫudā dil-şehrinin Yezdānı Yā Rezzāḳ (29/9)

Şairlerin özellikle münâcât türü şiirlerinde yer verdiği diğer bir husus ise onların cennete girmeye karşı duydukları ümit ve girmeyi istemedikleri cehennem korkusudur. Bilindiği gibi nasslarda şirk hariç başka günahı olanların cezalarını çekip cennete gireceği belirtilmektedir. Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde ise cennet ve cehennem çeşitli şekillerde tasvir edilmektedir. Ayrıca buralarda kim ne yaparsa/yapmazsa cennete, ne yaparsa/yapmazsa da cehenneme gideceği bildirilmiştir. Bunun yanı sıra cennetin ve cehennemin çeşitli tabakaları da bulunmaktadır.

Kul acziyeti gereği günah işlemeye meyilli bir yapıdadır. Bu yüzden de dualarında her ne kadar günah işlemiş olsa da Allah'ın onu affederek azap çekmeden cenneti girebilmeyi ümit etmektedir. Fakat kişi dualarında sadece cennete yer vermeyip daha da ileri giderek -bir takım tartışmalar olsa da- cennete girdikten sonra Allah'ın cemalini görmeyi de dilemektedir. Çünkü kul yapmış olduğu ve hesap gününde tartılmış olan

amelleri kadarınca cennette dar veya geniş manada nimet ve lütuflara kavuşacaktır. Cennette yaşayacaklara verilecek en büyük lütuf ise Allah'ın cemalini görebilmektir.

Bunun yanı sıra şairlerin eserlerinde cehennem korkusuna değindiğini de görmekteyiz. Münâcâtlar hakkında genel bilgiler verdiğimiz bölümde de yer verdiğimiz üzere bu türün genel havası gereği şair aciz ve günahkarlık içerisinde samimi olarak Allah'a yalvarmaktadır. Bu samimiyetin ortaya çıktığı durum ise, şairin Allah'a hitaben; onun kendisine af ve lütfuyla muamelede bulunmasını, şayet adaletiyle muamele ederse cehennemi hak edeceğini itiraf etmesiyle kendisini göstermektedir. Bu vb. sebeplerden ötürü şair duasında Allah'ın cehennemi kendisine uzak etmesini istemektedir. Hamdî Efendi'nin eserinde ise genel hatlarıyla özetlemeye çalıştığımız bu gibi yakarışlar ve üsluplar yer almaktadır. Ayrıca onun cennet veya cehennemi değişik isim ve sıfatlarla kullandığını da görmekteyiz. Konunun daha iyi anlaşılması için cennet ve cehennem ile ilgili çalışmamıza konu olan eserden örnekler vererek konuyu tamamlamak istiyoruz:

Baḥr-ı ẓulmetden necāt vir nūrıñ Aḥmed ʿışḳına

Nūrıñı eyle tecellī şāh Muḥammed ʿışḳına

Cennet-i aʿlāda nām u şān-ı Maḥmūd ʿışḳına

Hep seniñçün ḳıl ḳabūl dīnim īmānım Yā Semīʿ (43/4)

...

Ẓāhir bāṭın ḥaḳ velī

Bāġ-ı behişt bülbüli

Sırr-ı Subḥāñ-ı celī

ʿAbdü'l-Ḳādir Geylānī (196/7)

...

Maġfiret eyle ḳamu ʿiṣyānı Mevlā Yā ʿAdl

Raḥmetiñle yārlıġa nisyānı Mevlā Yā ʿAdl

ʿAdl iderseñ el-amān yerim olur **nār-ı caḥīm**

ʿAfvını dā'im temennī eylerim hā Yā ʿAdl (48/1)

...

Ḳahr eyle küffār leşkerin

Münhezim it ser ʿaskerin

Bulsun **laẓā**da hep yirin

Ehl-i īmān seniñ Yā Ḥaḳḳ (76/7)

…

Dīvāne dili kendiñe cezb eyle kerem ḳıl

Senden ayırup **nāra** sezā deyü buyurma (171/5)

…

Bu ḥālile sen **nār-ı caḥīm** içre girersin

Ḥaḳdan ḫaberiñ varmı behey cān dimedim mi (187/10)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESERİN NÜSHA TANITIMI-TRANSKRİBE METODU-METİN

1. NÜSHA TANITIMI

Yaptığımız taramalar sonucunda Hamdî Efendi'nin "*Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*" adlı eserinin tek nüshasına ulaşabildik. Bu yüzden metni başka bir nüsha ile karşılaştırarak kritik etme imkanı bulamadık. Ulaşabildiğimiz tek nüsha 06 Mil Yz. A2559 demirbaş numarasına kayıtlı olup Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu'nda bulunmaktadır. Eserin telif tarihi şairin ifade ettiğine göre 1295/1878'dir

Özellikleri

Boyut (Dış-İç): 210x135 – 170x115 mm.

Yaprak: 102

Satır: 19

Yazı Türü: Rika

Kağıt Türü: Suyolu Filigranlı

Notlar

Eser, şemseli, zencirekli, miklebli, bordo meşin bir cilt içerisindedir. Şirazesi dağınıktır. Osmanlı edebiyatına ait olan eserin söz başları ve cetvelleri kırmızı, yaprakları rutubet lekelidir. Ayrıca Abdullah Öztemiz'den 1974'te[236] satın alındığı bilgisi yer almaktadır.

Eserin sayfa numaraları sıra ile giderken konu bütünlüğü bozulmadan bazı yerlerde Arapça olan sayfa sayılarında atlama olup yanlış numaralandırılmıştır. Ayrıca araştırmamız neticesinde eserle ilgili elde ettiğimiz bilgilerden birisi de; 54b-81b varaklar arasındaki kısımda İbn-i Îsâ Saruhanî'nin "Manzum Esmâ-i Hüsnâ Şerhi" adlı eserindeki Allah'ın isimlerini ve havâssını konu edindiği bölümün bulunmasıdır. Koleksiyonda veya eserin içerisinde müellifin neden bu esere yer verdiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Araştırmamızda İbn-i Îsâ'nın eseri ile çalışmamızda bulunan bu kısmı

[236] https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=137679 (erişim tarihi 15.08.2013).

karşılaştırırken Halil İbrahim Şener'in doktora çalışmasında bulunan ve içerisinde eserin 6 nüsha ile edisyon-kritik edildiği metni[237] ve Numan Külekçi tarafından hazırlanan kitabı[238] baz aldık. Hamdî Efendi'nin eserinde bulunan kısımda nüsha farkı diyebileceğimiz farklar dışında herhangi bir değişiklik olmadığını gördük. Bunun sonucunda Hamdî Efendi'nin eserinde Allah'ın güzel isimleri sıralı olarak sayılmış, son isim olan Sabûr isminden sonra tekrar "Alleme Âdeme'l-Esmâ'e Külleha" başlığı ile İbn-i Îsâ'nın esmâ-i hüsnâ şerhine geçilerek sadece Allah'ın isimlerinin başlıklar halinde bulunduğu kısım verilmiştir. Bu eserdeki Sabûr ismi bittikten sonra müellif tekrar kendi eserine dönerek bu isim ile ilgili kısmı kendince devam ettirmiştir. Biz Hamdî Efendi'nin eserindeki bütünlüğün bozulmaması ve İbn-i Îsâ Saruhanî'ye ait metin zaten çalışılmış olduğu için bu esere yer vermedik.

Başı (1b):

İle ʾl-maġrib ile ʾl-maşrıḳ ḳamu iḫvānı Yā Allāh

Esirge her ḳażādan ẕākiriñ dil-cānı Yā Allāh

Sonu (104b):

Ḫayırlar fetḥ-i bāb it Rabbenā Ḥamdī ḳuluñ dāʿī

Ḳamu iḫvān-ı dīne sen Ġanīden müstecāb geldi

---

[237] Şener, *a.g.t.*, ss. 270-360.

[238] İbn Îsâ Saruhânî, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, haz.: Numan Külekçi, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.

2. METİN OLUŞTURULURKEN GÖZETİLEN ESASLAR

1. Metindeki şiirler başlıklar altında beyit, bend veya dörtlük ile söylenmiştir. Aruz ölçüsüyle yazılan şiirlerde ilk mısradan evvel şiirin vezni belirtilmiştir.
2. Çalışmamızın inceleme kısmında verdiğimiz örnek şiirlerin daha rahat bulunabilmesi amacıyla her şiir, sırasıyla numaralandırılmıştır. Genelde, bir başlığın altında, başlıkla aynı konuda veya redifte iki veya daha fazla şiir bulunmaktadır. Bu şiirler için başlık sırasında verilen numaranın dışında, o başlığın kaçıncı şiiri olduğu da parantez içerisinde gösterilmiştir. Böylelikle transkribe metne bakıldığında şairin bu başlık altında kaç şiire yer verdiğinin gösterilmesi amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra her bir şiirin kaç beyit, bend veya dörtlükten oluştuğu hakkında kolaylık olması bakımından bu şiirler kendi içerisinde numaralandırılmıştır.
3. Şiirlerde geçen ayet ve hadis iktibasları, italik olarak verilmiştir. Çalışmanın "Kutsal Kitaplar-Ayet-Hadis" başlıklı tahlil kısmında ayetler ve hadisler değerlendirildiği için dipnotta tercümeleri verilmemiştir.
4. Metinde bazı kelimeler yanlış yazılmış ya da eksik bırakılmıştır. Böyle durumlarda vezin, anlam ve üslûp dikkate alınarak tamiri yapılmaya çalışılmış ve sayıları pek fazla olmayan bu tür kelimeler metinde [ ] işareti ile paranteze alınmıştır. Örnek [èışúıña], der[de], gibi.
5. Bazı kelimelerin harflerinde muhtemelen müstensihin tercihinden kaynaklanan farklı yazımlar bulunmaktadır. Örneğin "óa" harfi ile "òı" harfi genelde birbirinin yerine kullanılmıştır. Bu kelimeler düzeltilerek bir defa dipnotta belirtilmiş, diğer yerlerde dipnota gerek görülmemiştir.
6. Müseddes-i mükerrer nazım şekliyle yazılan şiirlerin bir kısmında tekrar eden mısralarda mısra değişikliği veya kelime değişikliği görülmüş ve bu değişiklikler de dipnotta gösterilmiştir.
7. Arapça ve Farsça kelimelerdeki med harfleri şu şekilde gösterilmiştir. آ : Ā, ā و : Ū, ū ي: Ī, ī
8. Eserde yer alan Farsça edat ve ön ekleri ile yapım eki fonksiyonundaki Farsça ekler, eklendikleri kelimelerden kısa çizgi ile "-" ayrılmıştır.

9. Farsça kelime ve eklerdeki vâv-ı ma’dûleler (ˇ) işaretiyle gösterilmiştir. Örneğin: hˇār gibi…

10. Aşk veya ışk; gibi iki ayrı şekilde okunabilen kelimelerde bu okunuşlardan bir tanesi tercih edilmiş ve metnin tamamında aynı şekilde okunmuştur.

11. Eser XIX. yüzyıla ait olduğu için eklerin yazılışında, günümüzdeki düzlük-yuvarlaklık uyumuna göre yazılmıştır. Fakat metinde özellikle hareke kullanılan kelimelere müdahalede bulunulmamıştır.

12. Allah lafzı muzafun ileyh olduğu durumlarda apostrof (’) ile ayrılmıştır: Bi-ḥamdi’llāh, estaġfiru’llāh kelimelerinde olduğu gibi.

13. Eserdeki özel isimlerin ilk harfi büyük harfle yazılmıştır. Ancak özel isimden sonra gelen ekler apostrofla ayrılmamıştır. Ayrıca nokta, virgül, ünlem veya soru işareti gibi işaretler kullanılmamıştır.

14. Metinde bazı yerlerde –eyleyan, gerak kelimelerinde olduğu gibi- yöre ağzının kullanıldığı görülmektedir. Bunlar günümüzdeki şekli olan “e” sesiyle -eyleyen, gerek- şeklinde yazılmıştır.

15. Müstensih bazı tamlamaları “ء” ile yapmıştır. Bu gibi yerleri kaynaştırma harfi olan “y” ile parantez içerisinde kullanarak belirtilmiştir. Örneğin; ṭūṭī-[y]i, kimse-[y]i, Ḫudā-[y]ı şeklinde.

16. Eserde en çok görülen bağlaç şekli “ye” harfi ile kelimelerin birbirine bağlanmasıdır. Bu gibi yerler, anlam uygunluğuna binaen “u/ü” şeklinde okunmuştur.

17. Bağlaç vâvı olması gereken yerlerde yazılmamışsa, bunlar ( ) parantez içerisinde verilmiştir.

18. Türkçe olup da “b” harfi ile biten kelimeler günümüzdeki şekli olan “p” harfine çevrilmiştir. Bilüp, idüp ve kılup kelimelerinde olduğu gibi.

3. METİN

1b

1

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

ʿAlleme Ādeme ʾl-Esmāʾe[1] Küllehā

1. İle ʾl-maġrib ile ʾl-maşrıḳ ḳamu iḫvānı Yā Allāh
Esirge her ḳażādan ẕākiriñ dil-cānı Yā Allāh

2 Nübüvvet taḫtınıñ[2] şāh-ı hümāyūn ʿışḳına Yā Rabb
Ḳamusın maġ[fi]ret ḳıl cümle müʾmin cānı Yā Allāh

3 Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAliyyü ʾl-Murtażā ḥaḳḳı
İçün ḥıfẓ it ḫaṭādan ḥāfıẓu ʾl-Ḳurʾānı Yā Allāh

4 Kimi ʿālim kimi fāżıl kimi ḥāfıẓ kimi sālik
Seni ẕikr eyler onlar maġfiret ḳıl anı Yā Allāh

5 Kimi ṣāliḥ ṣalāḥiyyetde ḳāim müttaḳī āgāh
Kimi ʿāşıḳ sever ez-cān u dil-cānānı Yā Allāh

6 Kimi rūz u seḥer vaṣf-ı s̱enāda cümle ḥayvānı
Kimi mest-i müdām ʿışḳıñla ol ḫāḳānı Yā Allāh

7 Viṣāliñle tesellī buldı çün ol evliyāʾullāh

---

[1] Ayet-i kerîme, metinde "ʿAllemeʾl-Ādemeʾl-esmāʾe" şeklinde hatalı yazılmıştır.
[2] Metinde "taḥt" şeklinde yazılmıştır.

Gürūhundan olana eyle çoḳ iḥsānı Yā Allāh

8 Zamāne pek ʿacāyibleşdi yardım eyle Maʿbūd
Taḥammül ḳalmadı ḳahr eyle her düşmanı Yā Allāh

9 Bilürsin kāfir ü bī-dīni sevmez cümleten müʾmin
Kerem ḳıl nuṣret iḥsān eyle şol ʿOs̱mānı Yā Allāh

10 Baġışla şāh-risālet-ḫāna ḳurtar cümle ġurebānın
Ḳamu berzaḫdan āzād eyle ol merdānı Yā Allāh

11 Fedāḳār-ı Ḫudādır cümlesi sen daḫı aʿlāsın
Bilürsin cān u dilden ṭālib-i Yezdānı Yā Allāh

12 Sırr-ı meydān içinde ʿāşıḳ-ı ṣādıḳlarıñ Yā Rabb
Ḳumandār u çeriler gösterir meydānı Yā Allāh

13 Rıżā-i pākiñe ṭalib girer meydāna merdāne
Şehīd olup bulur āḫirde sen Subḥānı Yā Allāh

14 Kimi ġāzī kimi mücrim mükāfāt nūr-ı firdevsi
Cinān içre içireler kevs̱eri ʿaṭşāna Yā Allāh

15 Dü-ʿālemde muʿīn ol anlara kān-ı kerem sensin
Rıżāñ içün ḳazandı[3] dīnile īmānı Yā Allāh

[3] Metinde "ḳażandı" şeklinde yazılmıştır.

16 Bu Ḥamdī ḳuluñ ednānıñ duʿāsın müstecāb eyle
ʿAṭā ḳıl cümlemize ʿafvile ġufrānı Yā Allāh

2a

2

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Allāh (1)

1 Bi-ḥamdiʾllāh uyandırdıñ ḳamu vicdānı Yā Allāh
Nevā nūra boyandırdıñ ḳamu dil-cānı Yā Allāh

2 Ṣuçumuz bilüp istiġfār idüp geldik hużūrıña
Ḳamu berzaḫdan āẕād eyle her iḫvānı[4] Yā Allāh

3 Bu dār-ı mihnet içre cümleten müʾminleri Mevlā
Ḫalāṣ it derd-i mihnetten ḳılup iḥsānı Yā Allāh

4 Ḳamu müʾminlere nūr-ı necāt vir dü-cihānıñda
Dilā berzaḫdan āzād eyle dil Deyyānı Yā Allāh

5 Ġanem-veş sana ḳurbān cümle müʾmin ʿabd ü iḫvānlar
Kimi tevḥīd ider şükrān u niʿmet ḫānı Yā Allāh

6 Kimi müftī müderris neşr ider ʿilm-i menāfiʿden
Ḫāber-dār-ı Ḫudādır maġfiret ḳıl anı Yā Allāh

7 Cihānda çünki çoḳ fitne velī yoḳ ṣanma ey zāhid
Ḳıbāb altında gizlü evliyālar şānı Yā Allāh

4 Metinde "iḥvān" şeklinde yazılmıştır.

8 Yezīde laʿnet olsun kāfir ü bī-dīni Yā Ḳahhār
Ḥabībiñ ʿışḳına ḳahr eyle ol ṭuġyānı Yā Allāh

9 Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan beşe erdi bugün tārīḫ
Dilā māh-ı muḥarrem ʿāşıḳān efġānı Yā Allāh

10 Bu Ḥamdī ḳuluña ʿışḳ u muḥabbet vir Ġanī Mevlā
Naṣīb eyle viṣāli şevḳile cānānı Yā Allāh

3

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Allāh (2)

1 Münācātım sana ey dil-penāh eşʿārı Yā Allāh
Ḳabūl it baḥr-ı fażlıñla ḳamu efkārı Yā Allāh

2 Muḥammed Muṣṭafānıñ ümmeti mücrim günāh-kārız
Efendim eyle iḥsān enver-i Ġaffārı Yā Allāh

3 Dilā şāh-ı velāyet şāh ʿAlī ʿışḳına ey Mevlā
İrişdir bizlere ol Ḥaydar-ı Kerrārı Yā Allāh

4 Ebū Bekir ʿÖmer ʿOṡmān içün Yā Rabb (ü) Yā Raḥmān
Meded ḳıl bizlere ḳahr eyle her aġyārı Yā Allāh

5 Dü-ʿālem pādişāhı Ḳādir ü Ḳayyūm Ḫudā sensin
Ḳamu müʾminleriñ ḫāḳānı hem Settārı Yā Allāh

6 Bu Ḥamdī ġāfil ednādır budur miskīn günāh-kārı

Bağışla şāh-risālet-ḫāna ey Cabbārı Yā Allāh

2b

4

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Raḥmān (1)

1 Ḳamu iḫvān-ı dīne nūr-ı dil Ḳurʾānı Yā Raḥmān
Bi-ḥamdiʾllāh ʿaṭā ḳıldıñ Ḫudā ġufrānı Yā Raḥmān
Bu Ḳurʾān-ı ʿaẓīmüʾş-şān içün her dem duʿāmızı
Ġanīsin müstecāb it tāmile bu şānı Yā Raḥmān

2 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet ʿışḳına Yā Rabb
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i nūr-ı velāyet ʿışḳına Yā Rabb
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i tāc-ı saʿādet ʿışḳına Yā Rabb
Ḳamu müʾminlere eyle ʿaṭā iḥsānı Yā Raḥmān

3 Sezādır her nefes her dem bu insān nūr-ı iḥsāna
ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl efendim baḳma noḳṣāna
Ġafūrsın eyle iḥsān cemʿ olup geldik bu eyvāna
Bağışla mücrimiz biz cümleniñ Deyyānı Yā Raḥmān

4 Ṣuçumuz bildik ey Ḥannān u Mennān tevbe istiġfār
İdüp geldik hużūr-ı pādişāha sensin ey Ġaffār
Ṣuçunı bileni her dem bağışladı Ġanī Settār
ʿAṭā ḳıl raḥmetiñ bol baḥr-ı bī-pāyānı Yā Raḥmān

5 Bu Ḥamdī ʿabd-i ʿāciz mücrim-i ednā naẓm u eşʿārı
Yazar ṭurmaz nedir bilmem murādı bu günāh-kārı

Daḫı ʿafv eyle baḥr-ı fażlıñ ile nūr-ı Cabbārı
ʿİnāyet ḳıl dile cām-ı cemāl-i cānānı Yā Raḥmān

5

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Raḥmān (2)

1 Efendim pādişāhım nūr-ı dil cānānı Yā Raḥmān
Ġanī şāh-ı Kirdgārım eylegil iḥsānı Yā Raḥmān

2 Bağışla cürmümizi şāh-risālet-ḫāna Yā Rabbī
Ḫudāsın maġfiret ḳıl cümleten ʿişyānı Yā Raḥmān

3 Daḫı kān-ı keremsin Kirdgārım luṭf u iḥsān it
Dilā bir ferde buldurma ḳamu noḳṣānı Yā Raḥmān

4 Uyandır ḫāb-ı ġafletden efendim Kirdgārım şāh
Seni senden diler dil şehriniñ Loḳmānı Yā Raḥmān

5 Saʿādet tācı giydir başıma şāh-ı beḳā sensin
Efendim dil-figārım göñlümiñ Subḥānı Yā Raḥmān

6 Bu Ḥamdī ḳuluñı şāh-risāletden cüdā ḳılma
Efendim sen Ġanīsin nūr-ı dil ḫāḳānı Yā Allāh

3a

6

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Raḥīm (1)

1 Raḥm[ı] ġālib pādişāh-ı ẕī-ʿaṭāsın Yā Raḥīm
Luṭf[u] çoḳ iḥsānı çoḳ şānı ʿulāsın Yā Raḥīm

On sekiz biñ ʿālemiñ Ḫallāḳı hem Rezzāḳısın
Şübhesiz müʾminleriñ şāh-ı beḳāsın Yā Raḥīm

2 Senden erḥam yoḳ Ġanī Perverdgārsın Yā Kerīm
Bir Ḫudāsın lā-şerīk ü lā-naẓīr şānın ʿaẓīm
Ḫālıḳım Ḥayy-ı ezel ismiñ güzel nūruñ naʿīm
Derdli[5] dermānı Hādī māh-liḳāsın Yā Raḥīm

3 Ṣānıñı bir kimse vaṣf itmek muḥāl Yā Rabb meded
ʿAḳla ṣığmaz şāhım ancaḳ *Ḳul Huva ʾllāhu Eḥad*
Ḳādir u Ḳayyūm sana ḥādi[s̱] ḳamu maḫlūk Ṣamed
Ḫalkı īcād eylediñ nūr u nevāsın Yā Raḥīm

4 Ḥamdu liʾllāh müʾminānız birliġiñ hem varlıġıñ
Ḥaḳdır *Allāhu ʾṣ-Ṣamed* müʾminlere ġaffārlıġıñ
Nūr-ı īmān eylediñ şāh-ı beḳā Settā[r]lıġıñ
Ġālib ancaḳ Yā Ġanī derde devāsın Yā Raḥīm

5 Müʾmine nūr-ı necāt kāfirlere ṭuġfān meded
Dü-cihānda şānı ʿālī eyle iḥsān bī-ʿaded
Cümleten iḫvān-ı dīne ḳıl ʿināyet ey Eḥad
Bī-mis̱il hem bī-ġaraż şāh-ı gedāsın Yā Raḥīm

6 Ḥamdiyāya luṭfu çoḳ iḥsānı çoḳ bir māh-liḳā
Sen şeh-i ḫūbāna dil virdim efendim Hādiyā
Ṣun cemāliñ cāmını fażlıñla ey şānı ʿulā

[5] Metinde “dert” şeklinde yazılmıştır.

Dilerim senden meded her dem Ḫudāsın Yā Raḥīm

7

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Yā Raḥīm (2)

1 Sen Ġanī bir pādişāh-ı bī-zevālsin Yā Raḥīm
Lā şerīk ü lā-nażīr ṣāḥib-kemālsin Yā Raḥīm

2 Nūruñ aʿẓam şānıñ ekrem Ḳādir ü Ḳayyūm meded
Mis̱liñ aṣlā hiç bulunmaz bī-mis̱ālsin Yā Raḥīm

3 On sekiz biñ ʿālemi var eyleyen senden meded
İsterim her bir nefesde ḫūb cemālsin Yā Raḥīm

4 Luṭf (u) iḥsānı Ġanī sen şāha ḳulluḳ eylerim
Ḳulluġumda çoḳ ḳuṣūrum Müteʿālsin Yā Raḥīm

5 Maġfiret ḳıl Ḥamdiyāyı şāh-risālet ʿışḳına
Çoḳ ḳuṣūrum geç ṣuçumdan bī-suʾālsin Yā Raḥīm

3b

8

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Yā Melik (1)

1 Ey dilā dil taḫtınıñ sulṭānı sensin Yā Melik
Ey Ḫudā bu göñlümiñ cānānı sensin Yā Melik

2 Ḳudretiñle kāʾinātı var idüp bülbül gibi
Her seḥer gül-zār içün efġānı sensin Yā Melik

3 Mālikü᾽l-mülksin şehādet eylerim her dem sana
Dil-penāhım bu dīliñ Subḥānı sensin Yā Melik

4 Pādişāhlar pādişāhı Yā Ġanī luṭf it bana
Bu dil-i vīrānemiñ mihmānı sensin Yā Melik

5 Nūr-ı ḫilʿat tāc-ı ʿizzet isterim senden Ḫudā
Raḥm (u) luṭf eyle dīliñ ḥūb şānı sensin Yā Melik

6 Cāh-ı ʿizzetle selāmet vir Ġanī Raḥmān seniñ
Ḳuluñam dil-şehriniñ Ḥannānı sensin Yā Melik

7 Şāh-risālet-ḫāna baḫş it cümleten ʿiṣyānımı
Dertlüyem her derdimiñ dermānı sensin Yā Melik

8 Sen Ġanī şāh-ı Kird-gārımdan ümīdim kesmeyüp
Eylerüm her dem recā ḫāḳānı sensin Yā Melik

9 Ḥamdiyāya nūr-ı elṭāf-ı velāyet ḳıl ʿaṭā
Baḥr-ı fażlıñla Ḫudā Deyyānı sensin Yā Melik

9

Yā Melik (1)

1 Şāh Kirdgārım
Perverdgārım
Nūr-ı nigārım
Sensin Yā Melik

2 Göñlümde varım
Dil-gül-ʿizārım
Burc-ı ḥiṣārım
Sensin Yā Melik

3 Ġanī İlāhım
ʿĀlem-penāhım
Dil pādişāhım
Sensin Yā Melik

4 Ġaffāruʾẕ-ẕünūb
Settāruʾl-ʿuyūb
ʿAllāmuʾl-ġuyūb
Sensin Yā Melik

5 Hū derim Allāh
Sensin Ġanī şāh
Göñlümde her-gāh
Sensin Yā Melik

6 Şāh-ı ʿālī şānsın
Ulu Subḥānsın
Ḫālıḳ-ı cānsın
Sensin Yā Melik

7 İki cihānda
Nūr-ı nihānda
Cismile cānda

Sensin Yā Melik

8 Ṣun cām-ı cabā

Diler Ḥamdiyā

Her dem ey Ḫudā

Sensin Yā Melik

4a

10

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḳuddūs (1)

1 Ḳamu maḫlūḳa iḥsān idici Subḥānsın ey Ḳuddūs

Ḳamu derdlüye dermān virici Loḳmān[sın] ey Ḳuddūs

Seni ey Ferd ü Vāḥid bilürem Ḳayyūm Teʿālāsın

Kun emriñ seyf-i ḳātıʿ ṣāḥibüʾl-fermānsın ey Ḳuddūs

2 Buñaldı bu ʿaṣırda cümle müʾmin ey Ġanī Ġaffār

Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan daḫı beş oldı ey Settār

Bilürsin ḳıl meded Yā Rabbenā sensin Ġanī Cabbār

ʿİnāyet ḳıl efendim şāh-ı dīn ḫāḳānsın ey Ḳuddūs

3 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i nūr-ı nübüvvet luṭf (u) iḥsān it

Baġışla şāh-risālet-ḫāna istirḥām-ı ġufrān it

Ḳamu küffārı bī-dīn zümresin ḳahrınla yeksān it

Ġażab ḳıl anlara müʾminlere Raḥmānsın ey Ḳuddūs

4 Ḳamu müʾminlere nūr-ı necāt vir ey Ġanī Subḥān

ʿAṭā kān-ı Kerīm bir pādişāhsın müʾmine her ān

Seniñdir cümle ḳudret şānı ʿālī ey ʿuluvvüʾş-şān

Necāt vir her birine dü-cihānda ḫānsın[6] ey Ḳuddūs

5 Ṣalāḥiyyet naṣīb it bulalım vuṣlat yolun Mevlā
ʿAṣırda hep şaşırdı müʾmin ṣaġ u ṣolun Mevlā
Kerem bābın küşād it cümleten ʿāciz ḳuluñ Mevlā
Bu Ḥamdī ḳuluñı ḳıl maġfiret cānānsın ey Ḳuddūs

11

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḳuddūs (2)

1 Efendim Kirdgārım şāh-ı dil ḫāḳānı Yā Ḳuddūs
Nigārım cān iliniñ cānı dil-cānānı Yā Ḳuddūs

2 Dü-ʿālem pādişāhı bī-mis̱il bir cevher-i yektā
Degil cevher ʿazīzim cümleniñ Subḥānı Yā Ḳuddūs

3 Nevā nūr-ı ḥaḳīḳat isterim senden Ġanī ḫāḳān
ʿAṭā ḳıl baḥr-ı fażlıña dilā iḥsānı Yā Ḳuddūs

4 Ḥabībiñ şāh-risālet-ḫāna baḫş it cürmimi Yā Rabb
İrişdir Hādiyā imdādıma ġufrānı Yā Ḳuddūs

5 Naṣīb eyle velāyet menzilin Mevlā Ġanī sensin
ʿAṭā ḳıl nūr-ı ʿışḳıñ isterim sen ḫānı Yā Ḳuddūs

6 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet Ḥamdī ednāya
Hidāyet ḳıl efendim enver-i Raḥmānı Yā Ḳuddūs

---

[6] Metinde "ḥān" şeklinde yazılmıştır.

4b

12

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Selām (1)

1 Selāmetler ʿaṭā ḳıl Rabbenā Ḳuddūsüʾs-Selām
Ḳamu müʾminlere nūr u nevā Ḳuddūsüʾs-Selām
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına nūr-ı necāt vir
Dü-ʿālemde nigārım māh-liḳā Ḳuddūsüʾs-Selām

2 Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān Aliyyuʾl-Murtażā ʿışḳı
Dem-i vuṣlatda şāhım ṣunulan cām-ı ṣafā ʿışḳı
Cemīʿ-i enbiyālar serveri şāh-Muṣṭafā ʿışḳı
İçün luṭf eyle sensin bir H̬udā Ḳuddūsüʾs-Selām

3 ʿAṭā ḳıl ümmet-i merḥūmeye eyle ʿināyet
Elin ṭut dest-gīr ol sana muḥtācız be-ġāyet
Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan daḫı beş ḳıl ṣıyānet
Bizim şānımızı eyle ʿulā Ḳuddūsüʾs-Selām

4 Sanadır ilticāmız Hādiyā ġayra degil hā
Seniñ maʿlumuñ amma eyleriz duʿāyı cānā
Saña ʿarż eyler[iz] her ḥālimizi ulu Mevlā
H̬udāvende duʿā secde sana Ḳuddūsüʾs-Selām

5 Bu Ḥamdī ḳuluñ ednā dāʿiyānı ḳırma Mevlā
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına ḳıl ḳadrin aʿlā
Ḳamu müʾminlere nūr-ı necāt vir cāh-ı bālā
Dü-ʿālemde ʿazīz it Hādiyā Ḳuddūsüʾs-Selām

13

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Yā Selām (2)

1 Nūr-ı īmān eyledüm sen bir Ḫudāsın Yā Selām
Lā-şerīk ü lā-naẓīr nūr u nevāsın Yā Selām

2 Nūr-ı aʿẓām şān-ı ekrem şāh Muḥammed ʿışḳına
Luṭf (u) iḥsān it bize bir ḥūb-liḳāsın Yā Selām

3 Şāh ʿAliyyü ʾl-Murtażānıñ ḥürmetine Yā Ġafūr
Maġfiret ḳıl bizleri şāh-ı beḳāsın Yā Selām

4 Nūr-ı elṭāf nihāyetsiz Ḫudāsın Yā Kerīm
Eyle ġufrān Hādiyā ṣāḥib-i ʿaṭāsın Yā Selām

5 Sen selāmetle ṣalāḥiyyet naṣīb it bizlere
Müʾminiz hādī sana der[de] devāsın Yā Selām

6 Dü-cihānında selāmet isteriz Mevlā sana
Nūr-ı īmān eyledik şānı ʿulāsın Yā Selām

7 Ḥamdiyānñ ḳıl duʿāsın müstecāb sen Yā Ġanī
Nūr-ı dil mirʾātınıñ sen vir cilāsın Yā Selām

5a

14

mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ûlün

Yā Müʾmin

1 Nāmıñ Ḫudā Yā Müʾmin

Senden ʿaṭā Yā Müʾmin
Luṭf u iḥsān it bize
Geldik sana Yā Müʾmin

2 Maġfiret ḳıl bizleri
Biz gibiʿācizleri
Baġışla şāh Aḥmede
Budur duʿā Yā Müʾmin

3 Müʾmini müʾmin sever
Viṣāline çoḳ iver
Münkiri her dem koġar
Göster liḳā Yā Müʾmin

4 Müʾminiz müʾminleri
Severiz ol cānları
Müʾmini bulanları
Eyle hümā Yā Müʾmin

5 Ḳıl ʿaṭā müʾminlere
Luṭf eyle ol cānlara
Yūsufı Kenʿānlara
Nūr u nevā Yā Müʾmin

6 Sen pādişāhsın ʿayān
Cümlemize bī-gümān
Müʾminlere her zamān
Viren ṣafā Yā Müʾmin

7 Cām-ı ʿışḳıñ ṣun cabā
Çıksun dilden mā-sivā
Derdimize ḳıl devā
Vaṣl-ı liḳā Yā Müʾmin

8 Ḥayy u Bāḳī lem-yezel
Ḫulḳı hem ḥüsni güzel
Ġarīb göñlümi sen al
Eyle devā Yā Müʾmin

9 Sensin bizim şāhımız
Lā-şerīk Allāhımız
Ṭoġrı sana rāhımız
Dir Ḥamdiyā Yā Müʾmin

5b

15

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Yā Müheymin (1)

1 Efendim pādişāhım Yā Müheymin
Göñülde ḳıble-gāhım Yā Müheymin
Bu ismiñ ʿışḳına cān pādişāhım
Ki ʿafv it her günāhım Yā Müheymin

2 Bu ism[i] oḳuyanlar muḥteremdir
Ḫudāvende sana göñlüm veremdir
Bu ismile seni ẕikr eylerümdür
Sanadır ʿālī rāhım Yā Müheymin

3 Bu ismi vird iden irer kemāle
Dilā nāʾil olur nūr-ı cemāle
Ḫulūṣ-ı ʿışḳile boyan bu ḥāle
Müyesser ḳıl İlāhım Yā Müheymin

4 Devām eyle bu ism-i pāke Ḥamdī
Ḫalāṣ ol cümle ġamdan diñle pendi
Devām üzre bulur her Naḳşībendī
Diyelüm dil-penāhım Yā Müheymin

16

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Yā Müheymin (2)

1 Dil-penāhım hem cürmümi ḳıl maġfiret Yā Müheymin
ʿÖmrümi ḫayr ile ḫatm it ʿāḳıbet Yā Müheymin

2 Raḥm[ı] ġālib pādişāh-ı ẕī-ʿaṭāsın ḳıl kerem
Eyle iḥsān ʿafvile hem ʿāfiyet Yā Müheymin

3 Şānı ʿālī şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
İsterim senden muḥabbet ṣāfiyet Yā Müheymin

4 Hem cihār-ı yār-ı pāki ḥaḳḳī-çün Yā Rabbenā
ʿİnāyet ḳıl şānı ʿālī mevhibet Yā Müheymin

5 Nūr-ı īmānım sana senden cüdā ḳılma beni
Ḳıl ʿaṭā bu ʿabdine aḥsen ṣıfat Yā Müheymin

6 Birsin Allāh birligiñde şüphe yoḳ ḥaḳ her nebī
Anlarıñ ʿışḳına verdiñ meserret Yā Müheymin

7 Bir ġarīb bī-çāreyim maʿlūm sana Yā Rabbenā
Yā Ġanī sen eyle iḥsān mürüvvet Yā Müheymin

8 Ḥamdiyā senden diler her bir murādın Yā Ġanī
İsterim senden Ḫudā elbetde elbet Yā Müheymin

6a

17

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā ʿAzīz

1 On sekiz biñ ʿālemiñ Subḥānı sensin Yā ʿAzīz
Ṣad hezārān biñ ḳuluñ ḫāḳānı sensin Yā ʿAzīz
İsm-i pākiñ maẓharı iksīr-i aḥmerdir bugün
Yerde gökte ne ki var Yezdānı sensin Yā ʿAzīz

2 Maʿdene teʾsīr idüp oldı zeheb zīr-i zemīn
Özde maḫlūḳıñ ṭamāʿı anıñ içün ey Emīn
İsm-i pākin maẓharına oldı Mevlāsı muʿīn
Gül gibi rūşān iden ḫandānı[7] sensin Yā ʿAzīz

3 Hiç tükenmez vaṣf-ı bī-ḥadd ism-i aʿẓamdır ʿAzīz
Sen devām eyle icāzetle muaẓẓamdır ʿAzīz
Her belādan ḳurtarır ġāyet mükerremdir ʿAzīz
İsm-i pākiñ ṣāḥibuʾl-iḥsānı sensin Yā ʿAzīz

7 Metinde "ḥandān" şeklinde yazılmıştır.

4 Bu ʿAzīz ismine baḫş eyle bizi Yā Rabbenā
Sen Ġanī şāh Kirdgārsın maġfiret ḳıl Hādiyā
Nūr-ı ʿışḳıñı naṣīb eyle ʿAzīz geldik sana
Şehr-i diller taḫtınıñ sulṭānı sensin Yā ʿAzīz

5 Eyle iḥsānı kerem-kānı şehin-şāh-ı cihān
Şāh-risālet ʿışḳına sen ḳıl ʿaṭā nūr-ı nihān
Ṣun cemāliñ cāmını luṭf eyle şāhım el-amān
ʿAşıḳānıñ cān u dil cānānı sensin Yā ʿAzīz

6 Baḥr-ı faẓlıñla saʿādet tācın iḥsān it bize
Sen Ġanīsin bu kerāmet tācın iḥsān it bize
Nūr-ı elṭāf-ı velāyet tācın iḥsān it bize
Müʾminānıñ maẓhar-ı Raḥmānı sensin Yā ʿAzīz

7 Biz ḥaḳīriz isteriz senden ʿaṭā iḥsān bugün
Bilüriz kim şāhımız iḥsān ider ḫāḳān bugün
Luṭf[ı] çoḳ iḥsānı çoḳ ġāyet Ġanī her ān bugün
Biz ḥaḳīriñ dil-penāhı şānı sensin Yā ʿAzīz

8 İsteriz her dem cemāliñ nūrını şāh-ı cenān
Ḳıl ʿināyet baḥr-ı fażlıñla efendim rāygān
Şānı ʿālī şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ bī-gümān
Ümmetiyiz Hādiyā Ḥannānı sensin Yā ʿAzīz

9 Senden istirḥām ṭaleb-kārız dilā eşʿārile
Seni tesbīḥ eyleriz Yā Rabbenā eẕkārile

ʿIşḳına müştāḳlarız envārile efkārile

Dil-penāhım Ḥamdīniñ Deyyānı sensin Yā ʿAzīz

6b

18

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Cabbār (1)

1 Ḳamu esmā-i ḥüsnānıñ ḳavī ḫāḳānı Yā Cabbār
Süyūfı cümle şeyḫānıñ metīn ḳalḳanı Yā Cabbār

2 Cebirsiz olmaz aṣlā nefs-i emmāre ḳılur ʿiṣyān
Ḳatı cebr eyler iseñ aldırır meydānı Yā Cabbār

3 Bu ism-i ḫāṣṣile erdi irenler cāh-ı bālāya
Çalışup maẓharınıñ nūrı erdi ʿarş-ı aʿlāya

4 Nevā nūrına müstaġraḳ[8] olanlar ulu Mevlāya
Viṣāl buldı ʿazīzim gösterir Subḥānı Yā Cabbār

5 Bu ism-i ḫāṣṣıñ ʿışḳına Ḫudā ḫamr-ı ḥaḳīḳatden
Ṣuvar cānım ʿazīz it bihteri sırr-ı ṭarīḳatden

6 Ṣalāḥiyyet naṣīb it ey dilā nūr-ı ġufrān
ʿİnāyet ḳıl efendim kenz-i bī-pāyānı Yā Cabbār

7 Günāhım çoḳ şehin-şāh eyle iḥsān nūr-ı ġufrānı
Ḫudā fażlıñle luṭf it bendeñe bu ʿālī meydānı

8 Dilā niceyim ḳapuñda sen bilürsin ḥüsn-i cānānı
Naṣīb eyle şehin-şāh-ı cihān gülşānı Yā Cabbār

9 Bu ġāfil Ḥamdī nā-çār ḳaldı bī-çāre meded senden

8 Metinde "müstaġrāḳ" şeklinde yazılmıştır.

Diler dil dā᾽imā şāh-ı cihān her dem ḫaṭā benden
Ölürsen maġfiret ḳıl ism-i Cabbār ʿışḳına tenden
Çıḳar şāhım cemāliñ bāġına dil-cānı Yā Cabbār

19

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Cabbār (2)

1 Cemāliñ cāmını ṣun yanayım ʿışḳıñla Yā Cabbār
Ḥaḳīḳat ḫamrını ṣun ḳanayım ʿışḳıñla Yā Cabbār

2 Deli dīvāne ḳıl mecnūn mis̱āli mā-sivā çıḳsun
Göñülden şānı ʿālī döneyim ʿışḳıñla Yā Cabbār

3 Saʿādet tācı giydir başıma kān-ı kerem sensin
Ḫudāyā feyżi ile yunayım ʿışḳıñla Yā Cabbār

4 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına eyle bu iḥsānı
Efendim pādişāhım dāneyim ışḳıñla Yā Cabbār

5 Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīniñ ʿışḳına Yā Rabb
ʿİnāyet ḳıl dile ḫandāneyim ʿışḳıñla Yā Cabbār

6 Bu Ḥamdī ḳuluñı nūr-ı cemāliñden cüdā ḳılma
Bi-ḥamdi᾽llāh Ḫudā ʿaṭşāneyim ʿışḳıñla Yā Cabbār

7a

20

Yā Mütekebbir

1 Efendim Allāh
Yā Mütekebbir

Şāhım şehin-şāh
Yā Mütekebbir

2 İt beni āgāh
Ey Ġanī İlāh
Be-her seḥer-gāh
Yā Mütekebbir

3 Nūr-ı nigārım
Şāh-ı dil-figārım
Göñlümde varım
Yā Mütekebbir

4 Cān sana ḳurbān
Ey Ġanī Subḥān
Ḳıl beni ḫayrān
Yā Mütekebbir

5 Eyle ʿināyet
Nūr-ı saʿādet
Cāh-ı velāyet
Yā Mütekebbir

6 Senden hidāyet
Nūr-ı kerāmet
Vir sen selāmet
Yā Mütekebbir

7 Bir ulu ḫānsın
Ġanī Subḥānsın
Derde dermānsın
Yā Mütekebbir

8 ʿUluvvüʾş-şānım
Ulu Subḥānım
Vird-i zebānım
Yā Mütekebbir

9 Perverdgārım
Şāh-Kirdgārım
Ulu Cabbārım
Yā Mütekebbir

10 Ġaffāruʾẕ-ẕünūb
Settāruʾl-ʿuyūb
ʿAllāmuʾl-ġuyūb
Yā Mütekebbir

11 Sen Ġanī şāhsın
ʿĀlem-penāhsın
Ġanī İlāhsın
Yā Mütekebbir

12 Ḫayruʾn-naṣīr
ʿAẓīmun kebīr
ʿAlīmuʾn-naṣīr

Yā Mütekebbir

13 Ṣun cām-ı cemīl
Hem sen ol delīl
Ey şāhım celīl
Yā Mütekebbir

14 Ḫāḳān-ı cihān
Degilsin nihān
Ḳıl dile[9] iḥsān
Yā Mütekebbir

15 ʿIşḳına yandır
Curʿaña ḳandır
Nūra boyandır
Yā Mütekebbir

16 Ḳoyma ẓulmetde
Baḥr-ı ġafletde
Nār-ı ḥasretde
Yā Mütekebbir

17 Ḳıl dili āgāh
Efendim her gāh
Sensin şehin-şāh
Yā Mütekebbir

---

[9] Metinde “dīle” şeklinde yazılmıştır.

18 Ḳuluñ Ḥamdiyā
Diler ḥūb-liḳā
Hem ḥüsn-i rıżā
Yā Mütekebbir

7b

21

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Yā Ḫālıḳ

1 Ḫudāyā bu ulu iḥsānı Yā Ḫālıḳ
ʿAṭā ḳıldıñ ʿazīz Ḳurʾānı Yā Ḫālıḳ
Teşekkür eyleriz aña Ġanī Ḥaḳḳ
Müyesser eylediñ Furḳānı Yā Ḫālıḳ

2 Ki yoḳdan ḫalḳ iden Ādem ü Ḥavvā
Aña rūḥ baḫş idensin Ġanī Mevlā
Virensin ḥüsn-i ṣūret şān-ı aʿlā
Revā gördüñ bize bu şānı Yā Ḫālıḳ

3 Kerāmet tācını giydirdiñ aña
Didiñ sırrıñda sırrım var Ḫudāya
Aña baş kesmedi İblīs didi Lā
Laʿīn itdiñ dilā şeyṭānı Yā Ḫālıḳ

4 Ḳamu esmāya maẓhar ḳıldıñ Ādem
Didiñ nāmına şeyṭān oldı sersem

Ḳamu gökde melekler şād[10] u ḥurrem
Olup yüzünden aldı şānı Yā Ḫālıḳ

5 Dilā maḫlūḳı sen ḫalḳ eylediñ şāh
Daḫı yirde vü gökde şemsile māh
Bu ʿabd-i ʿācize vir ʿālī dergāh
Diler dil dem-be-dem iḥsānı Yā Ḫālıḳ

6 Seniñdir cism ü cānım nūr-ı īmān
Seniñdir şānı ʿālī ʿilm ü ʿirfān
Seniñdir dil-penāhım emr-i fermān
ʿAṭā ḳıl vāṣıl-ı Subḥānı Yā Ḫālıḳ

7 Seniñdir nūr-ı ḫilʿat cāh-ı bālā
Seniñdir ḥilm-i ʿizzet şān-ı aʿlā
Seniñdir cümle ḳudret nūr-ı Mevlā
Naṣīb eyle bize sen anı Yā Ḫālıḳ

8 Sanadır her temennī şānı aʿlā
Sanadır nūr-ı īmānım Ḫudāyā
Seniñdir cism ü cānım cāh-ı bālā
Refīḳ vir yüzleri nūrānī Yā Ḫālıḳ

9 Ḳuluñdur Ḥamdiyā ednā-[yı] ġarīb ol
Nevā nūr-ı ḥaḳīḳatle ṭabīb ol
Viṣāle şāh-nigārım sen naṣīb ol

10 Metinde "şāẕ" şeklinde yazılmıştır.

Velī dil murġınıñ cānānı Yā Ḫālıḳ

8a

22

Yā Bārī

1 Meded senden Yā Bārī
Ḫaṭā benden Yā Bārī
ʿİnāyet ḳıl kerem-kānı
Murād senden Yā Bārī

2 Biz işledik günāh bī-ḥadd
Ġafūr sensin Ġanī Vāḥid
Hemān senden bize imdād
Vir iḥsāndan Yā Bārī

3 Günāhım çoḳdur ey Subḥān
Seniñ luṭfuñ Ġanī her ān
ʿAṭā ḳıl bizlere ġufrān
Ki bu āndan Yā Bārī

4 Senden dileriz ʿaṭā yā
Nūr u nevā şāh-ı beḳā
İsteriz bir cāh-ı bālā
Dil-i cāndan Yā Bārī

5 Şāh-risālet ḫān ʿışḳına
Ol ulu sulṭān ʿışḳına
Cān dil-i ʿaṭşān ʿışḳına
Kerem senden Yā Bārī

6 ʿIşḳ u muḥabbetiñ ʿaṭā
Eyle bize nūr u nevā
Luṭf u ʿināyet ḳıl Ḫudā
Tiz erkenden Yā Bārī

7 Pīrim Geylānī ḥaḳḳī-çün
Yalvarıram ferd-i bī-çūn
Dil ʿandelīb olmaz niçün
Bu gülşānden Yā Bārī

8 Cām-ı cemāliñ isterim
Nūr-ı kemāliñ isterim
Mīmiyle dālıñ isterim
Dāʾim senden Yā Bārī

9 Ḥamdī ḳuluña ḳıl ʿaṭā
Bu iḥsānı Yā Rabbenā
Eyle ḳamu derde devā
Dü-cihāndan Yā Bārī

8b

23

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Yā Muṣavvir

1 Ġanī şāh-ı cihānsın Yā Muṣavvir
Ḫudā nūr-ı nihānsın Yā Muṣavvir
....

.... [11]

2 Müebbed māh-liḳāsın şānı ʿālī
Göñül şehrinde sensin hādī vālī
Ḳuluña ögreden her bir meʿāli
Tefekkürle ʿayānsın Yā Muṣavvir

3 Seniñ ẕātıña ʿakıl[12] irmez aṣlā
Şerīkiñ yoḳ naẓīriñ [yoḳ] Teʿālā
Huvaʾllāhuʾl-Bedīʿuʾl-Ḥaḳḳuʾl-Aʿlā
ʿĀrife rāygānsın Yā Muṣavvir

4 Baña benden ṣafī söyleden eşʿār
Seniñdir cümle ḳudret ulu Cabbār
Ne ḥaddim var dilā bir ḥarf ey yār
Yazayım yazdıransın Yā Muṣavvir

5 Taṣavvursuz bir iş bitmez cihānda
Gerek yerde gerek gökde nihānda
Ḫudā Ḳādir ne işlerse bir ānda
Yaradur Ḳādirānsın Yā Muṣavvir

6 Bize tedbīr gerek fikr eyleyelim
Ḫudāyı her nefes ẕikr eyleyelim
Naʿīm-i Ḥaḳḳa çoḳ şükr eyleyelim
ʿAṭā nūr-ı cinānsın Yā Muṣavvir

[11] Metinde iki mısra eksik yazılmıştır.
[12] Metinde "āḳıl" şeklinde yazılmıştır.

7 Göñül girdābı ẓulmetde Ḫudāyā
Kerem ḳıl bir tecellī eyle iḥyā
Nevā nūruñla maʿmūr eyle Mevlā
Dilā Ḫālıḳ-ı cānsın Yā Muṣavvir

8 Beni benden geçur ʿışḳıñla ey şāh
Şarāb-ı ʿışḳıñı içür seḥer-gāh
Bu esrāra kerem ḳıl eyle āgāh
Velī ṣāḥib-dīvānsın Yā Muṣavvir

9 Bu Ḥamdī ḳuluña cām-ı cemāliñ
Naṣīb it Rabbenā nūr-ı kemāliñ
Müyesser eyle şāh cāh-ı viṣāliñ
Dil-i mürdem uyansın Yā Muṣavvir

9a

24

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ġaffār (1)

1 Ḫudāsın Kirdgārım pādişāhlar şāhı Yā Ġaffār
Ġanīsin eyle iḥsān aç ulu dergāhı Yā Ġaffār
Seniñdir cümle ḳudret ḳuvvet-i ḳudsiyye Ey Subḥān
ʿAṭā ḳıl başıma nūrdan külāh-ı şāhı Yā Ġaffār

2 Ġafūr ismiñ dilā göñlüm tesellīsi Ġanī Cabbār
Benim ʿiṣyānile ṭuġyānile dü yüzlerim her bār
Siyah kān-ı kerem ḳıl maġfiret Sensin Ġanī Settār
Direm Yā Ḳāḍīyeʾl-ḥācāt göñüller şāhı Yā Ġaffār

3 Bu Ḥamdī ḳuluñı şāh-risālet-ḫāna baḫş eyle
Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAli aṣlāna baḫş eyle
Ġafūrsın dil-penāhım ol ulu ḫāḳāna baḫş eyle
Velāyet menzilinden eyle iḥsān cāhı Yā Ġaffār

25

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ġaffār (2)

1 Ḫudāvende beni benden geçür Yā Rabb (ü) Yā Ġaffār
Şarāb-ı ʿışḳıñı her dem içür Yā Rabb Yā Ġaffār
Bu ism u ḫāṣṣ içün ʿışḳ u muḥabbet bir Ġanī Mevlā
Dilā nūrdan ḳanad ṭaḳup uçur Yā Rabb (ü) Yā Ġaffār

2 Necāt vir şānı ʿālī dü-cihānda ey kerem-kānı
ʿİnāyet ḳıl efendim bendeñe bu luṭf u iḥsānı
Ḥabībiñ şāh-risālet ḥürmetine nūr-ı ġufrānı
ʿAṭā ḳıl cümle berzaḫdan aşur Yā Rabb Yā Ġaffār

3 Günāhım çoḳluġundan ḳorḳarım sen şānı ʿālīden
Temennī eylerim rūz u seḥer ḥūb-ism-i vālīden
Ġanī ġufrān diler dil dāʾimā Allāh Teʿālīden
Ḳuluñı nār-ı ışḳıñla pişür Yā Rabb (ü) Yā Ġaffār

4 Seni sen şānı ʿālī padişahdan isterim göster
Şarāb-ı ʿışḳıñı ṣun ey dilā göñlüm seni ister
Nigārım ġayra meylim ḳalmadı ʿālimsin ey dilber
Cemāliñ nūr-ı bāġına düşür Yā Rabb (ü) Yā Ġaffār

5 Seniñ bedr-i ṣafāñ nūr-ı dile görünmeden ḳaçdı
Velī dil ʿandelībim bu ḳafesde lāl olup şaşdı
Kerem ḳıl Ḥamdiyānıñ aç yolunı birlik aġlaşdı
Ḳamu aʿdāsını[13] her dem şaşır Yā Rabb (ü) Yā Ġaffār

9b

26

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḳahhār (1)

1 Efendim pādişāhım sen Ġanī Subḥānı Yā Ḳahhār
Dem-ā-dem ẕikr idüp fikr eyleriz sen ḫānı Yā Ḳahhār
Ḳuṣūr noḳṣānımız çoḳ maġfiret ḳıl baḥr-ı fażlñla
ʿAṭā ḳıl raḥmetiñ deryāsı bī-pāyānı Yā Ḳahhār

2 Süyūf-ı ṭīġ-ı ḫaşmetle helāk it cümle aʿdāyı
Yezīd-i bed-liḳāyı hem nifāk ehli o güftārı
Perīşān ḳıl Ḥabībiñ ḥürmetine merd-i Ḥaydārı
Emān gönder buñaldı ehl-i īmān şānı Yā Ḳahhār

3 Yaḳında nuṣret ile ehl-i īmāna kerem-kānı
Niyāz idüp temennī eyleriz cāh-ı Süleymānı
Efendim gönder imdi el-amān bir merd-i meydānı
Ḳamu müʾminlere eyle muʿīn iḥsānı Yā Ḳahhār

4 Seniñ Ḳahhārlıġıñ yekfī ḳamu küffāra ḫaşmetle
Seniñ Settārlıġıñ yekfī ḳamu İslāma rifʿatle
Seniñ Ġaffārlıġıñ yekfī ḳamu nişyāna raḥmetle

---

[13] Metinde "aġda" şeklinde yazılmıştır.

Muʿīn ol müʾmināna eyleyüp ġufrānı Yā Ḳahhār

5 Bu Ḥamdī ġāfil ednā dāʿī cümle ehl-i īmāna
Ḫudā ġāyet Raḥīmdir yardım eyler Ġāżī ʿOs̱māna
Açıḳ ḳapusı şāhıñ dāʿiyāna merd-i meydāna
Ümīdim var ḳabūl eyler sever merdānı Yā Ġaffār

6 Ġanīdir her nefes her dem Ḫudā müʾminlere meydān
Verir bir gün görirsin Ḥamdiyā rūşān olur her cān
Ḳamu müʾminleri memnūn ider bir ānda ol Subḥān
Elem çekme ḳamu küffār helākı şānı Yā Ḳahhār

27

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḳahhār (2)

1 Tīġ-ı[14] ḫaşmetle helāk eylerdi küffārı Yā Ġaffār
Süyūf-ı merd-i şevḳetle ḳırar aġyārı Yā Ḳahhār

2 Yanında ḳoymaz aṣlā intiḳām alur ʿAzīz zīrā[15]
Dilā memnūn ider müʾminleri dil-dārı Yā Ḳahhār

3 Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan beşe erdi bugün tārīḫ
Varır altıya elbet seyr ider hep yārı Yā Ḳahhār

4 Gelüp göñlünce buldı nevbedi geçdi o küffārıñ
Yir elbet bir ṣatar tez gönderir muḫtārı Yā Ḳahhār

[14] Metinde “ṭīġ” şeklinde yazılmıştır.
[15] Metinde “ẕirā” şeklinde yazılmıştır.

5 Hemān sen müsterīḥ ol Ḥamdiyā *ferġab* ḳarīb oldu

Yaḳında nām-ı Aḥmed gönderir serdārı Yā Ḳahhār

10a

28

Yā Vehhāb

1 Ḳamu müʾminleriñ Subḥānı Yā Vehhāb

Ḳamu ṣāliḥleriñ sulṭānı Yā Vehhāb

Ḳamusın maġfiret ḳıl Yā Ġanī Subḥān

Ḳamu ʿāşıḳlarıñ cānānı Yā Vehhāb

2 Seniñdir cümle müʾmin ey Ġanī Ḥaḳḳ

Ḳamunıñ yüzlerini eyle berrāḳ

Saʿādet tācını başımıza ṭaḳ

Ḳamu müʾminleriñ Deyyānı Yā Vehhāb

3 Murādım bir niyāz bābıñda Yā Subḥān

Degil ḥāşā ki taʿrīf ey ʿuluvvüʾş-şān

Kerem-kānı Ġanīsin eylegil iḥsān

Ḳamunıñ Rāzıḳı Raḥmānı Yā Vehhāb

4 Ṣuçumuz çoḳ ise raḥmiñ ġanī Ḥaḳḳ

Sın Allāhu Teʿā[lā] Ḥayy u Muṭlaḳ

Ḳuluñ bir ġāfil ednāyım muḥaḳḳaḳ

ʿAṭā ḳıl nūr-ı dil ʿirfānı Yā Vehhāb

5 Virirsin rızḳımızı ey Ġanī sen

Suhūletle virirsin Ḥayy u aḥsen

Teşekkür eyleyüp her dem yirim men
Ḳuluñıñ ḥāzıḳ-ı Loḳmānı Yā Vehhāb

6 Cemāliñ cāmını şun şānı ʿālī
Dil-i mirʾātda göster ḫūb cemāli
Kerem-kānı efendim her kemālı
ʿİnāyet eyle bu iḥsānı Yā Vehhāb

7 Seniñdir cümle ḳudret cümle ḥikmet
Seniñdir pādişāhım cümle ḳuvvet
Ḳavīsin Kirdgārım her muḥabbet
Sanadır ʿışḳile īmānı Yā Vehhāb

8 Seniñ luṭfuñla bulduḳ dīn u īmān
Seniñ fażlıñla geldi nūr-ı Ḳurʾān
ʿAṭā ḳıldıñ bize fażlıñla iḥsān
Dileriz dem-be-dem ġufrānı Yā Vehhāb

9 Bu Ḥamdī ġāfil ednā şānı ʿālī
Diler senden nevā nūr-ı cemāli
ʿAṭā ḳıl baḥr-ı faẓlıñla kemāli
Bulayım her nefes seyrānı Yā Vehhāb

10b

29

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Rezzāḳ

1 Efendim pādişāhım şehr-i dil sulṭānı Yā Rezzāḳ
Dü-ʿālem ḫalḳınıñ Maʿbūdı hem Deyyānı Yā Rezzāḳ

Ḳamunıñ rızḳını iḥsān iden sensin Ġanī Mevlā
Ḳamunıñ Ḫālıḳı hem Rāzıḳı ḫāḳānı Yā Rezzāḳ

2 ʿAḳıllar mest-i ḥayrān ḥikmetiñ çoḳdur Ġanī Vehhāb
Bilinmez ince sırdır cümlesi fetḥ eyle ʿālī bāb
Didiñ *naḥnu ḳasemnā*da dilā rızḳıñızı evvāb
Kiminiñ çoḳ kiminiñ az degilmi nānı Yā Rezzāḳ

3 Kerem-kānı Ḫudāsın Ḳādir ü Ḳayyūm meded senden
Biraz artır nigārım pādişāhım isteriz senden
Zamāne pek ʿacāibleşdi maʿlūmuñ velī benden
Diler ikrāmı muḥtācım sana Subḥānı Yā Rezzāḳ

4 Ġanīsin Kirdgārım yoḳ şerīkiñ şānı ʿālī Ḥaḳḳ
Dü-ʿālemde efendim ḳıl yüzimi nūr gibi berrāḳ
Ḫayırlusını iḥsān eyle şāhım isterim muṭlaḳ
İki ʿālemde sensin Hādiyā dil şānı Yā Rezzāḳ

5 Cihānıñda cinānıñda daḫı merzūḳ iden sensin
Ḳamu ḳullarıñı Mevlā ʿayān āzād[16] iden sensin
Ḳamu müʾminleriñ yüzin dilā ābād iden sensin
Daḫı senden dileriz luṭfile iḥsānı Yā Rezzāḳ

6 Ḳulu ġāfil günāh ġayrınıñ bābından çekdi
Efendim pādişāhım çeşm-i ʿāciz bir sana baḳdı
Bilürsin münkir-i bī-dīn nigārım cān ciger yaḳdı

[16] Metinde "āẕād" şeklinde yazılmıştır.

Söndür sen efendim göñlümiñ mihmānı Yā Rezzāḳ

7 Şehādet eylerim ey Ḳādir ü Ḳayyūm Ḫudā sensin
Huvaʾllāhuʾl-ʿaẓīm şāh-ı beḳā bir māh-liḳā sensin
Şerīkiñ yoḳ naẓīriñ yoḳ dilā nūr u nevā sensin
Dilā iẓhār idersin her nefes burhānı Yā Rezzāḳ

8 İleʾl-maġrib ileʾl-meşrıḳ ḳamu iḫvān-ı dīnimle
ʿAzīz it Kirdgārım altmış üçe erdi sīnimle
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet bir naẓar [ʿa]ynımla
Tecellī ḳıl efendim göñlümiñ cānānı Yā Rezzāḳ

9 Bu Ḥamdī ḳuluña vüsʿatle nuṣret vir Ġanī Ġaffār
Dilā her bir nefesde ẕikr ü fikrim ol ulu Cabbār
Şefāʿatcim ola rūz-ı ḥaşirde Aḥmed-i Muḫtār
ʿİnāyet ḳıl Ḫudā dil-şehrinin Yezdānı Yā Rezzāḳ

11a

30

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Fettāḥ

1 Ḫudāvende naṣīb it ʿilmile ʿirfānı Yā Fettāḥ
Nevā nūriyle maʿmūr eyle sen dil-cānı Yā Fettāḥ
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına çoḳ fetḥ-i bāb eyle
Funūn-ı sırr-ı ʿışḳa āşinā ḳıl vicdānı Yā Fettāḥ

2 Bu ism-i pāki evrād idene fetḥ oldı ʿālī bāb
Bu ismiñ maẓharıdır ḫamr-ı ʿışḳı eyleyen işrāb
Bu ism-i pākile açdı künūzuñ bābını bevvāb

Olup sürdi ṣafāy-ı ʿışḳile dil-cānı Yā Fettāḥ

3 Bu Fettāḥ ism-i miftāḥ her künūzı fetḥ ider cānā
Devām it sende bul ʿışḳı ḫulūṣile cihān-ārā
Ḳuluñı ednā iken eyler ʿazīzim bir velī dānā
Bu ismi ẕikr iden bulur dilā seyrānı Yā Fettāḥ

4 Bu ismiñ ḥürmetine fetḥ-i bāb eyle Ġanī Raḥmān
Seniñdir luṭf u iḥsān her nefesde ey ulu Subḥān
Sanadır iḥtiyācım dü-cihānda eylegil iḥsān
Efendim Kirdgārım şehr-i dil cānānı Yā Fettāḥ

5 Dilā ʿışḳıñ naṣīb it ferd-i bī-çūn şānı ʿālīsin
Muḥabbet kes̱retiyle pādişāhım dilde vālīsin
Şerīkiñ yoḳ naẓīriñ yoḳ nigārım lā-übālīsin
ʿAṭā ḳıl Kirdgārım ʿışḳile meydānı Yā Fettāḥ

6 Şirīn zebānla nūr-ı nigārım eyleyem efġān
Dilā bülbül mis̱āli bāġ-ı gülşāniñ ḳılam seyrān
Velīler zümresine eyle ilḥāḳ ey ʿuluvvüʾş-şān
Bulayım her nefesde sen Ġanī Deyyānı Yā Fettāḥ

7 İçür ḫamr-ı ḥaḳīḳat cāmını cānāna ḳıl ey dost
Firāḳıñla efendim bendeñi ki ʿaṭşāne ḳıl ey dost
Ḳamu aḳrāna fāʾiḳ Hādiyā merdāne ḳıl ey dost
Olam rūz u seḥer sen şāhımıñ ʿaṭşānı Yā Fettāḥ

8 Yüzüm yoḳ şāh-risālet ʿışḳına eyle bu iḥsānı

Efendim şāh-nigārım yüzlerimi eyle nūrānī
Dilā manẓūm cevābla eylerem sen şāha efġānı
Açan sensin efendim bu dil-i ḫandānı Yā Fettāḥ

9 Di Ḥamdī dā᾿imā Mevlāya Yā Fettāḥ seḥer vaḳti
İcāzetle çalış Allāh içün leyl (ü) nehār vaḳti
Hemān dil-dāra yalvar ebr uyan evvel bahār vaḳti
Sanada bildirir erkānile ʿirfānı Yā Fettāḥ

11b

31

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā ʿAlīm (1)

1 ʿİlm-i ẓāhir ʿilm-i bāṭından naṣībim Yā ʿAlīm
Luṭf u iḥsān it bana sensin ṭabībim Yā ʿAlīm
Nūr-ı ʿirfānıñla dil mirʿātını eyle naẓīf
Sen Ġanī Subḥāna yüz ṭutdum necībim Yā ʿAlīm

2 ʿİlm ü aʿmāliñ ḳamusı sen şehin-şāh-ı ḫān içün
Zühd ü taḳvānıñ ḳamusı sen Ġanī Subḥān içün
ʿIşḳ u iḫlāṣ eyleyüp Allāh direm ġufrān içün
Levḥ-i dil şehrinde cānānım ḥabībim Yā ʿAlīm

3 Biñ bir ismile müsemmā pādişāhsın Yā ʿAlīm
Mü᾿miniñ göñlünde maḳṣūdı İlāhsın Yā ʿAlīm
Lā-şerīk ü lā-naẓīr ʿālem-penāhsın Yā ʿAlīm
Luṭf u iḥsān isterim her dem lebībim Yā ʿAlīm

4 Raḥmı ġālib pādişāhı bī-zevāl buldum seni

ʿAbd-i ʿāciz bir ḳulum raḥm eyleyüp şād it meni
Ṣun cemāliñ cāmını bu Ḥamdiyā Ḥayy u Ġanī
ʿIşḳına ṭālib dilā dil ʿandelībim Yā ʿAlīm

32

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā ʿAlīm (2)

1 Hādiyā dil-şehriniñ Deyyānı sensin Yā ʿAlīm
Ehl-i diller derdiniñ dermānı sensin Yā ʿAlīm

2 Birsin Allāh birliginde şübhe yoḳ şāh-ı beḳā
Ḥaste göñlüm şehrinin Loḳmānı sensin Yā ʿAlīm

3 Bu dil-i vīrānemi nūr u nevā ʿirfānile
Ṭoldur ey kān-ı kerem Subḥānı sensin Yā ʿAlīm

4 Baḥr-ı ẓulmetde kapanup ḳaldıġım maʿlūm sana
Yalvarup aġlar gözüm Raḥmānı sensin Yā ʿAlīm

5 ʿİlm-i ẓāhir ʿilm-i bāṭın sırrını eyle ʿayān
Bulayım hem bileyim burhānı sensin Yā ʿAlīm

6 Şānı ʿālī şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
Ṣun cemāliñ cāmını cānānı sensin Yā ʿAlīm

7 Mā-sivā efkārını dilden süpür sil Hādiyā
Bu dil-i vīrānemiñ Ḥannānı sensin Yā ʿAlīm

8 Ḥamdiyāya baḥr-ı fażlıñla necāt vir Yā Ġanī

Dü-cihānda Hādiyā Yezdānı sensin Yā ʿAlīm

12a

33

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Yā Ḳābıż (1)

1 Ḫudānıñ isminiñ bir ḫāṣṣı Yā Kābıż

Göñüllerden siler kir paṣı Yā Kābıż

Oḳu günde bu ism-i-pāki ġālib o düşmana

Kılınçdır hep keser ḫannāsı Yā Kābıż

2 Açar nuṣret yolun git Kirdgāra

Bu ism vird idüben olmadı çāre

Dilerseñ eyle bir ḫoş[17] istiḥāre

Görürsin maʿnevī cilāyı Yā Kābıż

3 Mücellā eyler ol paṣlı dili cān

Görinür soñra sana sırr-ı Subḥān

İcāzetle çalışan oldı sulṭān

Alur ḥükmiñe cümle nāsı Yā Kābıż

4 Ḫudanıñ ism-i pāki ḥüsn-i aʿmāl

Ṭahāretle çalışan oldı bir ḥāl

Di Ḥamdī her nefesde Yā Müteʿāl

Dilā ʿārifleriñ liḳāsı Yā Kābıż

34

[17] Metinde "ḥūş" şeklinde yazılmıştır.

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḳābıż (2)

1 Ṭaleb-kārım nigārım luṭf eyle iḥsāna Yā Kābıż
Velī var iḥtiyācım sen Ġanī Subḥāna Yā Kābıż
ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl kerem-kānı meded senden
Efendim Kirdgārım nāʾil it ġufrāna Yā Kābıż

2 Seniñdir cümle nuṣret şānı ʿālī pādişāhımsın
Ġanī şāh Kirdgārım raḥm-ı luṭf it bir İlāhımsın
Seniñdir cümle ḳudret vir naṣīb ʿālem-penāhımsın
Şarāb-ı ʿışḳıñı ṣun vāṣıl it Yezdāna Yā Kābıż

3 Sanadır iḥtiyācım dü-cihānda eyle iḥsānı
Raḥīm sensin Kerīm sensin revā gör dilde cānānı
Elim ṭut ḳudretiñle pādişāhım şāh-ı merdānı
Bana gönder efendim nāʾil it cānāna Yā Kābıż

4 Günāhım baḫş idüp nūr u nevāya pādişāhım gel
Dilā bu bāġı rūşān eyleyüp ʿĀlem-penāhım gel
Bu Ḥamdī ḳuluñıñ dil-ḫānesine gir İlāhım gel
Nigārım ʿāşıḳānım Ḫālıḳım ḫāḳāna Yā Kābıż

12b

35

Yā Bāsiṭ

1 Ḳamu esmālarıñ sulṭānı Yā Bāsiṭ
Ḳamu ḳullarınıñ Subḥānı Yā Bāsiṭ
Bu esmāya baġışla bizi yā dost
Açar gencīne-i ġufrānı Yā Bāsiṭ

2 Devām iden olur ʿālemde maḳbūl
Esīr ider ise āzād olur ol
Ki iksīrdir ḳamu ʿālemde maḳbūl
Sana meftūn ider ḫāḳānı Yā Bāsiṭ

3 Bu Bāsiṭ ism-i aʿẓam sırr-ı ekber
Döner ʿışḳına tābān şems-i enver
Olur müʾminleriñ ḳalbi münevver
Yaḳar bir ānda her şeyṭānı Yā Bāsiṭ

4 Nuḫāsı eyleyen ẕer ismi bulduñ
Naṣībiñ her ne ise şimdi aldıñ
Ḫavāṣṣıñ ḫāṣṣasını ḫoşça bildiñ
İder meftūne bu iḥsānı Yā Bāsiṭ

5 Ṭahāretle çalışan buldı ḥāli
Ṣalāḥiyyet yolunda aldı mālı
Berekāt maʿdeninde ḥūb-ḫiṣāli
Bulur mecbūr olur ẕer şānı Yā Bāsiṭ

6 Ḫulūṣ-ı ʿışḳile vaḳt-i seḥerde
Devām ide ʿayān leyl ü nehārda
Bıraḳmayup daḫı evvel bahārda
Ḥelālden celb ider hem nānı Yā Bāsiṭ

7 Ġarībim hem faḳīrim diyen ādem
Devām itsun bu ism-i pāka her dem

Di sā῾at-ı şemsde şād u ḫurrem

Ġanī eyler ḳulu insānı Yā Bāsiṭ

8 Ṣalāḥiyyetsiz olmaz pendim añla

Yalıñız varlıḳ içün çekme diñle

Sözimi gel ṭahāretle seniñle

Diyelim Ḥaḳk içün vir anı Yā Bāsiṭ

9 Bu Ḥamdī ḳuluña sırrın naṣīb it

Ḫudāvende dile her dem ṭabīb it

Rıżā-yı pākiñ içün ῾andelīb it

Naṣīb eyle dile gülşānı Yā Bāsiṭ

13a

36

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḫāfiż (1)

1 Bu ulu ism-i pākiñ ḫāṣṣası çoḳ kārı Yā Ḫāfiż

Diyenler buldı berran ḫavf iden er kārı Yā Ḫāfıż

2 Selāmet buldılar berran vü baḥran her seferlerde

Oḳu cāh-ı necāt bul bildirir ancaḳı Yā Ḫāfıż

3 Mülūkiñ göñlüne girmek dilerseñ ῾ākil ü dānā

Devam eyle sana muṭī῾ ḳılar ḥünkārı Yā Ḫāfıż

4 Ṭahāretle çalış kim mekr-i ḫuddām[18] degmesün sana

İcāzet lāzım ancaḳ göstere her varı Yā Ḫāfıż

[18] Metinde "huddām" şeklinde yazılmıştır.

5 Rıżāʾuʾllāh devām olur ise bu ism-i ḫāṣṣ şāhım
Sanada gösterir envārile cebbārı Yā Ḥāfıż

6 Oḳu Ḥamdī riyāżetle ṣalāḥiyyet refīḳ olsun
Güvenme mā-sivāya gösterir envārı Yā Ḥāfıż

37

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḥāfıż (2)

1 Dilā cāh-ı selāmete çeker insānı Yā Ḥāfıż
Muṭīʿ eyler sürer iseñ şeh ü ḫāḳānı Yā Ḥāfıż
Muaẓẓam ekber aʿlā ḫavf[ı] ḳaldır cümle aʿdādan
Velī ṭayyiʿdür devām eyle ḳırar düşmanı Yā Ḥāfıż

2 Bu ismiñ ḥürmetine maġfiret ḳıl bizi Yā Raḥmān
Seniñdir fetḥ-i nuṣret Rabbenā sensin ulu Subḥān
Ġanīsin pādişāhım raḥmetiñ deryāsı bī-pāyān
Bu ismiñ ʿışḳına vir bizlere ġufrānı Yā Ḥāfıż

3 Ḥabībiñ ḥürmetine nūr-ı elṭāfıñ ʿināyet ḳıl
Efendim şānı ʿālī menzilim cāh-ı velāyet ḳıl
Dü-ʿālemde şehin-şāh-ı cihān rāhım selāmet ḳıl
Dīle göster nigārım enver-i Yezdānı Yā Ḥāfıż

4 Nevā nūr-ı ḥaḳīḳatden ḫaber-dār eyle bu ʿabdi
Göñül geçdi sivādan cümle aġyārı ḳoyup ṣapdı
Ḫudāyā her nefes her dem seni bilüp sana ṭapdı

Dilim ẕākir dilerim enver-i Raḥmānı Yā Ḫāfıż

5 Seniñ luṭfiñ ġanī şāh Kirdgārım el-amān Allāh
Bizi ḳıl maġfiret Perverdgārım el-amān Allāh
Efendim dil-penāhım Ḥamdiyāyı el-amān Allāh
Naṣīb eyle cemāliñ cennet-i cānānı Yā Ḫāfıż

13b

38

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Rāfiʿ

1 Ḫudāvende beni güldür diliñ gülşāni Yā Rāfiʿ
ʿAṭā eyle efendim şevḳile rūşānı Yā Rāfiʿ
Seni göñlüm diler Hādī hidāyet ḳıl ʿināyet ḳıl
Tecellī eyle nūrlandır dilā vicdānı Yā Rāfiʿ

2 Şehin-şāh-ı cihān sensin velīlere iden iḥsān
Ḳuluñı maġfiret ḳıl isterim nūr u nevā ġufrān
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet ey Ġanī Subḥān
Rifʿatim refʿ eyle buldır nūr-ı Yezdānı Yā Rāfiʿ

3 Ḳamu ḳudret yediñde şāh-ı ʿālem ḳıl bu ʿabdiñ ḫāṣṣ
Funūn-ı ʿilm ü ḥikmet baḥrına Mevlā ḳılup ġavvāṣ
Şarāb-ı ʿışḳıñı şun şānı ʿālī ḳalmaya kir paṣ
Göñülde Kirdgārım eyle bu iḥsānı Yā Rāfiʿ

4 Seniñ sevdāy-ı ʿışḳıñla dili ḳıl mübtelā Mevlā
Saʿādet tācını giydir başıma rütbe-i bālā
Velāyet nūrına müstaġraḳ eyle Rabbiyeʾl-aʿlā

Dil-i vīrāneme fetḥ eyle bu ʿummānı Yā Rāfiʿ

5 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet ʿışḳına Yā Rabb
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i nūr-ı velāyet ʿışḳına Yā Rabb
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şān-ı şerāfet ʿışḳına Yā Rabb
ʿAṭā ḳıl bī-nihāyet ʿafv eyle ġufrānı Yā Rāfiʿ

6 Vesīle ḳıl duʿāmı dil-penāhım sensin ey Ġaffār
Daḫı bir maʿrifet yoḳ bende şāhım ey Ġanī Cabbār
Seniñ şānıñ keremiñ ʿaybımı setr eylemek Settār
Bana imdāda gönder şāh ʿAlī merdānı Yā Rāfiʿ

7 Ṣuçumı bildim ey dost ḳapuña geldim meded senden
Diler dil dāʾimā şānı ʿulā vazgelmesün benden
Deyü nāz u niyāzım ḳaba Türkānīce manẓūmdan
Murādım bulayım dilde Ġanī Ḥannānı Yā Rāfiʿ

8 Ḳuluñ Ḥamdī diler senden bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i Geylān
Şehin-şāh-ı cihān pīrim içün baḫş eyle çoḳ iḥsān
Raḥīmā raḥmetiñ deryāsı çoḳdur baḥr-ı bī-pāyān
ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl dile cānānı Yā Rāfiʿ

9 Velīler ser-levendi Ḥācı Bektāş-ı Velī
ʿAlīniñ ʿışḳına eyle dilā her derdime dermān
Efendim şānı ʿālī pādişāhım sensin ey ḫāḳān
Muʿīn it Ḥācı Bektāş-ı Velī sulṭānı Yā Rāfiʿ

14a

39

mefâ’îlün mefâ’îlün fe’ûlün

Yā Muʿizz (1)

1 Efendim pādişāhım Yā Muʿizz
Şehin-şāhım İlāhım Yā Muʿizz
ʿAzīz eyle dü-ʿālemde bizi Ḥaḳḳ
Nigārım dil-penāhım Yā Muʿizz

2 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i ʿizz-i celāliñ
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i nūr-ı cemāliñ
Bize luṭf eyle ʿışḳıñla kemāliñ
Aç imdi ʿālī rāhım Yā Muʿizz

3 Ġafūrsın maġfiret ḳıl cürmümüzi
Baġışla Yā Muʿizze cümlemizi
Süreriz ḫāke Mevlā yüzümizi
Tükenmez zār u āhım Yā Muʿizz

4 Muʿizzi ismini sürse bir ādem
Olur ṣoñunda mālik şād u ḥürrem
Ḫudāvende bizi baġışla her dem
Bilürsin çoḳ günāhım Yā Muʿizz

5 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet
ʿAṭā ḳıl Yā Ġanī tāc-ı saʿādet
İki ʿālemde vir cāh-ı selāmet
Başımda nūr külāhım Yā Muʿizz

6 Bu Ḥamdī ḳuluña ḫamr-ı ḥaḳīḳat

ʿİnāyet ḳıl efendim ṣāfī şerbet

Dilerim pādişāhım senden elbet

Ḳuluñam sana rāhım Yā Muʿizz

40

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Muʿizz (2)

1 Ḳamu esmālarıñ sulṭānı sensin Yā Muʿizz

ʿAzīz iden dilā insānı sensin Yā Muʿizz

2 Seni vird ideni ʿizzetde ibḳā ḳıldı Mevlā

Velī göñülleriñ rūşānı sensin Yā Muʿizz

3 ʿAzīz olur dü-ʿālemde duyanlar bu Muʿizzi

Dilā her dilleriñ şādānı sensin Yā Muʿizz

4 Kim ister ʿizzet ü rifʿat ṭahāretle çalışa

Ṣalāḥiyyet yolunıñ şānı sensin Yā Muʿizz

5 Bu Ḥamdī ḳuluña sırrın naṣīb eyle Ḫudāyā

Ḫudānıñ bizlere iḥsānı sensin Yā Muʿizz

14b

41

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Müẕill (1)

1 Ẕelīl itme bizi şāh Kirdgārım Yā Müẕill

ʿAzīz eyle nigārım Perverdgārım Yā Muʿizz

2 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına Yā Rabb ü Raḥmān

Baġışla cürmimi nūr-ı nigārım Yā Müẕill

3 ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl Ġanī Mevlā sana yüz
Ṭutup yalvarıram ey dil-figārım Yā Müẕill

4 Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī ʿışḳına Yā Rabb
Saʿādet tācını vir gül-ʿizārım Yā Müẕill

5 Yüzüm yoḳ istemege cāh-ı bālādan velāyet
Sen Allāhsın efendim dilde varım Yā Müẕill

6 Bu ednā ḳuluña rāh-ı selāmet eyle iḥsān
Seniñdir dīn ü īmān cümle varım Yā Müẕill

7 Velīler zümresine eyle ilḥāḳ şānı ʿālī
Muḥabbetdir sana burc u ḫiṣārım Yā Müẕill

8 Şarāb-ı ʿışḳıñı eyle ʿināyet Rabb ü Raḥmān
Ki günden-güne müzdād ola nārım Yā Müẕill

9 Bu iʿṭā sana ne maḫṣūṣ pādişāhım eyle iḥsān
Seniñdir cümle ḳudret nūr-ı varım Yā Müẕill

10 Ḳamu iḫvānile bu Ḥamdiyāya eyle ikrām
Nevā nūr-ı ḥaḳīḳat şehr-i yārim Yā Müẕill

42

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yâ Müzill (2)

1 Ḫudā dil şehriniñ sulṭānı sensin Yā Müẕill
Dilā ʿāşıḳlarıñ cānānı sensin Yā Müẕill
ʿAzīz iden ẕelīl iden ki sensin şānı ʿālī
Dil-i vīrānemiñ Deyyānı sensin Yā Müẕill

2 Seniñdir cümle ḳudret Kirdgārım eyle iḥsān
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet nūr-ı ġufrān
Efendim ḳıl beni iki cihānda şād u ḫandān
Dilā dil-şehriniñ Deyyānı sensin Yā Müẕill

3 Velī şāyān degilim böyle iḥsāna şehin-şāh
Ġanīsin Kirdgārım her ḫuṣūṣda eyle āgāh
Ḳuṣūrın ʿafv idüp Ḥamdī ḳuluña ʿālī dergāh
Naṣīb it şāh-nigār Subḥānı sensin Yā Müẕill

15a

43

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Semīʿ (1)

1 Sen bilürsin pādişāhım ḥāli şāhım Yā Semīʿ
ʿIşḳına leyl ü nehār āh u figānım Yā Semīʿ
Maġfiret ḳıl cürmimi luṭf eyleyüp ʿālem-penāh
Altmış üç yaşında pīr-i ṣāḥib-i dīvānım Yā Semīʿ

2 Bir naḥīf[19] üftādeyim ẓulmetde ḳaldım Yā Raḥīm
Sen necāt vir şānı ʿālī ḳıl teraḥḥum Yā Kerīm
Senden erḥam pādişāh yoḳdur seniñ ḫulḳıñ ʿāẓīm

[19] Metinde “naḫīf” şeklinde yazılmıştır.

Hep seniñdir cism ü cānım hānumānım Yā Semīʿ

3 Senden istirḥām ṭaleb-kārım ʿināyet ḳıl bana
Mā-sivā efkārını ḳaldır göñülden Hādiyā
Senden artıḳ kimse[y]i dil taḫtına ḳoyma şehā
Ḳıl ʿināyet nūr-ı ʿışḳıñ pīr-i fānim Yā Semīʿ

4 Baḥr-ı ẓulmetden necāt vir nūrıñ Aḥmed ʿışḳına
Nūrıñı eyle tecellī şāh Muḥammed ʿışḳına
Cennet-i aʿlāda nām u şān-ı Maḥmūd ʿışḳına
Hep seniñçün ḳıl ḳabūl dīnim īmānım Yā Semīʿ

5 Ḫamr-ı ʿışḳıñ cürʿasından ṣun bana ey nigu-nām
Baḥr-ı fażlıñla velīler zümresinde ḳıl imām
Dü-cihānda Ḥamdiyā nuṣret diler iñler müdām
Ẕikriñe meşġūl olur her dem dehānım Yā Semīʿ

44

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Semīʿ (2)

1 Sen Ġanī şah Kirdgārsın Yā Semīʿ
Bir ulu Perverdgārsın Yā Semīʿ
Ḳıl duʿāmı müstecāb Ḥayy u Ḳadīm
ʿĀrifāne āşiḳārsın Yā Semīʿ

2 Ṣun şarāb u ḫamrı ẓulmetden necāt
Bulayım kān-ı kerem bāḳī ḥayāt
Ḫışmile gösterme cismime memāt

Sen Ġanī bir ḫūb-nigārsın Yā Semīʿ

3 Ḥamdī ednā ḳul ḳapuñda Yā Ġanī
ʿIşḳile eşʿārile ister seni
Feyż-yāb it ʿāşıḳ-ı efgendeni
Öz evimde dil-figārsın Yā Semīʿ

15b

45

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Baṣīr (1)

1 Şāh-ı ʿālem sen Ġanī şānı ʿulāsın Yā Baṣīr
Lā-şerīk ü lā-naẓīr Bārī Ḫudāsın Yā Baṣīr
Biz bir ednā ḳul ḳapuñda ʿabd-i ʿāciz çākeriz
Sen Ġanī şāh-ı beḳā bir māh-liḳāsın Yā Baṣīr

2 Yer gök ehli ḳulluġıñda dāʾimā ḫidmetdedir
Cümleniñ maḳṣūduñ iḥsān eylediñ rifʿatdedir
Müʾminān müslim velī ʿindiñde ḥūb ʿizzetdedir
Dertli diller derdine nūr u nevāsın Yā Baṣīr

3 Şānı ʿālī şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
Bizleri baḫş eyle ol nūr u nevānıñ ʿışḳına
Ṣun cemāliñ cāmını Ḥaḳḳ ʿāşıḳānıñ ʿışḳına
Dü-cihānda vir necāt nūr u żiyāsın Yā Baṣīr

4 Tāc-ı ʿizzet cāh-ı rifʿat sen şehin-şāhdan olur
Ġayrıdan olmaz dilā dil nūr-ı āgāhdan gelür
Bu ʿaṭā şāh-ı beḳā nūr u nevā şāhdan gelur

Ṣānı ʿālī ʿārifāne rāh-nümāsın Yā Baṣīr

5 Ḥamdiyānıñ geç ṣuçundan ey Ġanī Perverdgār
Zümre-i ʿāşıḳlarıñla ḥaşr u neşr it Kirdgār
Ṣun şarāb-ı ʿışḳını ḳıl dü-cihānda Kirdgār
Vir Ḫudā dil-ḫānemiñ nūrdan cilāsın Yā Baṣīr

46

Yā Baṣīr (2)

1 Şāh-Kirdgārım
Perverdgārım
Dilde nigārım
Sensin Yā Baṣīr

2 Efendim şāhım
Benim İlāhım
ʿĀlem-penāhım
Sensin Yā Baṣīr

3 Sen Ġanī şāhsın
Ulu Allāhsın
Hem bir İlāhsın
Sensin[20] Yā Baṣīr

4 Derdime dermān
Yāreme Loḳmān
Ol Ġanī Subḥān

[20] Metinde "sensin" yerine "şāhsın" yazılmıştır.

Sensin Yā Başīr

5 Cismimde cānım
Seniñ Subḥānım
Dīn ü īmānı
Sensin Yā Başīr

6 Ey nūr u nevā
Ḳıl beni aʿlā
Ey Ġanī Mevlā
Sensin Yā Başīr

7 Ḥamdīye her ān
Eyleyen iḥsān
Göñlünde cānān
Sensin Yā Başīr

16a

47

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḥakem

1 Ḥākim-i muṭlaḳ meded senden ʿināyet Yā Ḥakem
Vāḥid-i muṭlaḳ meded senden hidāyet Yā Ḥakem
Mücrime ʿāvn-ı ʿināyet müʾmine raḥmiñ Ġanī
İsteriz senden Ḫudā nūr-ı saʿādet Yā Ḥakem

2 Men luġat bilmem arūz[21] ʿilmin dahı hiç görmedim
Cümlesi Türkānī söz aṣlā nezāket bulmadım

---

21 Metinde “ārūs” şeklinde yazılmıştır.

Baḥr-ı ġamdan şu cihānda yek nefes ḳurtulmadım
Hādiyā Türkānīyem bilmem ẓarāfet Yā Ḥakem

3 Her seḥer kendi tecellīsine göre bir nebāt
Bitirir ḥaḳdan ʿayān cibilliyyetin ḫūb ṭayyibāt
Ẓannile ṭaʿn itme zāhid bizleri sen bī-subāt
Ẕāt-ı Ḥaḳḳdan isteriz biz dilde rüʾyet Yā Ḥakem

4 Ḥaḳ ne verdiyse ānı ṭaşra atar vicdānımız
Ḥamdu lilʾlāh luṭf u iḥsān eyledi Subḥānımız
ʿĀcizāne ẕātını vaṣf eyleriz cānānımız
İsteriz her dem dilā nūr-ı velāyet Yā Ḥakem

5 Ẕikrimiz tevḥīd-i Ḥaḳḳdır fikrimiz vaṣl-ı liḳā
Vaʿdi var ʿāşıḳlara eyler ʿināyet muṭlaḳā
Şāh-risālet ʿışḳına ṣun cām-ı cemīliñ cabā
Ḳıl ʿaṭā nūrānī ḫilʿatle kerāmet Yā Ḥakem

6 Senden iḥsān isterim çünkim Ġanī şānıñ ʿaẓīm
Şāh-ı ʿālemsin efendim ente Raḥmānuʾr-Raḥīm
Bāġ-ı firdevs-i cinān içre Ḫudā nūr-ı naʿīm
Luṭf u iḥsān it bana nūr-ı leṭāfet Yā Ḥakem

7 Cümleten nāz u niyāzım müstecāb it Hādiyā
Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿināyet māh-liḳā
Hem rıżā-ı pākine maẓhar ḳılup eyle ʿaṭā
Şānı ʿālī ḳıl kerem şān-ı şerāfet Yā Ḥakem

8 Sen Ġanī kān-ı keremden nūr-ı ʿizzet isterim
Şāh-ı ʿālem ḳıl ʿaṭā ʿindiñde rifʿat isterim
Sen Ḫudāsın men ḳulum bābıñda elbet isterim
Vir murādım Hādiyā etmem ferāġat Yā Ḥakem

9 Ḥamdiyā hiç ġaflet etme ḥaḳḳi ẕikr it ṭoġrı git
Dāʾimā ẕākirleri Mevlā sever benden işit
Yā Ḥakem di Yā Raḥīm di Yā ʿAlīm di ol yigit
Cümle esmā vāḥidiñ andan selāmet Yā Ḥakem

16b

48

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā ʿAdl

1 Maġfiret eyle ḳamu ʿiṣyānı Mevlā Yā ʿAdl
Raḥmetiñle yārlıġa niṣyānı Mevlā Yā ʿAdl
ʿAdl iderseñ el-amān yerim olur nār-ı caḥīm
ʿAfvını dāʾim temennī eylerim hā Yā ʿAdl

2 Şāh-risālet ʿışḳına nūr-ı liḳāñı isterim
Nūr-ı ʿışḳıñ ḫamrını içüp ṣafāñı isterim
Baḥr-ı fażlıñdan kerem-kānı rıżānı isterim
Eyle tevfīḳiñ refīḳ ey şānı aʿlā Yā ʿAdl

3 Tā ilā yevmiʾl-ḳıyām müʾminleri ḳıl maġfiret
Hem ṣalāḥiyyetle iḥsān eyle ʿafv u ʿāfiyet
Ḥüsn-i aʿmāl nūr-ı īmānile gönder ʿāḳıbet
Ḳıl ʿaṭā bāġ-ı cinānda cāh-ı bālā Yā ʿAdl

4 Nūr-ı firdevs-i cinān ister göñül senden müdām
Luṭf (u) iḥsān it bize sensin Ġanī ḳıl şād-kām
Dü-cihānda cümlemizi baḫtiyār it nīgū-nām
Sensin ey kān-ı kerem bir ulu Mevlā Yā ʿAdl

5 Pek seversin bilürim şāh-Aḥmediñ ümmetleri
Birbirine Hādiyā refetleri himmetleri
Cümleten inʿām seniñ iḥsān seniñ ʿizzetleri
Kāmil ancaḳ pīrlerine ḳul ser-ā-pā Yā ʿAdl

6 Şānı ʿālī şāh-Muḥammed nūr-ı aʿẓam ʿışḳına
Yā Ġanī sen ḳıl kerem envār-ı ekrem ʿışḳına
Aḥmed ü Maḥmūd Muḥammed şān-ı ḥürrem ʿışḳına
Dü-cihānda şānımızı sen ḳıl aʿlā Yā ʿAdl

7 Ġayrı nāsa ʿadl iderseñ müʾmini ḳıl maġfiret
ʿAbd-i ʿāciz bu ḳuluñ ister seni el-ʿāḳıbet
Ḳıl duʿāmı müstecāb sensin Ġanī aḥsen ṣıfat
Ḳadrini eyle dü-ʿālem içre bālā Yā ʿAdl

8 Nūr-ı dil ḫūrşīd-i ḫāver Ḫālıḳısın Yā Celīl
Ḳuluñam ḳurbānıñam göster cemāliñ Yā Cemīl
Müsteʿīd ḳıl ḳalbimi nūr-ı tecellī sel-sebīl
Dil-penāhım sana müştāḳ nūr-ı zībā Yā ʿAdl

9 Ḥamdiyā mücrim-i günāh-kār ise sensin şāh-ı dīn
Ḥamdu liʾllāh cedd-i pāki raḥmeten liʾl-ʿālemīn
Ḥürmetine dü-cihānda cümle berzaḫdan emīn

Eyleyüp murġ-ı dili celb eyle sana Yā ʿAdl

17a

49

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Laṭīf

1 Luṭf u iḥsān ṣāḥibi şāh-ı beḳāsın Yā Laṭīf
Lā-şerīk ü lā-naẓīr şānı ʿulāsın Yā Laṭīf
Bī-mis̱il bir tañrısın çoḳ ḥikmetiñ hiç bir ʿaḳl
İrmez aṣlā luṭfı çoḳ nūr u nevāsın Yā Laṭīf

2 Bī-nihāyet ṣāḥibuʾl-iḥsān seni buldum meded
Lā-şerīk ü lā-naẓīr Allāh seni buldum meded
Ṭut elimden ḥaḳ erenlerden giri ḳaldım meded
Sen erişdir pīrime yār-ı Ḫudāsın Yā Laṭīf

3 Nūr-ı dil ḫurşīd-i[22] ḫāver ḳıl Ḫudā bu göñlimi
Eyle imdi nūr-ı ʿışḳıñla mücellā göñlümi
Al beni benden meded ḳıl mübtelā bu göñlümi
Her ḫuṣūṣda ey Ġanī derde devāsın Yā Laṭīf

4 Eyle maʿmūr levḥ-i dil şehri seniñdir dāʾimā
Luṭfile bir kez tecelī ḳıl kerem-kānı Ḫudā
Çār anāṣırda ġarīb ḳaldı dilā mürġ-ı hümā
ʿĀşıḳıñ başına püskülli belāsın Yā Laṭīf

5 Ḳoyma tende cānımı al ṣun cemāliñ şerbetin
Zümre-i ʿāşıḳlarıñla ḥaşr u neşr it ey Metīn

[22] Metinde "ḥūrşīd" şeklinde yazılmıştır.

Bu ḳuluña bildir ey kān-ı kerem ʿışḳ ḥikmetin
Sana lāyıḳ olana sen mübtelāsın Yā Laṭīf

6 Hādiyā ḳahr-ı celāliñ kāfire ṭuġfān memāt
Müʾmine nūr-ı necāt her birine āb-ı ḥayāt
Luṭf u iḥsān it bize müʾminleriniz nūr-ı necāt
Ḳıl ʿināyet pādişāhım bir Ḫudāsın Yā Laṭīf

7 Şānı ʿālī ḳıl teraḥḥum ẓulmet-i hicrāndayım
Bir ʿacāyīb sufliyāne dāʾimā seyrāndayım
Bende miyem sende miyem bilmez oldum ḳandeyim
Bir tecellī ḳıl dilā şāh-ı beḳāsın Yā Laṭīf

8 Cümleten iḥvān-ı dīne luṭf u iḥsān [it] bugün
Şāh-Muḥammed ʿışḳına eyle ferāḥ-nāk gün-be-gün
Şol münāfıḳ zümresini ḳahrile eyle zebūn
Hādiyā müʾminlere nūr u żiyāsın Yā Laṭīf

9 Ḥamdīniñ cürmi ʿaẓīm sensin Ġanī ġāyet Kerīm
Şānı ʿālī pādişāhım Raḥīm ġāyet Ḥalīm
Ḳıl ʿināyetle hidāyet vaṣlıñı nūr-ı naʿīm
Bulayım meydān-ı vaḥdetde şifāsın Yā Laṭīf

17b

50

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḫabīr

1 Ḫudāvende ḫaber-dārsın göñülde cümle efkāra
Sen bilürsin kim diler ʿavn u ʿināyet Yā Ḫabīr

Daḫı Ḳādirsin Allāhu᾽ṣ-Ṣamed bu ʿabd-i dil-dāra
İrişdir dil-penāhım senden hidāyet Yā Ḫabīr

2 Kesmezem hergiz recāmı yalvarı geldim sana
Luṭfile bir kez naẓar ḳıl ey Ġanī benden yana
Fetḥ eyle nūrdan nigābıñ Rabbenā Yā Rabbenā
Ḳıl ʿaṭā luṭf eyleyüp nūr-ı velāyet Yā Ḫabīr

3 Mübtelāyım sen Ġanī şāh-ı cihānı isterim
Şāh-risālet ʿışḳına nūr-ı nihānı isterim
Ṣun cemāliñ cāmını āh u fiġānı isterim
Sen Ḫudāsın ḳuluñam virme ḳasāvet Yā Ḫabīr

4 Nūr-ı aʿẓam şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
Şāh ʿAliyyü᾽l-Murtażā nūr u nevānın ʿışḳına
ʿĀşiḳānıñ ṣālihānıñ ṣādikānıñ ʿışḳına
Eyle iḥsān ey Ḫudā tāc-ı saʿādet Yā Ḫabīr

5 Bir ġarīb üftāde bu dehr-i ġurbetde hemān
ʿİlm-i eşʿārile manẓūm söyler oldum rāygān
Pes murādım bir Ḫudānıñ ḥūb-liḳāsıdır ʿayān
Dü-cihānda ḳıl ʿaṭā cāh-ı selāmet Yā Ḫabīr

6 İtmezem dār-ı fenānın cāhına hiç iltifāt
Göñlümi virdim Ḫudānıñ rāhına aḥsen ṣıfāt
Dil-penāhımdır benimle gece gündüz bī-s̱übāt
İsterim andan murādım virir ʿādet Yā Ḫabīr

7 Ṣād u ḫandān it beni ʿışḳıñla bülbüller gibi
Şöyle nālān eyleyim ṭūṭī dehān diller gibi
Açılup vaḳt-i seḥer rūşān olan güller gibi
Gösterem mürşīd leyyīn nūr-ı mahāret Yā Ḫabīr

8 Şānı ʿālī baḥr-ı ġufrānıñ nihāyetsiz müdām
Ḳıl ʿaṭā dil-ḥāneme envār-ı ʿirfān nīgū-nām
Baḥr-ı fażlıñla velīler zümresinde ḳıl imām
Ṣāf-dil eyle meni ṣāḥib-i siyānet Yā Habīr

9 Sen bilürsin Ḥamdiyā bābıñda dāʾim yalvarır
Eyle īḳāẓ ey Ġanī ġafletde nāʾim yalvarır
Mübtelā evṣāfıña her demde kāim yalvarır
Tā ṣabāvetdenberi sana emānet Yā Habīr

18a

51

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḥalīm (1)

1 Hādiyā luṭfıñ bize bir baḥr u ʿummān Yā Ḥalīm
İşitmez leyl ü nehār cürmile ʿiṣyān Yā Ḥalīm
Ey Ġanī şāh-ı beḳā ḥıfẓ eylediñ her dem bizi
Ṣad hezārān biñ teşekkür eyleriz ḫān Yā Ḥalīm

2 Sendedir ḥilmiyyet-i kübrā Ġanī Ḥaḳḳsın ʿayān
Bilürim etdiklerim ʿiṣyān u niṣyānı bī-gümān
Maġfiret ḳıl şānı ʿālī tevbe olsun el-amān
Sendedir her vechile bu luṭf u iḥsān Yā Ḥalīm

3 Bir Ḫudāsın Lā-şerīk ü lā-naẓīr Mevlā meded
Senden iḥsān isterim kān-ı kerem çün bī-ʿaded
Boynum egri ḳapuña geldim Ḫudāvende Ṣamed
Cürmimizi maġfiret ḳıl eyle ġufrān Yā Ḥalīm

4 Ol nübüvvet taḫtınıñ sulṭānı ʿĀlim ʿışḳına
Ṣun cemāliñ cāmını ḫāḳān-ı ʿālem ʿışḳına
Senden ayırma bizi merdān-ı ʿālem ʿışḳına
Ḳıl bizi şāh-ı vaḥdetiñ sırrında mihmān Yā Ḥalīm

5 Ḥamdiyā ḫilʿat-i nūr-ı velāyet ḳıl ʿaṭā
Raḥm u luṭf it başıma tāc-ı saʿādet ḳıl ʿaṭā
Dü-cihānda ey Ġanī cāh-ı selāmet ḳıl ʿaṭā
ʿĀşıḳ-ı bī-çāreñim ḥükm eyle fermān Yā Ḥalīm

52

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḥalīm (2)

1 Rabbenā fetḥ eyle bāb-ı ʿālī Raḥmān Yā Ḥalīm
İsterim senden Ḫudā enver-i Süleymān Yā Ḥalīm

2 Men bir ednā kemterim sen şānı ʿālī pādişāh
Ḫālıḳımsın Rāzıḳımsın ʿālī ẕī-şān Yā Ḥalīm

3 Ḳādir ü Ḳayyūm Eḥad sulṭān-ı ʿālem sen beni
Dü-cihānda ḥıfẓ idüp vir emr-i fermān Yā Ḥalīm

4 Nūr-ı īmānım sana pāk iʿtiḳādım Lā-naẓīr

İşledim çoḳca günāh ü nişyān u ʿ işyān Yā Ḥalīm

5 Raḥmetiñden kesmeyüp aṣlā ümīdim pādişāh
İsterim senden ʿ ināyet nūr-ı ġufrān Yā Ḥalīm

6 Şāh-risālet Muṣṭafānıñ ʿ ışḳına Yā Rabbenā
Maġfiret ḳıl cürmimi senden her iḥsān Yā Ḥalīm

7 Ṣun cemāliñ cāmını Ḥamdī gedāya Yā Laṭīf
Vaṣlıñı arzulayup[23] dil āh u efġān Yā Ḥalīm

18b

53

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā ʿ Aẓīm

1 Dil diler senden ser-ā-pā nūr-ı ḫilʿ at Yā ʿ Aẓīm
Eyleyüp her dem temennī cāh-ı rifʿ at Yā ʿ Aẓīm
Şāh-risālet ʿ ışḳına eyle ʿ aṭā şānı ʿ ulā
Sen müyesser ḳıl dile nūrānī-ṣıfat Yā ʿ Aẓīm

2 ʿ İlm ü aʿ mālim ve şuġlim[24] cürm ü ʿ işyān Yā Ġanī
Eylerim sana şikāyet nefs-i emmārem denī
Sen ṣalāḥiyyet naṣīb eyle bu ẓulmetden beni
Ḳurtarup el vir dile aḥsen muḥabbet Yā ʿ Aẓīm

3 Sen ʿ aẓīmü ʾş-şāna yüz ṭutdum Ḫudāvende Kerīm
Raḥm[ı] ġālib pādişāh-ı ẕī-ʿ aṭāsın Yā ʿ Aẓīm

---

[23] Metinde "ʿ arżu" şeklinde yazılmıştır.
[24] Metinde "şuʿ lim" şeklinde yazılmıştır.

Kimse baḳmaz yüzime şâhım seniñ ḫulḳıñ ḥalīm
Maġfiret ḳıl cürmimi vir şān u ʿizzet Yā Raḥīm

4 Luṭfu çoḳ iḥsānı çoḳ bir behresin ey pādişāh
On sekiz biñ ʿālemi ḫalḳ eyleyen ʿālem-penāh
Sensin ey şānı ʿulā giydir bana nūrdan külāh
Luṭf u iḥsān it dile ġufrān u raġbet Yā ʿAẓīm

5 Şāh-risālet ʿışḳına nūr-ı velāyet isterim
Şemʿiñe pervān olup uçmaġa ḳudret isterim
Şānı ʿālī baḥr-ı fażlıñla selāmet isterim
Ḳıl ʿaṭā luṭf eyleyüp tāc-ı saʿādet Yā ʿAẓīm

6 Sen Ġanīsin senden erḥam yoḳ iken kime varam
Kimleriñ ḳapusına boynum egüp hem yalvaram
Rūz u şeb Yā Rabbenā manẓūmile sana direm
Vaṣlıñı eyle ʿaṭā ey nūr-ı behcet Yā ʿAẓīm

7 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīniñ ḥaḳḳ-içün
Vir murādım Ḥācı Bektāş-ı Velīniñ ḥaḳḳ-içün
Ṣun cemāliñ cāmını nūr-ı celīliñ ḥaḳḳ-içün
Bāġ-ı firdevs-i cinānda nūr-ı niʿmet Yā ʿAẓīm

8 Bir ġarīb üftādeyim hiç kimse bilmez ḥālimi
Sen bilürsin ḥālimi aḥvālimi aʿmālimi
Tür[k]çe manẓūm itdim efsāne kelām her sālımı
Ḫayra tebdīl eyle şeyḫimden bu himmet Yā ʿAẓīm

9 Müstecāb eyle duʿāsın Ḥamdiyānıñ Yā Ġanī
Nūr-ı aʿẓam ʿışḳına güldür efendim bendeni
Luṭf u iḥsān it dile her bir nefes bulsun seni
Bu muḥabbet böyle rifʿat bāġ-ı cennet Yā ʿAẓīm

19a

54

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ġafūr

1 Hādiyā ʿafv it beni rūy-ı siyahım Yā Ġafūr
Dil ḥazīnem Rabbenā bildim günāhım Yā Ġafūr
Şāh-risālet-ḫāna baḫş [it] cürmimi Perverdgār
Raḥmetiñ deryāsına ġarḳ eyle şāhım Yā Ġafūr

2 Sen ʿaẓīmüʾş-şānā yüz ṭutdum Ḫudā ġufrānıñı
İsterim şāh Kirdgārım umarım iḥsānıñı
Senden erḥam yoḳ dilā ḫāḳān bilürem şānıñı
Sensin ey şāhım penāhım bir İlāhım Yā Ġafūr

3 Ḳanḳı ṣıbyān var atasın terk ider ġayra gider
Ḳanḳı ata varki ṣıbyāndan geçer hem terk ider
Sen atadan anadan erḥam Ġanīsin bī-keder
Bir tecellī ḳıl dile şefḳatlü şāhım Yā Ġafūr

4 Nūr-ı mirʾātı mücellā ḳıl cemāliñ ʿışḳına
Luṭf u iḥsān it dile nūr-ı kemāliñ ʿışḳına
Vir saʿādet tācını cām-ı cemāliñ ʿışḳına
Ṣun şarāb u ḫamrını ey bedr-i māhım Yā Ġafūr

5 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAliyyüʾl-Murtażā
Ḥürmetine ḳıl ʿināyet cāh-ı ʿālī Hādiyā
Geçdi göñlüm mā-sivādan isterim hūy u hevā
Ḳıl ḥüsn-i ʿaṭā rıżāñı dil-penāhım Yā Ġafūr

6 Feyż-yāb it Ḥamdiyāyı ism-i Ġaffāruñ içün
Sen ʿaṭā eyle velāyet tācını şānıñ içün
Luṭf (u) iḥsān it saʿādet ḫilʿatin anıñ içün
Nūr-ı Aḥmed şāh Muḥammed ḫāna rāhım Yā Ġafūr

7 Bilürem memnūn olur dostıñ Muḥammed şāh-ı dīn
ʿAbdiñi ziynetlü görse ol kerem-kānı Muʿīn
Cedd-i pākim Ḥamdu liʾllāh raḥmeten liʾl-ʿālemīn
Bana maʿnāda göründi bedr ü māhım Yā Ġafūr

8 Cümleten iḫvān-ı dīnile baġışla bendeñi
İtme maḥzūn pādişāhım ʿāşıḳ-ı efgendeñi
Dil-penāhım şehr-i dilde her nefes bula seni
Aç gözüm del ḳulaġım bu her gün āhım Yā Ġafūr

9 Ṭut elinden Ḥamdiyānıñ dest-gīri māh-liḳā
İsterim her dem rıżāñı pādişāhım ḥūb-nevā
Sen bilürsin göñlümiñ maḳṣūdını hūb u hevā
Eyle tevfīḳiñ refīḳ nūrdan külāhım Yā Ġafūr

19b

55

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Şekūr (1)

1 Ṣad hezārān biñ teşekkür dir fiġānım Yā Şekūr
ʿĀcizim her vechile şāhım penāhım Yā Şekūr
Niʿmetin bī-hadd nihāyetsiz Ḫudāvende Kerīm
Seni ẕikr eyler dilā ey dil dehānım Yā Şekūr

2 Hem daḫı fażlıñ ġanī şāh Kirdgārım Yā Vahīd
Luṭf u iḥsān eylediñ dil murġına hulkıñ Ḥamīd
Bāġ-ı firdevs-i cemāli cenneti etdiñ vaʿīd
ʿĀşıḳāne ey Ḫudā bu el-amānım Yā Şekūr

3 Sen Şekūrsın sanadır şükrān-ı niʿmet Yā Raḥīm
Cümleten inʿām seniñ iḥsān seniñ hulḳı ʿaẓīm
Müʾmināna luṭf u iḥsān eyledin nūr-ı naʿīm
Hep seniñdir cümleten vaḳt ü zamānım Yā Şekūr

4 Sen sana şākirsin ancaḳ biz bir ʿāciz ḳullarız
Vaṣfını Türkānī dilce Hādiyā ezberleriz
Sen Ġanī ḫāḳānı levḥ-i dilde cāndan gizleriz
Hep seniñçün Hādiyā dīn ü īmānım Yā Şekūr

5 ʿĀcizāne yazarım naʿt-ı şerīfiñ Hādiyā
Pür-ḳuṣūrum afvıñı senden dilerim ey Ḫudā
Sana iḳbāl eyleyüp uçmaḳ diler murġ-ı hümā
Vāṣıl olsun ẕātına nūr-ı cenānım Yā Şekūr

6 Ḥamdīniñ maḳṣūdı sensin sabāvetden berü
Görmek ister dīdesi dīdāra karşu rū-be-rū
İştiyākım sen bilürsin eyle inṣāf ism-i Hū

Hep seniñdir ḫān u mānım cism ü cānım Yā Şekūr

56

Yā Şekūr (2)

1 Vird-i zebānım Şekūr
İsm-i Subḥānım Şekūr
Nūr-ı Raḥmānım Şekūr
Dīnim īmānım Şekūr

2 Nūrıñı eyle ʿaṭā
Sen Ġanī şāhsın Ḫudā
Vir dile nūr u nevā
Cānda cānānım Şekūr

3 İsmini ẕikr eylerim
Birligiñ fikr eylerim
Vaṣfını ḫūb söylerim
Şāh u ḫāḳānım Şekūr

4 Sen Raḥīmsin Rabbenā
Vir dile şānı ʿulā
Ṣun cām-ı ʿışḳıñ cabā
Ulu sulṭānım Şekūr

5 Yüzi kara Ḥamdiyā
Dilerim ḥüsn-i rıżā
İḥsān eyle māh-liḳā
Ġanī Yezdānım Şekūr

20a

57

Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

1 Müʾminleriñ Subḥānı
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr
Muḫlisleriñ Yezdānı
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

2 Maḫlūkātın ḫallāḳı
Cümle fāni bir bāḳī
Ḫalḳ eyleyen āfāḳı
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

3 Ẕākirleriñ ẕikri Ḥaḳḳ
Ḫudādır Rabbiʾl-felak
Di olma andan ırak
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

4 Göñülleriñ cilāsı
Siler ḳalbiñden paṣı
Ḫudānıñ ism-i hāṣṣı
Yā Aliyyu Yā Kebīr

5 Devāmı bulur necāt
Nūş ider āb-ı ḥayāt
İşte budur ism-i ẕāt
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

6 Cümlemizi var iden
Aġyārı hep yār iden
Ṭurmayup di ölmeden
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

7 Devām iderseñ ey yār
Göñlüñde güneş ṭoġar
Ṭurmayup di āşikār
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

8 Ḳadr-i ʿaẓīm ḥūb esmā
Ẕākiri bulur nümā
Dil murġın eyler hümā
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

9 Oḳuyalım pīr civān
Ṭurmayalım bir zamān
Bulalım nūrın ayān
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

20b

10 Nūr-ı ʿışḳıñ vir bana
Olayım meftūn sana
Şehr-i dilde āşinā
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

11 Ṣun cemāliñ cāmını
Luṭf eyleyüp ey Ġanī
Şād eyle bu bendeni

Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

12 Senden iḥsān isterim
Nūrıñ ʿummān isterim
Sırr-ı Subḥān isterim
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

13 Günāhım çoḳ pādişāh
Ey Ġanī ʿālem-penāh
Maġfiret ḳıl ya İlāh
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

14 Dilerim ġufrānıñı
İsterim iḥsānını
Pek severim şānını
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

15 Raḥmeten li'l-ʿālemīn
Şāh Muḥammeddir emīn
Ḥürmetine ol muʿīn
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

16 El-amān şāh-ı beḳā
Ḳıl ʿināyet cā-be-cā
Seni ister dil hümā
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

17 Nūr-ı cemāliñ naṣīb

Eyle bana ey ṭabīb
Bi-ḥürmet-i ḫān Ḥabīb
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

18 Şāh-ı beḳā Ḥamdiyā
Diler seni Hādiyā
Luṭf eyleyüp ḳıl atā
Yā ʿAliyyü Yā Kebīr

21a

58

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḥafīẓ (1)

1 Nūr-ı elṭāf-ı cinān şāh-ı beḳāsın Yā Ḥafīẓ
Ḫālıḳ u Ḥayy u Ḳadīm bedr-i ṣafāsın Yā Ḥafīẓ
On sekiz biñ ʿālemi var eyleyüp ḥıfẓ eyleyen
Lā-şerīk ü lā-naẓīr bir māh-liḳāsın Yā Ḥafīẓ

2 Şāh-risālet-ḫāna baḫş eyle bizi Yā Rabbenā
Şānı ʿālī şāh-ı ʿālem nūr-ı dil bulsun żiyā
Pīşvāmız ḥamdu liʾllāh şāh Muḥammed Muṣṭafā
Aña bağışla bizi şānı ʿulāsın Yā Ḥafīẓ

3 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAliyyüʾl-Murtażā
Ḥürmetine mağfiret ḳıl bizleri şāh-ı beḳā
Biz günāhkār ḳullarız çoḳ raḥmetiñ nūr u nevā
Baḥr-ı bī-pāyāna ġark it bir Ḫudāsın Yā Ḥafīẓ

4 Dü-cihānda sen necāt iḥsān idüp güldür bizi

Bāġ-ı firdevs-i cināna luṭf idüp aldır bizi
Ḫūb cemāliñ ḫamrını ṣun şevḳile ṭoldur bizi
Ḥamdu liʾllāh müʾminiz vir ḳalb cilāsın Yā Ḥafīẓ

5 Ḥamdiyānıñ nazmile eşʿārı vaṣfı hep sana
Lā-şerīk ü lā-naẓīr maʿlūm sana cümle s̱enā
Dilerimki luṭf u iḥsān eylesün şāhım bana
Kesmezem aṣlā ümīd nūr u nevāsın Yā Ḥafīẓ

59

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḥafīẓ (2)

1 Sen Ġanī şāh Kirdgārsın Yā Ḥafīẓ
Bir ulu Perverdgārsın Yā Ḥafīẓ
Senden istirhām ṭaleb-kārım bugün
Şehr-i dillerde nigārsın Yā Ḥafīẓ

2 Mis̱li yoḳ bir Tañrısın Ḥayy u Ġanī
Ṣun cemāliñ cāmını şād it beni
Dil-nevāyım ʿāşıḳ-ı efgendeni
Eyle memnūn dilde varsın Yā Ḥafīẓ

3 Sen şehin-şāh-ı cihāndan isterem
Ey Ġanī nūr-ı nihāndan isterem
Ḥamdiyāyım ʿışḳı cāndan isterem
Ḳıl ʿatā şāh Kirdgārsın Yā Ḥafīẓ

21b

60

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Muḳīt

1 Dil-penāhım ḳıl ʿaṭā cāh-ı selāmet Yā Muḳīt
İki ʿālemde naṣīb eyle saʿādet Yā Muḳīt
Sen Ġanī bir pādişāh-ı zī-ʿaṭāsın ey Raḥīm
Baḥr-ı fażlıñla ʿaṭā eyle kerāmet Yā Muḳīt

2 Tāc-ı ʿizzet nūr-ı rifʿat bedr-i ṭalʿat vir bana
Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿaṭā nūr u nevā
Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAliyyüʾl-Murtażā
ʿIşḳına vir bāb-ı dīnde istiḳāmet Yā Muḳīt

3 Eyle iḥsānı Ġanī şāh Kirdgārsın Yā Laṭīf
Ḳıl tecellī bu dil-i vīrānemi eyle naẓīf
Bir gice teşrīf buyur dil taḫtına şānı şerīf
Eyle iḥsān nūr-ı elṭāf-ı ʿināyet Yā Muḳīt

4 Şāh-ı ʿAbdüʾl-Ḳādiriñ bābında bir ednā mürīd
Bulunup tevḥīde çalışdım velī göñlüm ḥadīd
Oldıġi-çün bir kemāle irmedim oldum baʿīd
Ḳıl teraḥḥum ḥālime senden hidāyet Yā Muḳīt

5 Şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına Yā Rabbenā
Bī-nevā ḳoyma beni bu ʿālem içre māh-liḳā
Ṣun cemāliñ cāmını ʿışḳıñ dile ṭolsun şehā
Ḳıl ʿināyetile hidāyetle ʿaṭāfet Yā Muḳīt

6 ʿAbd-i ʿāciz mūr meges-veş ḳuluñam ednā ẕelīl
Hādiyā eyle duʿāmı müstecāb şān-ı celīl

Pādişāhım bilürüm ḥüsniñ güzel ḫulḳıñ cemīl
ʿĀlīsin vallāhi billāhi be-ġāyet Yā Muḳīt

7 Pīrim ʿAbdüʾl-Ḳādiri gönder bana bulam seni
Ḥācı Bektāş-ı Velī mis̱l-i Süleymān ḳıl meni
Ṣun şarāb-ı ʿışḳını şād it dilā efgendeni
Luṭf u iḥsān ḳıl Ḫudā cāh-ı velāyet Yā Muḳīt

8 Ḳapuñ açıḳ ġayrı bāba gitmezem senden yana
Perr ü bālim işte eşʿārile ebyātım sana
Bir naẓar ḳıl bu dil-i vīrāneme şāh-ı beḳā
Nūr-ı mirātı mücellāya ʿalāmet Yā Muḳīt

9 Ḥamdiyāya ṣun ḥaḳīḳat ḫamrını kān-ı kerem
Bir dilenciyem ḳapuñdan gitmezem ḳıl muḥterem
ʿIşḳıñ ister naẓm u eşʿārile ṭurmaz dem-be-dem
İsterim levḥ-i dile nūr-ı letāfet Yā Muḳīt

22a

61

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḥasīb (1)

1 Ḥasb-i ḥālim var seniñle pādişāhım Yā Ḥasīb
ʿArż-ı ḥālim var elimde āh u vāhım Yā Ḥasīb
Ṭut elimden dest-gīr ol ey Ġanī Perverdgār
Sensin ey şāh-ı beḳā ālī-penāhYā Ḥasīb

2 Bir Ġanī Perverdgārsın şānı ʿālī Yā Raḥīm
On sekiz biñ ʿālemiñ ḫāḳānı sensin Ḥalīm

Raḥm[ı] ġālib luṭfu çoḳ Subḥānı sensin Yā Raḥīm
Maġfiret ḳıl cürmimi çoḳdur günāhım Yā Ḥasīb

3 Cümle ʿālem ḫalḳı[nı]ñ Rezzāḳı hem ḫāḳānısın
Şād u ḫandān ḳıl beni Deyyānısın Subḥānısın
Bu dil-i vīrānemiñ Ḥannānısın cānānısın
Luṭf (u) iḥsān it bana nūrdan külāhım Yā Ḥasīb

4 Mekr-i aġyār[dan] necāt vir Yā Ġanī Perverdgār
Her ḫuṣūṣda Raḥm[ı] ġālib pādişāhsın Kirdgār
Ḥasb-i ḥālim hep seniñledir muʿīn ol her ne var
Ḳıl ʿināyet şāhıma bu ʿālī rāhım Yā Ḥasīb

5 Sana maʿlūm cümlesi men ġāfilim şāh-ı beḳā
İki ʿālemde ẕelīl itme bizi sen Hādiyā
Sen ayıblar örtüci şānı ʿulāsın dāʾimā
Fetḥ-i bāb it ḳıl müferreh ʿālī cāhım Yā Ḥasīb

6 ʿIşḳıla meftūn u mecnūn ḳıl beni şānı ʿulā
Senden erḥam yoḳ Ġanī senden dilerim dāʾimā
Men ġarīb bī-çāreyim boynum egüp geldim sana
Raḥm (u)luṭf it Hādiyā ey bir İlāhım Yā Ḥasīb

7 ʿĀciz ü nā-çāre iḥsān eyleyen Mevlāmdan
Sen ʿināyet ḳıl bize aç bābıñı Nūr u Eḥad
Ḥamdiyāya ṣun cemāliñ cāmın Allāhuʾs-Ṣamed
Raḥm (u) luṭf eyle bana rūy-i siyāhım Yā Ḥasīb

62

Yā Ḥasīb (2)

1 Çoḳdur günāhım
ʿAfv eyle şāhım
H̱ān pādişāhım
Sensin Yā Ḥasīb

2 Şāh Kirdgārım
Göñlümde varım
Dil-gül-ʿizārım
Sensin Yā Ḥasīb

3 Ḥamdī günāhkār
Ey Ġanī Ġaffār
Bana ey Settār
Sensin Yā Ḥasīb

22b

63

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Celīl (1)

1 Ey kerem-kānı H̱udā dil şāhı Subḥān Yā Celīl
Bu dil-i vīrānemi sen eyle rūşān Yā Celīl
Şānı ʿālī şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
İki ʿālemde yirim sen eyle gülşān Yā Celīl

2 Ṣun cemāliñ cāmını çıksın göñülden mā-sivā
Ẕātıñı evṣāfdan özge istemem ġayrı hevā
Mekr-i aġyārıñ elinden ḳurtar ey nūr u nevā
Sana yüz ṭutdum efendim ʿālī ẖāḳān Yā Celīl

3 Sen celīlüʾş-şānile iclāsım Allāh el-amān
Fitneler uyandı bu āḫir zamānda rāygān
Defʿ u ḳahreyle münāfıḳ zümresin şāh-ı cinān
Bir tecellī ḳıl dile sen eyle şādān Yā Celīl

4 Mekr-i aġyār şerr-i şeyṭandan ṣıġındım sana men
Ḳādir ü Ḳayyūm Ḫudāvende Kerīm ḥıfẓ eyle sen
Nūr-ı ʿışḳıñ şemʿasın yandır dile hulḳ-i ḥasen
Aç gözüm del ḳulaġım bu senden iḥsān Yā Celīl

5 Ey cemīlüʾş-şān cemāliñ nūrın iḥsān it bize
Yanayım pervāne-veş gülşānin iḥsān it bize
Olayım vaḥdet-nişīn bu şānın iḥsān it bize
Yanayım yalvarayım ey şāh-ı ḫūbān Yā Celīl

6 Ḥamdiyāyı mekr-i aġyārdan emīn it Yā İlāh
Göñlüniñ maḳṣūdı sensin ey Ġanī ʿālem-penāh
Bir günāhkārım ḳapuñda gerçi rūyim çoḳ siyāh
Maġfiret ḳıl cürmimi dil māh-ı şāyān Yā Celīl

64

Yā Celīl (2)

1 Şāh Kirdgārım Yā Celīl
Göñlümde varım Yā Celīl
Cām-ı cemāliñ ḳıl ʿaṭā
Şāh gül-ʿizārım Yā Celīl

2 Birsin Ḫudā Ḥayy u Ġanī

Luṭfıñla şād eyle meni

Dil ʿāşıḳ-ı efgendeni

Göñlümde varım Yā Celīl

3 Dil-ḫāneme nūr u nevā

Ṭoldur efendimsin Ḫudā

İsterim senden cā-be-cā

Sensin nigārım Yā Celīl

4 Bulsun nevā dil pādişāh

Sensin Ġanī ulu İlāh

Efendimsin ʿālem-penāh

Seni ararım Yā Celīl

5 Ḳuldur sana Ḥamdiyā

Senden diler nūr u nevā

Bes murādım ḥüsn-i rıżā

Perverdgārım Yā Celīl

23a

65

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Kerīm (1)

1 Dil-penāhım şānı ʿālī bir Ḫudāsın Yā Kerīm

Müʾminiñ dil maḳṣadı nūr u nevāsın Yā Kerīm

Tīġ-ı ḳahrıñla helāk ḳamu müʾminleri

Hādiyā müʾminlere pür-māh-liḳāsın Yā Kerīm

2 Nūr-ı dil tevḥīd ider rūz u seḥer ṭurmaz müdām
ʿIşḳ u şevḳiñle nigārım nūş iderler ṭolu cām
Cümleten vaṣlıñ ṭaleb-kārı ehl-i īmān ḫāṣṣ u ʿām
Luṭf u iḥsān it bize bir bedr-i māhsın Yā Kerīm

3 Nūr-ı ḫūrşīd ü ḫāver[25] hep sana ḳulluḳdadır
Bedr ü māh burc u semā levḥ ü kalem hep Ḥaḳḳladır
ʿArş u kürs ü her melāikler ḳamu ṭapmaḳdadır
Emriñe rām ey Ḫudā şānı ʿulāsın Yā Kerīm

4 Devr-i Ādemden beru müʾmin olan tevḥīd ider
Ḥaḳḳı arzu eyleyen her bir ḫuṣūṣ ṭoġrı gider arzu
ʿĀşıḳ u ṣādıḳlarıñ cümle sivāyı terk ider
İstemez aġyārı Ḥaḳḳ Bārī Ḫudāsın Yā Kerīm

5 Şāh Muḥammed Muṣṭafā nūr u nevānın ʿışḳına
Her belāyı defʿ idüp ḳurtar o ḫānıñ ʿışḳına
Ḳıl teraḥḥum men żaʿīfim Murtežānın ʿışḳına
Eyle iḥsān ey Ġanī bedr-i ṣafāsın Yā Kerīm

6 Ḥamdiyā mücrim gedā bābıñda ey kān-ı kerem
Ḥıfẓ idüp ḳurtar belādan şānı ʿālī muḥterem
Dil ḥazīn[26] vaḥdet-nişīnim cān u dil virme elem
Lā-şerīk ü lā-naẓīr şāh-ı hümāsın Yā Kerīm

66

[25] Metinde "ḥāver" şeklinde yazılmıştır.
[26] Metinde "ḫazīn" şeklinde yazılmıştır.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Kerīm (2)

1 Sen ġanī bir pādişāhsın Yā Kerīm
Bī-mis̱il bir ʿālī şāh[sın] Yā Kerīm

2 Ḫālıḳım Ḥayy u Eḥadsin Hādiyā
Lā-naẓīr ʿālem-penāhsın Yā Kerīm

3 Sen Ġanī şāh Kirdgārı isterem
Ḳıl müyesser bir İlāhsın Yā Kerīm

4 Ṣun şarāb-ı ʿışḳını Ḥayy u ezel
Başıma nūrdan külāhsın Yā Kerīm

5 ʿĀşıḳıñ bī-çāre Ḥamdī Hādiyā
Öz evinde Vālī şāhsın Yā Kerīm

23b

67

müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün

Yā Raḳīb

1 Dil-penāhım ḳıl beni ʿışḳ mübtelāsı Yā Raḳīb
Eyle iḥsānı Ġanī Ḥaḳḳ dil cilāsı Yā Raḳīb
Nūr-ı ʿışḳıñla çerāġı eyle bu ʿabd-i kemteri
ʿĀşıḳāne şehr-i diller ḫūb-liḳāsı Yā Raḳīb

2 Ṣun cemāliñ cāmını kān-ı kerem şāh-ı beḳā
Sen ʿaṭā kān-ı şehin-şāh-ı cinānsın muṭlaḳā
Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿināyet cā-be-cā

Bāġ-ı firdevs-i cinānda dil ṣafāsı Yā Raḳīb

3 Ol ulu ḫāḳān Muḥammed Muṣṭafā ḥaḳḳ-içün
Ṣun cemāliñ cāmını şāh Murtażā ḥaḳḳ-içün
Mest-i mecbūr ḳıl beni nūr u nevānıñ ḥaḳḳ-içün
Cümle mahlūkıñ Ḫudāsısın dilāsı Yā Raḳīb

4 Bir ġarīb üftādeyim düşdüm diyār-ı ġurbete
Uġradı başım bilürsin bī-mis̱il bir nikbete
Düşdüm ey Hādī taḥammül ḳalmadı bu ḥasrete
Ṭut elimden dest-gīr ol dil Ḫudāsı Yā Raḳīb

5 Sensin ey şāh-ı beḳā dil maḳṣadı nūr u nevā
Ḳıl ʿaṭā vaṣlıñ ümīdi var göñülde māh-liḳā
Sen Ġanīsin ey Ḫudā bu dil murādın ḳıl ʿaṭā
Ey bu göñlüm taḫtınıñ şāh-dil-rübāsı Yā Raḳīb

6 Men ġarībem şād u ḫandān eyle ʿışḳıñla meni
Nūr-ı ʿışḳile münevver eyle rūyım ey Ġanī
Ḳoyma ẓulmetde bu ʿabd-i kemter ü efgendeni
Dertliyim her derdimiñ nūr-ı devāsı Yā Raḳīb

7 Nūr-ı ḫilʿat tāc-ı ʿizzet çün saʿādet kānısın
Eyle iḥsānı bu ʿabd-i ʿāciziñ Subḥānısın
Maġfiret ḳıl cürm-i ʿiṣyānın Ḫudā Raḥmānısın
Bu dil-i vīrānemiñ şānı ʿulāsı Yā Raḳīb

8 ʿİlm-i eşʿārile mevzūn söylerim Türkmān gibi

*Kenz-i lā-yüfnā*da mihmānım dilā sulṭān gibi
Dāne dökdüm gökdeki ʿankāya ben harmān gibi
Umarım ḳabūl olur her bir duʿāsı Yā Raḳīb

9 Raḥmetiñden kesmeyüp aṣlā ümīdin Ḥamdiyā
Raḥm[ı] ġālib pādişāhım ṭurmayup eyle recā
Sen Ġanī şāh-ı beḳāsın eyle iḥsān Hādiyā
Ol Ḫudānıñ çoḳ deyüp cūy-i şehāsı Yā Raḳīb

24a

68

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Mücīb

1 Ḳıl duʿāmı müstecāb ey şānı ʿālī Yā Mücīb
Eyle iḥsān ey Ġanī ḫamr u zülāli Yā Mücīb
Dil-penāhımsın benim ey nev-bahārım şāh-necāt
Bedr ü māhıñ göreyim ey bī-zevālim Yā Mücīb

2 Sen bana atamdan erḥamsın Ḫudāyā şāh-ı dīn
Bir Ḫudāsın ḳıl ʿināyet ḥüsniñi ʿayneʾl-yaḳīn
Göreyim ḫān pādişāhımsın benim ḥaḳḳaʾl-yaḳīn
Rāh-nümā ḳıl bizlere ol mīm ü dālı Yā Mücīb

3 Sen Ġanī şānı ʿulāsın yüz ṭutup geldim meded
Ṣıfat-ı ünsiyyeti manẓūmile buldum meded
Ṣad hezārān biñ teşekkür eyleyüp güldüm meded
Nefsile itdim bugün ceng ü cidāli Yā Mücīb

4 Bulmasun emmāre lakin fırṣat ol hāl-i yamān

Muṭma᾽inne zümresinden ḳıl Ġanī şāh el-amān
Rāżiyye merżiyye arzu eyleyüp bulsun ʿayān
Zümre-i ṣāfiyyeden eyle bu ḥāli Yā Mücīb

5 Ṣun cemāliñ cāmını nūr u nevā şāhım ʿazīz
Bir tecellī ḳıl dile dil-ḫānemi eyle temiz
Bir gice teşrīf buyur mihmān olalım yalıñız
Baḥr-ı fażlıñdan ʿaṭā ḳıl bu kemāli Yā Mücīb

6 Nūr-ı dil ḫūrşīd-i ḫāver şemʿa yak dil-ḫāneme
Luṭfile eyle tecellī bu dil-i vīrāneme
Sür çıkar dilden sivā efkārını dünyāneme
Lāzım ancaḳ sen şehin-şāh-ı cenān lī Yā Mücīb

7 Şāh-risālet ʿışḳına eyle duʿāmı müstecāb
Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān içün ḳıl feyż-yāb
Şāh ʿAliyyü᾽l-Murtażānıñ ʿışḳına fetḥ eyle bāb
Şād u ḫandān it Ḫudā ehl ü ʿıyāli Yā Mücīb

8 Cümle ḳullarıñ denī .... cürmim kes̱īr
Sen Ġanīsin maġfir[et] ḳıl cümle ʿiṣyānım Baṣīr
Dest-gīrim ṭut elimden ġāfilim men Yā Naṣīr
Aṣlā bıraḳmam dilimden ḳıl (u) ḳāli Yā Mücīb

9 Ḥamdiyāya murġ-ı dil dil-dārı sensin Yā Ġanī
Vir murādım şād u ḫandān eyle bu efgendeni
Nūr-ı elṭāf-ı velāyet mesnedile bendeni
Ṣāf memnūn eyleyüp göster cemāli Yā Mücīb

24b

69

Yā Vāsiʿ

1 Vusʿat iḥsān eyleyen
Sensin bize bī-gümān
Nuṣret iḥsān eyleyen
Sensin bize Yā Vāsiʿ

2 Niʿmetin ʿummān iden
Āb-ı meni cān iden
Dilleri rūşān iden
Sensin bize Yā Vāsiʿ

3 Cenneti var eyleyen
Ḳurʾānile söyleyen
Bizi tebşīr eyleyen
Sensin bize Yā Vāsiʿ

4 Bāġ-ı firdevs-i cinān
Müʾminlere bī-gümān
Bize viren cism (ü) cān
Sensin bize Yā Vāsiʿ

5 Ẕākiri mecbūr iden
Ḳalbini pür-nūr iden
Mā-sivādan dūr iden
Sensin bize Yā Vāsiʿ

6 Vusʿat iḥsān it bize
Bizim gibi ʿācize
Nebīlerden muʿcize
Sensin bize Yā Vāsiʿ

7 Vuṣlat yolların açan
ʿAnber-i ʿışḳın saçan
Cām-ı cemāl içiren
Sensin bize Yā Vāsiʿ

8 Ḫalvetde[27] mihmān iden
Luṭfını ʿummān iden
Ṭurmayup iḥsān iden
Sensin bize Yā Vāsiʿ

9 Ḥamdiyāya māh-liḳā
Luṭf idüp nūr u nevā
Söyleden manẓūm şehā
Sensin bize Yā Vāsiʿ

25a

70

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḥakīm

1 Ḥükm[i] s̱ābit ḳavli ṣādıḳ vaṣla lāyıḳ Yā Ḥakīm
Bir seni buldum şehin-şāh ḳapuñ açıḳ Yā Ḥakīm
Ḳıl bizi daʿvet şarāb-ı ʿışḳına kān-ı kerem
Vaṣlıñ içün bülbül-āsā eyle nāṭıḳ Yā Ḥakīm

27 Metinde "ḥalvet" şeklinde yazılmıştır.

2 Şāh-risālet-ḫāna ümmet ḳıldıñ ey şāh-ı cihān
Ḥamdu liʾllāh müʾmini Ḥaḳḳ maġfiret ḳıldıñ ʿayān
Tā ileʾl-maġrib ileʾl-meşrıḳ Ḫudā nūr-ı cinān
Eylediñ dil-ḫānesin ḳalbi uyanıḳ Yā Ḥakīm

3 Sen Ġanī şāh Kirdgārı bir bilüp īmān iden
İʿtiḳād-ı ʿışḳı iḫlāṣ eyleyüp ṭoġrı giden
Hem lisān-ı ḳalbile ẕikr eyleyüp bu dil beden
Hep seniñdir pādişāhım sana ṭanıḳ Yā Ḥakīm

4 Sen Ġanī şāh Kirdgārın ḳudretiyle gelmişiz
Ḥamdu liʾllāh sen şeh-i zībāya ʿāşıḳ olmuşuz
Bu muḥabbet şerbetini şehr-i dilde bulmuşuz
Gitmeyiz aṣlā ḳapuñdan cān-dil ʿāşıḳ Yā Ḥakīm

5 Şānı ʿālī şāh Muḥammed Muṣṭafānın ḥaḳḳ-içün
Ḳutb-ı ʿālem şāh ʿAliyyüʾl-Murtażānın ḥaḳḳ-içün
Nūr-ı elṭāf-ı ʿināyet kān-ı kerem ḥaḳḳ-içün
Vir bize cāh-ı velāyet ḳıl muṭābıḳ Yā Ḥakīm

6 Yüz ṭutup yalvardıġım maʿlūm sana şāh-ı beḳā
Ḳıl ʿināyet bu murādım şānı ʿālī meh-liḳā
ʿİzzet iḳbāl sen Ġanī şāhdan gelür ancaḳ bana
Nār-ı ʿışḳıñla dili sen eyle yanıḳ Yā Ḥakīm

7 Behre-yāb it nūr-ı ʿışḳıñla dili şānı ʿulā
Ṣun şarāb-ı ʿışḳını şāh-ı beḳā Bārī Ḫudā

Gösterüp nūr-ı cemāliñ feyż-yāb it Hādiyā
Hep velī̇ler bir tecellī̇ buldı sābıḳ Yā Ḥakī̇m

8 İsterem senden Ḫudā sensin Ġanī̇ şāh Kirdgār
Nūr-ı elṭāf-ı ʿināyet kānısın Perverdgār
ʿAbd-i ʿāciz ḳuluña nūr-ı velāyet şāh-nigār
Eyle iḥsān baḥr-ı dil ġāyet bulanıḳ Yā Ḥakī̇m

9 Ḥamdiyā bir der-be-der miskī̇n günāhkār Yā Laṭī̇f
Yoḳdur istiʿdādı bu ʿālī̇ makāma bī̇-naẓī̇f
Baḥr-ı fażlıñdan kerem-kānı efendim ḳıl ẓarī̇f
Bir tecellī̇de dili ḥaḳḳ eyle ṭatbī̇ḳ Yā Ḥakī̇m

25b

71

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Vedūd

1 Yārsun Allāh meded senden ʿināyet Yā Vedūd
Raḥm[ı] luṭf eyle bize her demde ġāyet Yā Vedūd
Sen Ġanī̇ şānı ʿaẓī̇m bir pādişāhsın Yā Kerī̇m
İki ʿālemde Ḫudā senden hidāyet Yā Vedūd

2 Biz ġarī̇b mücrim günāhkār ḳullarız Rabbüʾr-Raḥī̇m
İki ʿālemde meded ḳıl bizlere Ḥayy u Ḥakī̇m
Şānı ʿālī̇ sen Kerī̇msin hem Raḥī̇msin hem Ḥalī̇m
luṭf u iḥsān it bize nūr-ı kerāmet Yā Vedūd

3 Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿināyet Yā Laṭī̇f
Bir tecellī̇ ḳıl dile göñlüm bula nūr-ı nazī̇f

Nūr-ı ʿizzet tāc-ı devlet ḫilʿatin şān-ı şerīf
Ḳıl ʿaṭā şānı ʿulā nūr-ı velāyet Yā Vedūd

4 Bī-ʿaded iḥsānın ey nūr u nevā şānı ʿaẓīm
Şāh-ı ʿAbdüʾl-Ḳādir ʿışḳına ʿaṭā eyle naʿīm
Nūr-ı ḫilʿat giydürüp güldür beni sen ya Kerīm
Cümle iḫvānımla bir cāh-ı selāmet Yā Vedūd

5 Mübtelāyım naẓmile vaṣf-ı s̱enāya şānıña
İḥtiyācım var şehin-şāh-ı cihān iḥsānıña
Her günāhım ʿafv idüp ḳurtar beni ġufrānıña
Nāʾil ʾolayım ʿaṭā eyle leṭāfet Yā Vedūd

6 Raḥmetiñ deryāsına ġark it ẕünūbum Yā Ġafūr
Ente Settāruʾl-ʿuyūb men ġāfilim ey şāh Ṣabūr
El-amān Yā Rabbenā sensin Ġanī şāhım ġayūr
Ḳıl mücellā göñlümi virme ḳasāvet Yā Vedūd

7 Ṣun şarāb-ı ʿışḳını Nūr-ı nihānda Yā Ġanī
Vir selāmet sen bana iki cihānda Yā Ġanī
Maġfiret ḳıl bizleri kevn ü mekānda Yā Ġanī
ʿİsterim her dem dile nūr-ı leṭāfet Yā Vedūd

8 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān Alīnin ʿışḳına
Ḥācı Bektāş-ı Velī nūr-ı celīniñ ʿışḳına
ʿĀşıḳānıñ öz evinde cān dilinin ʿışḳına
Dilerim senden selāmetle saʿādet Yā Vedūd

9 Bedr ü māh ḥüsn-i leṭāfet baḫş iden cānān seni
Görmek ister Ḥamdī ednā ḳul ḳapuñda Yā Ġanī
Ṣād u ḫandān it dil-i vīrānesin efgendeni
Şiʿrile memnūn eyle dil bulsun leṭāfet Yā Vedūd

26a

72

mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Mecīd

1 Ḳamu esmā-i ḥüsnānın
Şehi sulṭānı Yā Mecīd
Devām iden ʿazīz cānıñ
Dilde Subḥānı Yā Mecīd

2 Ḳamu ʿālemde ḫāḳānsın
Ḳamu dillerde Subḥānsın
Ḳamu göñülde rūşānsin
Ḳuluñ Raḥmānı Yā Mecīd

3 Mecīd ʿışḳına Yā Raḥmān
Bizi ḳıl maġfiret ġufrān
ʿİnāyet eyle Yā Subḥān
Virüp burhānı Yā Mecīd

4 Bize rāh-ı şerīʿatden
Nevā nūr-ı ḥaḳīḳatden
Devā vir ṣāf-ı şerbetden
Ḳılup iḥsānı Yā Mecīd

5 Bir ismin şāh Mecīd şāhım
Bir ismiñ Ḥaḳḳ Ḥamīd rāhım
Efendim ulu Allāhım
ʿAṭā ḳıl şānı Yā Mecīd

6 Ḥabībiñ şāh-risāletden
Bizi ayırma ol ẕātından
Cemālin nūr-ı mirʾātdan
Diler dil cānı Yā Mecīd

7 Tecellī ḳıl bize ol şāh
Cemālin göstere her gāh
Emān Allāh emān Allāh
Göster cānānı Yā Mecīd

8 Bizim dil-şāhımız ol ḫān
Göñüller māhımız ḫāḳān
Bizimdir ol ʿuluvvüʾş-şān
Açıḳ fermānı Yā Mecīd

9 Temennī eyleyüp Ḥamdī
Bu manẓūm ile Yā Hādī
ʿİnāyet ḳıl bu evrādı
Bulam ʿirfānı Yā Mecīd

26b

73

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Bāʿis̱

1 Ġanī şāh-ı cihānsın eylegil iḥsānı Yā Bāʿis̱
Diler dil dem-be-dem nūr u nevā ġufrānı Yā Bāʿis̱
Cinānıñla cemāliñ nūr-ı ʿışḳın eyleyüp iḥsān
ʿAṭā eyle efendim pādişāhım anı Yā Bāʿis̱

2 Ḳuluñ mücrim günāhkār yoḳdur istiʿdād bu erkāna
İrişdir ḳudretiñle Ḳādir ü Ḳayyūm bu ʿirfāna
Sen Allāhsın efendim nāʾil eyle sırr-ı Subḥāna
Ḳavışdur nūr idüp dil-cānile vicdānı Yā Bāʿis̱

3 Nevā nūr-ı ḥaḳīḳatden saʿādet tācın iḥsān it
Kerem-kānı efendim ṣoñ nefesde kāmil īmān it
Ḳabirde hem ḥaşirde dest-gīr ol nūruñ ʿummān it
Muʿīn eyle ḥabībiñ şāh-risālet ḫānı Yā Bāʿis̱

4 ʾEbū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAliyyüʾl-Murtaza içün
Ḳabūl eyle duʿāmı şānı ʿālī māh-liḳā içün
Nebīler serveri ḫayruʾl-verā şāh Muṣṭafā içün
Naṣīb eyle liḳā ile rıżā cānānı Yā Bāʿis̱

5 Şehin-şāhı cihānsın bir Ḫudāsın hiç şerīkiñ yoḳ
Bu iḥsānı ʿaṭā ḳıl Hādiyā aṣlā vezīriñ yoḳ
Ḥabībiñ ʿışḳına ʿafv eyle noḳṣānım naẓīriñ yoḳ
Devā ḳıl [der]dime Loḳmān olup dermānı Yā Bāʿis̱

6 Ḫudā ʿabdüʾẕ-ẕelīlim sen ʿaẓīmuʾş-şāna yalvardım
Ġanī şāh Kirdgārım Ḥaḳḳ ḥabībiñ ḫāna yalvardım
Şefīʿ ṭutup ʿAliyyüʾl-Murtażā aṣlana yalvardım

Duʿāmı müstecāb it dīnile īmānı Yā Bāʿis̱

7 Nigārım şāh-ı ʿAbdüʾl-Ḳādire baḫş eyle ʿiṣyānım
O pīrim ḥürmetine maġfiret ḳıl cümle noḳṣānım
Seniñdir pādişāhım cism ü cānım dīn ü īmānım
ʿİnāyet ḳıl efendim ṣadrıma Ḳurʾānı Yā Bāʿis̱

8 Münācāt eylerim Hādī sana manẓūmla eşʿārı
Dil-i vīrānemiñ miʿmārı sensin nūr-ı envārı
Şehin-şāh-ı cihān luṭf-ı ʿaṭā ḳıl nūr-ı ġaffārı
Naṣīb it Kirdgārım ʿışḳıla ʿirfānı Yā Bāʿis̱

9 Bu Ḥamdī ḳuluñı ʿāşıḳlarıñla ḥaşr u neşr eyle
Ḫudāvende ḳamu ṣādıḳlarıñla ḥaşr u neşr eyle
Viṣāle dem-be-dem lāyıḳlarıñla ḥaşr u neşr eyle
Refīḳ it şāh ʿAliyyüʾl-Murtażā ḫāḳānı Yā Bāʿis̱

27a

74

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Şehīd (1)

1 Eylerim her dem şehādet birligiñe Yā Şehīd
Nūr-ı īmānıma delīldir varlıgıña[28] Yā Şehīd
Sen Ġanī Subḥāna etdim iḳtidā şāh-ı beḳā
Şübhesiz ʿāşıḳlara dil-dārlıgıña Yā Şehīd

2 Luṭf u iḥsānıñ dem-ā-dem bizlere kān-ı ʿaṭā
Bī-nihāyet ṣad hezārān teşekkürle Ḥaḳḳ sana

[28] Metinde “varlıgile” şeklinde yazılmıştır.

Ḥamd-i bī-ḥadd ol kerem-kānı Ḫudāya dāʾimā
Yazarım ḫān ʿarż-ı ḥāl ġaffārlıġıña Yā Şehīd

3 ʿAbd-i ʿāciz ḳul ḳapuñda yalvarup isterim müdām
Bir dilenciyim ki bī-ʿār ḳoġma gitmem ṭolu cām
İçmedikçe sen şeh-i zībā yedinden ṭolu cām
Var ümīdim Hādiyā hep varlıġıña Yā Şehīd

4 On sekiz biñ ʿālemi var eyleyen sensin Ḫudā
Ḳādir ü Ḳayyūm Ḫudāsın Ḥayy (u) Bāḳī dāʾimā
Senden iḥsān isterim cāh-ı velāyet ḳıl ʿaṭā
Her ümīdim ey Ġanī Cabbārlıġıña Yā Şehīd

5 Gün-be-gün sāʿat-be-sāʿat ʿışḳıñ artar ey Ḫudā
Luṭf u iḥsān it bu ʿabd-i ʿācize şāh-ı beḳā
Sen kerem-kānı Ḫudāsın cām-ı ʿışḳıñ cā-be-cā
Yādigār olsun dilā dil-dārlıġıña Yā Şehīd

6 Muḥterem ḳıl Ḥamdiyāyı şānı ʿālī şāh-ı dīn
Ḥūb cemāliñ gösterüp ḳıl ġussa vü ġamdan emīn
Şāh-risālet ʿışḳına ʿayneʾl-yaḳīn ḥaḳḳeʾl-yaḳīn
Ḳıl muḳarreb Yā Ġanī ḫünkārlıġıña Yā Şehīd

75

Yā Şehīd (2)

1 Nūr u nevāsın
Derde devāsın
Sen ḥūb-liḳāsın

Dilā Yā Şehīd

2 Ulu dīvānıñ
Şāh-ı cinānıñ
Ġāyetle şānıñ
ʿUlā Yā Şehīd

3 Sen Ġanī şāhsın
Ulu İlāhsın
ʿĀlem-penāhsın
Mevlā Yā Şehīd

4 Ey Ḥayy u Ġanī
Şād eyle meni
İsterim seni
Ḥālā Yā Şehīd

5 Ġarīb Ḥamdiyā
Diler ḥūb-liḳā
Ḳılarsañ ʿaṭā
Aʿlā Yā Şehīd

27b

76

Yā Ḥaḳḳ

1 Şehr-i dile ey pādişāh
ʿAṭā iḥsān seniñ Yā Ḥaḳḳ
Şehr-i dile ʿālem-penāh
Nūr-ı ʿummān seniñ Yā Ḥaḳḳ

2 Rıżāñ içün girdik yola
Hiç baḳmayup ṣaġa ṣola
Yār eyle İslāmbola
Ġāzī ʿOs̱mān seniñ Yā Ḥaḳḳ

3 Biñ ikiyüz ṭoḳsan beşe
Ḳarīb başlandı bu işe
Ẕikr idelim coşa taşa
Cümle iḫvān seniñ Yā Ḥaḳḳ

4 Senden meded senden meded
ʿEy luṭf[ı] çoḳ Ġanī Eḥad
Ṭut destimizi Yā Ṣamed
Müʾmin insān seniñ Yā Ḥaḳḳ

5 İnsān odur müʾmin ʾola
Arzulayup seni bula
Cümle belādan ḳurtula
Nūr-ı ġufrān seniñ Yā Ḥaḳḳ

6 Cihāda ġāzī beg paşa
Yardım diler hep mā-yeşā
Sen muʿīn ol başdan başa
Emr-i fermān senin Yā Ḥaḳḳ

7 Ḳahr eyle küffār leşkerin
Münhezim it ser ʿaskerin

Bulsun laẓāda hep yirin

Ehl-i īmān seniñ Yā Ḥaḳḳ

8 Münāfıḳ zümresin aṣlā

Yaşatma el-amān Mevlā

Bizi ṣatdılar bu daʿvā

ʿAzīz Ḳurʾān seniñ Yā Ḥaḳḳ

9 O Ḳurʾān ʿışḳına bize

Yardımcı ol cümlemize

Ḥamdī gibi bir ʿācize

Bağışla şān seniñ Yā Ḥaḳḳ

28a

77

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Vekīl (1)

1 Nūr-ı dili pertev-nümā şemsuʾḍ-ḍuḥā ḳıl Yā Vekil

Baḥr-ı keremle Hādiyā eyle ʿaṭā sen Yā Vekīl

2 Nūr-ı nübüvvet ʿışḳına sil ḳalbimiñ kir paṣını

Viṣāle müsteḥaḳ görüp eyle sezā sen Yā Vekīl

3 Dil-şehrine luṭf eyleyüp bir kez naẓar itseñ nʾola

Sensin şehin-şāh-ı cihān ḥūb māh-liḳāsın Yā Vekīl

4 Ḫamr-ı ḥaḳīḳat cāmını fażlıñla ṣun kān-ı kerem

Çıḳsın göñülden mā-sivā nūr u nevāsın Yā Vekīl

5 Pīrim ʿAbdüʾl-Ḳādir gibi mest-i müdām eyle meni
Çün ḳuvvet-i ḳudsiye-[y]i eyle devā sen Yā Vekīl

6 Bī-ḳudretim şāh-ı beḳā maʿrifet bilmem ẕerrece
Sensin Ġanī ʿeyle ʿaṭā şāh-ı hümāsın Yā Vekīl

7 Nūrdan ḳanat ṭaḳup uçur şem-ʿi cemāliñ nūrına
Yandır beni Yā Rabbenā şāh-ı liḳāsın Yā Vekīl

8 Aġyāra muḥtāc eyleme ey bī-naẓīr şānı ʿulā
Cāh-ı velāyet ḫilʿatin giydir Ḫudāsın Yā Vekīl

9 Nūr-ı cemāliñden bizi dūr eyleme Mevlā sana
Yalvarıram rūz u seḥer cūd-i seḫāsın Yā Vekīl

10 Dostıñ Muḥammed ʿışḳına istedigim cāh-ı ʿaẓīm
Senden ʿināyet Hādiyā bir dil-berāsın Yā Vekīl

11 Müʾminleriñ vekīlisin elbet ʿaṭā iḥsān seniñ
İstedigim nūr-ı cemāl cihān-nümāsın Yā Vekīl

12 Ḫalḳ etdigiñ sanʿatları gördüḳce gözlerim şehā
Cānlar ṭayanmaz pek güzel bedr-i ṣafāsın Yā Vekīl

13 Ḥamdī ḳuluña Hādiyā luṭf eyleyüp göster yüzüñ
Nūr-ı cemāliñ şemʿine yandır ʿulāsın Yā Vekīl

78

Yā Vekīl (1)

1 Nūr u nevāsın
Derde devāsın
Bir ḫūb-liḳāsın
Ente Yā Vekīl

2 Şāhım şehin-şāh
Efendim Allāh
Vaʾllāh ve biʾllāh
Ente Yā Vekīl

3 Ulu Ḫallāḳım
Ġanī Rezzāḳım
Göñül müştāḳım
Ente Yā Vekīl

4 Ḥamdīniñ varı
Göñlünde yārı
Şāh Kirdgārı
Ente Yā Vekīl

28b

79

Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

1 Dil-penāhımsın benim
Yā Ḳaviyyü Yā Metīn
Bir İlāhımsın benim
Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

2 Ḳādir ü Ḳayyūm seni
Cān arzular ey Ġanī
Luṭf it uyandır meni
Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

3 Cām-ı ʿışḳıñ ṣun cabā
Ḳıl ʿināyet Hādiyā
İḥsān eyle cā-be-cā
Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

4 Bāḳī ḥayāt isterim
ʿİzz-i s̱ebāt isterim
Cāh-ı necāt isterim
Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

5 Nūr-ı velāyet ʿaṭā
Eyle Ġanīsin H̱udā
Luṭf it bize Hādiyā
Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

6 Sensin H̱udā şehin-şāh
Raḥm it bize Yā İlāh
Müʾminlere eyvaʾllāh
Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

7 Nūr-ı saʿādet bize
İḥsān it cümlemize
Gidelim yolumuza

Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

8 Şarāb-ı ʿışḳın içir

Nūrdan ḳanad ṭaḳ uçur

Mekr-i sivādan ḳaçır

Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

9 Ḥamdiyāyı Hādiyā

Maġfiret ḳıl ey Ḫudā

ʿAṭā ḳıl ḥüsn-i rıżā

Yā Ḳaviyyü Yā Metīn

29a

80

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Metīn (1)

1 İḥtiyācım var sana bir pādişāhsın Yā Metīn

Ḳudret ıssı Kirdgār ʿālem-penāhsın Yā Metīn

Ḳıl ʿaṭā dil maḳṣad-ı aʿlāsını kān-ı kerem

Sen Ġanī şāh-ı cinān ʿālī İlāhsın Yā Metīn

2 Bir Metīnsin evvelīn ü āhirīn şāh-ı beḳā

Bir ḳavīsin künhi yoḳ aḳrānı yoḳ şānı ʿulā

Ḳādir ü Ḳayyūm efendim pādişāhım māh-liḳā

Senden istirḥām ṭaleb-kārım penāhsın Yā Metīn

3 Ḳuluña raḥm eyleyüp vusʿat naṣīb etseñ nʾolur

Bu kebūsetden bu ʿabd-i ʿāciz ednā ḳurtılur

Şāh-risālet ʿışḳına eyle kerem ʿāciz ḳalur

Luṭf u iḥsān isterim şāhım İlāhsın Yā Metīn

4 Ḥamdiyā bābıñda ednā ḳul Ḫudā senden diler
Dil-penāhım cümleten maḳṣūdını niyāz ḳılar
Āh u efġān eyledikce beñzi ṣararup ṣolar
Ḳande ḳıldı başıma nūrdan külāhım Yā Metīn

81

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Metīn (2)

1 Şānı ʿālī pādişāhım ḥūb nigārsın Yā Metīn
Dil-penāhım sen Ġanī Perverdgārsın Yā Metīn

2 Lā-şerīk ü lā-naẓīr Allāh seni buldum meded
Birligiñde şübhe yoḳ şāh Kirdgārsın Yā Metīn

3 On sekiz biñ ʿālemiñ Maʿbūdısın şāh-ı beḳā
Ḳādir ü Ḳayyūm Eḥadsin dilde varım Yā Metīn

4 ʿAbd-i ʿāciz bir ḳulum bābıñda ey Ḥayy Ḳadīm
ʿIşḳına āvāredir leyl ü nehārım Yā Metīn

5 Ṣun cemāliñ cāmını kān-ı kerem eyle ʿaṭā
Yanayım pervāne-veş ey nūr-ı nārım Yā Metīn

6 Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿināyet Yā Raḥīm
Bāġ-ı gülşān eyle bu evvel bahārım Yā Metīn

7 Luṭf[ı] çoḳ iḥsānı çoḳ bir pādişāhsın Yā Ġanī

Behre-yāb it ʿārifāne ʿāşıkārım Yā Metīn

8 Ḥaste dil Ḥamdī gedā kapuñda Mevlā yalvarır

Vaṣlıñ içün Hādiyā naẓm u eşʿārım Yā Metīn

29b

82

Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

1 Sensin şehin-şāh-ı cihān

Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

Sensin Ġanī nūr-ı nihān

Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

2 ʿAṭā iḥsān senden Ḫudā

Sensin ḳamu derde devā

Luṭf it dile şānı ʿulā

Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

3 Ṣun cām-ı ʿışḳıñ Hādiyā

Eyle ʿināyet cā-be-cā

Sensin Ġanī ulu Ḫudā

Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

4 Şāh-ı beḳāsın ḳıl ʿaṭā

Nūr u nevā şānı ʿulā

Kān-ı ʿaṭāsın Hādiyā

Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

5 Nūr-ı saʿādet tācını
Cāh-ı selāmet tācını
Eyle ʿaṭā sensin Ġanī
Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

6 Senden kerem ey muḥterem
Senden ʿināyet lā cerem
Hādiyā senden isterem
Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

7 Ẕikr eylerim [Ḫu]dā seni
Fikr eylerim Ḥayy u Ġanī
Āzād eyle bu bendeni
Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

8 Nūr-ı dil ʿirfān isterim
Cürmime ġufrān isterim
Enver-i Ḳurʾān isterim
Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

9 Senden diler bu Ḥamdiyā
Ḥüsn-i cemāliñ māh-liḳā
Sen ḳıl ʿaṭā şāh-ı beḳā
Yā Veliyyü Yā Ḥamīd

30a

83

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḥamīd

1 Hādiyā dil taḫtınıñ sulṭānı sensin Yā Ḥamīd

Bu ġarīb vīrānemiñ ḫāḳānı sensin Yā Ḥamīd

Ḥamdi lā yuḥṣā kerem-kānı efendim niʿmete

Kişver-i milk-i vücūduñ ḫānı sensin Yā Ḥamīd

2 Şāh-risālet ʿışḳına ḥıfẓ it bizi Yā Rabbenā

Sen Ġanī şāh Kirdgāra sıġınırız Hādiyā

Mekr-i düşmāndan emīn eyle bizi şāh-ı beḳā

Cümleten müʾminleriñ Subḥānı sensin Yā Ḥamīd

3 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīniñ ʿışḳına

Hādiyā sensin cemīl nūr-ı celīniñ ʿışḳına

Ḫorāṣānī Ḥācı Bektāş-ı Velīniñ ʿışḳına

Ṣun cemāliñ cāmını cānānı sensin Yā Ḥamīd

4 Cān u dil arzu ḳılar viṣālini şānı ʿulā

Luṭf u iḥsān it bize viṣāliñi şāh-ı beḳā

Raḥm edüp ḳurtar bizi aġyār elinden Rabbenā

Cümleten iḫvān-ı dīn Deyyānı sensin Yā Ḥamīd

5 Ḳıl duʿāmı müstecāb şānı ʿulā Ḥayy u ʿAẓīm

Sen Kerīmsin ey kerem-kān-ı Ḫudā nūr-ı naʿīm

Luṭf u iḥsān it bize Yā Rabbenā sensin Ḥalīm

Hādiyā dil-şehriniñ Ḥannānı sensin Yā Ḥamīd

6 Kirdgārım sen Ġanī sulṭāndan iḥsān isterim

Şānı ʿālī sen ulu Subḥāndan iḥsān isterim

Dem-be-dem ṭurmaz dilim Raḥmāndan iḥsān isterim

ʿIşḳile iẖlāṣile īmānı sensin Yā Ḥamīd

7 Nūr-ı ẖilʿat tāc-ı ʿizzet cāh-ı rifʿat vir bana
Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿaṭā Yā Rabbenā
Yüz çevirdim mā-sivādan yönümi döndüm sana
Cān u dilden ʿışḳile dil-şānı sensin Yā Ḥamīd

8 Ḥamdu liʾllāh nūr-ı dil tevḥīd ider bir pādişāh
ʿIşḳına aġlar yanar geldikçe cezbe kāh u kāh
Sen Ġanīsin hem Raḥīmsin hem Ḥalīm ʿālem-penāh
Vir murādın ḳuluñıñ Yezdānı Yā Ḥamīd

9 Ḥamdī ʿāciz bir günāhkār ḳul ḳapuñda Yā Ġanī
Luṭf u iḥsānına muḥtāc efendim bendeni
Şād u ẖandān it viṣāliñ ʿabdine erdir meni
Raḥm[ı] luṭf it Ġanī Raḥmānı sensin Yā Ḥamīd

30b

84

Yā Muḥṣī

1 ʿIşḳ u muḥabbet derdine
Düşür beni Yā Muḥṣī
Şevḳile ṣoḥbet derdine
Düşür meni Yā Muḥṣī

2 Dünyāca lezẕet ḳalmadı
Göñlüm ḥalāvet bulmadı
Ḫayırlı bir iş olmadı
Bulam seni Yā Muḥṣī

3 Sensin ulu ḫāḳān Ṣamed
Ey luṭfu çoḳ şāhım meded
Sen ḳıl ʿaṭā nūr-ı Eḥad
Ḥayy u Ġanī Yā Muḥṣī

4 Şāh-ı beḳāsın Hādiyā
Maḳṣūdımız sensin Ḫudā
İḥsān dilerum dāʾimā
Şād it meni Yā Muḥṣī

5 Ḳudret vir Ḥayy u Ġanī
Şānı ʿulā bulam seni
Şād it ʿāşıḳ-ı efgendeni
Bu bendeni Yā Muḥṣī

6 Aġyāra ḳahhār seyfini
Çeḳ ḳudretiñle Yā Ġanī
Ḳahr eyle ḳoyma birini
Her bed meni Yā Muḥsī

7 Kuşad belime ṭīġ-ı çāk
İdeyüm düşmānıñ helāk
………………………..
………………………..[29]

[29] Metinde iki mısra eksik yazılmıştır.

8 Nūr-ı velāyetden Ḫudā
Naṣīb isterim Hādiyā
Sen Ġanīsin eyle ʿaṭā
Bulam seni Yā Muḥṣī

9 Dünyāda bir cām-ı cemīl
Nūş ideyim ṣun Yā Celīl
Ḥamdī ḳuluñı ḳıl ḫalīl[30]
Eyle Ġanī Yā Muḥṣī

31a

85

Yā Mubdī Yā Muʿīd

1 Sensin şehin-şāh-ı cihān
Yā Mubdī Yā Muʿīd
Sensin Ḫudā nūr-ı nihān
Yā Mubdī Yā Muʿīd

2 Senden ʿināyet Hādiyā
Gelür her dem şāh-ı beḳā
Nūr u nevāsın ḫūb-liḳā
Yā Mubdī Yā Muʿīd

3 Sensin bizim maḳṣūdımız
Maṭlūbımız Maʿbūdımız
Dil-ḫānede mevcūdımız
Yā Mubdī Yā Muʿīd

[30] Metinde "ḥalīl" şeklinde yazılmıştır.

4 Çoḳdur bizim ʿiṣyānımız
Ġāyet ʿaẓīm noḳṣānımız
Sensin bizim Subḥānımız
Yā Mubdī Yā Muʿīd

5 Ġufrāna muḥtācız Ḫudā
Senden ʿināyet māh-liḳā
Sensin ʿaẓīmuʾş-şānı ʿulā
Yā Mubdī Yā Muʿīd

6 Raḥm it bize sen Yā Raḥīm
Bi-ḥürmet-i şān-i ʿaẓīm
Naṣīb eyle nūr-ı naʿīm
Yā Mubdī Yā Muʿīd

7 Senden dilerim ʿālī cāh
Nūr-ı velāyet bedr ü māh
Eyle ʿaṭā ʿālem-penāh
Yā Mubdī Yā Muʿīd

8 Şānı ʿaẓīmsin pādişāh
Ġāyet Kerīmsin Yā İlāh
Ḳurbān sana cān sāl ü māh
Yā Mubdī Yā Muʿīd

9 Senden ʿināyet Hādiyā
Ḥamdī ḳuluñ diler ʿaṭā
Ṣun cām-ı cemīl māh-liḳā

Yā Mubdī Yā Muʿīd

31b

86

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Muʿīd

1 Derdimiñ dermānı sensin Yā Muʿīd
Göñlümiñ Subḥānı sensin Yā Muʿīd
Sen muʿīn ol dü-cihānda ey ʿazīz
Taḫt-ı dil ḫāḳānı sensin Yā Muʿīd

2 Bir Ġanī şāh-ı cihān kān-ı ʿaṭā
Ṣāḥibi sensin efendim māh-liḳā
Nūr-ı dil ḫūrşīd-i ḫāver mis̱li tā
Enver isterim ʿināyet-kānı sensin Yā Muʿīd

3 Bir göñül kim mübtelā ʿışḳıñ diler
Şemʿ-i nūrıñdan dilā şevḳıñ diler
Şāh-nigārım ḥaste dil vaṣlıñ diler
Bu ʿaṭānıñ şānı senin Yā Muʿīd

4 Sen Ġanī şāh Kirdgārdan isterim
Bir ulu Perverdgārdan isterim
Ḳıl ʿaṭā nūr-ı nigārdan isterim
Dertli dil Deyyānı sensin Yā Muʿīd

5 Şāh ʿAbdüʾl-Ḳādir ʿışḳına Ḫudā
Vir murādım göñlüme nūrdan żiyā
Şāh-risālet ḥürmetine Hādiyā

Cürmimiñ ġufrānı sensin Yā Muʿīd

6 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī
Ḥürmetine maġfiret ḳıl sen meni
Vir saʿādet ḫilʿatin nūr-ı celī
Ṣadrımıñ īmānı sensin Yā Muʿīd

7 Sensin Allāhuʾṣ-Ṣamed şāh-ı beḳā
İsterim nūr-ı velāyet māh-liḳā
Ḳıl ʿināyet-kānı şāhım mutlaḳā
Dil ḥazīn Loḳmānı sensin Yā Muʿīd

8 Sen ʿaẓīmüʾş-şāndan iḥsān isterim
Baḥr-ı cūdıñdan kerem-kān isterim
Cürmime ġufrān-ı ʿummān isterim
Şehr-i dil sulṭānı sensin Yā Muʿīd

9 Vaṣlıñı göster bize dil-dārımız
Levḥ-i dil-şehri senin ġaffārımız
Hādiyā sensin bizim hep varımız
Ḥamdīniñ cānānı sensin Yā Muʿīd

32a

87

Yā Muḥyī

1 Mürde dili iḥyā iden
Sırr-ı Subḥān Yā Muḥyī
Cān u dili ḥayrān iden
Gizli sulṭān Yā Muḥyī

2 İḥyā ḳılan her cānları
Sulṭān iden insānları
Ḫalḳ eyleyen ḫāḳānları
Ġanī Yezdān Yā Muḥyī

3 Ab-ı ḥayāt içem Deyyān
Olsun bu isme der-miyān
Gelün bize cāna ḳıyan
Diyün her ān Yā Muḥyī

4 Ḥıżrile yoldaş isteyen
Ḥāline ḥāldaş isteyen
Bir ṣādıḳ kardaş isteyen
İşte bu ān Yā Muḥyī

5 Uṣūlini bilmek gerek
Çoḳ aġlayup gülmek gerek
Viṣāline ermek gerek
Sana cānān Yā Muḥyī

6 Şeyḫ elinden kisvet giye
İtdigine çoḳ ġam yiye
Ṭurmayup Yā Muḥyī diye
Ulu burhān Yā Muḥyī

7 ʿĪsā ruḥuʾllāh nefesi
Muḥyīden aldı bu sesi

Murġ-ı dile cān ḳafesi
ʿĀlī iḥsān Yā Muḥyī

8 Birdir Ḫudā şāh-ı beḳā
Ḳullarına kıldı ʿaṭā
Bu ismiñ şānı pek ʿulā
Oldı ʿayān Yā Muḥyī

9 Ḥamdiyā tevḥīd delisi
Cümle esmānıñ ulusı
Yā Muḥyī dir her velīsi
Bedr-i tābān Yā Muḥyī

32b

88

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Mümīt[31]

1 Nefsimi ḳahr eyle rūḥum ola rūşān Yā Mümīt
Rūḥımı nūrānī mirʾāt eyle her ān Yā Mümīt
Ḳoyma emmāre-ṣıfatda raḥm idüp ḳurtar bizi
Ḳalmasun levvāmede baḫş eyle ġufrān Yā Mümīt

2 Eyle ilḥām-ı ḥaḳīḳatden ḫaberdār ḳıl meni
Baḥr-ı fażlıñdan kerem-kānı sevindir bendeni
Ḳıl tecellī levḥ-i dil-şehrinde bulayım seni
İsterim her bir nefesde sırr-ı Subḥān Yā Mümīt

3 Muṭmaʾinne ḥizbine basdı ḳudūmüm Yā Raḥīm

[31] Metinde başlık yazılmamıştır.

Luṭf u iḥsān eyleyüp ṣun cām-ı ʿışḳı Yā Ḥalīm
Zümre-i ʿāşıḳlarıñla ḥaşr u neşr it Yā Kerīm
Şāh-risālet ʿışḳına itme perīşān Yā Mümīt

4 ʾOl ʾEbū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīnin ʿışḳına
Ẕāt-ı pāk-i kibriyā ismi celīniñ ʿışḳına
Ḫorāṣānī Ḥācı Bektāş-ı Velīniñ ʿışḳına ey
ʿĀşıḳānıñ zümresinde eyle mihmān Yā Mümīt

5 Nūr-ı Ḳurʾānıñla kāmil ehl-i īmān ḳıl meni
Eyle tevfīḳiñ refīḳ ʿālemde sulṭān ḳıl meni
Hādiyā luṭf eyleyüp ʿuşşāk-ı Raḥmān ḳıl meni
Eyle iḥsānı Ġanī bir baḥr u ʿummān Yā Mümīt

6 Ṣun cemāliñ cāmını kān-ı kerem eyle ʿaṭā
Şāh-risālet ʿışḳına kırma bu ʿabdin māh-liḳā
ʿĀşıḳānıñ zümresine ḳat meni bedr-i ṣafā
Ḥaḳḳ refīḳ olsun yanında nūr-ı īmān Yā Mümīt

7 İsterim senden ʿināyetle hidāyet Yā Ġanī
Bulayım ʿışḳ u muḥabbetle nigārum men seni
Nār-ı ʿışḳıñla yakup kül eyleyim cism ü teni
Rūz-i maḥşerde refīḳim ola ʿOs̱mān Yā Mümīt

8 Pīrim ʿAbdüʾl-Ḳādire baḫş eyle cürmim Yā İlāh
Sen Ġanīsin Kirdgārım cümleye ʿālem-penāh
Luṭf u iḥsān eyleyüp bir başıma nūrdan külāh
İsterim senden Ḫudāsın eyle iḥsān Yā Mümīt

9 *Ölmeden evvel meni öldür* de güldür şāh-ı dīn
Göreyim ḥüsn-i cemāliñ Hādiyā ʿayneʾl-yaḳīn
Cümleten iḫvān-ı dīnimle beni eyle emīn
Ḥamdiyāyı dü-cihānda ḳıl Süleymān Yā Mümīt

33a

89

Yā Ḥayy

1 Ẕikr eylerim dāʾim seni
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy
Fikr eylerim Ḥayy u Ġanī
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

2 Vird-i eẕkārım seni Ḥaḳḳ
İtme beni sende ıraḳ
Taḫtıma vir nūrdan Buraḳ
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

3 Dil-ḫānemi nūr eyle şāh
Sensin Ġanī ulu İlāh
Vir başıma nūrdan külāh
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

4 Şāh-ı beḳāsın Hādiyā
Eyle ʿināyet cā-be-cā
Göster cemāliñ māh-liḳā
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

5 Şān-ı ʿaẓīmsin ey Ḫudā
Senden ġayrı yoḳ mā-ʿadā
Dilerim senden Hādiyā
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

6 Nūr-ı saʿādet isterim
Cāh-ı velāyet isterim
Senden selāmet isterim
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

7 Ḥayāt-ı cāvidān ʿaṭā
Eyle dile şāh-ı beḳā
Sensin ḳamu derde devā
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

8 Şāh-risāletden bizi
Ayırma sen cümlemizi
Göster bize ḫūb nergizi
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

9 Ḥamdī ḳuluñı pādişāh
Senden ayırma Yā İlāh
Sensin Ġanī ʿālem-penāh
Ḥayy u Ḳayyūm Yā Ḥayy

33b

90

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḳayyūm

1 Ḫudāvende ezelsin lem-yezelsin şānı Yā Ḳayyūm
İdersin şānı ʿālī ḳullara iḥsānı Yā Ḳayyūm
Bugün māh-ı mübārek şehrī ṭoḳuzdur bes
Onuncı gün keserler ʿışḳile ḳurbānı Yā Ḳayyūm

2 Seniñçün cānā cān ḳurbān fedā-kārım Ḫudāyā
Ya al cānım ya ḳurbān vir kesüp ḳılayım hedāyā
Ḳamusı luṭf u iḥsānıñ seniñ ey şānı aʿlā
Diler dil dem-be-dem senden viṣāl cānānı Yā Ḳayyūm

3 Ġanī şāh-ı Kerīmsin Rabbenā Yā Rabb ü Raḥmān
Kerem bābıñ küşād it olayum mis̱l-i Süleymān
Dü-ālemde ʿazīz it Kirdgārım şānı Subḥān
Günāhım çoḳ ʿaṭā eyle Ġanī ġufrānı Yā Ḳayyūm

4 Bilürsin ḳuluñıñ aḥvālini taʿrīf degil hā
Münācāt cümlesi şāh-ı beḳā ey ulu Mevlā
Seniñ meftūn u mecbūrun bu ʿabd-i ʿāciz ednā
Refīḳ it enveri Ḳurʾānile īmānı Yā Ḳayyūm

5 Seniñdir fetḥ-i nuṣret her ṭarafdan luṭf u iḥsān it
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına sen ʿafv u ġufrān it
Göñül şehrinde şāhım ʿışḳıñı bir baḥr u ʿummān it
ʿAṭā ḳıl şehr-i dilde enver-i ʿirfānı Yā Ḳayyūm

6 Bu ʿabd-i ʿāciz ednā ḳuluña dil nūr-ı ʿirfānı
Naṣīb eyle efendim şehr-i dilde sırr-ı Subḥānı
Revā gör baḥr-ı fażlıñla nigārım ḥüsn-i cānānı

Müyesser ḳıl şehin-şāh-ı cihān Deyyānı Yā Ḳayyūm

7 Ġanīsiñ Kirdgārım luṭf u iḥsān isterim senden
Yüzüm yoḳ bu ʿaṭāya yüz çevirme Hādiyā benden
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına bu ʿabdin erkenden
Uyar fażlıñla ey kān-ı kerem Ḥannānı Yā Ḳayyūm

8 Elimden gelmedi ʿilm ü ʿamel zühd ü veraʿ bilmem
Yarın rūz-ı ḳıyāmetçün nevā nūr-ı berāʿ bilmem
Kimiñ ḳapusına varup diyem yā Rabbi ṣaġ[32] bilmem
Şefāʿatiçi ḳıl ol şāh-risālet ḫānı Yā Ḳayyūm

9 Bu Ḥamdī ḳuluña nūr-ı necāt vir cümle iḫvāna
Saʿādet bābını fetḥ eyle fażlıñla ḳamu cāna
Cemāliñ cāmını ṣun şānı ʿālī ḥüsn-i cānāna
Ḳavuşdur pādişāhım nūr idüp vicdānı Yā Ḳayyūm

34a

91

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Vācid (1)

1 Şānı ʿālī dil-penāhım Yā Vācid
Sen Ġanīsin nūr-ı māhım Yā Vācid
Şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
Maġfiret ḳıl her günāhım Yā Vācid

2 Sana müʾmin oldıġım niʿmet bana
Ṣad hezārān biñ dem-i ʿizzet bana

[32] Metinde "ṣaʿ" şeklinde yazılmıştır.

Çoḳ teşekkür eylerim ʿizzet bana
Başıma nūrdan külāhum Yā Vācid

3 İsm-i pākiñ ḥürmetine Yā İlāh
Eyle iḥsān başıma nūrdan külāh
H̱ālıḳım hem Rāzıḳım ʿālem-penāh
Ṭoġrı sana ʿālī-rāhım Yā Vācid

4 Şāh-risālet ʿışḳına Yā Rabbenā
İsm-i pākiñ sırrına ḳıl āşinā
Nūr-ı ʿışḳıñla varam senden bana
Fetḥ-i bāb it pādişāhım Yā Vācid

5 Nūr-ı dil ẖūrşīd-i ẖāver dil-nigār
İsterim yār u refīḳ ḳıl baẖtiyāra
Baḥr-ı fażlıñla ʿaṭā ḳıl āşiḳār
Bunıñ içün āh u vāhım Yā Vācid

6 Sen bilürsin ey Ġanī şāh dil-figār
Nūr-ı ʿışḳıñ ḥamd ola göñlümde vār
Yā Raḥīm itme beni bī-çāre zār
Ḳıl meded sen bir İlāhım Yā Vācid

7 Ḥamdiyāyım nūr-ı ẖilʿat isterim
Sen kerem ḳıl nūr-ı ʿizzet isterim
Hiç tükenmez nūr-ı niʿmet isterim
Şehr-i dilde nūr-ı māhım Yā Vācid

92

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Yā Vācid (2)

1 Dem-ā-dem isterim iḥsānı Yā Vācid
Viṣāliñ isterim seyrānı Yā Vācid

2 Şehin-şāh-ı cihān senden ʿināyet
Diler dil ʿışḳıyla Subḥānı Yā Vācid

3 Hidāyet senden ey Hādī be-ġāyet
Funūn-i ʿışḳile ʿirfānı Yā Vācid

4 Bu Ḥamdī ḳuluña eyle ʿināyet
Mücellā ḳıl dili vicdā[nı] Yā Vācid

34b

93

Yā Mācid (1)

1 Şāh-dil-figārım Yā Mācid
Göñlümde varım Yā Mācid
Göster şem-ʿi cemāliñ şāh
Nūr-ı nigārım Yā Mācid

2 Senden ṭaleb cām-ı cemāl
Luṭf u iḥsān eyle kemāl
ʿIşḳ u muḥabbet māh u sāl
Senden ararım Yā Mācid

3 Nūr-ı velāyet ḫilʿatin
Cāh-ı saʿādet ʿizzetin

İki cihānıñ devletin
Senden dilerim Yā Mācid

4 Çün Ġanīsin şāh-ı beḳā
Eyle ʿināyet cā-be-cā
Maṭlūbum sensin māh-liḳā
Şāh-gül-ʿizārım Yā Mācid

5 Men bir günāhkār bendeyim
Dil ʿāşıḳ-ı efgendeyim
Sen bendesin men sendeyim
Burc-ı ḫiṣārım Yā Mācid

6 Ḥamdī ḳuluñ ʿāciz naḥīf
ʿIşḳıña mübtelā ẓarīf
Şehr-i dili sen ḳıl naẓīf
Dil-nūr u varım Yā Mācid

94

Yā Mācid (2)

1 Dilde nigārım
Şāh-gül-ʿizārım
Efendim varım
Ente Yā Mācid

2 Şāhım şehin-şāh
Efendim Allāh
Ġanīsin billāh

Ente Yā Mācid

3 Sen bir İlāhsın
Hem Ġanī şāhsın
Ulu Allāhsın
Ente Yā Mācid

4 Ey Ġanī Subḥān
Ḳıl bana iḥsān
Göñlümde cānān
Ente Yā Mācid

5 Ḥamdī sana ḳul
Sen eyle maḳbūl
Aç viṣāle yol
Ente Yā Mācid

35a

95

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Vāḥid

1 Diler dil dem-be-dem senden ʿaṭā iḥsānı Yā Vāḥid
Günāhım çoḳluġundan isterim iḥsānı Yā Vāḥid
Eḥadsin yoḳ şerīkiñ şānı ʿālī Yā Ġanī Mennān
Nevā nūr ile cismimde dil ü vicdān Yā Vāḥid

2 ʿAṭā iḥsān seniñdir şāh-ı ʿālem şād u memnūn it
Bu ʿabd-i ʿāciz ednā ḳuluñı ʿışḳıñla mecnūn it
- Cemāliñ cāmını ṣun Kirdgārım baḥr-ı Ceyhūn it

Gözüm aç ḳulaġım del gösterüp cānānı Yā Vāḥid

3 Sana yalvarmadan başḳa ʿilācım kerem-kānı
Ḳapuñda bir dilenci sāʾiliñim eyle iḥsānı
ʿAzīz it dü-cihānda baḥr-ı fażlıñla dil ü cānı
Refīḳ it cān u dilde enver-i Ḳurʾānı Yā Vāḥid

4 Temennī eylerim rūz u seḥer vaḳt-i viṣāliñden
Ümīdim kesmeyüp ey mis̱l-i cām-ı cemāliñden
Ṭalebkārım efendim luṭf u iḥsān it kemāliñden
Naṣīb vir şānı ʿālī enver-i Subḥānı Yā Vāḥid

5 Nübüvvet mülkiniñ şāh-ı hümāyūn ʿışḳına Yā Rabb
Duʿāmı müstecāb it ism-i Hārūn ʿışḳına Yā Rabb
Ḫudāvende seniñ ʿışḳıñla meftūn ʿışḳına Yā Rabb
Seniñçündür ḳabūl it dīnile īmānı Yā Vāḥid

6 Dilā taḳlīdile aʿmālimi iḫlāṣa taḥvīl it
Ḥabībiñ ḥürmetine cürmimi iḥsāna teʾvīl it
Muḥabbet ḫamrını nūş itdirüp dil-ḫānede Nīl it
Temennī eylerim ez-cān u dil iḥsānı Yā Vāḥid

7 Nigārım Lā-şerīk ü lā-naẓīr sensin Ġanī Mevlā
Seniñdir cümle ḳudret cümle nuṣret Rabbiyeʾl-aʿlā
Bize tevfīḳiñi her dem refīḳ-i rütbe-i bālā
Naṣīb eyle efendim enver-i Raḥmānı Yā Vāḥid

8 Muḳarreb evliyālar zümresinde ḥaşr (u) neşr eyle

Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına cürmimi baḫş eyle
Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīniñ ʿışḳına şöyle
Refīḳ it Kirdgārım anlara dil-cānı Yā Vāḥid

9 Bu Ḥamdī ḳuluñı fi ʾl-cümle iḫvānı Ġanī Subḥān
Nevā nūrıñla memnūn eyle şāhımsın ulu Raḥmān
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet-çeşme-i cānān
Dilā göster cemāliñ cennet-i gülşānı Yā Vāḥid

35b

96

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Eḥad (1)

1 Birligiñ şānında ẕikrim *Ḳul huva ʾllāhu Eḥad*
Varlıgıñ şānında fikrim dāʾim *Allāhu ʾṣ-Ṣamed*
*Lem-yelid*sin *ve lem-yūled ve lem-yekun lehū küfüven Eḥad*
Lā-şerīk ü lā-naẓīr şānı ʿulāsın Yā Eḥad

2 Ḳudretiñ dāʾim Ḫudāvende Kerīm şānıñ ʿaẓīm
Tā ezelden tā ebedsin Ḥayy u Ḳayyūm ey Ḥakīm
Bāġ-ı firdevs-i cinān içre ʿaṭā eyle naʿīm
Ḥayy u Bāḳī lem-yezel şāh-ı beḳāsın Yā Eḥad

3 Nūr-ı dil ḫūrşīd-i ḫāver ḳıl dili şānı ʿulā
Ṣād u ḫandān it nevā nūrıñla göñlümi Ḫudā
Senden istirḥām ṭalebkārım efendim māh-liḳā
Sen Ġanīden isterim ṣadrıñ şifāsın Yā Eḥad

4 Şānı ʿālī şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ḥaḳḳ-içün

Nūr-ı ḫilʿat isterim derde devānıñ ḥaḳḳ-içün
Ḳıl ʿaṭā şān-ı ʿaẓīm şāh Murtażānıñ ḥaḳḳ-içün
Vaṣlıñı eyle müyesser māh-liḳāsın Yā Eḥad

5 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīniñ ʿışḳına
Ḫorāṣānī Ḥācı Bektāş-ı Velīniñ ʿışḳına
Şāh ʿAbdüʾl-Ḳādir ol nūr-ı celīniñ ʿışḳıñn
Senden ayırma bizi derde devāsın Yā Eḥad

6 Ḥamdiyānıñ sīni pīr göñlü cüvān nevres-fidān
Cām-ı ʿışḳıñ ṣun şehin-şāh isterim anı ʿayān
Baḥr-ı fażlıñdan ʿaṭā ḳıl vaṣlıñı şāh-ı ḫubān
Ḳıl ʿināyet Hādiyā bedr-i ṣafāsın Yā Eḥad

97

Yā Eḥad (2)

1 Nūr-ı nigārım Yā Eḥad
Şāh Kirdgārım Yā Eḥad
Göñlümde varım Yā Eḥad
Dil-nevbahārım Yā Eḥad

2 Şānı ʿaẓīm kān-ı vefā
Ġanī sensin sadra sifā
Kendi nūruñ şāh Muṣṭafā
Dil āh u zārım Yā Eḥad

3 Nūr u nevā derde devā
Senden ʿināyet Hādiyā

Naṣīb eyle vaṣl-ı liḳā

Ey dil-figārım Yā Eḥad

4 Sensin Ġanī şāh Kirdgār

Göñlümdesin Perverdgār

Dil-ḫāneme eyle şikār

Seni ararım Yā Eḥad

5 Ḥamdī ḳuluñ vuṣlat diler

Sen şāhile vaḥdet diler

Efendim ʿizzet diler

İşte bu kārım Yā Eḥad

36a

98

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ṣamed (1)

1 Hādiyā ḳıl maġfiret her cürmimi şāh Yā Ṣamed

Sen Ġanīsin eyle iḥsān eyledim āh Yā Ṣamed

Bir tecellī ḳıl dile şevḳiñle tolsun dil dehān

Aç velīler menzilinde ʿālī dergāh Yā Ṣamed

2 Baḥr-ı fażlıñla ʿaṭā eyle dile şāh-ı beḳā

Yoḫsa lāyıḳ degilim iḥsāna her dem Hādiyā

Şāh-risālet ʿışḳına vir her murādım māh-liḳā

Vaṣlıñı eyle müyesser şāhım Allāh Yā Ṣamed

3 Dil-penāhımsın benim nūr u nevā şānı ʿaẓīm

Sen Ġanīsin Kirdgārım Hādī Raḥmānuʾr-Raḥīm

Cümle ʿālem ḫalḳınıñ şāhı Ḫudāsın Yā Ḥalīm
Sen bilürsin vaṣlıñ içün vāh Yā Ṣamed

4 Nūrıñ ʿummānı tükenmez baḥr-ı bī-pāyān seniñ
Sen bilürsin pādişāhım ḳul seniñ fermān seniñ
Dertliyim dermāna geldim dert seniñ dermān seniñ
Sırr-ı vaḥdet yollarına eyle hem-rāh Yā Ṣamed

5 Luṭfıña iḥsānıña muḥtācım ey şāh-ı beḳā
Ṣun cemāliñ cāmını ʿışḳıñ meyinden māh-liḳā
Mā-sivā efkārını dilden süpür sil Hādiyā
Bir gice teşrīf buyur dil-ḫāneme kāh Yā Ṣamed

6 Ḥamdiyānıñ göñlüñi al bir ġarīb üftādedir
Sen Ġanīsin Kirdgārım ʿışḳına bir bāde vir
Vir murādını efendim şānı ʿālī ey Ḫabīr
Ḫamr-ı ʿışḳıñ ṣun dilā vaḳt-i seḥer kāh Yā Ṣamed

99

Yā Ṣamed (2)

1 Allāhım Allāh
Ġanī pādişāh
Ulu bir İlāh
Sensin Yā Ṣamed

2 Şāh Kirdgārım
Göñlümde varım
Nūr u nigārım

Sensin Yā Ṣamed

13 Dü-cihān şāhı
ʿĀlem-penāhı
Hem bir İlāhı
Sensin Yā Ṣamed

4 Dertlere dermān
Ḥastaya Loḳmān
Bir Ġanī Subḥān
Sensin Yā Ṣamed

5 Ey ulu ḫāḳān vāy
Vʾey Ġanī Raḥmān
Ḥamdīye cānān
Sensin Yā Ṣamed

36b

100

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Ḳādir (1)

1 Günāh[kār] oldıġımdan isterim ġufrānı Yā Ḳādir
Efendim her nefesde ey[le]gil iḥsānı Yā Ḳādir
Ḫudā ḳudretiñden ḳudret iḥsān eyle Yā Raḥmān
Kerem-kānı meded ḳıl nūr idüp vicdānı Yā Ḳādir

2 Dilā nāmıyla şānıñ şöhretiñ şāhım Ġanī Ġaffār
Şerīkiñ yoḳ naẓīriñ yoḳ Ḫudā sensin ulu Cabbār
Raḥīmā raḥmetiñle ʿaybı setr eyleyüp Settār

Dilā bir ḳaṭreyim buldur der-i ʿummānı Yā Ḳādir

3 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına ṭut destimi Mevlā
ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl efendim Rabbiyeʾl-aʿlā
Cemāliñ cāmını ṣun ʿāşıḳānıñ rifʿati bālā
Bülend oldı refīḳ it zümre-i ʿatşānı Yā Ḳādir

4 Kerīmā baḥr-ı fażlıñdan ʿināyet ḳıl ulu rifʿāt
Temennī eylerim senden efendim nūr-ı dil-ʿizzet
Diler Hādī Ġanī şāh-ı beḳā ʿışḳın içün şerbet
ʿAṭā ḳıl şānı ʿālī nūr-ı dil-ʿirfānı Yā Ḳādir

5 Seniñdir cümle ḳudret ḳudretiñle cümle aġyārı
Helāk it tiz vaḳitde Kirdgārım ṭīġ-ı ḳahhārı
Çeküp müʾminlere cāh-ı selāmet bir bu eşʿārı
Gice yazdım bilürsin menʿ idüp şeyṭānı Yā Ḳādir

6 Bu Ḥamdī ḳuluña cāh-ı velāyet nūr-ı ḫilʿat vir
Efendim baḥr-ı fażlıñla kerem ḳıl şān-ı ʿizzet vir
Ḫudā ʿāşıḳlarıñ ṣādıḳlarıñ şānında rifʿat vir
Bulayım her nefesde sen Ġanī Subḥānı Yā Ḳādir

101

Yā Ḳādir (2)

1 Dil taḫtınıñ sulṭānı
Sensin Ḫudā Yā Ḳādir
Ehl-i dīliñ Subḥānı
Sensin Ḫudā Yā Ḳādir

2 Ẕākiriñ ẕikri hemān

Sensin Ḫudā rāygān

ʿAḳlı fikri ẕākirān

Sensin Ḫudā Yā Ḳādir

3 Ulu Subḥānsın Ḫudā

Ġanī ḫāḳānsın dilā

ʿIşḳına dil mübtelā

Sensin Ḫudā Yā Ḳādir

4 Men bir ʿāciz bendeyim

ʿĀşıḳ-ı efgendeyim

Ḫudā her dem sendeyim

Sensin Ḫudā Yā Ḳādir

5 Ḥamdī ḳuluñ dāʾimā

Seni diler Hādiyā

Ayırma senden şehā

Sensin Ḫudā Yā Ḳādir

37a

102

Yā Muḳtedir

1 Dil-penāhım Yā Muḳtedir

Bir İlāhım Yā Muḳtedir

Maġfiret ḳıl sen bizleri

ʿĀlī şāhım Yā Muḳtedir

2 Sen Ġanīsin ḫān pādişāh

Ġāyet ulu ʿālem-penāh

Aç yolumı vir ālī cāh

Dil-penāhım Yā Muḳtedir

3 Nūr-ı velāyet ḳıl ʿaṭā

İḥsānı Ġanī māh-liḳā

Müyesser eyle sen şehā

Nūr külāhım Yā Muḳtedir

4 ʿİnāyet senden şāh-nigār

Maḳṣūdum sensin dil-figār

Ṣun cām-ı cemīl āşkḳār

Dil-penāhım Yā Muḳtedir

5 Men bir ʿāciz şaşkın ẕelīl

Sen bir ālī şāhsın Celīl

Senden ʿināyet Yā Cemīl

Sana rāhım Yā Muḳtedir

6 Sensin Raḥīm Raḥmān Ḫudā

Hiç miṡli yoḳ bir māh-liḳā

Eyleʿināyet cā-be-cā

Ālī şāhım Yā Muḳtedir

7 Bizim gibi ʿācizleri

ʿAfv it Ḫudā nācizleri

Maġfiret eyle bizleri

Çoḳ günāhım Yā Muḳtedir

8 Ulu ḫāḳān ʿaẓīmuʾş-şān

Bir pādişāhsın Ġanī ḫān

Muḥtācım sana el-amān

Rū-siyāhım Yā Muḳtedir

9 Ḥamdī ḳuluña Rabbenā

Ṣun cām-ı cemīl Hādiyā

Çıksın göñülden mā-sivā

Bir İlāhım Yā Muḳtedir

37b

103

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Yā Muḳaddim

1 Efendim şah-nigārım Yā Muḳaddim

Ġanīsin dil-figārım Yā Muḳaddim

Muḳaddemsin muʾaḫḫarsın şehin-şāh

Gö[ñül] taḫtında varım Yā Muḳaddim

2 Dem-ā-dem senden ister istiḳāmet

ʿAzīzimsin efendim vir selāmet

ʿAṭā iḥsān seniñ nūr-ı velāyet

Diler dil vird-i zārım Yā Muḳaddim

3 Seni vaṣf-ı s̱enāya iḳtidārım

Bilürsin yoḳ efendin ḫūb-nigārım

Koca Türkmen gibi naẓm u şiʿārım

Sana leyl (ü) nehārım Yā Muḳaddim

4 Dīle ʿışḳ u muḥabbet eyle iḥsān
Seniñdir cümleten her ehl-i īmān
Velī dil-şehrine vir nūr-ı Subḥān
Yazım evvel bahārım Yā Muḳaddim

5 Cemāliñ cāmını ṣun ʿālī sulṭān
Tecellī ḳıl bulayım nūr-ı ʿirfān
Efendim şānı ʿālī eyle iḥsān
Şarābıñ ṣun ḳanarım Yā Muḳaddim

6 Velīler zümresinde şānı ʿālī
Bu ʿabd-i ʿācize vir pür-kemāli
Nevā nūr-ı ḥaḳīḳatle cemāli
Müyesser ḳıl umarım Yā Muḳaddim

7 Ḥabībiñ ḥürmetine Yā İlāhī
ʿAṭā ḳıl başıma nūrdan külāhı
Ki sensin cümleniñ ḫān-pādişāhı
Tükenmez nūr-ı varım Yā Muḳaddim

8 Cihār-i yār-i pākiñ ʿışḳına Ḥaḳḳ
Cemāliñ nūr-ı şemʿin göñlüme yak
Velīler zümresine eyle ilḥāḳ
Göñlümde gül-ʿizārım Yā Muḳaddim

9 Bu Ḥamdī ḳuluñı ḳırma İlāhī

Ki sensin pādişāhlar pādişāhı

Cemāliñ gösterüp vir ʿālī̄ cāhı

Dem-i ʿışḳa yanarım Yā Muḳaddim

38a

104

Yā Muaḫḫir

1 Ġanī̄ şāh Kirdgārım Yā Muaḫḫir

Dilā Perverdgārım Yā Muaḫḫir

Dil-i mirʾāt-ı nūrıñla mücellā

Ḳıl ey şāh-ı dil-figārım Yā Muaḫḫir

2 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet

ʿİnāyet ḳıl nevā ñūr-ı saʿādet

ʿAṭā eyle dilā cāh-ı selāmet

Dü-ʿālemde nigārım Yā Muaḫḫir

3 Velāyet ḫilʿatin giydir Ġanī̄ Ḥaḳḳ

Göñül şehrinde nūruñ şemʿasın yaḳ

Velī̄ler zümresine eyle iilḥāḳ

İki ʿālemde varım Yā Muaḫḫir

4 Bu iḥsān-ı kemāle iḥtiyācım

Var oldığın bilürsin lā ʿilācım

ʿAṭā ḳıl başıma nūrānī̄ tācım

Efendim nūr u nārım Yā Muaḫḫir

5 Cihāna gelmeden maḳṣūdumuz Ḥaḳḳ

Ki bulmaḳ cān ilinde sırr-ı muṭlaḳ

Sen iḥsān eyle şāhım nūr-ı berraḳ

Silüp dilden ġubārım Yā Muaḫḫir

6 Nigārım nūr-ı dil ḫūrşīd-i ḫāver

Diler senden şehin-şāh ʿālī yāver

ʿAṭā ḳıl şānı ʿālī bir dilāver

Ḫayırlu şehr-i yārim Yā Muaḫḫir

7 Ḫudāsın Ḳādir ü Ḳayyūm Teʿālā

Ḳadīmsin baḫtiyār it şānı aʿlā

Naṣīb it dü-cihānda cāh-ı bālā

Bilürsin iḥtiyācım Yā Muaḫḫir

8 Sezā ḳıl nūr-ı ʿışḳa ḳoyma hālī

Göñül şehri seniñ ey şānı ʿālī

ʿAṭā ḳıl Hādiyā nūr-ı cemāli

Cinān it her civārım Yā Muaḫḫir

9 Bu Ḥamdī ḳuluña ḥüsn-i cemāliñ

Şarāb-ı ʿışḳını ṣun ʿālī şānıñ

Bırakdır ḳāʾilesin dü-cihānıñ

Sen ol leyl (ü) nehārım Yā Muaḫḫir

38b

105

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Evvel (1)

1 Evvelīn ü āḫirīn sensin Ḫudā şānı Yā Evvel

İdersin ḳullarına çoḳ ʿaṭā iḥsānı Yā Evvel

Cümleten maẖlūḳ seniñ muḥtāc sana Ḥayy u Ḳadīm
İḥtiyācım var sana luṭf eyle ġufrānı Yā Evvel

2 Lā-şerīk ü lā-naẓīr sensin Ḫudāvende Kerīm
Baḥr-ı ikrāmıñla memnūn ḳıl bizi şānı ʿaẓīm
Bāġ-ı firdevs-i cinānda Hādiyā nūr-ı naʿīm
Eyle iḥsān nūr-ı elṭāfıñla dil-cānı Yā Evvel

3 Maṭlab-ı aʿlā seni buldum efendim māh-liḳā
Ḳıl ʿaṭā nūr-ı cemāliñ bedr-i māhım bā-ṣafā
Eyle iḥsānı Ġanīsin bu gedāya Hādiyā
Refīḳ it dü-cihānıñda nūr-ı īmānı Yā Evvel

4 Sen Ġanī Subḥāna yüz ṭutdum efendim nūr-ı dil
Ẓulmet içre ḳalmasun ġubārını ʿışḳıñla sil
Dest-gīr ol ṭut elimden Hādiyā sensin cemīl
Muʿīn it bendeñe nūr u nevā Subḥānı Yā Evvel

5 Ey cemāliñ nūr-ı mirāt içre iẓhār eyleyen
Ey göñül taẖtında Ḥamdī ḳuluña ḥūb söyleyen
Sensin Allāhuʾṣ-Ṣamed bu pendi iḥsān eyleyen
Ḳıl ʿaṭā bu Ḥamdiyāya nūr-ı Raḥmānı Yā Evvel

106

Yā Evvel (2)

1 Şāhım şehin-şāh
Ey Ġanī Allāh
Birsin Hüvaʾllāh

Ente Yā Evvel

2 Nūr u nevāsın
Sen bir Ḫudāsın
Bedr-i ṣafāsın
Ente Yā Evvel

3 Raḥmānu᾽r-Raḥīm
ʿAzīzün Ḥakīm
ʿAlīmün Kerīm
Ente Yā Evvel

4 Dilde delīlim
Ḥüsn-i cemīlim
Şāhım Celīlim
Ente Yā Evvel

5 ʿAbdü᾽ẕ-ẕelīlim
Cism-i ʿalīlim
Nūr-ı cemīlim
Ente Yā Evvel

6 İnʿām eyleyen
İḥsān eyleyen
Ġufrān eyleyen
Ente Yā Evvel

7 Ḳuluñ Ḥamdiyā

Diler ḥūb-liḳā

Sen eyle ʿaṭā

Ente Yā Evvel

39a

107

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Āḫir (1)

1 Evvel Āḫirsin bir Allāhsın Ḫudāvende Yā Āḫir
Seni vaṣf-ı s̱enāya mecbūr oldum bende Yā Āḫir
Cemāliñ cāmını ṣun baḥr-ı faẕlıñla şehin-şāhım
Olayım rūz-ı mest-i müdām efgende Yā Āḫir

2 Ṭaleb-kārım ṭabībim Ḥaḳk naṣīb it nūr-ı Subḥānı
ʿAzīz it dü-cihānda murġ-ı dil cānānı Deyyānı
Naṣīb eyle efendim isterim senden bu iḥsānı
Gözüm göñlüm nigārım pādişāhım sende Yā Āḫir

3 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına rāh-ı şerīʿatden
Ayırma pādişāhım luṭf u iḥsān it ṭarīḳatden
Velāyet ḫilʿatin iʿṭā idüp nūr-ı ḥaḳīḳatden
Sevindir şān u ḳudretiñ bir ānda Yā Āḫir

3 Velīler ser-levendi Ḥācı Beḳtāş-ı Velī ḥünkār
Mis̱āl ḳıl baḥr-ı faẕlıñla efendimsin Ġanī Ġaffār
Velī Ḥaḳḳ dest-gīrim şāh-ı ʿAbdüʾl-Ḳādiri dil-dār
Ḳılup gönder dil-i vīrānım her ānda Yā Āḫir

4 Duʿāmı müstecāb it şāh-ı ʿālemsin Ġanī Mevlā

Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet Rabbiyeʾl-aʿlā
Nevā nūrı ḥaḳīḳat isterim çün rifʿati bālā
Naṣīb it pādişāhım maʿnevī seyrānda Yā Āḫir

5 Ḳuluñ Ḥamdī günāh-kār göñlü bālādan cemāl ister
Ġafūr sensin efendim eyle ġufrān pür-kemāl ister
Dü-ʿālemde ʿazīz it Kirdgārım ḫūb-ḫiṣāl ister
ʿAṭā ḳıl *küntü kenz* esrārını vir anda Yā Āḫir

108

Yā Āḫir (2)

1 Evvel u Āḫir
Ente Yā Āḫir
Bāṭın u Ẓāhir
Ente Yā Āḫir

2 Ey Ġanī Mennān
Vʾey ulu Subḥān
Dertlere dermān
Ente Yā Āḫir

3 Şāhım şehin-şāh
Ey Ġanī Allāh
Şāh-ʿālem-penāh
Ente Yā Āḫir

4 Şāh-ı beḳā bir
Sensin ey Ḫabīr

ʿAẓīmün Kebīr

Ente Yā Āḫir

5 Ḳuluñ Ḥamdiyā

Diler ḫūb-liḳā

Ḳıl anı iʿṭā

Ente Yā Āḫir

39b

109

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Ẓāhir

1 Uyandır baḥr-ı fażlıñla dil ü vicdānı Yā Ẓāhir

Nevā nūrıñla mirʾātı cilā ḳıl cānı Yā Ẓāhir

Tecellī nūrına müstaġraḳ eyle şād u ḫandān it

Ḫudā kān-ı keremsin eyle bu iḥsānı Yā Ẓāhir

2 Sene biñ iki yüz ṭoḳsan beşiñ şehr-i ṣafer āḫir

Yazıldı Türkçe mevzūn hep münācāt oldı biʾẓ-ẓāhir

Ḳuṣūrum çoḳlıġından isterim ġufrānı Yā Ṭāhir

ʿİnāyet ḳıl efendim maġfiret ʿummānı Yā Ẓāhir

3 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet geç günāhımdan

Dilā nūr-ı ḥaḳīḳat isterim ʿālem-penāhımdan

ʿİnāyet ḳıl efendim bu niyāzım ʿālī şāhımdan

Kerem-kānı efendim her nefes ġufrānı Yā Ẓāhir

4 Naṣīb eyle şehin-şāh-ı cihān envār-ı Ḳurʾānı

Emānet eyledim sen şāhıma dīnile īmānı

Sana maḫṣūṣ Ḫudā birsin didim ʿışḳile ʿirfānı
Bağışla şānı ʿālī ḥıfẓ idüp īmānı Yā Ẓāhir

5 Dü-ʿālemde ʿazīz it Kirdgārım bu günāh-kārı
Raḥīmā raḥm u luṭf it ḳurtar ey Mevlā sitem-kārı
Ḫalāṣ it mā-sivānıñ fitnesinden nūr-ı Ġaffārı
Tecellī ḳıl dile şāh-ı beḳā seyrānı Yā Ẓāhir

6 Oñulmaz derde düşdüm hiç ʿilācım yoḳ meded senden
Kerem senden ḳamu ʿiṣyānım ṣorma Ḫudā benden
Ḫalāṣ it derd ü mihnet ıżṭırābı işledi tenden
İki ʿālemde yār it bizlere merdānı Yā Ẓāhir

7 Ümīdim kesmem Allāhuʾṣ-Ṣamed sensin Ġanī Subḥān
Olursın dertli diller derdine her dem dilā dermān
Seniñdir pādişāhım cümleten müʾmin olan insān
Esirgersin ḫaṭādan her nefes dil-cānı Yā Ẓāhir

8 Bu Ẓāhir ism-i pākiñ sırrına ḳıl āşinā Hādī
Ḥıżır İlyāsile her dem görüşdür bizi Yā Ḳāḍī
Ledün ʿilmini taʿlīm eylesün bu ʿabde üstādı
ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl bize sulṭānı Yā Ẓāhir

9 Bu Ḥamdī ʿabd-i ʿāciz der-be-der ṭurmaz niyāz eyler
Deli dīvāne meşreb Türkçe mevzūn şiʿrini söyler
Efendim maġfiret ḳıl cürmini sen şāhı ẕikr eyler
Ḫudāvende naṣīb it enver-i Subḥānı Yā Ẓāhir

40a

110

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Bāṭın (1)

1 Buṭūn ehlinden eyle bizleri şāhāne Yā Bāṭın
Ḥıżır-veş olayım nāʾil āb-ı ḥayvāna Yā Bāṭın
Velīler menzilinde cāh-ı ʿizzetle ʿināyet ḳıl
Efendim nāʾil eyle enver-i Subḥāna Yā Bāṭın

2 Fünūn-ı ʿilm-i ḥikmet dersini göster ʿaẓīmüʾş-şān
Ledünnī ʿilmine inşā idüp ḳıl bu dili rūşān
Şehin-şāh-ı cihān şāh-ı beḳā Ḥaḳḳ eyleyüp iḥsān
Refīḳ eyle bizi nūr-ı nihān sulṭāna Yā Bāṭın

3 Velāyet ḫilʿatin giydir Ġanī şāh-ı cihān Mevlā
Saʿādet tācını iḥsān buyursun Rabbiyeʾl-aʿlā
Kerem bābın küşād eyle efendim rifʿat-i bālā
Naṣīb it dü-cihānda enver-i Raḥmāna Yā Bāṭın

4 Kemāliyle cemāliñ cāmını ṣun şānı ʿālī Ḥaḳḳ
Cebādan kesmesün sāḳī ḳadeḥ-i nūr-ı dil berrāḳ
Olup bu ʿışḳile buldı seni şāhım ḳamu ʿuşşāḳ
Sanadır iḥtiyācım nāʾil it iḥsāna Yā Bāṭın

5 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet ey Ġanī Subḥān
Bizi ḳıl maġfiret şāh-ı beḳāsın ey ulu Raḥmān
Efendim Kirdgārım nūr-ı ġufrānıñ idüp iḥsān
Ḫudā nūr-ı necāt vir varalım meydāna Yā Bāṭın

6 Bu Ḥamdī ġāfil ednā mücrim iḥsān isteyüp aġlar
ʿAṭā ḳıl şānı ʿālī bir [di]lenci eller[in] baġlar
Ḥużūruñda nigārım göñlü sende ṣu gibi çaġlar
Viṣāl ister bilürsin bī-mis̱il cānāna Yā Bāṭın

111

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Bāṭın (2)

1 Baḥr-ı ẓulmetden geçür
Āb-ı ḥayvāndan içur
Nūrdan ḳanad ṭaḳ uçur
Ġanī Mevlā Yā Bāṭın

2 Görem ḥüsn-i cemālin
Bulam nūr-ı kemālin
Ḳoyam ḳīl ile ḳālin
Ulu mevlā Yā Bāṭın

3 Senden kerem ey Ġanī
Ḳande bulayım seni
Şād eyle bu bendeni
Ġanī Mevlā Yā Bāṭın

4 Dilerim senden ʿaṭā
Nūr u nevā māh-liḳā
İḥsān buyur Hādiyā
Ulu Mevlā Yā Bāṭın

5 Ṣānı ʿaẓīm pādişāh

Ḥamdīye vir ʿālī cāh

Meded senden Yā İlāh

Ġanī Mevlā Yā Bāṭın

40b

112

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Vālī

1 Efendim pādişāhım cān u dil cānānı Yā Vālī

İdersin ḳullarına luṭfile iḥsānı Yā Vālī

Baʿīd itme bu ʿabd-i ʿāciz ednāyı muḳarreb ḳıl

Nigārım nūr-ı dil kān-ı kerem Ḥannānı Yā Vālī

2 Baġışla bizleri şāh-risālet-ẖāna ey Mevlā

ʿİnāyet ḳıl efendim şānı ʿālī Rabbiyeʾl-aʿlā

Naṣīb it Kirdgārım her nefesde rifʿat-i bālā

Efendimsin beher dem göñlümiñ Subḥānı Yā Vālī

3 Velāyetden naṣīb vir sen Ġanī şānı ʿaẓīmsin

Menendiñ yoḳ ʿaṭāda pādişāhım bir Kerīmsin

Nigārım nūr-ı dil-māhım Ḥalīmsin hem Ḥakīmsin

ʿAṭā ḳıl her murādım derdimiñ Loḳmānı Yā Vālī

4 H̱aṭādan ḥıfẓ idüp ḳurtar ḳamu aġyārı defʿ it

H̱udāvende viṣāliñ rāhına her bābı fetḥ it

Çerāġ-ı ʿışḳıñ uyandırup rütbemi refʿ it

Ḥabībıñ şāh-risālet ʿışḳına fevḳānī Yā Vālī

5 Cemālīñ cāmını ṣun ism-i pākiñ ʿışḳına Ḥaḳḳ
Nevā nūr-ı ḥaḳīḳat şemʿasını göñlüme yaḳ
Dü-ʿālemde ʿazīzim yüzlerimi eyle berrāḳ
Nigārım göster imdi enver-i Raḥmānı Yā Vālī

6 Duʿāmı müstecāb it şānı ʿālī pādişāhsın
Efendim şānı ʿālī cümleye ʿālem-penāhsın
Şerīkiñ yoḳ naẓīriñ yoḳ nigārım bir İlāhsın
ʿAṭā ḳıl nūr-ı ʿışḳıñ göñlümiñ Deyyānı Yā Vālī

7 Velīler ser-levendi şāh ʿAbdüʾl-Ḳādiriñ ḥaḳḳı
İçün vir her murādım ente Bāḳī eyyüheʾl-Bāḳī
Şarāb-ı ʿışḳıñı ṣun baḥr-ı faẓlıñla bu evrāḳı
Yazup düzdüm diler dil enver-i ġufrānı Yā Vālī

8 Bilürem pādişāhım sen Ġānī Raḥmānsın ey Mevlā
Virirsin göñlümiñ her bir murādın Rabbiyeʾl-aʿlā
Dilā nūr-ı velāyet isterim ol mesned-i bālā
Nāṣīb olsun nigārım şehr-i dil sulṭānı Yā Vālī

9 Bu Ḥamdī ḳuluñ istiʿdādı yoḳdur bilürem ḥālā
Ḫudā sen Ḳādir ü Ḳayyūm Teʿālāsın Ġanī Mevlā
Ḥabībiñ ḥürmetine Kirdgārım eyleyüp iʿṭā
Velī ḳıl şād u ḫandān dilleriñ Ḥannānı Yā Vālī

41a

113

Yā Vālī Yā Müteʿāl

1 Sensin Ġanī Yā Rabbenā

Yā Vālī Yā Müteʿāl

Luṭf u iḥsān eyle ʿaṭā

Yā Vālī Yā Müteʿāl

2 Dü ism-i pākiñ ḥaḳḳ-içün

Cümle ṣıfātıñ ḥaḳḳ-içün

ʿİzz ü s̱ebātıñ ḥaḳḳ-içün

Yā Vālī Yā Müteʿāl

3 Nūr-ı velāyet isterim

Cāh-ı selāmet isterim

Tāc-ı saʿādet isterim

Yā Vālī Yā Müteʿāl

4 Şāh-risālet ʿışḳına

Nūr-ı saʿādet ʿışḳına

Rāh-ı hidāyet ʿışḳına

Yā Vālī Yā Müteʿāl

5 Bāb-ı niyāzda bir ġarīb

Dil-beste mis̱l-i ʿandelīb

Senden diler ḥüsn-i ḥasīb

Yā Vālī Yā Müteʿāl

6 Ḫamr-ı ḥaḳīḳat ṣun bana

Sırr-ı ʿışḳa ḳıl āşinā

Sensin bana mihr-i vefā

Yā Vālī Yā Müteʿāl

7 Bu ʿabdiñi ḳıl maġfiret
ʿAfv eyleyüp aḥsen ṣıfat
ʿİnāyet ḳıl nūr-ı necāt
Yā Vālī Yā Müteʿāl

8 Şāhım ʿAlīniñ ʿışḳına
Bektāş Velīniñ ʿışḳına
Nūr-ı celīniñ ʿışḳına
Yā Vālī Yā Müteʿāl

9 Ḥamdī ḳuluña ḳıl ʿaṭā
Viṣāl-i cemāl māh-liḳā
Hem dilerim ḥüsn-i rıżā
Yā Vālī Yā Müteʿāl

41b

114

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Berr

1 Sen Allāhu'ṣ-Ṣamedsin göñlümiñ Subḥānı Yā Berr
Efendim dil-penābım cānımıñ cānānı Yā Berr
Muḳarreb zümresine eyle ilḥāḳ şānı ʿālī
Bu ʿabd-i ʿâciz ednā ḳuluñıñ ḫāḳānı Yā Berr

2 Mübārek pāk-i ismiñ ʿışḳına şād eyle göñlüm
ʿAṭā ḳıl ʿışḳını meydānda şehbāz eyle göñlüm
Cemāliñ şemʿine yanmaġa pervāz eyle göñlüm
Efendim Ḫālıḳım hem Rāzıḳım sulṭānı Yā Berr

3 Muʿīn ol dü-cihānda Ferd ü Vāḥid şāh-ı ʿaẓīm
Naẓīriñ yoḳ Ġanī şāh Kirdgārım sen Kerīmsin
Ḳuṣūrum çoḳ efendim şānı ʿālī sen Ḥalīmsin
ʿAṭā ḳıl baḥr-ı fażlıñla dilā ġufrānı Yā Berr

4 Ḳuluñ gelmez elinden nesne sen Ḳādirsin Allāhsın
Bu ʿabd-i ʿāciz ednāı daẖı sen eyle āgāh
Velīler zümresine eyle ilḥāḳ ey şehin-şāh
Gözüm görsün cemāliñ nūr-ı burhānını Yā Berr

5 Degil maḳṣūd kerāmet isterim nūr-ı cemāliñ
Efendim luṭf (u) iḥsān eyle bu rütbe kemāliñ
Bilürem şānı ʿālī men seni ḥūbdur ẖıṣāliñ
Ṣun ʿışḳıñ cāmını eyle ʿaṭā iḥsānı Yā Berr

6 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-ı risālet sen ʿaṭā ḳıl
ʿİnāyet ḳıl efendim bu dili nūr u nevā ḳıl
Viṣāli merhemiñ şānı ʿulā derde devā ḳıl
Refīḳ it dü-cihānda enveri Ḳurānı Yā Berr

7 İki ʿālemde memnūn eyle ʿabd-i kemteri Ḥaḳḳ
Cemāliñ şemʿ-i nūrın şānı ʿālī göñlüme yak
Ḥabībiñ ḥürmetine yüzleri nūr-ı berrāḳ
İdüp dil-şehrini ẖān-pādişāh ẖāḳānı Yā Berr

8 Ḳamu ḳudret yediñde Kirdgārım eyle iḥsān
Seniñdir fetḥ-i nuṣret Kirdgārım şāh-ı ḥūbān

Diler dil Kirdgārım sen Ġanīden nūr-ı ġufrān
ʿAṭā eyle efendim göñlüme nūrānī Yā Berr

9 Niyāz eyler seni senden diler bu Ḥamdī ednā
ʿİnāyet ḳıl efendim pādişāhım şānı aʿlā
Müyesser ḳıl rıżāñile liḳāñı ulu Mevlā
Göñül şehrine ṭoldur ʿilmile ġufrānı Yā Berr

42a

115

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Tevvāb

1 Tevbeler olsun Ḫudāyā cümle ʿiṣyāna Yā Tevvāb
Ṣıġındım her ḫuṣūṣda sen ʿaẓīmüʾş-şāna Yā Tevvāb
Baḥr-ı luṭfıñdan bize nūr-ı necāt vir Yā Ġanī
Nāʾil eyle bir gün ol nevā ġufrāna Yā Tevvāb

2 Ġafūr sensin ġayūr Cabbār-ı ʿālemsin Ġanī Raḥmān
Şerīkiñ yoḳ Ḫudāvende naẓīriñ yoḳ seniñ ḫāḳān
Sana var iḥtiyācım maġfiret ḳıl bizlere iḥsān
ʿAṭā ḳıl şānı ʿālī baḫş idüp merdāna Yā Tevvāb

3 Velīler ser-levendi şāhı ʿAbdüʾl-Ḳādire Mevlā
Baġışlarsañ bizi memnūn olur Ḳonyada Mevlānā
Efendim pādişāhım Ḫālıḳımsın Rabbiyeʾl-aʿlā
Cebādan cām-ı ʿışḳıñ ṣun dil-i ʿaṭşāna Yā Tevvāb

4 Fünūn-ı ʿilm-i ḥikmet dersini göster kerem-kānı
Ḥıżır-veş bildirüp mürşīd-i kāmil eyle vicdānı

Seniñ ʿışḳıñ murādım şānı ʿālī eyle iḥsānı
ʿAṭā ḳıl pādişāhım vāṣıl it SubḥānaYā Tevvāb

5 Ḫudāyā her ḫuṣūṣda göñlümüz maḥzūn ʿināyet ḳıl
Ṭarīḳ-i müstaḳīm üzre ṣalāḥiyyet hidāyet ḳıl
Nübüvvet mülkiniñ şāh-ı hümāyūn ḥūb delālet ḳıl
Baġışla bizleri nūr-ı nübüvvet ḫana Yā Tevvāb

6 Cihār-ı yārı nūr-ı māh-ı tābān ḫāna baḫş eyle
Ḳamu müʾminleri ol server-i sulṭāna baḫş eyle
Dü-ʿālemde şehin-şāh-ı cihān ḫāḳāna baḫş eyle
Efendim Kirdgārım nūr-ı dil vicdāna Yā Tevvāb

7 Ne eksilür Raḥīmā raḥmetiñ deryāsı bī-pāyān
Ġanīsin şāh-nigārım ḳorkarım senden ulu ḫāḳān
Anıñçün ʿarż-ı ḥālim ṣaġ elimde iñlerin her ān
Baġışla bizleri ḥüsn-i ḳamer tābāna Yā Tevvāb

8 Duʿāmız müstecāb it Kirdgārım ḳāḍiyeʾl-ḥācāt
Sanadır ilticāmız beş vaḳitde şevḳile ḥālāt
Kerem-kānı meded ḳıl baḥr-ı ẓulmetde bu dil mirʾāt
Ḳapandı ḳıl tecellī yalvaram Yezdāna Yā Tevvāb

9 Bu Ḥamdī ḳuluña raḥm eyleyüp cām-ı cemāliñden
ʿİnāyet ḳıl efendim Hādiyā nūr-ı kemāliñden
Naṣīb it şānı ʿālī-ḥūb ḥamīde ḫisāliñden
Müyesser ḳıl şehin-şāh enver-i Raḥmāna Yā Tevvāb

42b

116

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Muntaḳim

1 İntiḳām al dīn ʿadūsı geldiler Yā Muntaḳim
Sen bilürsin çoḳ bilādı aldılar Yā Muntaḳim
Biñ iki yüz daḫı ṭoḳsan beş senesin tārīḫim
Ḳıl ʿināyet her yire kök ṣaldılar Yā Muntaḳim

2 Cümleten müʾmin ḥazīn ḥüzn içredir āh u fiġān
Eylemekte dāʾimā şāh-ı beḳā senden emān
Dileyüp hem isteriz imdādı şāhımdan ʿayān
Sen muʿīn ol her belāda ṭoldılar Yā Muntaḳim

3 İsm-i Ḳahhārıñ süyūf u ṭīġı yekfī kāfire
Şāh-risālet ʿışḳına ḳır kāfiri bir vāfire
Gelmesün aṣlā biri İslāmbola miṣāfire
Bizleriñ żaʿīfligiñi bildiler Yā Muntaḳim

4 Kāfir ü bī-dīn bilür mi müʾminiñ aḥvālini
Kimi ʿābid kimi zāhid kimi ʿāşıḳ ḥālini
Sen bilürsin şānı ʿālī her ḳuluñ aḳvālini
Müʾmināna hep münāfıḳ güldiler Yā Muntaḳim

5 Ḳādir ü Ḳayyūm Eḥadsin Ferd ü Vāḥid bāġını
Cümleten müʾmin muvaḥḥid dāʾim arzular seni
Ḳıl meded sen cümlemize ʿāşıḳ-ı efgendeni
Ḳoyma küffārıñ elinde nʾoldılar Yā Muntaḳim

6 Gönder imdāda erenler serverin şānı ʿulā
Fetḥ-i kişverler göre dü-çeşmimiz şāh-ı beḳā
Göñlümüzde şāh-risālet ʿışḳına nūrıñ cilā
Virsün ehl-i ʿışḳ hidāyet buldılar Yā Muntaḳim

7 Bilürem müʾminlere olduñ muʿīn Yā Rabbenā
Hem seversin cān u dil ʿāşıḳları şānı ʿulā
Kim ṣalaḥiyyetde dāʾim ḳāʾim olsa eṣ-ṣalā
Anı elbet ḥıfẓ ider ḥaḳḳ bildiler Yā Muntaḳim

8 Ḥaḳḳ sever ʿāşıḳları ṣādıḳları ṣāliḥleri
Hem diler ʿābidleri zāhidleri ʿārifleri
Vaṣf ider Ḳurān içinde vaṣlına lāyıḳları
Dār-ı mihnetde ṣararup ṣoldılar Yā Muntaḳim

9 Ḥamdiyā ġam çekme ḳahr eyler Ḫudā bī-ʿārları
Ḥaḳḳ sever mi kāfir ü fāsıḳları fācirleri
Aç ḳomaz Ḥaḳḳ işte bundan soñra muhācirleri
Eyler iḥsānı naṣībin aldılar Yā Muntaḳim

43a

117

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Sehvile ʿAfuvv Yerine Yā ʿĠafūr Yazılmış Olduġı Beyān

1 Maġfiret ḳıl cürmimi senden ʿināyet Yā Ġafūr
İsterim her dāʾimā senden hidāyet Yā Ġafūr
Cümleten iḫvān-ı dīni maġfiret ḳıl Hādiyā
Eyle iḥsānı kerem-kānı selāmet Yā Ġafūr

2 Ẕenbimiz çoḳ ise ey şāh-ı beḳā raḥmet Ġani
Sende bī-pāyān tükenmez raḥmetiñ bildim seni
Baḥr-ı fażlıñdan efendim maġfiret ḳıl bendeni
Şāh-risālet-ḫāna baḫş eyle kerāmet Yā Ġafūr

3 Birligiñ ʿışḳına ṣun ḫamr-ı ḥaḳīḳatden şarāb
Nūş idüp mest-i müdām eyle beni dil-āsiyāb
Miṡli dönsün ʿışḳına nūr u nevā ḳıl feyż-yāb
İsterim senden Ḫudāvende saʿādet Yā Ġafūr

4 İstiḳāmet dilerim senden Ḫudāvende Kerīm
Sen Ġanīsin şānı ʿālī ente Raḥmānuʾr-Raḥīm
Raḥm (u) luṭf eyle ġarīb dil-ḫānıma sensin Ḥalīm
Baḥr-ı fażlıñla ʿaṭā eyle leṭāfet Yā Ġafūr

5 Senden iḥsān cümleten niʿmen nevā nūr ānı ʿışḳ
Ḳıl ʿaṭā dil-ḥāneme şāh-ı beḳā Subḥānı ʿışḳ
Neylerim ʿışḳ-ı mecāzı umdıġım Raḥmānī ʿışḳ
Luṭf u iḥsān it dile nūr-ı velāyet Yā Ġafūr

6 Tāc-ı ʿizzet nūr-ı rifʿat bāġ-ı cennet māh-liḳā
Ḳıl ʿināyet şān-ı Aḥmed ʿışḳına şāh-ı beḳā
Sen Ġanīsin Kirdgārım bu ʿaṭānı muṭlaḳā
İsterim şānı ʿulā her dem be-ġāyet Yā Ġafūr

7 Nūr-ı ʿışḳıñla mücellā ḳıl dilā dil-ḫānemi
Baḥr-ı fażlıñdan Ḫudā maʿmūr idüp vīrānemi
Sen enīs ü mūnis it şāh-ı beḳā cānānemi

Bir Ḫudāsın ḳıl ʿaṭā sāʿat bu sāʿat Yā Ġafūr

8 Her göñül maḳṣūdını iḥsān iden sensin Ḫudā
ʿAbd-i ʿāciz ḳuluñam Yā Rabbenā geldim sana
Fetḥ-i bāb it ey Ġanī dil maḳṣadı vaṣl-ı liḳā
Ḳıl ʿināyet göñlüme nūr-ı ḥalāvet Yā Ġafūr

9 Ḥamdiyāyı her nefes dūr itme ʿışḳıñdan cüdā
Ṣun cemāliñ cāmını eyle ʿināyet māh-liḳā
Eyle iḥsānı kerem ḳıl baḥr-ı fażlıñdan Ḫudā
Dīn ü īmānım sana her dem emānet Yā Ġafūr

43b

118

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Raʾūf (1)

1 Dil-penāhım eyle iḥsān u ʿināyet Yā Raʾūf
Şānı ʿālī hep seniñ nūr-ı hidāyet Yā Raʾūf
Nefs-i bed şomıñ elinden ḳurtar ey şāhım beni
Sana döndür meylimi ḳopar ḳıyāmet Yā Raʾūf

2 İçmesün nādān elinden ḳaṭre ṣu şāhım o yār
Eyle āgāh sırr-ı vaḥdet nūr yine Perverdgār
Şāh-risālet ʿışḳına cām-ı cemāliñ Kirdgār
Sen naṣīb eyle dilā cāh-ı selāmet Yā Raʾūf

3 Şāh ʿAbdüʾl-Ḳādire mensūb mürīd oldum aña
Ḥācı Bektāş-ı Velī mis̱li varam senden yana
Anlarıñ ḥürmetine eyle ḳabūl şāh-ı beḳā

İltifātıñ ṣad hezārān biñ kerāmet Yā Rāūf

4 Nūr-ı ḫilʿat bāġ-ı cennet ḥūb cemāliñ Hādiyā
Ḥaḳḳ erenler zümresine eyle ilḥāḳ māh-liḳā
Raḥm[ı] ġālib pādişāh-ı ẕī-ʿaṭāsın ey Ḫudā
İsterim senden dilā nūr-ı velāyet Yā Raʾūf

5 Varlıġıñ hem birligiñ ʿışḳına eyle iltifāt
Ġayrıdan kes göñlümi sensin Ḫudā aḥsen ṣıfāt
Bir ola ey şāh-ı ʿālem bendeñe ḥayāt memāt
Hādiyā eyle ʿaṭā nūr-ı saʿādet Yā Raʾūf

6 Ẓulmet-i hicrāna düşdüm ḳurtar ey kān-ı kerem
Ḳıl ʿināyet nūr-ı dil her dem seniñ ey muḥterem
Bir tecellī olsun iḥsān isterim men lā cerem
Sen Ġanīsin şāh-ı dīn ġāyet-be-ġāyet Yā Raʾūf

7 Ḥamdīya ʿāciz günāh-kārı Ḫudā ḳıl maġfiret
Senden iḥsān isterim īmān-ı kāmil ʿāḳıbet
ʿÖmrimiz olduḳça iḥsān eyle ʿafv u ʿāfiyet
Hādiyā senden bana her dem leṭāfet Yā Raʾūf

119

Yā Raʾūf (2)

1 Ey şānı ʿālī
Nūr-ı cemāli
Luṭf it kemāli
Ente Yā Raʾūf

2 Bir pādişāhsın
Ġanī İlāhsın
ʿĀlem-penāhsın
Ente Yā Raʾūf

3 Perverdgārım
Nūr-ı nigārım
Şāh-gül-ʿizārım
Ente Yā Raʾūf

4 Ḥamdī sana ḳul
Sen eyle maḳbūl
Aç vaṣlıña yol
Ente Yā Raʾūf

44a

120

Yā Mālikeʾl-Mülk

1 ʿİnāyet senden
Yā Mālikeʾl-mülk
Hidāyet senden
Yā Mālikeʾl-mülk

2 Sen Ġanī şāhsın
Ulu İlāhsın
ʿAlem-penāhsın
Yā Mālikeʾl-mülk

3 Dü-cihān şāhı
ʿAfv it günāhı
Sen Yā İlāhī
Yā Mālikeʾl-mülk

4 Raḥmānsın ey Ḥaḳḳ
Birsin muḥaḳḳaḳ
Nār-ı ʿışḳa yaḳ
Yā Mālikeʾl-mülk

5 Ḫamr-ı ḥaḳīḳat
İsterim elbet
Ṣun ṣāf-ı şerbet
Yā Mālikeʾl-mülk

6 Nūr-ı velāyet
Senden ʿināyet
Sen ḳıl hidāyet
Yā Mālikeʾl-mülk

7 Şānı ʿulāsın
Şāh-ı beḳāsın
Bir ḫūb-liḳāsın
Yā Mālikeʾl-mülk

8 ʿAṭā ḳıl şāhım
Ey bedr ü māhım
Ġanī İlāhım

Yā Mālikeʾl-mülk

9 Ġaffāruʾẕ-ẕünūb
Settāruʾl-ʿuyūb
ʿAllāmuʾl-ġuyūb
Yā Mālikeʾl-mülk

10 Cām-ı cemāliñ
Luṭf it kemāliñ
Yoḳdur zevāliñ
Yā Mālikeʾl-mülk

11 Derde devāsıñ
Nūr u nevāsıñ
Bir ḥūb-liḳāsın
Yā Mālikeʾl-mülk

12 İḥsān seniñdir
Hep şān seniñdir
Fermān seniñdir
Yā Mālikeʾl-mülk

13 ʿIşḳ u muḥabbet
Dilerim kes̱ret
İsterim elbet
Yā Mālikeʾl-mülk

14 Ey şān-ı ʿaẓīm

Vir nūr-ı naʿīm
Efendim Kerīm
Yā Mālikeʾl-mülk

15 İsterim senden
Vazgeçme benden
Ayrılmam senden
Yā Mālikeʾl-mülk

16 Şāhım seni Ḥaḳḳ
Bildim muḥaḳḳaḳ
Vir nūr-ı berrāḳ
Yā Mālikeʾl-mülk

17 Ḳuluñ Ḥamdiyā
Diler ḫūb-liḳā
ʿAṭā ḳıl Ḫudā
Yā Mālikeʾl-mülk

44b

121

Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

1 Sensin Ġanī şāh Kirdgār
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām
ʿİnāyet ulu Perverdgār
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

2 Birsin Ḫudā ġāyet ʿaẓīm
Sen ḳıl ʿaṭā nūr-ı naʿīm

Sensin Ḥalīm sensin Kerīm
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

3 Sensin ṣāhib-ʿaṭā şehā
Senden gelür derde devā
Sen ḳıl ʿaṭā ʿışḳı Ḫudā
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

4 Murādımı bilürsin Ḥaḳḳ
Şehr-i dilde sırr-ı muṭlaḳ
Yüzlerim nūrıñla ḳıl aḳ
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

5 Destim tehī rūyum siyah
Geldim sana ḫān pādişāh
Maġfiret eyle Yā İlāh
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

6 Esmā-i ḥüsnā ḥaḳḳ-içün
Ḳoyma beni zār-ı zebūn
Ḳudret yediñle cāmı ṣun
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

7 Nūr-ı īmānım ḥaḳḳ sana
Luṭf u iḥsānıñ çoḳ bana
Senden ʿināyet Rabbenā
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

8 İki cihānda pādişāh
Aḥmed-i muḫtār Yā İlāh
Ḥürmetine vir ʿālī cāh
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

9 Ḥamdī ḳuluñ diler ʿaṭā
Sen bilürsin şāh-ı beḳā
İḥsān buyur vaṣl-ı liḳā
Yā Ẕeʾl-Celāli veʾl-İkrām

45a

122

Yā Muḳsiṭu Yā Cāmiʿ

1 Sen bir Ġanī Subḥānsın
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ
ʿİnāyet ulu ḫāḳānsın
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

2 Ḫālıḳ-ı ḫālḳ-ı cihān
Sensin ey nūr-ı nihān
Sensiz olmam bir zamān
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

3 Sensin Ḫallāḳ u Kerīm
Ḫalḳ iden nūr-ı naʿīm
Ḳıl beni ḳalb-i selīm
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

4 Lā-şerīk ü lā-naẓīr

Hem Baṣīrsin hem Naṣīr
Ol bana sen dest-gīr
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

5 On sekiz biñ ʿālemi
Ḫalḳ idensin ey Ġanī
Şād eyle bu bendeni
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

6 Şāh-risālet ʿışḳına
Nūr-ı ḫilʿat vir bana
Gideyim senden yana
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

7 Sensin efendim şāhım
Yoḳ ġayrı bir İlāhım
Göñlümde nūr-ı māhım
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

8 Nūr-ı necāt isterim
Bāḳī ḥayāt isterim
Aḥsen ṣıfāt isterim
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

9 Ḥamdīniñ duʿāsını
Ḳabul it Yā Rābb beni
Şād eyle bu bendeni
Yā Muḳsıṭu Yā Cāmiʿ

45b

123

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Cāmiʿ (1)

1 Tecemmuʿ eylediñ cümle cihānı cānı Yā Cāmiʿ
İdersin ḳullarıña luṭfile iḥsānı Yā Cāmiʿ
Daḫı yerde ve gökde ʿarş u kürsīde olan maḫlūḳ
Seniñdir ḳudretiñle etdiler iskānı Yā Cāmiʿ

2 Dilā rūy-ı zemīnde dürlü ḥayvānile insānı
Tecemmuʿ eylediñ ḳudret seniñdir anlara şānı
ʿAṭā ḳıldıñ efendim birligiñ is̱bāṭ ider anı
Ṭoyurduñ Rezzāḳ u Subḥān idüp fermānı Yā Cāmiʿ

3 Yedi ḳat gökleri ḫalḳ eylediñ Mevlā melāʾikler
Seni tesbīḥ ider cümle ferīştehlerle fāʾiḳler
Seniñ vaṣlıñ içün cān baş virir meydānda ʿāşıḳlar
Dil-i şeydālara iḥsān idüp ʿirfānı Yā Cāmiʿ

4 Bu ʿabd-i ʿācize ʿilmile ʿirfān vir Ġanī Vehhāb
Velīler zümresinde ḥaşr[33] u neşr eyle ulu evvāb
Nigārım nūr-ı ʿışḳıñ yoluna fetḥ eyle ʿālī bāb
Meded ḳıl dest-gīr ol nūr idüp vicdā[nı] Yā Cāmiʿ

5 Seniñdir cümle ḳudret Kirdgārım Ḥamdī ednānı
Baġışla şāh-risālet-ḫāna şāhım eyle iḥsānı
Meded ḳıl dü-cihānda Kirdgārım nūr-ı ġufrānı

[33] Metinde "ḫaşr" şeklinde yazılmıştır.

ʿAṭā ḳıl şāh-risālet ʿışḳına burhānı Yā Cāmiʿ

124

Yā Cāmiʿ (2)

1 Cemʿ iden nāsı

Ḫāṣṣ u ünāsı

Göñlüm cilāsı

Ente Yā Cāmiʿ

2 Sen Ġanī Subḥān

Eylediñ iḥsān

Ey ulu Yezdān

Ente Yā Cāmiʿ

3 Sen Ġanī ḫānsın

Ulu Subḥānsın

Ḫālıḳ-ı cānsın

Ente Yā Cāmiʿ

4 Şāh Kirdgārım

Nūr-ı nigārım

Perverdgārım

Ente Yā Cāmiʿ

5 Sen şehin-şāhsın

Ulu Allāhsın

Hem bir İlāhsın

Ente Yā Cāmiʿ

6 Nūr-ı cemāliñ

Göster kemālin

Pek ḥūb ḫiṣāliñ

Ente Yā Cāmiʿ

7 Ḥamdī sana ḳul

Ḳıl anı maḳbūl

Naṣīb it vuṣūl

Ente Yā Cāmiʿ

46a

125

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ġanī

1 Sana maḫṣūṣdur ʿibādet cümle ṭāʿat Yā Ġanī

Sensin Allāhuʾṣ-Ṣamed virdiñ leṭāfet Yā Ġanī

Lā-şerīk ü lā-naẓīr şānıñ ʿulā sensin Ġafūr

Eyle iḥsān u ʿaṭā tāc-ı saʿādet Yā Ġanī

2 Men bir ednā kemterim ḳulluḳ sana sensiz muḥāl

Ḳıl ʿināyet şānı ʿālī işte ḳaldım bī-mecāl

Ḳudretiñden ḳudret iḥsān eyle hem nūr-ı cemāl

İsterim senden Ḫudāvende ʿināyet Yā Ġanī

3 Senden erḥam yoḳ Ġanī Perverdgārım pādişāh

Dest-gīr ol ṭut elimden ey Ġanī ʿālem-penāh

Ṣun cemāliñ cāmını nūr-ı naʿīmsin Yā İlāh

Dil-penāhım luṭf u iḥsān it velāyet Yā Ġanī

4 Ḥācı Bektāş-ı Velīniñ ʿışḳına ʿālī maḳām
Ḳıl ʿināyet baḥr-ı fażlıñla efendim ḫāṣṣ u ʿāmm
Eyle şāhım dü-cihānda ferd ü yektā nīgū-nām
Aç yolumı varayım sana selāmet Yā Ġanī

5 Pīrim ʿAbdüʾl-Ḳādire mensūb mürīd bī-çāreyim
Bende aʿmāl yoḳ naḥīf ġāyet żaʿīf āvāreyim
Bilmezem sana ne yolda aġlayup yalvarayım
Pīrim ʿışḳına efendim ḳıl ṣıyānet Yā Ġanī

6 Ḥayy (u) Bāḳī Yā Ġanī yalvartma nādān zümresi
Bir işim görmez benim ol bī-nevā bir dānesi
Olayım rūz u seḥer şem-ʿi cemāl pervānesi
Sen ʿaṭā ḳıl şāh-ı dīn senden hidāyet Yā Ġanī

7 Sen bilürsin göñlümiñ murādını şāh-ı beḳā
Dü-cihānda şānı ʿālī sen muʿīn ol Hādiyā
Ṣun cemāliñ cāmını senden meded Yā Rabbenā
Eyle iḥsānı Ḫudāvende kerāmet Yā Ġanī

8 Şāh-risālet-ḫān Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
İsterim nūr-ı velāyet Murtażānıñ ʿışḳına
Hem Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān velīniñ ʿışḳına
Bir tecellī ḳıl dile bulsun neẓāfet Yā Ġanī

9 Ḳara yüzlü cürm-i bī-ḥad boynu egri Ḥamdiyā
Yalvarır dāʾim ḳapuñda sen bilürsin Hādiyā

Maġfiret ḳıl cürmini vuṣlat naṣīb it Rabbenā

Eylerim dā᾽im recā etmem ferāġat Yā Ġanī

46b

126

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Muġnī (1)

1 ʿAṭā senden kerem-kānı göñül Subḥānı Yā Muġnī
Şehin-şāh-ı cihān sensin dīliñ burhānı Yā Muġnī
Sanadır ilticāmız şānı ʿālī luṭf u iḥsān it
Kerem bābın küşād it eyleyüp iḥsānı Yā Muġnī

2 Günāh-kārım Ḥabībiñ ʿışḳına ʿafv eyle noḳṣānım
Ẕelīlim şānı ʿālī her cihetle çoḳdur ʿiṣyānım
Muḳirrim müẕnibim iḥsān seniñdir āh u efġānım
ʿAṭā senden muʿīn it bizlere ġufrānı Yā Muġnī

3 Ġafūrsın hem Ḥalīmsin ey kerem-kānı meded senden
ʿİnāyet ṣāḥibi şānı ʿulāsın ṣorma hiç benden
Nübüvvet mülkiniñ şāh-ı hümāyūn ḫulḳ-ı aḥsenden
Suāl eyle bilürken cümleten her şānı Yā Muġnī

4 Temennī eylerim nūr-ı hidāyet luṭf u iḥsān it
Cemāliñ cāmını ṣun Kirdgārım nūruñ ʿummān it
Muḥabbet baḥrine müstaġraḳ eyle şād u ḫandān it
Muʿīn it dü-cihānda kāmilen īmānı Yā Muġnī

5 Seniñdir fetḥ ü nuṣret Kirdgārım eyle iḥsānı
Naṣīb eyle efendim pādişāhım nūr-ı Ḳur᾽ānı

Niyāzım bu muʿīn eyle şehin-şāh sırr-ı Subḥānı
Enīsim mūnisim ḳıl enver-i Yezdānı Yā Muġnī

6 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet Ḥamdiyā senden
Diler ey dil-penāhım luṭf u iḥsān eyle erkenden
Dilā mest-i müdām it mā-sivāyı ṣormasun benden
Ḳamu meʾmūr-ı bāṭın cümleniñ ḫāḳānı Yā Muġnī

127

Yā Muġnī (2)

1 İçür cām-ı cemāliñ
Vir bu cāh-ı kemāliñ
Bi-ḥaḳḳı mīm ü dālıñ
Sen Ġanī Yā Muġnī

2 Göñül viṣāliñ ister
Luṭf idüp bana göster
Bu ʿabd-i ʿāciz-i kemter
Sen Ġanī Yā Muġnī

3 Nur-ı kemāl isterim
Bir ḥūb ḫiṣāl isterim
Güzelce ḥāl isterim
Sen Ġanī Yā Muġnī

4 Ḥamdī ḳuluñ Hādiyā
Diler senden ḥūb-liḳā
Rıżāñile ḳıl ʿaṭā

Sen Ġanī Yā Muġnī

47a

128

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Māniʿ (1)

1 Efendim Māniʿ (u) Muġnī Ḫudāsın şānı Yā Māniʿ
Kerem-kānı efendim eyle sen iḥsānı Yā Māniʿ
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına ḫamr-ı ḥaḳīḳatden
Naṣīb eyle şehin-şāhım ṣuvar ʿaṭşānı Yā Māniʿ

2 Ḳamu aʿdā-i dīni ṭīġ-ı ḳahrıñla helāk eyle
Ḳamu müʾminleriñ ḳalbin nevā nūrıñla pāk eyle
Ḥabībiñ ḥürmetine kāfir ü bī-dīni ḥāk eyle
Süyūf u ṭīġ-ı şevḳetle ḳırup ṭuġyānı Yā Māniʿ

3 Seniñdir cümle ḳudret Kirdgārım luṭf u iḥsān it
Kerem bābın küşād it Rabbenā dil nūrın ʿummān it
Ḳamu müʾminlere nūr-ı necāt bir şād u ḫandān it
Ḫalāṣ eyle fedā-kārıñ Ḥāfıẓ ʿOs̱mānı Yā Māniʿ

4 Dilā sen dilber-i yektāya yüz ṭutdum şehm-şāhım
Ḳabūl eyle münācātım efendim bedr ü dil-māhım
Ḳamu müʾminlere sen dest-gīr ol ulu Allāhım
Futūḥātlar naṣīb it müʾminiñ Raḥmānı Yā Māniʿ

5 Bize müʾmin didiñ ḥamd ü s̱enā şāh-ı beḳā Raḥmān
Bu niʿmet ġāyet ālī şükr-i bī ḥad ey ulu Subḥān
Ḳuṣūrın maġfiret ḳıl dü-cihānda ey ʿuluvvüʾş-şān

Nigārım pādişāhım göñlümiñ mihmānı Yā Māniʿ

6 Bu Ḥamdī ḳuluñı baḫş eyle iḫvānım necāt ister
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına bāḳī ḥayāt ister
ʿİnāyet ḳıl efendim cism ü cān aḥsen ṣıfāt ister
Müyesser eyle şāhım derdimiñ dermānı Yā Māniʿ

129

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Māniʿ (2)

1 Māniʿ ol Yā Rabb aġyār gelmesün dil-ḫaneme
Ġāfil ü ḫod-bīni defʿ it girmesün vīrāneme

2 Sen Ġanī şāh Kirdgārıñ ʿışḳına ḳıl mübtelā
Māniʿ olma şāh-nigārım enver-i cānāneme

3 Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿināyet ʿışḳını
Āayrıya meyl itmesün nefs-i hevā dünyā neme

4 Nūr-ı ḫilʿat tāc-ı ʿizzet isterim senden Ḫudā
Ḥaḳḳa vuṣlat dilerim ey Hādiyā ʿuḳbā neme

5 Ḥamdiyāya eyle tevfīḳıñ refīḳ Yā Rabbenā
Nūr-ı ʿışḳıñ vir dile daʿvāneme ḳavġa neme

47b

130

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ḍārr

1 Iżṭırāb (u) elemimden Yā Ḍārr

Meni ḳurtar bu ġamdan Yā Ḍārr
Seni ẕikr eylerim ey şāh-ı beḳā
Ne gelür ḳuluñ elinden Yā Ḍārr

2 ʿĀcizim vaṣfına ey şān-ı ʿaẓīm
Ḳādir ü Ḳayyūmsın ey nūr-ı naʿīm
Ḳıl beni fażlıñ ile ḳalb-i selīm
Ḳan aḳar bu ḳalemimden Yā Ḍārr

3 Iżṭırārımda bana eyle meded
Ḳul u ḳurbānıñım ey nūr-ı Eḥad
Ẕikr ü fikrim seni vaṣf itme Ṣamed
İşte bu çıḳtı dilimden Yā Ḍārr

4 Beni rüsvā-yı enām etme Ḫudā
Cürmimi kimseye buldurma Ḫudā
Ḳuluñam ḳalbime vir nūr-ı cilā
İsterim ḳalb-i selīmden Yā Ḍārr

5 Seni vaṣf itmege ḳudret dilerim
Seni medḥ itmege nuṣret dilerim
Seni bir görmege ruḫṣat dilerim
ʿArż-ı ḥālim al elimden Yā Ḍārr

6 Sana ʿāşıḳ olayım Bārī Ḫudā
Nūr-ı ʿışḳıñ dilerim şānı ʿulā
Ḳıl beni şāh-ı cihān ʿışḳa sezā
Ḳorḳmayam aṣlā ölümden Yā Ḍārr

7 Ḫilʿat-ı nūr u nevādan beni dūr
İtme ey kān-ı kerem şāh-ı buḫūr
İsterim şehr-i dile nūr-ı ẓuhūr
İde bir gün ʿalemimden Yā Ḍārr

8 Bilürem sen Ġanī şāh şānı ʿaẓīm
Ḳıl ʿaṭā nūr-ı dile nūr-ı naʿīm
Sensin Allāh u ʿAẓīm şāh-ı Kerīm
İsterim nūr-ı Ḥḥalīmden Yā Ḍārr

9 Ḥamdīniñ ḳalbine vir nūr-ı cilā
Baḥr-ı fażlıñla Ġanī şānı ʿulā
Dilerim şāh-ı beḳā vaṣl-ı liḳā
Ḳıl ʿaṭā baḥr-ı kerīmden Yā Ḍārr

48a

131

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Nāfiʿ (1)

1 Efendim şānı ʿālī nūr-ı dil Subḥānı Yā Nāfiʿ
Ḫudāsın pādişāhım ḳıl ʿaṭā iḥsānı Yā Nāfiʿ
Ḥaḳīḳat ḫamrını ṣun şāh-risālet ʿışḳına Yā Rab
Uyandır ʿışḳile dil bülbül-i ḫandānı Yā Nāfiʿ

2 Şerīʿat emrini ṭutup ṭarīka olayım rāhī
Ġanī şānı ʿaẓīmsin ṣāfī ʿışḳın nūş idem kāhī
Tecellī eyleyüp teşrīf buyur dil mülkiniñ şāhı
Gözime gösterüp bir bī-miṡil seyrānı Yā Nāfiʿ

3 Taḥayyürde tereddüdde ḳoma göñlümi Yā Ġaffār
Cemāliñ cāmını ṣun baḥr-ı fażlıñdan Ġanī Cabbār
Viṣāliñ ʿışḳına eyle girif-tār göñlümi ey yār
Temennī eylerim her bir nefes bu şānı Yā Nāfiʿ

4 Kesel deryāsına ḍaldım ise sen şāha güçlük yoḳ
Raḥīmā raḥmı bol bir pādişāhsın raḥmetiñ artuḳ
Ne ʿilmim var ne aʿmālim elimde bir vesīlem yoḳ
Revā gör baḥr-ı fażlıñdan dilā ġufrānı Yā Nāfiʿ

5 Ḳuluñ Ḥamdī ḫaṭā ʿiṣyān ẕelelden olmayup ḫālī
Yine ṭurmaz ġazel söyler seniñ ʿışḳıñladır şuġli
Ḳaba Türkānī bir nāzik lüġat bilmez Orūç oġlu
Deyü nām buldı ceddinden sever iḫvānı Yā Nāfiʿ

48b

132

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

Yā Māniʿ (2)

1 Efendim nūr-ı dil ḫurşīd-i ḫāver şān-ı Yā Nāfiʿ
ʿAṭā ḳıl bu ḳuluña cennet-i rıḍvānı Yā Nāfiʿ

2 Cemāliñ cāmını ṣun şānı ʿālī sen şehin-şāhsın
Kerem-kānı efendim eyle bu iḥsānı Yā Nāfiʿ

3 Vezīriñ yoḳ naẓīriñ yoḳ seniñ ḥāşā Ḫudā birsin
Ġānī şāh Kirdgār isterim cānānı Yā Nāfiʿ

4 Seniñdir cümle ḳudret Kirdgārım luṭf u iḥsān it
ʿAṭā eyle efendim enver-i Subḥānı Yā Nāfiʿ

5 Ḳuluñ ʿāciz günāh-kār ise Mevlā şānı ʿālī sen
Ġanīsin şāh-nigārım isterim ġufrānı Yā Nāfiʿ

6 Bu Ḥamdī ḳuluña ʿavn ü ʿināyet ḳıl Ġanī Vehhāb
Viṣāliñ gösterüp şād eyle bu dil-cānı Yā Nāfiʿ

49a

133

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Nūr (1)

1 H̱udānıñ evveli nūr āḫiri nūr ber-ḳarār Yā Nūr
H̱ulūṣ-i ʿışḳile ʿāşıḳların ḥaḳḳan arar Yā Nūr
Nübüvvet mülkiniñ şāh-ı hümāyūn ʿışḳına Mevlā
Viṣāline ḳamu ṭāliblerin bir gün direr Yā Nūr

2 Hemān müʾmin olan iḫvān disün Yā Nūr kemālile
Anı Mevlā ḳatı murūr ider nūr-ı cemālile
Muḳarrebden ḳılup görüşdirir nūr-ı cemālile
ʿAyān ʿāşıḳlarıñ mecrūḥuna merhem ṣarar Yā Nūr

3 Bilür her bir ḳuluñ ḳalbinde efkārı nedir Mevlā
Aña göre bulur nūr-ı H̱udādan ḳul şehi zībā
Ḳamunıñ maḳṣūdın iḥsān ider ol Rabbiyeʾl-aʿlā
Velī ʿāşıḳlarıñ dil-ḫānesine ḫūb girer Yā Nūr

4 ʿAyān ẕikr idelim Mevlāyı Yā Nūr diyü Ġaffārı

Gice gündüz añalım ʿışḳ u iḫlāṣ ile Cabbārı
Ṣaralım baġrımıza nār-ı ʿışḳile bu envārı
Ṣuʿūd eyler füyūżātı diyelim her birer Yā Nūr

5 Cemāl-i cāmını nūş eyleyüp yalvaralım şāha
Gerek gice gerek gündüz irelim ʿālī dergāha
Viṣāli yoluñ kesdirme bu nūr esmāsı Allāha
Münevver hem muḳaddes işlesün işe yarar Yā Nūr

6 Di Ḥamdī ṣad hezārān biñ ʿaded lāzım degin sana
Bir Allāh ġayrı esmāsı çoḳ ḥamd (ü) s̱enā aña
Varalım sāye-i şāh-risāletde di Mevlāna
Göñül murġı ḳafesden ṭoġrı cānāna firār Yā Nūr

49b

134

Yā Nūr (2)

1 ʿĀşıḳım sana
Gel benden yana
Ey Ġanī Ḫudā
Efendim Yā Nūr

2 Ḫamr-ı ḥaḳīḳat
Ṣun ṣāf şerbet
Müştāḳım elbet
Efendim Yā Nūr

3 Şāh Kirdgārım
Göñlümde varım

Seni ararım

Efendim Yā Nūr

4 Şāh-ı beķāsın

Şānı ʿulāsın

Sen bir Ḫudāsın

Efendim Yā Nūr

5 Ḥamdī sana ķul

Ķıl anı maķbūl

Dilerim vuṣūl

Efendim Yā Nūr

50a

135

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Hādī

1 Ġanī şānı ʿaẓīmiñ bizlere iḥsānı Yā Hādī

ʿİnāyet eyleyüp uyandırır dil-cānı Yā Hādī

Diyüp ẕikr ideyim bu ism-i ḫāṣṣı rūz u şeb senden

ʿİnāyetle hidāyet kānı bir ġufrānı Yā Hādī

2 Bilürsin cümle maḫlūķātıñ efkārı nedir Yā Rab

Virirsin rızķını insān gerek ḥayvān olanıñ hep

Ṣalāḥiyyetli cānı aġladırsın Hādiyā her şeb

Baġırdırsın cemel gibi kāmil insānı Yā Hādī

3 Ne töhmet itdi bilmem ḫalķ iden sensin ķamu nāsı

Hidāyet gözedir senden siline ķalbiniñ paşı

Seniñ göz yumdıġıñdan oldı Mevlā ba[ʿ]żılar ʿāṣī
Ḫudā vallāhi sensin ḫalḳ iden her cānı Yā Hādī

4 Eger senden hidāyet olmadıysa müʾmin olmazlar
Rıżā-ı pākiñe ṭālib olup tā ṭoġrı gelmezler
Yāverdur münāfıḳ zümresi inṣāfı bilmezler
Bilenler de nirānı neylesün ġufrānı Yā Hādī

5 Ḳuluñam ḳudretiñle eyle iḥsān nūr-ı Subḥānı
ʿAmel bilmem ḫulūṣ-i ḳalbile isterim iḥsānı
Naṣīb it baḥr-ı fażlıñla efendim nūr-ı cānāñı
Müyesser ḳıl ʿazīzim vuṣlat-ı Yezdānı Yā Hādī

6 Hidāyet kānı sensin pādişāh nūr-ı hidāyet vir
Bu ʿabd-i ʿāciziñ dil-ḫānesine ḥoşça ḥālāt vir
Efendim ḳudretiñle yedime nūr-ı velāyet vir
Süyūf-ı sırrile bir bir ḳıram ṭuġyānı Yā Hādī

7 Seniñdir cümle ḳudret Kirdgārım ʿālī şān eyle
Viṣāliñ şerbetin ṣun bendeni bir ʿāşıḳān eyle
Dü-ʿālemde ʿazīzim lüṭfıñ ile ṣādıḳān eyle
ʿAṭā ḳıl nūr-ı ʿışḳıñ bulayım ʿirfānı Yā Hādī

8 ʿİnāyetle hidāyet isterim şāh Kirdgārımdan
Temennī eylerim nūr-ı vilāyet kān-ı varımdan
Diler dil dem-be-dem maḳṣūdını Perverdgārımdan
ʿAṭā eyler Ġanīdir isterim bu şānı Yā Hādī

9 Bu Ḥamdī ḳuluñıñ var iḥtiyācı sana Yā Subḥān
Seniñdir fetḥ ü nuṣret hem hidāyet ey Ġanī Raḥmān
ʿİnāyet ḳıl efendim pādişāhım şān-ı ʿālī şān
ʿAṭā ḳıl dil-penāhım vuṣlat-ı cānānı Yā Hādī

50b

136

Yā Bedīʿ

1 Senden ʿināyet Yā Bedīʿ
Her dem hidāyet Yā Bedīʿ
Ḳuluñ ḳabūl eyle şehā
Vir nūr-ı ḫilʿat Yā Bedīʿ

2 Sensin Ġanī şāh-ı cihān
Ḫālıḳısın nūr-ı cinān
Efendim sensin rāygān
Ṣun ṣāfī şerbet Yā Bedīʿ

3 Ḥayy (u) Ḳayyūmsın Hā[di]yā
Mineʾl-ḳadīm şāh-ı beḳā
Cām-ı cemāliñ ḳıl ʿaṭā
İsterim elbet Yā Bedīʿ

4 Bilürım şāyān degilim
Sensin Ḫudā ḫāṣṣ vekīlim
İḥsān seniñ şāh cemīlim
Dilerim vuṣlat Yā Bedīʿ

5 Nūr-ı cemāliñ isterim

Şāhım viṣāliñ isterim

Cāh-ı kemāliñ isterim

Ḳıl ʿaṭā rıfʿat Yā Bedīʿ

6 ʿUzlet yolun göster bana

Nūr-ı vaḥdet vir Rabbenā

Senden ʿināyet Hādiyā

Firdevs (ü) cennet Yā Bedīʿ

7 Şāh-risālet ʿışḳına

Nūr-ı velāyet ʿışḳına

Tāc-ı saʿādet ʿışḳına

Ḳıl ʿaṭā ṣaffet Yā Bedīʿ

8 Nūr-ı cemāliñden naṣīb

Dilerim sensin Ḥaḳḳ ṭabīb

ʿİlm ü eşʿārile lebīb

Oldum vir ʿizzet Yā Bedīʿ

9 Ḥamdī ḳuluñ ey māh-liḳā

Senden diler ḥüsn-i rıżā

ʿİnāyet ḳıl şāh-ı beḳā

Ḥāl-i ḥaḳīḳat Yā Bedīʿ

51a

137

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Bāḳī

1 Beḳā bulmaḳ diler dil dem-be-dem vir anı Yā Bāḳī

Seniñ luṭfıñ ḳamu vicdāna ḳıl iḥsānı Yā Bāḳī
Nübüvvet mülkiniñ şāh-ı hümāyūn ʿışḳına senden
Diler göñlüm ʿaṭā ḳıl enver-i Subḥānı Yā Bāḳī

2 Seniñdir cümle nuṣret enbiyāya evliyāya hep
Seniñdir cümle ʿizzet şānı ʿālī şāh behremiz hep
Seniñ ʿışḳıñ ile oḳur yazar Mevlā ḳalem elbet
Dem-ā-dem ʿandelīb ḳıl cān dilin ḫandānı Yā Bāḳī

3 Seniñ ʿışḳıñla devr eyler feleklerle melek biʾẕ-ẕāt
Seni ẕikr eyleyüp senden dilerler nūr-ı dil mirʾāt
Seniñ iḥsānıña muḥtāc ḳamu insile cīn evḳāt
Gözümden sil ġubārı gösterüp seyrānı Yā Bāḳī

4 Fünūn-ı ʿilm-i ḥikmet dersini göster Ġanī Ġaffār
Seniñ şānıñ ʿulādır her cihetle ey ulu Cabbār
Seni görmek diler dil şāhı sensin enver-i Settār
Naṣīb it ṣoñ nefesde enver-i Raḥmānı Yā Bāḳī

5 Ḫudāsın Ḳādir ü Ḳayyūm Teʿālā şānıñ aʿlādır
Efendim bir tecellī eyle şāhım sensin ey Ḳādir
Ḳamu ḳudret yediñde nūr-ı ʿışḳıñ cāh-ı bālādır
Diler dil senden ey Hādī Ḫudā ʿirfānı Yā Bāḳī

6 Bu ʿabd-i ʿāciz ednā ḳuluña nūr-ı velāyet vir
Efendim pādişāhım luṭf idüp cāh-ı selāmet vir
İki ʿālemde sulṭān eyleyüp tāc-ı saʿādet vir
Bu ʿabd-i ʿācize luṭf eyle ʿālī şānı Yā Bāḳī

7 Ḳuluñ ġāyet naḥīf ʿāciz bilürsin ḥālimi Yā Rab
Sana ʿarż eylerim her bir ḫuṣūṣ aḥvālimi Yā Rabb
İrişdir şāh-nigārım ʿindiñe kemālimi Yā Rabb
Refīḳ it ṣoñ nefesde enver-i Ḳurʾānı Yā Bāḳī

8 Günāhım maġfiret ḳıl şānı ʿālī bir Ḫudā sensin
Efendim pādişāhım bī-mis̱il şāhım beḳā sensin
Cemāliñ cāmını ṣun Kirdgārım ḥūb-liḳā sensin
Enīsim mūnisim ḳıl kāmil-i īmānı Yā Bāḳī

9 Bu Ḥamdī ḳuluña raḥm eyleyüp dil nūrı ġufrānı
Naṣīb eyle efendim pādişāhım ʿilm ü ʿirfānı
Cemāl-i bā-kemāliñ isterim iḥsān idüp anı
Müyesser ḳıl Ḥabibiñ ʿışḳına cānānı Yā Bāḳī

51b

138

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Vāris̱ (1)

1 Ḫudā sensin efendim cümleten ʿeşyāya Yā Vāris̱
Şehin-şāh-ı cihānsın pādişāh-ı bālāya Yā Vāris̱
Ḳamusı fānī sen bāḳī Hüvaʾllāhüʾl-ḳadīm sensin
Cihānda her ne kim var ʿāmmeten aʿlāya Yā Vāris̱

2 Dü-ʿālem pādişāhı nūr-ı ẕāt-ı kibriyā sensin
Yaratdıñ cümle maḫlūḳātı ey nūr u nevā sensin
Güneş yıldız ḳamer tāb-ı hevā nūrıñ Ḫudā sensin
Ḳamusı maḥv olur bāḳī Ḫudā her cāya Yā Vāris̱

3 Seniñdir on sekiz biñ ʿālemiñ maḫlūḳı Yā Ġaffār
Bilürsin her biriniñ fiʿlini şānı ʿulā Settār
Verirsin cümlesiniñ rızḳını sensin Ġanī Cabbār
İdersin iltifātı ʿāşıḳa bī-pāye Yā Vāriṡ

4 Seniñ ʿışḳıñ beḳā buldı kimiñ göñlünde var ise
Cemāliñ cāmını ṣunduñ özünde nār yanar ise
Nice bāḳī degil ʿaṭşān olup cāma ḳanar ise
Olur Manṣūr gibi ber-dār gider ʿuḳbāya Yā Vāriṡ

5 Cemāliñ bāġ-ı firdevs-i cināna virmez ʿāşıḳlar
Seni arzulayup ẕākir olur dāʾim uyanıḳlar
Uyumaz gicelerde gözlerinden bellü ṣadıḳlar
Muḥabbet cāmını nūş eyleyen ḫamrāya Yā Vāriṡ

6 Risālet taḫtınıñ şāh-ı hümāyūn ʿışḳına Yā Rab
Cemāliñ cāmını ṣun Ḥamdiyāya eylesün işrāb
Dilā evṣāfıña mecbūr bu manẓūmla Ġanī Vehhāb
ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl ḳoma ʿuḳbāya Yā Vāriṡ

139

Yā Vāriṡ (2)

1 Sensin Allāhım
Ḫān pādişāhım
Ġanī İlāhım
Ente Yā Vāriṡ

2 Şāh Kirdgārım
Perverdgārım
Nūr-ı nigārım
Ente Yā Vāris̱

3 Ṣun cām-ı cemāl
Vir nūr-ı kemāl
Ulu müteʿāl
Ente Yā Vāris̱

4 Göster cemāliñ
Vir bu kemāliñ
Luṭf it viṣāliñ
Ente Yā Vāris̱

5 Ey ʿaẓīmüʾş-şān
Ey Ġanī Subḥān
Bir ulu Raḥmān
Ente Yā Vāris̱

52a

140

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Reşīd

1 Gel beni irşād idüp erdir ʿulāya Yā Reşīd
Ḫamr-ı ʿışḳı ṣun dilā gönder Ḫudāya Yā Reşīd
Şānı ʿālī şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
Ṣun cemāliñ cāmını ṣārdır bir liḳāya Yā Reşīd

2 Bir tecellī ḳıl dile dil-dārım ol şāh-ı beḳā
Sen Ġanī kān-ı keremsin şānı ʿālī Rabbenā
Ṭut elimden dest-gīr ol pādişāhım Ḫudā
İsterim bu ʿālī cāhı ulu pāye Yā Reşīd

3 Şāh-risālet ʿışḳına nūr-ı cemāl ister göñül
Ḳıl ʿināyet şānı ʿālī ḥüsn-i ḥāl ister göñül
Ḥācı Bektāş-ı Velī miṡli kemāl ister göñül
Luṭf u iḥsānıñla geldi şimdi māye Yā Reşīd

4 Pīrimizdir şāh-ı ʿAbdüʾl-Ḳādir Allāh ʿışḳına
Celle-i ʿışḳā girif-tār oldum ol şāh ʿışḳına
Gel beni irşāda pīrim Ḥaḳḳa āgāh ʿışḳına
Ol velīler şāhını ḳıl bana sāye Yā Reşīd

5 Şāh ʿAliyyüʾl-Murtażānıñ ḥürmetine Yā Laṭīf
Bir tecellī ḳıl dile mirʾāt-ı dil bulsun naẓīf
Ṣun cemāliñ cāmını ʿaṭşāneyim cismim naḥīf
Dü-cihānda ey Ġanī eyle viḳāye Yā Reşīd

6 ʿİlm-i ʿeşʿārım ḳamu Türkānī dil ʿālem-penāh
Ḳudretim yoḳ gideyim senden yana rūyım siyāh
Raḥm[ı] ġālib pādişāh-ı ẕī-ʿaṭā sensin İlāh
Luṭf u iḥsān ḳıl dile geldim duʿāya Yā Reşīd

7 Dil-penāhım sana īmānım emānet Yā Ġanī
Her vaḳitde ʿāḳıbetde ḥıfẓ idüp ḳurtar beni
Nūr-ı ʿışḳıñı refīḳ eyle Ḫudā bulam seni

Perr ü bāl idem sana ḳoyma beḳāya Yā Reşīd

8 Ey dilā nūr-ı hidāyetle velāyet isterim
Sen Ġanīsin şānı ʿālī ḫūb saʿādet isterim
Şāh-risālet ʿışḳına cāh-ı selāmet isterim
Cismimiñ dil murġını beñzet hümāya Yā Reşīd

9 Sen ḳabūl eyle efendim Ḥamdīniñ ʿeşʿārını
Zümre ʿuşşāḳ içinde yād idüben nāmını
Kesmesün kān-ı kerem sāḳī cemāliñ cāmını
Seniñ ʿışḳıñla Ḫudā girdim ʿabāya Yā Reşīd

52b

141

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Reşīdu Mükerrer Münācāt

1 Cümle ʿālem ḫalḳınıñ Ḥannānı sensin Yā Reşīd
Lā-şerīk ü lā-naẓīr Deyyānı sensin Yā Reşīd
Bī-mis̱āl bir pādişāhsın Ḥayy (u) Bāḳī lem-yezāl
Şānı ʿālīsin Ġanī Subḥānı sensin Yā Reşīd

2 Nūr-ı nūrıñ şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ʿışḳına
Ṣun cemāliñ cāmını nūr-ı ṣafānıñ ʿışḳına
Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān Murtażānıñ ʿışḳına
Raḥm-ı luṭf eyle bana Raḥmānı sensin Yā Reşīd

3 Bir tecellī ḳıl dil-i vīrāneme şāh-ı beḳā
Ẓulmeti defʿ eyle mirʾāt-ı dīlimden māh-liḳā
Tāc-ı ʿizzet nūr-ı rifʿat ḳıl ʿaṭā Yā Rabbenā

Dil-penāhım göñlümüñ mihmānı sensin Yā Reşīd

4 Raḥm[ı] ġālib pādişāh-ı ẕī-ʿaṭā buldum seni
Şānı ʿālī lā-şerīk ü lā-naẓīr bildim seni
Ṣun cemāliñ cāmını şād eyle bu efgendeni
Bu dil-i vīrānemiñ Loḳmānı sensin Yā Reşīd

5 Bī-nevā ḳıldım meded senden Ḫudāvende Kerīm
Maġfiret ḳıl cürmimi Ġaffār-ı ʿālem Yā Raḥīm
Kimseye bildirme cürmimi sen ʿAlīmsin Yā Ḥakīm
Cümleten emrāżımıñ Loḳmānı sensin Yā Reşīd

6 Sen Ġanīsin senden istirḥām ṭaleb-kārım meded
Ḳıl ʿināyet Ḥaḳḳ velāyet ḫilʿatin nūr-ı Eḥad
Şānı ʿālī pādişāhım sensin Allāhu ʾṣ-Ṣamed
Bu dil-i vīrānemiñ Yezdānı sensin Yā Reşīd

7 Vir murādını ḳuluñ göñlünce ey kān-ı kerem
Şān-ı ʿālem sen ʿAẓīmden isterim men lā-cerem
Dil-penāhım dü-cihānda virme ġayrı ġam elem
Dest-gīr ol göñlümiñ gülşāni sensin Yā Reşīd

8 Feyż-yāb eyle nevā nūrıñla ey Ḥayy (u) Ḳadīm
Şāh ʿAbdü ʾl-Ḳādiriñ bābında bir ednā nedīm
Ḳuluyam rıżā-i pākiñ isterim nūr-ı naʿīm
Şemʿa yaḳ dil-ḥāneme rūşānı sensin Yā Reşīd

9 Ḥamdiyānıñ cān u dil Maʿbūdı sensin Yā İlāh

Ḳıl ʿināyet ḳuluñam raḥm eyleyüp ʿālem-penāh

Şāh-risālet ḥürmetine başına nūrdan külāh

Ḳıl ʿaṭā dil-ḥānemiñ ẖāḳānı sensin Yā Reşīd

53a

142

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Ṣabūr

1 Ṣabr-ı Eyyūb isterim aġyār u yāre Yā Ṣabūr

Sen bilürsin çekdigim yandım bu nāra Yā Ṣabūr

Ṭāḳatim ṭāḳ oldı fitne pek uyandı āh u vāh

Eylerim senden ʿināyet buña çāre Yā Ṣabūr

2 Gün-be-gün artmaḳda[34] fitne fevc ü fevc şāh-ı beḳā

Sen bilürsin ḥālimizi dileriz senden ʿaṭā

Şol münāfıḳ zümresin ḳahr eyler iseñ Rabbenā

Cümleten memnūn olur müʾmin bu kāra Yā Ṣabūr

3 Eyledi aʿdā ihānet kāfir ü bī-dīnlere

Virme nuṣret Rabbenā düşmanımız ẖāʾinlere

Şāh-risālet ʿışḳına sen yardım it müʾminlere

Nuṣret iḥsān eyle bu evvel bahāra Yā Ṣabūr

4 Biñ ikiyüz daẖı ṭoḳsan beş senesi bu sene

Cümleten müʾmin muvaḥḥid ġamlıdır senden yine

Ḳıl ferāḥ-nāk cümlemizi şāh-ı ʿālem gūn-gūne

Pek muẖālif eyle imdādı nehāre Yā Ṣabūr

---

[34] Metinde fazladan bir “artmakda” kelimesi yazılmıştır.

5 Ḳıl ʿaṭā müʾminlere ġayretle ḳuvvet Yā Ġafūr
Luṭf u iḥsān eyleyüp sen ol muʿīni Yā Şekūr
Şād u ḫandān ḳıl ḳamu müʾminleri sensin Ġayūr
Kāfiri ḳahr eyle çıḳmasun bazāra Yā Ṣabūr

6 Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān ʿışḳına ey Kirdgār
Yardım it müʾminlere gönder bir aṣlan āşikār
Ṭīġ-ı Deḫḫāk-ı cihān Zāl oġlu Rüstem mis̱li yār
İsteriz pīr ü civān hep āşiḳāre Yā Ṣabūr

7 Raḥm[ı] ġālib bihter-i şāh-ı cihān var ḳudretiñ
Ṭarfetüʾl-ʿayn içre ḳahr itmege kāfī heybetiñ
Baḥr-ı bī-pāyān tükenmez müʾmināna ʿizzetiñ
Cümleten iḫvān ṭaġıldı her diyāra Yā Ṣabūr

8 Sen bilürsin ḫayr u şerr senden velākin biz żaʿīf[35]
Ḳullarız Yā Rabbenā eyle meded-kārım Laṭīf
Biz bir ednā kemteriz bābıñda Mevlā pek żaʿīf
Birligiñ ʿışḳına nuṣret virme ḫāra Yā Ṣabūr

9 Ḥamdiyā ednā ḳuluñ kemter niyāz eyler sana
Ḳıl duʿāsın müstecāb Yā Rabbenā Yā Rabbenā
Sen Ġanī şāh Kirdgārsın ḳıl ʿināyet Hādiyā
Eyle iḥsānı kerem ḳıl nūr-ı vāre Yā Ṣabūr

53b

143

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

[35] Metinde "zaʿif" şeklinde yazılmıştır.

Manẓūm Esmā-i Ḥüsnā Küllühā

1 Hüva ʾllāhülleẕī lā İlāhe illā Hüve ʾr-Raḥmānu ʾr-Raḥīm

El-Melikü ʾl-Ḳuddusü ʾs-Selāmü ʾl-Mü ʾminü ʾl-Ḥalīm

2 El-Müheyminü ʾl-ʿ Āzīzü ʾl-Cabbārü ʾl-Ḫālıḳu ʾl-Ḥakīm

El-Bāri ʾu ʾl-Muṣavviru ʾl-Ġaffāru ʾl-Ḳahhāru ʾl-ʿ Āẓīm

3 El-Vehhābü ʾr-Rezzāḳu ʾl-Fettāḥu ʾl-ʿ Alīmü ʾl-Ḳābiż

El-Bāsiṭu ʾl-Ḥalīmü ʾl-Ḫāfiḍu ʾr-Rāfiʿ u ʾl-ʿ Alīm

4 El-Muʿ izzü ʾl-Müẕillü ʾs-Semīʿ u ʾl-Baṣīru ʾl-Ḥakīm

El-ʿ Adlu ʾl-Laṭīfu ʾl-Ḫabīru ʾl-Ḥalīmü ʾl-ʿ Āẓīm

5 El-Ġafūru ʾş-Şekūru ʾl-ʿ Āliyyü ʾl-Kebīru ʾl-Ḥafīẓ

El-Muḳītü ʾl-Ḥasībü ʾl-Celīlü ʾl-Kerīmü ʾl-Ḥalīm

6 Er-Raḳībü ʾl-Mücībü ʾl-Vāsiʿ u ʾl-Ḥakīmü ʾl-Vedūd

El-Mecīdü ʾl-Bāʿ iṯü ʾş-Şehīdü ʾl-Ḥaḳḳu ʾl-Ḥakīm

7 El-Vekīlü ʾl-Ḳaviyyü ʾl-Metīnü ʾl-Veliyyü ʾl-Ḥamīd

El-Muḥṣi ʾü ʾl-Mübdiü ʾl-Muʿ īdü ʾl-Muḥyi ʾü'l-ʿ Ālīm

8 El-Mümitü ʾl-Ḥayyu ʾl-Ḳayyūmü ʾl-Vācidü ʾl-Mācid

El-Vāḥidü ʾl-Eḥadu ʾṣ-Ṣamedü ʾl-Ḳādiru ʾl-Ḥalīm

9 El-Muḳtediru ʾl-Muḳaddimü ʾl-Mu ʾaḫḫiru ʾl-Evvelü ʾl-Āḫir

ʾEẓ-Ẓāhirü ʾl-Bāṭınü ʾl-Vāli ʾl-Müteʿ ālü ʾr-Raḥīm

10 El-Birru ʾt-Tevvābu ʾl-Munteḳimu ʾl-ʿ Afuvvü ʾr-Ra ʾūf

El-Mālikü ʾl-mülkü Ẕü ʾl-celāli ve ʾl-ikrām

11 El-Muḳsiṭu ʾl-Cāmiʿ u ʾl-Ġaniyyü ʾl-Muġnī ʾl-Māniʿ

Eḍ-Ḍārru ʾn-Nāfiʿ u ʾn-Nūru ʾl-Hādi ʾl-Bedīʿ

12 El-Bāḳī ʾl-Vāris̱u ʾr-Reşīdü ʾṣ-Ṣabūr

Hüva ʾllāhü ʾl-ʿ Azīzü ʾl-Ḥakīmü ʾl-ʿ Alīmü ʾl-Ḥalīm

13 Her bir ismiñ ḥürmetine Ḥamdiyāya Yā Raḥīm

Eyle tevfīḳiñ vaṣl-ı liḳā Yā Ḥalīm

144

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Evvelīn aḫirīn sensin Ġanī şāh Kirdgār

Lā-şerīk ü lā-naẓīr birsin Ḫudā Perverdgār

Ḥayy (u) Bāḳī lem-yezāl ġāyet güzel bir Tañrısın

Maġfiret ḳıl cürmimi defterlerimde her ne var

2 Raḥm-ı ġālib şānı ʿ ālī şāh Muḥammed Musṭafā

Nūr-ı nūrıñ ẕāt-ı pāki Ḥaḳḳ nebī ḫayru ʾl-verā

Ḥürmetine ṣun cemāliñ cāmını ey māh-liḳā

Bu ʿ aṭā iḥsān seniñ şānı ʿ ulā şāh-ı beḳā

54a

3 İsterim maḳṣūdumı Mevlā sana ṭutdum yüzüm

Sen bilürsin cān u dil arzu ḳılup iñler özüm

Cümleten eşʿ ārile Türkānī dilce her sözüm

Ey ġanī şāh-ı beḳā ḳıl iltifātıñ āşikār

4 Mā-sivā efkārını dilden süpür sil Hādiyā
Bir tecellī ḳıl dile bulsun nevā nūrıñ Ḫudā
Bir senin ʿışḳıñ gerek hiç istemem ġayrı hevā
Bāġ-ı ḥüsni cennetiñ kāfī bana şāhım nigār

5 Ṣāġar-ı mey-ḫāneden şerbet ṣunup ḳandır meni
Nūr-ı ʿışḳıñ nārına pervāne[-vār] yandır meni
Levḥ-i dil-şehrinde şāhım bulayım şāhım seni
Eyle iḥṣān pādişāhlar pādişāhı bī-ḳarār

6 Nāʾil eyle şāh-risālet-ḫāna erdir özimi
Ol nebīler serveri sulṭāna döndür yüzimi
Her duʿāmı müstecāb eyle çürütme sözimi
El-amān kān-ı kerem senden meded şāh gül-ʿizār

7 Şānı ʿālī şāh Muḥammed Musṭafānıñ ʿışḳına
Nūr-ı ʿālem Ḥaḳk nebīler şāhı ḫānıñ ʿışḳına
Ḳıl ʿaṭā nūr-ı cemāliñ cāmın anıñ ʿaşḳıña
Bulayım vuṣlat sana çekdirme bana āh u zār

8 Sen Ġanī şāh Kirdgārda aṣlā buḫl olmaz dilā
Sen bilürsinkim seni arzu ḳılar dil dāʾimā
ʿİlm ü aʿmālim yoḳ amma cān u dil ʿāşıḳ sana
Gösterüp nūr-ı cemāliñ bu ḳuluñı baḫtiyār

9 Eyle şāhım dü-cihānda feyż-yāb it bendeni
Hiç ṣafāsız ḳoyma aṣlā ʿāşıḳ-ı efgendeni

Levḥ-i dil-şehrinde şāhım bulayım dāʾim seni

Sen benimsin ben seniñ çıḳsın bed-ḫ̮ᵛovār

10 Şāh ʿAliyyüʾl-Murtażānıñ bağrı başı ḥaḳḳ-içün

ʿĀrifānıñ ʿāşıḳānıñ gözi yaşı ḥaḳḳ-içün

Ḥācı Bektāş-ı Velī teslīm ṭaşı ḥaḳḳ-içün

Yemen ilinde Üveysiñ ʿışḳına it iʿtibār

11 Ḥamdiyānıñ ḳıl duʿāsın müstecāb şāh-ı beḳā

Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān içün nūr u nevā

Ḫ̮ilʿatin giydik göñülde ḳalmasun hiç mā-sivā

Nūr-ı ʿışḳıñla nigārım ḳoyma ẓulmetde uyar

(54b-81a varakları arasında İbn-i İsâénın eseri bulunmaktadır.)

81a

145

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

1 Ṣabūr ism-i ṣafādır cisme cāna

Di ṭurma Yā Ṣabūr di yana yana

2 Ṣabırdır Ḥażret-i Eyyūbı dertden

Ḫ̮alāṣ iden ʿazīzim derd-i merdden

3 Ṣabırsızlıḳla irilmez murāda

Ṣabırsızlar ḳalur āḫ̮ir arada

4 Ṣabırsız kimse irmez vaṣl-ı yāre

Ṣabır oldı ḳamu ṣayrūya çāre

5 Nebātāt ṣabrile irer kemāle

Ṣor ehlinden vuḳūfdur işbu ḥāle

7 Ṣabrile ṣayd ider ḳuşı vü ġayrı
Heyūlayı vuḥūşı seyr-i ṭayrı

8 Sülūk ehli girerse erbaʿīne
Bu ṣabrile irer ehl-i yaḳīne

9 Daḫı ḳaṭ-ʿı merātib eyleyenler
Ṣabır ṣuyıyla yunmış hep erenler

10 Ṣabrılar luṭf u iḥsān eyle Mevlā
Bu Ḥamdī ḳuluña ey şānı aʿlā

81b

146

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

(212 ʿAded) Yā Rabbī

1 Dise ʿışḳla ḳul bir kere Yā Rabbī
Aña lebbeyk diyüp açdı bu bābı

2 Ḫulūṣ-i ḳalbile çaġırsa nāgāh
Murādı her ne ise vire Allāh

3 Muḳarrebden ḳılar Yā Rabb diyeni
Ḫudāya ʿışḳ u ṣıdḳile uyanı

4 Rubūbiyyet maḳāmın eyler iḥsān
Ġanī iḥsāñı çoḳdur ulu Raḥmāñ

5 Ṣaḳın sen sū-ʾi emmāre ṣıfatdan
Ḫudā rāżī degil kibr ü ḥasedden

6 Çalab raḥm eylemez nefse uyana
Uyanasın uyanasın uyana

7 Uyup nefsi ġarāzile uzanma
Bu esmāyı görüp eliñ uzanma

8 Seni çarpar şedīd ḥaddi mi vardır
Degil cinn ü ferіştehler ins ü per

9 Ṣalaḥiyyet yolında ehl-i kāmil
Okusun ṭurmasun ʿilmile ʿāmil

10 Teraḳḳī eyleyüp bulsun necātı
Ṣoñunda nūş ider āb-ı ḥayātı

11 İlāhī seyyidī Mevlā ḳuluñam
Ġarīb bī-çā[re] bābıñda delüyem

12 Yüzüm ḳara günāh-kārım Ġanī Ḥaḳḳ
Nigārım raḥmetiñle yüzime baḳ

13 Ġarīḳ-i baḥr-ı ʿiṣyānım meded ḳıl
Ḫuluṣ-i ʿışḳile ʿabdi eḥad ḳıl

14 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet
ʿİnāyet ḳıl dile nūr-ı velāyet

15 Dirüm rūz u seḥer Yā Rabb (u) Raḥmān
Bu ismiñ ḥürmeti-çün nūr-ı ġufrāñ

16 Dilerim luṭf u iḥsān eyle Rabbī
Kerīm sensin Raḥīm sensin mürebbī

17 Beni dūr itme dergāhıñdan Allāh
Direm dāʾim sana sensin Hüvaʾllāh

18 Ḳuluñ Ḥamdī günāh-kārı Ġanī Ḥaḳ
Yüzin şems ü ḳamerden eyle berrāḳ

82a

147

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Subḥān (1)

1 Münācātım ḳabūl it Kirdgārım ente Yā Subḥān
Ḳamu ḥācātımı luṭf u ʿaṭā ḳıl ente Yā Subḥān
Seniñ luṭfıñ ġanī şānı ʿaẓīm bir pādişāh sensin
Şerīkiñ yoḳ efendim ḳıl ʿaṭā iḥsānı Yā Subḥān

2 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına nūr u nevāsından
Naṣīb ver Kirdgārım şerbet-i ʿışḳıñ ṣafāsından
Umar dil dāʾimā nūr-ı velāyet āşināsından
ʿİnāyet ḳıl efendim yāremiñ Loḳmānı Yā Subḥān

3 Dü-ʿālemde ʿazīz it ʿizzetiñle ey Ġanī Mevlā
Seniñ şānıñ ʿaẓīmdir dil-figārım Rabbiyeʾl-aʿlā
ʿAṭā ḳıl baḥr-ı fażlıñla saʿādet tācını bālā
Ḳılup bu ʿabd-i ʿāciz ḳuluñıñ Raḥmānı Yā Subḥān

4 Seniñ raḥmıñ ġanī şāh Kirdgārım isterim senden
Ḳapuñ açıḳ efendim ḳuluñı dūr itme iḥsāndan
Cemāliñle cinānıñla bu Ḥamdī ḳuluñı aḥsen
Ḳabūl it dilde varım ḳıl ʿaṭā ġufrānı Yā Subḥān

148

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yā Subḥān (2)

1 Yā Ḥannān u Yā Mennān u Yā Deyyān
Ḳıl ʿināyet Yā Ġanī nūr-ı ġufrān
İḥtiyācım var sana her bir zamān
Yā Ḥannān u Yā Mennān u Yā Deyyān

2 Yā Raḥmān-ı Yā Ḫāḳān-ı Yā Subḥān
Ḳıl ʿaṭā iḥsānı Mevlā rāygān
Nūr-ı ġufrān isterim senden ʿayān
Yā Ḥannān u Yā Mennān u Yā Deyyān

3 Şāh-ı dīn şānı ʿulā sensin Ḫudā
Senden ister Hādiyā bāy u gedā
Ḳıl ʿināyet pādişāhım māh-liḳā
Yā Ḥannān u Yā Mennān u Yā Deyyān

4 Tāc-ı ʿizzet nūr-ı ḫilʿat ḳıl ʿaṭā
Şāh-risālet ʿışḳına Yā Rabbenā
Ḥamdiyāya ḳıl bu sırra āşinā
Yā Ḥannān u Yā Mennān u Yā Deyyān

82b

149

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1-Münācāt (1)

1 Bi-ḥamdiʾllāh enīsim mūnisim yārim sen olduñ
Teşekkür eylerim dilde ḳamu varım sen olduñ
Sana yalvarmadan ġayrı elimde yoḳ ʿilācım
Efendim pādişāhım hem nūr-ı envārım sen olduñ

2 Ḳamudan yüz çevirdim luṭf (u) iẕniñle Ḫüḍāyā
ʿİnāyet ḳıl efendim pādişāhım cāh-ı bālā
Göñülde Kirdgārım nūr-ı varım sensin aʿlā
Şehin-şāh-ı cihān bir ʿālī ḥünkārım sen olduñ

3 Bu ʿābd-i ʿācizi ḳıl baḫtiyār iki cihānda
Temennī eylerim viṣāliñi nūr-ı nihānda
Bi-ḥamdiʾllāh ḳadīmsin şānı ʿālī dil dehānda
Ṭabībimsin efendim sırr-ı Settārım sen olduñ

4 Muʿīnim Nāṣirim şāhım efendimsin şehin-şāh
Gözüm aç ḳula[ġım] del ṭūṭī ḫandān her seḥer-gāh
Yanup yalvarayım sen şāhıma şāḍ eyle Allāh
Ġanīsin Kirdgārım ulu ġaffārım sen olduñ

5 Bu Ḥamdī ġāfil ednā ḳuluña eyle ʿināyet
ʿAṭā ḳıl şānı ʿālī baḥr-ı fażlıñla velāyet
Kerem ḳıl sen Ḫudāsın başıma tāc-ı saʿādet
Selāmet isterim rūz u seḥer zārım sen olduñ

150

1-Münācāt (2)

1 Efendim şāhım
Şemsile māhım
Ġanī Allāhım
Sensin Efendim

2 Bir pādişāhım
Ulu Allāhım
ʿĀlem-penāhım
Sensin Efendim

3 Şāh Kirdgārım
Perverdgārım
Dilde nigārım
Sensin Efendim

4 Göñlümde varım
Şāh gül-ʿizārım
Nūr-ı Cabbārım
Sensin Efendim

5 Unuṭmam seni

Yād eyle meni
Ey Ḥayy (u) Ġanī
Sensin Efendim

6 Ḥamdī günāhkār
Ġāyetle bī-ʿār
Ey Ġanī Ġaffār
Sensin Efendim

7 Sensin şehin-şāh
Ey Ġanī Allāh
ʿAfv eyle her-gāh
Sensin Efendim

83a

151

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

2-Münācāt

1 Rabbenā luṭfıñ ġanī şānıñ ʿaẓīm
Senden iḥsān isterim nūr u naʿīm
Kirdgārım sen Ġanī (vü) Ḥaḳḳ iken
Kimleriñ bābında açayım elim

2 Senden istirḥām ṭaleb-kārım meded
Luṭf u iḥsān isterim Ḥaḳḳ bī-ʿaded
Ey Ḫudā sensin efendim şāh Ṣamed
Sen bilürsin dil ḫazīnem Yā Kerīm

3 Dü-cihānda iḥtiyācım var sana

Dem-be-dem sāʿat-be-sāʿat Rabbenā
Gel kerem ḳıl luṭf-ı iḥsāñ it bana
Derdimiñ dermānı sensin Yā Ḥakīm

4 Men bir ednā ġāfilim ġafletdeyim
Pek buñaldım Rabbenā ẓulmetdeyim
Sen muʿīn ol ey ġanī firḳatdeyim
Her ḫuṣūṣda Ḫālıḳımsın Yā Ḥalīm

5 Senden artıḳ varmı bana luṭf iden
Sen Ġanī Rezzāḳa muḥtācı dil beden
Bir tecellī ḳıl dile ḫulḳ-ı ḥasen
Mā-sivāyı sür çıḳar sen ḳal ḳadīm

6 İḥtiyāc virme sivā daʿvāsına
Ḫālıḳım ḥūbb-ı Aḥmed sevdāsına
Düşeyim dünyāsına ʿuḳbāsına
Baḳmayım luṭf it bana ḳalb-i selīm

7 Şāh-risālet ʿışḳına ḳıl müstecāb
Her duʿāmı Rabbenā ḳıl feyż-yāb
İki ʿālemde efendim behre-yāb
Eyle ey kān-ı kerem sensin ʿAlīm

8 Nūr-ı ḫilʿat tāc-ı ʿizzet Rabbenā
Eyle iḥsān lem-yezāl Bārī Ḫudā
Ṣun cemāliñ cāmını vaṣl-ı liḳā
Ḳıl ʿināyet Hādiyā şānıñ ʿaẓīm

9 ʿAbd-i ʿāciz bir ḳuluñ bu Ḥamdiyā
Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿaṭā
Maḳṣad-ı aʿla seni buldum şehā
Bes niyāz bābında bir ednā nedīm

83b

152

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

3-Münācāt (1)

1 Tehī destim yüzüm kara günāh-kārım meded senden
Efendim pādişāhım luṭf u iḥsān it ḫaṭā benden
Baġışla pādişāhım cürmimi dil nūr-ı aḥsenden
Niyāzım bu şehin-şāh al beni bu cismile tenden
Seni arzu ḳılar pādişāhım ʿışḳile cāndan[36]
Viṣāliñi müyesser ḳıl nigārım bir gün erkenden

2 Uṣandım şu cihānıñ ʿizz ü cāhından cihārā
Bilürsin nefret itdim mācerāsından Ġanī Mevlā
Bu ʿabd-i ʿācizi ḳıl maġfiret ey Rabbiyeʾl-aʿlā
Elim ṭut ḳudretiñle rifʿati eyleyüp bālā
Viṣāliñi naṣīb it Kirdgārım bir gün erkenden
Seni arzu ḳılar dil pādişāhım ʿışḳile cāndan

3 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet ʿışḳına Yā Rabb
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i nūr-ı nübüvvet ʿışḳına Yā Rabb
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-ı velāyet ʿışḳına Yā Rabb
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i tāc-ı saʿādet ʿışḳına Yā Rabb

[36] Metinde, müseddesin tekrar eden mısraları bu bendde ters yazılmıştır.

Viṣāliñi naṣīb it Kirdgārım bir gün erkenden
Seni arzu ḳılar dil pādişāhım ʿışḳile cāndan

4 Cemāliñ cāmını ṣun şānı ʿālī luṭf u iḥsān it
Efendim dil-figārım dilde ʿışḳıñ baḥr u ʿummān it
Ġanīsin dil-pesendim her ḫuṣūṣda nūr-ı ġufrān it
Seḥerde bülbül-āsā şevḳiñ ile şād u ḫandan it
Viṣāliñi naṣīb eyle nigārım bir gün erkenden
Seni arzu ḳılar dil pādişāhım ʿışḳile cāndan

5 Bu Ḥamdī ḳuluña cām-ı cemāliñden naṣīb eyle
Nigārım nūr-ı dil māhı kemāliñden naṣīb eyle
Velāyet rütbesi cāh-ı viṣāliñden naṣīb eyle
Şefāʿat maẓharı Ḥaḳḳ mīm ü dālıñdan naṣīb eyle
84a Viṣāliñi naṣīb it Kirdgārım bir gün erkenden
Seni arzu ḳılar dil pādişāhım isterim senden

153

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

3-Münācāt (2)

1 Bāġ-ı firdevs-i cinān eyle dil-i vīrānı Hū
Senden iḥsān isterim şānı ʿulā seyrānı Hū
Nūr-ı elṭāf-ı velāyet sırrını āgāh idüp
Eyle iḥsān Ġanīsin evvelā ġufrānı Hū

2 Lā-şerīk ü lā-naẓīr Mevlā seni senden hemāñ
İsterim ḳıl cürmimi hep maġfiret gizlü ʿayān
ʿAybı setr eyle Settāruʾl-ʿuyūbsın rāygān

Senden isterim ṭaleb-kārım Ġanī iḥsānı Hū

3 Nūr-ı ʿālem şāh Muḥammed ḥaḳḳi-çün Yā Rabbenā
Nur-ı elṭāf-ı ʿināyet isterim şāh-ı beḳā
Luṭf u iḥsān it dile ʿışḳ u muḥabbet māh-liḳā
Ey benim dil-pādişāhım göñlümiñ Subḥānı Hū

4 Cām-ı ʿışḳı ṣun cemāliñ ʿışḳına ʿaṭşāne dil
Sen bilürsin mā-sivā efkārını şevḳiñle sil
Olayım āgāh velīler sırrına dil selsebīl
Oldıġi-çün isterim iḫlāṣile cānānı Hū

5 Cümleten inʿāmile iḥsān seniñ ġufrān seniñ
Ḳul seniñ fermān seniñ ez-her cihetle cān seniñ
ʿIşḳile iḫlāṣile iḳrār seniñ īmān seniñ
Dil-penāhım ḳıl ʿināyet enver-i Yezdānı Hū

6 Pādişāh-ı bī-zevāl şānıñ ʿulā sensin ʿaẓīm
Nūr-ı aʿẓam şānı ekrem bir Ḫudāsın Yā Raḥīm
Senden erḥam bir İlāh yoḳdur efendim Yā Ḥakīm
Eyle tevfīḳiñ refīḳ Ḳurʾānile īmānı Hū

7 Sırr-ı *Subḥāneʾllez̠ī esrā*ya maẓhar ḳıl bizi
Maġfiret ḳıl şāh-nigārım ḳuluñ ʿabd-i ʿācizi
Dil-penāhım maʿnevī göster o çeşm-i nergizi
Şāh ʿAbdüʾl-Ḳādir olsun gösteren erkānı Hū

8 Şāh-ı ʿālem Ḥamdiyāyı nūr-ı ʿışḳıñdan cüdā

Eyleme kān-ı keremsin pādişāhım māh-liḳā

İsterim senden ʿaṭā Yā Hādiyā nūr u nevā

Eyle vaṣlıñı ʿināyet cān u dil Deyyānı Hū

84b

154

4-Münācāt (1)

1 Ẕikr-i Subḥānım benim

ʿĀlī sulṭānım benim

Dilde Yezdānım benim

ʿIşḳile envārı Hū

2 Hūya ḳul oldum bugün

Eylerim her gün dügün

Müzdād olur gün-be-gün

ʿIşḳile envārı Hū

3 Dilde nār-ı ʿışḳı var

Oldı dile yār-ı ġār

Şevḳile dāʾim yanar

ʿIşḳile envārı Hū

4 ʿİlm-i eşʿārım aña

Cümle efkārım aña

İḥsān-ı dāʾim baña

ʿIşḳile envārı Hū

5 Şānı ʿālī pādişāh

Ġāyet ulu bir İlāh

Cümleye ʿālem-penāh
ʿIşḳile envārı Hū

6 Bülbüli nālān iden
Men ġarībi cān iden
Ṭūṭī-[y]i ḫandān iden
ʿIşḳile envārı Hū

7 Şāh Kirdgārım benim
Nūr-ı nigārım benim
Ol gül-ʿizārım benim
ʿIşḳile envārı Hū

8 Cümleten kesb-i kārım
Hemān Perverdgār
Dilde sevgülü varım
ʿIşḳile envārı Hū

9 Viṣāl ister Ḥamdiyā
Ḫudādan her dāʾimā
Ṣunduḳça cām-ı cabā
ʿIşḳile envārı Hū

155

4-Münācāt (2)

1 Ey dil seniñle
Hū diyelim Hū
Cism ü teniñle

Hū diyelim Hū

2 ʿIşḳile ey dil
Ḫudāyı bir bil
Ġubārı hep sil
Hū diyelim Hū

3 ʿĀşıḳım diyen
Nefsini bilen
Ḳalbini yuyan
Hū diyelim Hū

4 Mürşi̇̄d isteyen
Ḫūrşi̇̄d isteyen
Dil ʿi̇̄d isteyen
Hū diyelim Hū

5 Ol ehl-i tevḥi̇̄d
Eyle her gün ʿi̇̄d
Ey baḫt-ı saʿi̇̄d
Hū diyelim Hū

6 Dil-cānile āh
İdelim her-gāh
Vaḳt-i seḥer-gāh
Hū diyelim Hū

7 Sana Ḥamdiyā

İḥsān-ı Ḫudā

Di bul māh-liḳā

Hū diyelim Hū

85a

156

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

5-Münācāt (1)

1 Ḫudāvende sana yalvarmadan ġayrı şikārım yoḳ

Niyāzım ʿilm-i eşʿār sen bilürsin kesb-i kārım

Yüzüm ḳara günāh-kārım meded senden kerem senden

Hevā-i nefse uydum hiç elimde iḫtiyārım yoḳ

2 Ġanīsin şāh-nigārım nūr-ı ġufrān isterim senden

Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına geç cümle ʿiṣyāndan

Maḳarrım çoḳ ẕünūbum pādişāhım her ḫaṭā benden

Efendim şānı ʿālī senden artıḳ gül-ʿizārım yoḳ

3 Bu ʿabd-i ʿācizi şāh-risālet-ḫāna baḫş eyle

Velī mürşīd-i kāmil pīrimiz Geylāna baḫş eyle

Daḫı Ebū Bekir ʿÖmer ʿAlī ʿOs̱māna baḫş eyle

Dilā dil taḫtınıñ sulṭānı sensin ġayrı varım yoḳ

4 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i nūr-ı nübüvvet ʿışḳına Yā Rabb

ʿAliyyüʾl-Murtażā şāh-ı velāyet ʿışḳına Yā Rabb

Bu Ḥamdī ḳuluñı tāc-ı saʿādet ʿışḳına Yā Rabb

Cemāliñ nūrına müstaġrak eyle dil-fenārım yoḳ

157

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

5-Münācāt (2)

1 Hādiyā eyle ʿaṭā ʿirfān-ı ʿışḳ
Sen Ġanīsin dil-penāh iḥsān-ı ʿışḳ
Şevḳile dil-ḫānemi maʿmūr idüp
Bir tecellī ḳıl dile Subḥān-ı ʿışḳ

2 Şānı ʿālī şāh-risālet ʿışḳına
Ḳıl ʿaṭā dil-şehrine nūrān-ı ʿışḳ
Ol cihār-ı yār-ı pākiñ ḥaḳḳi-çün
Vir bu ʿabd-i ʿācize Raḥmān-ı ʿışḳ

3 Dü-cihānıñ ġuṣṣasından ḳurtarup
Ḳıl dil-i vīrānemi ḥırmān-ı ʿışḳ
Kirdgārım sen Ġanīsin luṭf idüp
Cemʿ ola dil-şehrine ʿummān-ı ışḳ

4 Ṣun cemāliñ cāmını şāh-ı beḳā
Olayım dāʾim dilā ḥayrān-ı[37] ʿışḳ
Ḥamdiyāyı nūr-ı ışḳıñdan cüdā
Eyleme kān-ı kerem vir şān-ı ʿışḳ

85b

158

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

6-Münācāt

1 Ṣad hezārān biñ teşekkür eylerim iḥsānıña
ʿIşḳ u iḫlāṣile īmān eyledim Ḳurʾānıña
İḥtiyācım var Ḫudāvende Kerīm ġufrānıña

---

[37] Metinde "ḫayrān" şeklinde yazılmıştır.

Maġfiret ḳılmaḳ bizi lāyıḳ efendim şānıña
Enbiyāya evliyāya ṣāḥibü᾿l-ᶜirfānıña
ᶜIşḳ u iḫlāṣım ḳamu pīrānıña Geylānıña
Eyledim īmān-ı ḥaḳdır nūr-ı dil Subḥānıña
Tabiᶜ oldum cümle dervişānıña[38] pīrānıña
İḥtiyācım var şehin-şāh-ı cihān ġufrānıña
Maġfiret ḳıl bizleri lāyıḳ efendim şānıña

2 Şāh-risālet ᶜışḳına nūr-ı velāyet isterim
Şāh-ı merdān ᶜışḳına cāh-ı selāmet isterim
Sen Ġanīsin Hādiyā tāc-ı saᶜādet isterim
Baḥr-ı fażlıñla dilā sırr-ı kerāmet isterim
Nūr-ı elṭāfıñla ey Hādī leṭāfet isterim
Ey Ġanī dil-şehrine nūr-ı nezāket isterim
Bāġ-ı firdevs-i cinān mis̱li neẓāfet isterim
Baḥr-ı fażlıñla Ġanī şān-ı şerāfet isterim
İḥtiyācım var Ḫudāvende Kerīm iḥsānıña
Maġfiret ḳıl bizleri lāyıḳ efendim şānıña

3 Sen kerem-kānı efendim ẕī-ᶜaṭāsın şāh-nigār
Mü᾿miniñ maḳṣūdunı iḥsān idersin Kirdgār
Ḳādir ü Ḳayyūm efendimsin benim Perverdgār
Lā-şerīk ü lā-naẓīr şānı ᶜulāsın baḫtiyār
Eyle bu Ḥamdī ḳuluñı dü-cihānda āşiḳār
Ṣun cemāliñ cāmını luṭf eyleyüp ey dil-figār
Şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ ᶜışḳına ḳıl iḫtiyār

[38] Metinde “devrişānına” şeklinde yazılmıştır.

Her ḫuṣūṣda ey şehin-şāh-ı cihān it iʿtibār

İḥtiyācım var Ḫudāvende Kerīm iḥsānıña

Çoḳ ḳuṣūrum maġfiret ḳıl nāʾil it ġufrānıña

86a

159

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

7-Münācāt (1)

1 Eylemeñ taʿyīb meni Hādiyā iḥsān gözlerim

Çoḳ tażarruʿ eyleyüp nūr-ı gülistān gözlerim

Cürmi çoḳ ʿiṣyānı bol ġāyet günāh-kārım meded

Muʿterīfim cürmime her demde ġufrān gözlerim

2 Ẕāt-ı ḥaḳdan dilerimki Raḥmāna lāyıḳ olam

Şāh-risālet ʿışḳına dil ġuṣṣasından ḳurtulam

Beklerim bāb-ı niyāzda ṣāf-dil bir ḳul olam

Anıñ içün her nefes iḥsān-ı Raḥmān gözlerim

3 Bilürimki şāhımıñ raḥmı ġanī iḥsānı bol

Luṭf iderse nūr olur iḳlīm-i dil hem ṣaġ u ṣol

Neyleyim ḳaldım ḥazīn hiç ṭutmadım erkān uṣūl

İḥtiyācım çoḳ aña ġufrānı her ān gözlerim

4 Ḥamdiyāya sen naṣīb eyle liḳāñı māh-liḳā

Baḥr-ı fażlıñla kerem-kānı efendimsin Ḫudā

Luṭf idüp teşrīf buyur dil-ḫāneme şāh-ı beḳā

Sen bilürsin Hādiyā elṭāf-ı Subḥān gözlerim

160

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

7-Münācāt (2)

1 Sırr-ı *Subḥāneʾllez̠ī esrā*yı gözler gözlerim
Sen Ġanī şāh-ı beḳā aʿlāyı gözler gözlerim
Raḥm idüp güldür meni eyle tesellī māh-liḳā
Sen bilürsin rütbe-i bālāyı gözler gözlerim

2 Rütbe-i bālā bana nūr-ı viṣāliñden naṣīb
Eyle iḥsānı kerem ḳıl Hādiyā sensin ṭabīb
Naẓmile eşʿārile şāh-ı beḳā dil-ʿandelīb
ʿIşḳile iḫlāṣile Mevlāyı gözler gözlerim

3 Raḥm-ı ġālib pādişāh-ı z̠ī-ʿaṭā derler sana
Luṭf[u] çoḳ bir pādişāhsın eyle iḥsānı bana
Şāh-risālet ʿışḳına cām-ı cemāliñ ḳıl ʿaṭā
Şānı ʿālī mesned-i ʿuḳbāyı gözler gözlerim

4 Ḥamdiyā ʿāciz günāhkār der-be-der miskīne baḳ
Luṭf u iḥsān eyleyüp dil-ḫāneme bir şemʿa yaḳ
Eyleme kān-ı kerem bir z̠erre-veş senden ırak
Sen Ġanī şāh-ı cinān zībāyı gözler gözlerim

86b

161

8-Münācāt (1)

1 Münkir bize dirse delī
Biz diriz anlara belī
Yolumuz Ḥażret-i ʿAlī
Var mı andan ulu velī

2 Cihār-ı yārı gözleriz
Anlarıñ izin izleriz
Hem sırrımızı gizleriz
Diñle nedir cān bülbüli

3 Ol pīre virdim özimi
Pāyına sürdüm yüzimi
Naẓmile düzdüm sözimi
Nūr eyledi cān u dili

4 Şāh-ı ʿAbdüʾl-Ḳādir bize
Luṭf eyledi cümlemize
Hiç atmayup yaza güze
Gösterdi Mevlāya yolı

5 Maḳṣūdımız vaṣl-ı Ḫudā
Ol şāha itdik iḳtidā
Ḳabūl itdi bāy u gedā
Pīrimizdir ol sevgüli

6 Şāh-risālet Muṣṭafā
Pīş-vāmız ol māh-liḳā
Ḳalbimize nūr-ı ṣafā
Virdi cānānıñ sünbüli

7 Gerçi ḳaradır yüzimiz
Ol şāha ʿāşıḳ özimiz
Manẓūmile her sözimiz

Ol cinānıñ ġonca güli

8 Gelmemiş mis̱li bir eḥad
Hep dileriz andan meded
Levlāke tācını Ṣamed
Aña virmişdir ey velī

9 Ḥamdī andan diler ʿaṭā
İḥsān ider şāh-ı beḳā
Cedd-i pākim şāh Muṣṭafā
Dest-gīrim şānı celī

162

8-Münācāt (2)

1 Ol şehin-şāhım
Bir bedr ü māhım
ʿĀlem-penāhım
Şāh Muṣṭafā Hū

2 Dilde nigārım
Şāh gül-ʿizārım
Efendim varım
Şāh Muṣṭafā Hū

3 Destimi ṭutan
Buñuma yanan
Hem alup ṣatan
Şāh Muṣṭafā Hū

4 Bir nūr-ı Ḫudā
Yoḳdur mā-ʿadā
Cān sana fedā
Şāh Muṣṭafā Hū

5 Ol bedr-i māhım
Göñlümde şāhım
Nūrdan külāhım
Şāh Muṣṭafā Hū

6 Ṣun cām-ı cemīl
Ey şān-ı ḫalīl
Enver-i celīl
Şāh Muṣṭafā Hū

7 Ḥamdī sana ḳul
Sen eyle maḳbūl
İsterim vuṣūl
Şāh Muṣṭafā Hū

87a

163

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

9-Münācāt (1)

1 Her ḫuṣūṣda iḥtiyācım var sana Perverdgār
Baḥr-ı ẓulmetde ḳapandım ḳaldım ey şāh-dil-figār
Sen muʿīn ol baḥr-ı fażlıñla efendim āşiḳār
Eyle her demde temennī eylerim nūr-ı nigār

Şāh-risālet ʿışḳına ḳıl dü-cihānda baḫtiyār
Nūr-ı elṭāf-ı ʿināyet ḳıl dile ḳoyma ġubār

2 Men günāh-kārım bilürsin isterim ġufrānıñı
Dem-be-dem sāʿat-be-sāʿat dilerim iḥsānıñı
Sen Ġanīsin şāh-ı ʿālem bilürim hem şānıñı
Yalvarup her dem temennī eylerim mihmānıñı
Bir gice teşrīf buyur dil-ḫāneme Perverdgār
Şād-u ḫāndān it dil-i vīrānemi şāh-gül-ʿizār

3 Hādiyā senden hidāyetle ʿināyet Yā Ḥakīm
İsterim her dem rıżāñile liḳāñı ey Ḥalīm
Luṭf u iḥsān eyleyüp ʿafv eyle cürmim Yā Raḥīm
Bir tecellī ḳıl dil-i vīrāneme nūr-ı naʿīm
ʿAşıḳ-ı üftādeñim çekdirme şāhım āh u zār
Nūr-ı elṭāfıñ niyāz eyler göñül bī-iḫtiyār

4 Ṣun cemāliñ cāmını fażlıñla ey şāh-ı beḳā
Şāh-risālet ʿışḳına nūr u nevā eyle ʿaṭā
Sen Ġanīsin şānı ʿālī eyle iḥsān cā-be-cā
Sil süpür çıḳsın göñülden cümleten ḥūbb-i sivā
Kendi ʿışḳına giriftār eyle ʿālī iftiḥār
Eylerim ey dil-penāhım ḳıl ʿaṭā ʿışḳıñı yār

5 Ḥamdī ednā ḳuluña ʿavn u ʿināyet ḳıl ʿaṭā
Şānı ʿālī luṭf u iḥsān it dile nūr u nevā
ʿAbd-i ʿāciz ḳuluñam eyle ʿaṭā vaṣl-ı liḳā
Vaṣlıñı eyle müyesser luṭf idüp şāh-ı beḳā

87b Kirdgārım nūr-ı ʿışḳıñla beni ḳıl baḫtiyār

Mā-sivā efkārını çıḳar göñülden Kirdgār

164

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

9-Münācāt (2)

1 Raḥm[ı] ġālib pādişāhsın Yā Ġanī

Vāḥid-i muṭlaḳ İlāhsın Yā Ġanī

Cümleye ʿālem-penāhsın Yā Ġanī

Ḥayy u Bāḳī ulu şāhsın Yā Ġanī

Nūr-ı ʿışḳıñı ʿaṭā ḳıl Yā İlāh[39]

Luṭf u iḥsān eyle bana ʿālī cāh

2 Sen Ġanī şāh Kirdgārdan isterim

ʿIşḳile Perverdgārdan isterim

Maḳṣadım nūr-ı nigārdan isterim

Bir Ġanī şāh-dil-figārdan isterim

Enver-i ʿışḳıñ ʿaṭā ḳıl Yā İlāh

Luṭfile iḥsān buyur bir ʿālī cāh

3 Şānı ʿālī şāh-risālet ʿışḳına

Maẓhar-ı nūr-ı velāyet ʿışḳına

Hādiyā tāc-ı saʿādet ʿışḳına

Maḫzen-i sırr-ı kerāmet ʿışḳına

Nūr-ı ʿışḳıñı ʿaṭā ḳıl Yā İlāh

Luṭfile iḥsān buyur ʿālem-penāh

[39] Metinde, müseddesin tekrar eden mısraları bu bendde ters yazılmıştır.

4 Hādiya senden ʿināyet isterim

Nūr-ı elṭāf-ı velāyet isterim

ʿĀḳıbet cāh-ı selāmet isterim

Sen Ġanī şāhdan ʿaṭāfet isterim

Enver-i ʿışḳıñ ʿaṭā ḳıl Yā İlāh

Luṭfile iḥsān buyur ʿālem-penāh

88a

165

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

10-Münācāt

1 Nevā nūr-ı ḥaḳīḳatden ḫaber-dār eyle Yā Rabbī

Bu ʿabd-i ʿācizi bir ʿālī serdār eyle Yā Rabbī

Señindir cümle ḳudret Kirdgārım luṭf u iḥsān it

Ḫulūṣ-ı ʿışḳile bir ʿabd-i ġaffār eyle Yā Rabbī

2 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına ʿafv eyle ʿiṣyānım

ʿAliyyü'l-Murtażānıñ ʿışḳına maḥv eyle noḳṣānım

Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān velīdir ʿālī ḥāḳānım

Göñülde Kirdgārım nūr-ı Cabbār eyle Yā Rabbī

3 Muḥibbi-i āl-i evlād-ı rasūlum sen bilürsin ḥaḳ

Daḫı eṣḥāb u enṣārı sevenlerden dil-i muṭlaḳ

Nevā nūrıña şāhım eyleseñ olmazmı mustaġrāk

Efendim pādişāhım şehr-i şeh-yār eyle Yā Rabbī

4 Seniñ ẕikriñ bana ṭatlu ʿaselden mumlu sükkārdan

Göñül vazgeçmez aṣlā vuṣlat-ı efkār-ı ġaffārdan

Nice vazgeçeyim ey şānı ʿālī nūr-ı Cabbārdan

Muḥibbi-i ḫānedānım ʿābd-i Ḥaydār eyle Yā Rabbī̇

5 Velāyetden naṣī̇b vir isterim nūr-ı saʿādet
Efendim ḳurtar artıḳ ẓulmet-i fiʿl-i cehāletden
Sana ṣığınıram Yā Rabbenā emmāre ḥāletden
Ḳadī̇m-i ʿeşyāsın meyl-i dil-dār eyle Yā Rabbī̇

6 Münācātım ḳabūl it Rabbenā sensin Ġanī̇ Subḥān
Seniñdir luṭf u iḥsān pādişāhım ey ulu ḫāḳān
Ġanī̇sin Kirdgārım dil-figārım sensin ey Raḥmān
Meni ʿāşıḳlarıñdan sırr-ı Settār eyle Yā Rabbī̇

7 Ġafūrsın şāh-nigārım luṭf u iḥsān isterim senden
Efendim yek nefes her dem baʿī̇d olma Ḫudā benden
Ġanī̇ şāh Kirdgārım vir naṣī̇bim ḫulḳ-ı aḥsenden
Ḳuluyum şehrini fażlıñla envār eyle Yā Rabbī̇

8 Dili şāh-risālet ʿışḳına Yā Rabb-i Yā Raḥmān
Cemāliñ cāmını ṣun ʿışḳıñ eyle olayım sekrān
Seniñ ʿışḳıñ bana ṭaṭlu şī̇r-i sukkārdan ey Subḥāñ
Efendim şānı ʿālī̇ isterim senden Ġanī̇ ġufrān

9 ....
....[40]
Bu Ḥamdī̇ ḳuluñı ʿindiñde ḥünkār eyle Yā Rabbī̇
Muʿī̇nim nāṣırım Aḥmed-i Muḫtār eyle Yā Rabbī̇

89b

[40] Metinde iki mısra eksik yazılmıştır.

166

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

11-Münācāt (1)

1 Ḥazīnim ḥastayım Yā Rabbenā sensin Ġanī Şāfī
ʿİnāyet ḳıl efendim luṭf u iḥsānıñ bana kāfī
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına ʿafv eyle ʿiṣyānım
Maḳarrım ẕenbime çoḳdur efendim sensin ey Hādī

2 Efendim tevbe istiġfār idüp geldim sana Yā Rab
Raḥīmā raḥm u luṭfıñla ʿināyet ḳıl bana Yā Rab
Muḥabbet cürʿasından kāmilen eyle ʿaṭā Yā Rab
Şarāb-ı ʿışḳını ṣun kesmesün ileʾl-ebed sāḳī

3 Dil-i vīrānemi maʿmūr iden Ġaffārımız sensin
Ḳamu ʿiṣyānımı setr eyleyen Settārımız sensin
Efendim şehr-i dilde pādişāh ḥünkārımız sensin
Beḳāyile beḳā bulup tecellī ḳıl olam bāḳī

4 Bu Ḥamdī ḳuluna ʿavn u ʿināyet eyle Yā Raḥmān
Kerem bābın küşād it Hādiyā sensin Ġanī Subḥāñ
Efendim pādişāhım her nefesde eyleyüp iḥsān
Dü-ʿālemde elim ṭut dest-gīr ol ḳuluña vāfī

167

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

11-Münācāt (2)

1 Şāh-ı ʿālem sen Ġanīsin Kirdgār
Vaṣlıñı arzularım Perverdgār

Şāh-risālet ʿışḳına ʿafv it bizi

Levḥ-i dilden sil ġubārı her ne var

2 Nūr-ı nūrıñ şāh Muḥammed Muṣṭafā

Anıñ ʿışḳına ʿaṭā ḳıl māh-liḳā

İsterim levḥ-i dile nūr u nevā

Baḥr-ı fażlıñla Ḫudā ḳıl gül-ʿizār

3 Sen Ġanī şāh Kirdgārdan isterim

Hem ulu Perverdgārdan isterim

Ḳıl ʿināyet bana vardan isterim

Luṭf u iḥsān it ḳuluña dil-figār

4 Ḥamdī ednā ḳuluña luṭf eyle sen

Ey Ġanī şāh Kirdgār ḫulḳ-ı ḥasen

Birlige ḳoy göñlümi seniñle men

Bir olalım gelsün aġyāru u yār

90a

168

mef'ûlu mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

12-Münācāt (1)

1 Yā Rabb beni ġaflet ü nişyāndan uyandır

Luṭf eyle Ḫudā ẓulmet-i hicrāndan uyandır

Ey kān-ı kerem ḥālime raḥm eyle kerem ḳıl

Bu bende-i bī-çāreñi her yandan uyandır

2 Ṣun cām-ı cemīl dilde sivā ḳalmasun aṣlā

Ey şāh-ı beḳā sāḳī-i ʿaṭşāndan uyandır

Sen şān-ı ʿaẓīm nūr-ı naʿīm kān-ı keremsin
İḥsān idici şāh-ı beḳā cāndan uyandır

3 Bu ḥālile bilmem nʾolurum ġafletim artıḳ
Ey kān-ı kerem luṭfile iḥsāndan uyandır
Ḥamdī ḳuluña vuṣlatını eyle müyesser
Ṣun cām-ı cemīl enver-i Subḥāndan uyandır

169

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

12-Münācāt (2)

1 Hādiyā itme perīşān dil-ḥazīnim el-amān
İḥtiyācım var şehin-şāh-ı cihān her bir zamān
Şah-ı risālet ʿışḳına ḥıfẓ eyle ʿāciz bendeni
Sana yalvarmaḳ içün geldim cihāna rāygān

2 Cümleten eşʿārile manẓūm seniñ-çün Hādiyā
İsterim nūr-ı liḳāñı dilerim ḥüsn-i rıżā
Sen Ġanīsin Kirdgārım şāh Muḥammed Muṣṭafā
Ḥürmetiçün isterim nūr-ı liḳāñı ḳıl ʿayān

3 Ġāfilim ġafletdeyim ẓulmetde[yim] nūr isterim
Bāġ-ı firdevs-i cinān içre nigār ḥūr isterim
ʿĀşıḳānıñ arasında nām-ı meşhūr isterim
Ḳıl ʿināyet pādişāhım bendeñe nūr-ı cinān

4 Bu ʿaṭā iḥsān seniñ sensin Kerīm bir pādişāh
Nice lāyıḳ olayım men bu ʿaṭāya ey İlāh

Baḥr-ı fażlıñdan kerem ḳıl bendeñe bir ʿālī cāh

Luṭfile iḥsānıñı ister göñül ẓāhir nihān

5 Ḥamdiyā ḳul ḳapuña geldi Ġanīsin ey Ġafūr

Ḳul seniñ iḥsān seniñ inʿām seniñdir Yā Şekūr

Boynu egri yalvarır fermān seniñdir ey Ṣabūr

El-amān Yā Rabb-i Raḥmānuʾr-Raḥīm ḳıl şād-ı mān

90b

170

mef'ûlu mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

13-Münācāt (1)

1 Ey bād-ı ṣabā ṣadrime Şāfī ḫaber eyle

Nūr eyle dil ü sīneme kāfī ḫaber eyle

2 Ẓulmetde göñül ḳaldı nigārıñ elemiyle

Bir kere tecelliside vāfī ḫaber eyle

3 Ḥaḳḳ şāh-ı cihān bu dil-i vīrānemi maʿmūr

İtmez mi ʿaceb dilde o bāḳī ḫaber eyle

4 Dīvāne göñül semt-i sivāya sefer itmez

İster ki vire ḫamrını sāḳī ḫaber eyle

5 Bu Ḥamdī anıñ ʿışḳı ile buldı telez̠z̠üz̠

Maḳṣūdı aña ola mülāḳī ḫaber eyle

171

mef'ûlu mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

13-Münācāt (2)

1 Ey şāh-ı cihān gel kerem it göñlümi ḳırma
Bu bende-i bī-çārenī hiç senden ayırma

2 Çoḳ cürm ü günāhım deyü ḳatʿ itmem ümīdim
Ey kān-ı kerem luṭf idüp aġyāra ṭuyurma

3 Sen şāh-ı beḳā nūr-ı naʿīm bir Ġanī şāhsın
Ṣun cām-ı cemīl göñlümi hiç ġayrıya virme

4 Bu nūr u nevā ʿışḳına dü-çār idüp Allāh
Aġlat dün ü gün vuṣlat içün aṣlā ḳayırma

5 Dīvāne dili kendiñe cezb eyle kerem ḳıl
Senden ayırup nāra sezā deyü buyurma

6 Ol şāh-ı rasūl ʿışḳına baḫş eyle kerem ḳıl
Setr eyle ḳamu ẕenbimi bir sende daḫı görme

7 Bes nādim olup ḳapuña geldim didim eyvāh
Ey raḥmeti bol kān-ı kerem yüzime urma

8 Sen şāh-ı beḳādan dilerim rāḥat u iḥsān
Hem niʿmeti bol şāh-ı ʿaṭāsın beni yorma

9 Ey Ḳādir ü Ḳayyūm meded Allāh meded Allāh
Senden dilerim ʿışḳı seḥerlerde uyurma

10 Ol şāh-ı velāyet velī pīrāna ḳavışdır

ʿĀşıḳ deyü yaz nāmımı defterleri dürme

11 Bu Ḥamdī ḳuluñ cām-ı cemīliñ diler elbet
Ṣun şāh-ı beḳā fażlıñ eyle göñlümi ḳırma

91a

172

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Yā Vehhāb

1 H̱udāvende seni senden diler dil-cānı Yā Vehhāb
Ġanī kān-ı Kerīmsin eyle bu iḥsānı Yā Vehhāb
Sana iḳbāl ider yoḳ ḳudreti rūḥānī Yā Vehhāb
Muʿīn ol şānı ʿālī aç yolun Subḥānı Yā Vehhāb
ʿİnāyet ḳıl şehin-şāh-ı cihān ġufrānı Yā Vehhāb
Naṣīb it her nefesde enver-i Raḥmānı Yā Vehhāb
Tecellī isterim dertli dile ol şānı Yā Vehhāb
ʿAyān iḥsān buyur şehr-i dīliñ Deyyānı Yā Vehhāb
Şefīʿ eyle nebīler serveri sulṭānı Yā Vehhāb
Refīḳ it şāh-risālet ʿışḳına īmānı Yā Vehhāb

2 Nevā nūr-ı ḥaḳīḳatden ẖaber-dār eyle Yā Rabbī
Bu esrār-ı ṭarīḳatden ẖaber-dār eyle Yā Rabbī
Velī şāh-ı şerīʿatden ẖaber-dār eyle Yā Rabbī
Dilā nūr-ı velāyetden ẖaber-dār eyle Yā Rabbī
H̱udā sırr-ı hidāyetden ẖaber-dār eyle Yā Rabbī
Dili tāc-ı saʿādetden ẖaber-dār eyle Yā Rabbī
Velī nūr-ı mehābetden ẖaber-dār eyle Yā Rabbī
H̱udā her bir neẓāfetden ẖaber-dār eyle Yā Rabbī
Şefīʿ eyle nebīler serveri sulṭānı Yā Vehhāb

Refīḳ it şāh-risālet [ʿışḳına] īmānı Yā Vehhāb

3 Niyāzım ölmeden evvelce iḥsān eyle Yā Ġaffār
Nevā nūr-ı ḥaḳīḳat isterim senden Ġanī Cabbār
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-ı risālet Aḥmed-i Muḫtār
Daḫı şāh-ı velāyet şāh ʿAliyyüʾl-Murtażā Ḥaydār
Velīler ser-levendi Ḥācı Bektāş-ı Velī ḫünkār
Dilā pīrim ʿazīzım şāh ʿAbdüʾl-Ḳādiri ey yār
Muʿīn it her ḫuṣūṣda şānı ʿālī Ḫālıḳım Settār
Bu Ḥamdī ḳuluña cām-ı cemāliñ baḫş idüp dil-dār
Şefīʿ eyle nebīler serveri sulṭānı Yā Vehhāb
Refīḳ it şāh-risālet ʿışḳına īmānı Yā Vehhāb

91b

173

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

14-Münācāt (1)

1 Bi-ḥamdiʾllāh muḥabbet ḳalmadı dilde şu dünyāya
Göñül döndi Ḫudāya naẓmile eşʿārı Mevlāya
Yazup dīvānı taḥrīr eyledim cümle eḥibbāya
ʿAyān bir yādigār olsun velī taḳvāya eḳvāya
Ṣalāḥiyyet naṣīb it Rabbenā bu ʿabd-i ednāya
Elim ṭut ḳudretiñle rifʿatim refʿ eyle bālāya

2 Şarāb-ı ʿışḳıñı luṭf eyle şāhım ey Ġanī Ġaffār
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet ey ulu Cabbār
Seniñdir cümle ḳudret Kirdgārım sensin ey Settār
Bi-ḥaḳḳı ḥażreti-i şāh-ı velāyet maẓharı Ḥaydār
Ṣalāḥiyyet naṣīb it Rabbenā bu ʿabd-i ednāya

Elim ṭut ḳudretiñle rifʿatim refʿ eyle bālāya

3 Ṣalaḥiyyet yolunda nūr-ı elṭāfıñ ʿināyet ḳıl
Efendim pādişāhım levḥ-i dil-şehrine neẓāfet ḳıl
Muḥabbet baḥrine mustaġrāk eyle pür-leṭāfet ḳıl
Ġanīsin Kirdgārım baḥr-ı fażlıñla hidāyet ḳıl
Ṣalāḥiyyet naṣīb it Rabbenā bu ʿabd-i ednāya
Elim ṭut ḳudretiñle rifʿatim refʿ eyle bālāya

4 Ḳamu cürmi ḫaṭāmı şāh-risālet-ḫāna baḫş eyle
Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlī sulṭāna baḫş eyle
Velī pīrim ʿazīzim Ḥażret-i Geylāna baḫş eyle
Dilā ol Ḥācı Bektāş-ı Velī ḫāḳāna baḫş eyle
Ṣalāḥiyyet naṣīb it Rabbenā bu ʿabd-i ednāya
Elim ṭut ḳudretiñle rifʿatim refʿ eyle [bālāya]

5 Bu Ḥamdī ḳuluñı nūr u nevā ʿışḳıñla memnūn it
Viṣāliñ ḳıl müyesser Hādiyā şevḳiñle memnūn it
Tecellī eyleyüp levḥ-i dile luṭfuñla memnūn it
Niyāzım bu şehin-şāh-ı cihān fażlıñla memnūn it
92a Ṣalāḥiyyet naṣīb it Rabbenā bu ʿabd-i ednāya
Elim ṭut ḳudretiñle rifʿatim refʿ eyle bālāya

174

mef'ûlu mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

14-Münācāt **(2)**

1 Yā Rabbī beni şāh-ı şerīʿatden ayırma
Luṭf eyle dili rāh-ı ṭarīḳatden ayırma

2 Ol şāh-ı beḳā nūr-ı nebī ʿışḳına Yā Rab
Fażlıñla Ḫudāvende ḥaḳīḳatden ayırma

3 Çoḳ cürm ü günāhım deyü ḳatʿ itmem ümīdi
Ol şāh-ı Rasūl nūr-ı nübüvvetden ayırma

4 Sen şānı ʿaẓīmden dilerim cāh-ı velāyet
Vir ḳuvvet-i ḳudsiyye muḥabbetden ayırma

5 Ṣun cām-ı cemīl ʿāşıḳ-ı bī-çāreñim ey dost
ʿAşıḳlar ile ülfet-i ʿişretden ayırma

6 Zāhidler ider cennet içün ḥüsn-i muḥabbet
Yā Rabbi beni cennet-i ʿizzetden ayırma

7 Bu Ḥamdī ḳuluñ maḳṣad-ı aʿlāsı Ḫudāsın
Ey ḥüsn-i laṭīf göñlümi vuṣlatdan ayırma

175

mef'ûlu mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

14-Münācāt **(3)**

1 Yā Rabbi ḳuluñ ʿācizi ʿuzletden ayırma
Ẕikriñ dile vir ʿışḳile vaḥdetden ayırma

2 Rāḥat buldum ülfet-i ʿışḳıñla Ḫudāya
Ḥamd eylerim ol ḥāle bu devletden ayırma

3 Ey raḥmeti bol şān-ı ʿaẓīm luṭf u kerem ḳıl
Ġufrān dilerim raḥmet-i kes̱retden ayırma

4 Tevḥīd iderim vāḥid-i bī-çün kerem eyle
ʿİndiñde ḳabūl eyle bu mesnedden ayırma

5 Ol şāh-ı Rasūl ʿışḳına ṣun cām-ı cemāliñ
Senden dilerim vuṣlat-ı rüʾyetden ayırma

6 Ey şāh-ı beḳā eyle beni ʿışḳına meftūn
Mecnūn olayım rüʾyet-i ʿizzetden ayırma

7 Mirʾāt-ı dile eyle tecellī Ġanī Ġaffār
Ġubārını sil ẕerrece firḳatden ayırma

8 Bu Ḥamdī ḳuluñ ʿāciz-i nā-çārı sevindir
Göster yüziñi rüʾyet-i mirʾātden ayırma

92b

176

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

15-Münācāt

1 Kerem bābın küşād it Rabbenā insāna yalvartma
Denī dünyāya muḥtāc eyleyüp bir cāna yalvartma
Sanadır iḥtiyācım her ḫuṣūṣda ey Ġanī Ġaffār
Degil insāna insān pādişāh-ı ḫāna yalvartma

2 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına baḫş eyle ʿiṣyānım
Ḳamu cürm ü ḫaṭāmı maġfiret ḳıl cümle noḳṣānım

Ġafūrsın Kirdgārım ʿālī eyle nāmile şānım
Velīler menzilinde yād idüp iḫvāna yalvartma

3 Cemāliñ cāmı ṣun şāh-risālet ʿışḳına Yā Rab
ʿAliyyü ʾl-Murtażā şāh-ı velāyet ʿışḳına Yā Rab
Ḥasanle Ḥüseyn ṣāḥib-i saʿādet ʿışḳına Yā Rab
Dili ʿāşıḳ ḳılup cennet içün Rıḍvāna yalvartma

4 Ḫudāsın Ḫālıḳım Ḥayy u Eḥad Ḳādir seni buldum
Bi-ḥamdi ʾllāh seniñ luṭfiñla müʾmin ʿāleme geldim
Teşekkür eylerim vallāhi sen şāha göñül virdim
Muḥabbetden ayırma ġayrı bir nādāna yalvartma

5 Bilürsin dilde senden başḳa bir maḥbūb ṣafā virmez
Uṣandım şu cihānıñ mübtelāsından vefā virmez
Sözi sükkerde olsa ṣadr-ı ʿāşıḳa şifā virmez
Ġınā vir Kirdgārım göñlüme ḫandāna yalvartma

6 Şehin-şāh-ı cihān şāh-ı şerīʿatden ḫaber-dār it
Velī pīrimle Geylānī ṭarīḳatden ḫaber-dār it
Nice sırr-ı nevā nūr-ı ḥaḳīḳatden ḫaber-dār it
Velīler menzilinde yād idüp her cāna yalvartma

7 Ḫudāyā her nefesde isterim ġufrān-ı Yezdānı
Sanadır iḥtiyācım ġayra virme cism ü vicdānı
Temennī eylerim dil-şehrine envār-ı Raḥmānı
Yüzi insān özi ḥayvān dev ü şeyṭāna yalvartma

8 Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAliyyüʾl-Murtażā pīrim
Ḥasanla Ḥüseyin şāh-ı şehīdeyn dilde ḫūb mīrim
Cihānda ḳadr-i ʿışḳı bilmeyenden ḳatı dil-gīrim
Bu ālī rāhı bilmez bir ṭaḳım çobana yalvartma

9 Ḫudāvende bu Ḥamdī ḳuluñ ʿiṣyāndan uṣanmaz mı
Yārın meydān-ı maḥşerde velīlerden utanmaz mı
Uyandır baḥr-ı fażlıñla nigārım ʿışḳa yanmaz mı
Sen īḳāẓ eyle şāhım şöhretile şāna yalvartma

93a

177

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

16-Münācāt **(1)**

1 Ḫudāvende bu ʿabd-i ʿācizi dünyāya ṭapdırma
Giriftār eyle ʿışḳa ġayrı bir erkāna ṣapdırma

2 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına ḫamr-ı ḥaḳīkatden
Cemāliñ cāmını ṣun göñlümi aġyāra ḳapdırma

3 Baʿīḍ eyle gürūh-ı ġaflet ehl-i ḫırṣı dünyādan
Dili ẕikriñle meşġūl eyle her miʿmāra yapdırma

4 Seniñdir cümle ḳudret Kirdgārım sen Ġanī şāhsın
Bu ʿabd-i ʿācize raḥm eyleyüp şeyṭāna çapdırma

5 Ḫudā Rezzāḳımız Ḫallāḳımız Vehhābımız sensin
ʿİnāyet ḳıl efendim rızḳ içün ṭaġlarda ḳopdırma

6 Seniñ luṭfıñ ġanī şāh Kirdgārım dil-nigārımsın
Efendim pādişāhım bu dili ġam-ı ḫāra apdırma

7 Bu Ḥamdī ḳuluña ʿavn ü ʿināyet ḳıl ġanī Mevlā
Sen irşād eyle şāhım ġayrı bir yed dāḫi öpdürme

178

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

16-Münācāt **(2)**

1 Estaġfiruʾllāh ẕenbimiñ cümlesine Yā Rabbenā
Nūr-ı leṭāfet baḥrına ṭaldır beni sen Hādiyā

2 Dostıñ Muḥammed ʿışḳına ḳoyma bizi zār u zebūn
Nūr-ı cemāliñ ʿışḳına ṣun Hādiyā cām-ı cebā

3 Ġufrān dilerim māh-liḳā senden ʿināyet Hādiyā
Sırr-ı ḥaḳīḳatden nevā nūr isterim sen ḳıl ʿaṭā

4 Sensin Ġanī şāh Kirdgārım hem bir ulu Perverdgār
Göñlümdesin nūr-ı nigār senden ʿināyet cā-be-cā

5 Nūr-ı velāyet isterim tāc-ı saʿādet isterim
Cāh-ı selāmet isterim senden Ḫudā senden Ḫudā

6 Var mı benim kārım Ḫudā senden ʿināyet dāʾimā
Sensin Ġanī şāh-ı beḳā isterim senden muṭlaḳā

7 Göñlüm ḥazīn cismim ʿalīl sensin Ḫudā nūr-ı celīl

Ey ḥūb-nevā ḥüsn-i cemīl bilürim birsin māh-liḳā

8 Senden ʿināyet isterim nūr-ı hidāyet isterim
Baḥr-ı leṭāfet isterim eyle iḥsān nūr u nevā

9 Ḥamdī ḳuluña Hādiyā ḥüsn-i rıżāñı ḳıl ʿaṭā
Sen bir Ḫudāsın ey Ḫudā senden diler bu Ḥamdiyā

93b

179

Tevḥīd-i Ḫudā **(1)**

1 Ḫudānıñ ism-i ḫāṣṣı
Lā İlāhe illāʾllāh
Mirʾāt-ı dil cilāsı
Lā İlāhe illāʾllāh

2 Olayım derseñ velī
Tevḥīd itsün cān dili
İşte bu ism-i celī
Lā İlāhe illāʾllāh

3 Bulayım derseñ viṣāl
Eyle tevḥīd māh u sāl
Göster bir nūr-ı cemāl
Lā İlāhe illāʾllāh

4 Ṭutayım derseñ uṣūl
Her ḫuṣūṣda ṣāliḥ ol
Buldıran cāh-ı vuṣūl

Lā İlāhe illā᾽llāh

5 Ḳalbini pür-nūr iden
Mā-sivādan dūr iden
ʿIşḳına mecbūr iden
Lā İlāhe illā᾽llāh

6 Ẕākir idi şāh ʿAlī̇
Sende ẕikr it ol velī̇
Gösteren ṭoġrı yolı
Lā İlāhe illā᾽llāh

7 Bizi şāh-ı enbiyā
Vāris̱ itdi ḥūb-liḳā
Cümleten derde devā
Lā İlāhe illā᾽llāh

8 Ẕākiri maġfūr ider
Cümleten renci gider
Her belāyı defʿ ider
Lā İlāhe illā᾽llāh

9 Ḥaḳḳa taḳarrub ḳılan
Tevḥī̇d ider rāygān
Biz de diyelim hemān
Lā İlāhe illā᾽llāh

10 Luṭf u iḥsānı Ḫudā

Bize tevḥīd Ḥamdiyā

Vāṣıl ider muṭlaḳā

Lā İlāhe illāʾllāh

180

Tevḥīd-i Ḫudā **(2)**

1 ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

Uṣūl-ı pīr-i fānī

Sırr-ı nūr-ı Subḥānī

Lā İlāhe illāʾllāh

2 Cümle ẕikre pādişāh

Bize bu ʿālem-penāh

Ḳatʿ itdiren ʿālī cāh

Lā İlāhe illāʾllāh

3 Ḳalbime nūr ṭolduran

Aġlar iken güldüren

Bize ḥaḳḳı bildiren

Lā İlāhe illāʾllāh

4 Yeri gögi var iden

Bizi yoḳdan var iden

ʿIşḳına girif-tār iden

Lā İlāhe illāʾllāh

5 Baḥs̱-i cidāl gösteren

Cāh-ı kemāl gösteren

Ḥüsn-i cemāl gösteren

Lā İlāhe illā ʾllāh

6 Ḥamdiyā olan velī̇

Tevḥī̇di ider cān dili

Bāġ-ı cinān bülbüli

Lā İlāhe illā ʾllāh

94a

181

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

17-Münācāt

1 Diler dil dem-be-dem senden ʿaṭā iḥsānı Yā Mevlā

Seniñdir cümle iḥsān göñlümiñ Subḥānı Yā Mevlā

Temennī̇ eylerim her bir nefes ġufrānı Yā Mevlā

ʿİnāyet ḳıl efendim şehr-i dil mihmānı Yā Mevlā

Nevā nūr-ı ḥaḳī̇ḳat isterim dil şānı Yā Mevlā

Ḥabī̇biñ şāh-risālet ʿışḳına vir anı Yā Mevlā

Ḳuluñdur ʿabd-i ʿāciz şehr-i dil ḫāḳānı Yā Mevlā

Bilürsin iḥtiyācım sen şeh ü sulṭāna Yā Mevlā

Efendimsin ʿazī̇zim isterim iḥsānı Yā Mevlā

ʿİnāyet ḳıl dilā dil-şehriniñ cānānı Yā Mevlā

2 Ḫudāyā nūr-ı tevḥī̇d sırr-ı nūrın ey Ġanī̇ Raḥmān

ʿAṭā iḥsān buyur ölmezden evvelce ulu Deyyān

Ġanī̇sin Kirdgārım şānı ʿālī̇ ṣāḥibuʾl-iḥsān

Efendimsin şehin-şāh-ı cihān sensin Ġanī̇ Subḥān

Şarāb-ı ʿışḳıñı ṣun nār-ı şevḳiñle olam rūşān

Daḫı tevfīḳiñi refīḳ idüp ḳıl dili ʿālī şān
Ḳamu iḥsān seniñdir pādişāhım dīnile īmān
Sana rāciʿ emānet eyledim ḥıfẓ it ʿuluvvü ʾş-şān
Efendimsin ʿazīzim isterim iḥsānı Yā Mevlā
ʿİnāyet ḳıl dilā dil-şehriniñ cānānı Yā Mevlā

3 Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına nūr-ı velāyet vir
Şehin-şāh-ı cihān kān-ı kerem cāh-ı selāmet vir
Bu ʿabd-i ʿācize luṭf eyleyüp tāc-ı saʿādet vir
ʿAliyyü ʾl-Murtażānıñ ʿışḳına nūr-ı neẓāfet vir
Tecellī eyleyüp dil-şehrine ʿālī kerāmet vir
Efendim pādişāhım başıma tāc-ı şerāfet vir
Ġanīsin Kirdgārım göñlüme nūr-ı ḥalāvet vir
Seniñdir cümle iḥsān Ḥamdiyāya ḫūb-ı leṭāfet vir
Efendimsin ʿazīzim isterim iḥsānı Yā Mevlā
ʿİnāyet ḳıl dilā dil-şehriniñ cānānı Yā Mevlā

94b

182

18-Münācāt

1 Yā Rabbi Hādī
Ente münādī
Göñlü murādı
Bir sana ḳaldı

2 Sırr-ı verāda
İrdir murāda
Her bir irāde
Bir sana ḳaldı

3 Geçdim cihāndan
Cismile cāndan
Vazgeçme benden
Bir sana ḳaldı

4 Nefsile hevā
Bende çoḳ ḥālā
ʿİnāyet Mevlā
Bir sana ḳaldı

5 Sen bir Ḫudāsın
Şāh-ı beḳāsın
Şānı ʿulāsın
Bir sana ḳaldı

6 Nūr-ı saʿādet
Cāh-ı velāyet
Senden hidāyet
Bir sana ḳaldı

7 İsterim senden
Cismile cāndan
Nūr-ı nihāndan
Bir sana ḳaldı

8 Naẓmile eşʿār
Bu naẓm ü güftār

Ey ulu Ġaffār

Bir sana ḳaldı

9 V'ey nūr u nevā

Ey Ġanī Ḫudā

Luṭf itmek liḳā

Bir sana ḳaldı

10 İḥsān-ı sivā

Olsa ḫoş amma

Şāh-ı nūr u nevā

Bir sana ḳaldı

11 İsterim cennet

Hem nūr-ı niʿmet

Dilerim elbet

Bir sana ḳaldı

12 Senden ʿināyet

Hem bu hidāyet

Cümleten elbet

Bir sana ḳaldı

13 Dünyāya raġbet

Ḳalmadı ey ẕāt

Cümle ʿināyet

Bir sana ḳaldı

14 Bir Ḫudā seni
Ey Ḥayy u Ġanī
Dilerim anı
Bir sana ḳaldı

15 ʿIşḳ u muḥabbet
İsterim elbet
ʿIşḳına şerbet
Bir sana ḳaldı

16 Ḫamr-ı ḥaḳīḳat
Ṣun ḳıl ʿ ināyet
Bir kāse şerbet
Bir sana ḳaldı

17 Şāh-ı şerīʿ at
Nūr-ı ṭarīḳat
Dilde bu ṣıfat
Bir sana ḳaldı

18 Ḥamdī günāh-kār
Diler böyle kār
Bir nūr-ı şikār
Bir sana ḳaldı

95a

183

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

19-Münācāt (1)

1 Rabbenā luṭf it bize dillerde rāḥat ḳalmadı
Çoḳca pend itdim dilā nefsim naṣīḥat almadı

2 Ente Ḥādī Yā Ġanī senden hidāyetle kerem
Bunca demdir nūr-ı ʿışḳa bir barmaġını banmadı

3 İtmedim hergiz kemāl ehliyle ṣohbet Yā Ġanī
Senden erḥam yoḳ ʿināyet ḳıl göñül uṣlanmadı

4 Yanayım yalvarayım Mevlā sana her rūz u şeb
Eyle iḥsānı Ġanīsin nūr-ı şemʿim yanmadı

5 Nār-ı ʿışḳıñla çerāġı eyle bu ʿabd-i kemteri
Ḳıl ʿaṭā senden meded ḫāmr-ı zülāliñ ḳanmadı

6 Altmış üç yaşındayım cismim ʿalīl dilencun
Gördigim güzellere dil vermeden uṣanmadı

7 ʿĀciz ü nā-çār bu Ḥamdī el-amān senden meded
Yaḳ beni nūr-ı cemāle bunca demdir yanmadı

184

mefâ'îlün mefâ'îlün

19-Münācāt (2)

1 Ḳuluñda yoḳ hüner Mevlā
Sana yalvarmadan ġayrı
Elimden gelmedi cāna
Sana yalvarmadan ġayrı

2 İşim gücüm hemān eşʿar
Senin-çün ey Ġanī Cabbār
Bulamadım daḫı bir kār
Sana yalvarmadan ġayrı

3 Göñül maḥzūn nefs ẓālim
Ki olmaz ʿilmile dāʾim
Münācāt bulmadım ḳāʾim
Sana yalvarmadan ġayrı

4 Ḫudāsın yoḳdur inkārım
Seniñdir cümleten varım
Ki yoḳ ġayra iḳbālim
Sana yalvarmadan ġayrı

5 Bu Ḥamdī ḳuluña Mevlā
Naṣīb it ʿışḳıñı aʿlā
Bulamam rütbe-i bālā
Sana yalvarmadan ġayrı

95b

185

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

20-Münācāt (1)

1 Senden istirḥām ṭaleb-kārım efendim Yā Ġanī
Senden iḥsān isterim ey bī-menendim Yā Ġanī
Sen Ġanīsin bī-mis̱il men bir günāh-kārım meded
Sen degil misin benim zülf-i kemendim Yā Ġanī

2 Men günāh-kār ḳuluñam ḳurbānıñam luṭf it bana
Raḥm-ı ġālib luṭf[u] çoḳ sīm-i kemendim Yā Ġanī
Ḳudretim yoḳ sen şehi vaṣf itmege pek ʿācizim
Ḳādir ü Ḳayyūm efendim bī-menendim Yā Ġanī

3 Şāh-risālet ʿışḳıñ içün ḳıl maġfiret her cürmimi
Ḫālıḳım Ḥayy u Eḥad sensin efendim Yā Ġanī
Ḥamdīniñ göñlü vir ʿIşḳ u muḥabbet nūrını
Ḳıl ʿināyet şānı ʿālī bī-menendim Yā Ġanī

186

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

20-Münācāt (2)

1 Yā Lāṭīf şānıñ ʿulā sensin Ġanī
Luṭf u iḥsān ṣāḥibi şād it meni

2 Senden istirḥām ṭaleb-kārım meded
Ḳıl ʿināyet nūr-ı ʿışḳıñ bendeni

3 Żabṭ u rabṭ itsün dilā ġayra göñül
Virmeyem şimdengirü bu ʿaşıḳ-ı efgendeni

4 Mest-i mecbūr it Ḫudāvende Kerīm
Şānı ʿālīsin efendim Yā Ġanī

5 Ḫamr-ı ʿışḳı dem-be-dem iḥsān idüp
ʿAḳlımı fikrimi sevdāña ṣal bulam seni

6 Şāh-risālet ḥürmetine Yā Raḥīm
İsterim bu ʿālī cāhı ebsemi

7 Mācerāsından uṣāndım dünyānıñ
Neylerim ġayrı hevāī serzeni

8 Göñlüm ister sen ʿaẓīmüʾş-şānı Hū
ʿĀcizim ʿaẓm itmege nefsim denī

9 Muṭlaḳā senden ʿināyet bu ʿaṭā
Hem hidāyetle ʿināyet ey Ġanī

10 Ḥamdī ednā ḳuluñ luṭf eyleyüp
Nār-ı ʿışḳına yaḳup cism ü teni

96a

187

mef'ûlu mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

21-Münācāt

1 Ey dil idelim ʿışḳile nālān dimedim mi
Gel ẕikr idelim Hādī[y]i her ān dimedim mi

2 Sen eylemediñ pendime bir kere iṭāʿat
Baḳmaz yüziñe raḥmile cānān dimedim mi

3 Dünyāya ḫarīṣ nefsile şeyṭāna uyarsın
Nefsine uyan kimse[y]i ḥayvān dimedim mi

4 Sen yiyüp içüp ġafletile dāʾim uyursın
Ten besleyeniñ ḥāli perīşān dimedim mi

5 Ḥaḳ emrini ṭut ġayrıya meyl eyleme aṣlā
Gel ṭut sözimi çoḳ oḳu Ḳurʾān dimedim mi

6 Bu şāh-ı şerīʿatle ʿamel eyle ser-ā-pā
Ḥaḳdan dileyüp ʿışḳile ġufrān dimedim mi

7 Hem rāh-ı ṭarīḳatde bulup şevḳile feyżi
Ey dil bulalım dertlere dermān dimedim mi

8 Ṣaġlıḳda bana nuṣret-i Raḥmān bu ʿaṭālar
Dünyā daḫı bir ʿālī ḫarīdān dimedim mi

9 Nūş eylemediñ ḫamr-ı ḥaḳīḳat behey aḥmaḳ
Hiç aġlamadıñ ʿışḳile bir ān dimedim mi

10 Bu ḥālile sen nār-ı caḥīm içre girersin
Ḥaḳdan ḫaberiñ varmı behey cān dimedim mi

11 Her niʿmetini ḳıldı ʿaṭā kān-ı keremdir
Ol şāh-ı beḳā eyledi iḥsān dimedim mi

12 Gel tevbe idüp ẕikr idelim ʿışḳile Ḥaḳḳı
elbetde bulur nūrı dil ʿirfān dimedim mi

13 Ol Ḥayy u Ġanī yalvaranı itmedi maḥzūn

Gel yalvaralım luṭf ide Raḥmān dimedim mi

14 Cürmiñ çoḳ ise kesmem ümīdim Ġanī Mevlā
İḥsān ider ol şāh-ı Süleymān dimedim mi

15 Ḳapusı açıḳ her varana eyledi iḥsān
Maḳbūl anıñ ʿindinde bu insān dimedim mi

16 Ḥamdī ḳuluña luṭfile iḥsānı ḳatı bol
Ḥamd eyleye luṭfı ġanī ḫān dimedim mi

96b

188

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Der Medḥ-i şāh-ı Velāyet

1 Ẕāt-ı ḥaḳḳıñ ser-te-ser aṣlanı sensin Yā ʿAlī
Şāh Muḥammed Muṣṭafānıñ şānı sensin Yā ʿAlī

2 Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān nām u şānıñ ey velī
Bir Ḫudānıñ ḳahramānı ḫānı sensin Yā ʿAlī

3 İftiḫār eyler seniñle cümleten iḫvān-ı dīn
Rāh-ı Ḥaḳḳda cümleniñ iḫvānı sensin Yā ʿAlī

4 Maẓhar-ı nūr-ı Nebī hem ḳuṭb-ı ʿālemsin velī
Çār emānet ṣāḥibi sulṭānı sensin Yā ʿAlī

5 Yoḳ menendiñ ey velī sen merd-i meydān eylediñ
Dertli dil dermānı hem Loḳmānı sensin Yā ʿAlī

6 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān seni taṣdīḳ ider
Maʿrifet deryāsınıñ ʿummānı sensin Yā ʿAlī

7 Küntü kenz esrārını buldı cihānda Yā Velī
Ẕāt-ı Ḥaḳḳıñ ʿilminiñ ʿirfānı sensin Yā ʿAlī

8 Şānıñı vaṣf itdi Mevlā *hel-etā* şāhid sana
Kimseler vaṣf idemez Raḥmānı sensin Yā ʿAlī

9 Ḥaḳḳ seniñ vaṣṣāfıñ oldı ey velīler serveri
Bir Ḫudānıñ bizlere iḥsānı sensin Yā ʿAlī

10 Sen muʿīnim dest-gīrim ol Ḫudānıñ ʿışḳına
Sen seḫāvet maẓhar-ı ḫāḳānı sensin Yā ʿAlī

11 *Laḥmüke laḥmī* buyurdı *nūrike nūrī* didi
Cān içinde cānlarıñ cānānı sensin Yā ʿAlī

12 Ol nübüvvet mülkünüñ şāh-ı hümāyūndur diyen
Şāh Muḥammed Muṣṭafā burhānı sensin Yā ʿAlī

13 İns ü cin cümle melāʾikler s̱enā eyler seni
Bir Ḫudānıñ ʿışḳile sekrānı sensin Yā ʿAlī

14 ʿAşıḳ-ı ṣādıḳ viṣāle lāyıḳ itdiñ nefsiñi
Ehl-i diller derdiniñ dermānı sensin Yā ʿAlī

15 Sen ʿalemdār olmadıḳça fetḥ-i Ḫayber olmadı
Ẕüʾl-fiġārıñ ṣāḥib-i merdānı sensin Yā ʿAlī̇

16 Merd-i meydān-ı muḥabbetden es̱er ḳoyduñ dile
Anıñ içün söylerim dil-cā[nı] sensin Yā ʿAlī̇

17 Ḥamdiyā vaṣṣāf-ı Ḳıṭmiriñ ḳapuñda ḳıl meded
Bezm-i ʿışḳ içre velī̇ ʿaṭşānı sensin Yā ʿAlī̇

97a

189

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

22-Münācāt (1)

1 On [sekiz] biñ ʿālemiñ Subḥānı sensin Yā Ġānī̇
Ḥalḳ iden her ʿālemiñ ḫāḳānı sensin Yā Ġānī̇

2 Cümle ʿālem ḳudretiñde ḳudret ıssı Kirdgār
Dil-penāhım eyleyen iḥsānı sensin Yā Ġānī̇

3 Yerde gökde yaradılmış neki var sana ġulām
Cümlesini var iden Yezdānı sensin Yā Ġānī̇

4 Ṣıfat-ı buḫliñ yoḳ aṣlā ey Ġanī̇ şāh Kirdgār
Cümleten müʾminleriñ Raḥmānı sensin Yā Ġānī̇

5 Ṣun şarāb-ı ʿışḳıñı bu ʿabd-i ʿāciz ḳuluña
Mā-sivāyı sür çıḳar Deyyānı sensin Yā Ġānī̇

6 Şāh-risālet ʿışḳına eyle ʿaṭā kān-ı kerem

Ol mürüvvet maʿdeni hem kānı sensin Yā Ġānī

7 Hem Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱māna baḫş [it] cürmimi
Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān şānı sensin Yā Ġānī

8 Ol Yemen ilindeki Veyseʾl-Ḳarānī ʿışḳına
Ṣun şarāb u ḫamrını Ḥannānı sensin Yā Ġānī

9 Dü-cihānda dest-gīr ol ey Ġanī senden meded
Dil-penāhım Ḥamdiniñ cānānı sensin Yā Ġānī

190

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

22-Münācāt (2)

1 Nūr-ı ḫilʿat isterim senden Ḫudāvende Ġanī
Cāh-ı ʿizzet dilerim göñlümde sende Yā Ġanī

2 Sen ʿaṭā kān-ı Kerīmsin eyle iḥsān Yā Raḥīm
Raḥm u luṭf eyle beni ḳıl ʿışḳa bende Yā Ġanī

3 Ṣun cemāliñ cāmını şāh-risālet ʿışḳına
Söyle nāmım şevḳile ʿālī dīvānda Yā Ġanī

4 Baḥr-ı fażlıñla kerem-kānı ʿināyet isterim
Olayım her bir nefes ʿāşıḳ-ı efgende Yā Ġanī

5 Mā-sivā efkārını göñlümden kān-ı kerem
Sür çıḳar luṭf eyleyüp anı bir ānda Yā Ġanī

6 Ḥāżır u nāẓırsın ey şāhım meded senden meded

Yorma bu cismim naḥīf Rūm içre onda Yā Ġanī

7 Altmış üç yaşına girdi Ḥamdiyā maʿlūm sana

Eyle iḥsānı Ḫudā sensin anda Yā Ġanī

97b

191

fâ'ilâtün fâ'ilâtün

Evṣāfu'n-Nebiyyi Ṣalla'llāhu Teʿālā ʿaleyhi ve selleme teslīmen keṡīran

1 İki cihānıñ güneşi

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

Şevḳile sever dervīşi

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

2 Tevḥīd virdi şāh ʿAlīye

Ḥayrān ḳaldı her velīye

Şefīʿ nice biñ ölüye

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

3 Mücrimīne ḳılar ʿaṭā

Biz eyleriz cürm (ü) ḫaṭā

Cümlemize ulu ata

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

4 Gel olalım ol şāha ḳul

Bulalım Ḥaḳḳa ṭoġrı yol

Nūr eylesün ṣaġile ṣol

Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

5 Beher nefes Ḥaḳḳa iren
Ḥużūrunda dāʾim duran
Miʿrācda Mevlāyı gören
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

6 İşit imdi ey dīneri
Anda bulursun enveri
Cümle nebīler serveri
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

7 Dil virme yavuz sözlere
Hiç baḳma mekrūh yüzlere
Şefāʿat itsün bizlere
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

8 Yek-pāre bir dürr-i yektā
Bī-mis̠il ol şāh-ı beḳā
Hem şefīʿ-i rūz-ı cezā
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

9 Vaṣf olundı Ḳurʾānile
Furḳānile ġufrānile
ʿİrfānile Subḥānile
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

10 Evvel āḫir ol şāh beni

İḥsān-ı Ḥaḳḳ ümmü ebi
Her hidāyetiñ sebebi
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

11 Yoḳdur aña mis̱l ü naẓīr
Dā᾽im muʿīni şāh Baṣīr
Ḥaḳḳ dest-gīri ol Ḫabīr
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

12 *Levlāke levlāk* şānı var
Nūr-ı Ḫudādır ol nigār
Bizlere Ḥaḳḳdan yādi-gār
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

13 Şāh-ı beḳādır māh-liḳā
Ṣadrıma ol verir şifā
Ṣad hezārān biñ merḥabā
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

14 Āl ü aṣḥābı pek güzel
Ḫalḳ eylemiş Ḥaḳḳ lem-yezāl
Enver-i Ḫudā tā ezel
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

15 Ehl-i sünnet ve᾽l-cemāʿat
Ümmeti eyler ʿināyet
Ḥaḳḳdan bize bir ʿināyet
Aḥmed-i Muḥammed Muṣṭafā

16 Vaṣfından ʿācizdir ḳalem
Aña virildi nūr ʿalem
Āḫir vaḳit ḫayruʾl-ümem
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

17 Ṣad hezārān biñ ṣalavāt
Ḥamdiyā eyler taḥiyyāt
Senden bize nūr-ı necāt
Aḥmed Muḥammed Muṣṭafā

98a

192

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

23-Münācāt (1)

1 Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-risālet
ʿİnāyet ḳıl dile envār-ı ʿışḳı
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-ı velāyet
Hidāyet ḳıl dile her-varı ʿışḳı

2 Nevā nūr-ı ḥaḳīḳat eyle iḥsān
Seniñdir cümle ʿizzet sırr-ı Subḥān
Ġanīsin hiç tükenmez baḥr u ʿummān
Dilerim şevḳile ġaffār-ı ʿışḳı

3 Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ʿAlīden
Naṣīb bir Hādiyā nūr-ı celīden
O pīrim Ḥācı Bektāş-ı Velīden
ʿİnāyet ḳıl dilā ḥünkār-ı ʿışḳı

4 Cihānda ʿömrim olduḳça yanayım
Şarāb-ı ʿışḳıña her dem ḳanayım
Muḥabbet baḥri olsun sāz u nāzım
Naṣīb eyle dile Cabbār-ı ʿışḳı

5 Ḫudāvende bu Ḥamdī ḳuluña sen
ʿAṭā eyle nigārım ḫulk-ı aḥsen
Velīler zümresinde eyle mihmān
Müyesser eyle sen serdār-ı ʿışḳı

193

23-Münācāt (2)

1 Efendim pādişāhım ente Yā Bāḳī
Nigārım dilde māhım ente Yā Bāḳī
Dilā rūy-ı siyāhım luṭf u iḥsān it
Ġanī ʿālem-penāhım ente Yā Bāḳī

2 Şehin-şāhım cihān māh-ı münīrimsin
Efendim pādişāhım dest-gīrimsin
Nigārım Ḫālıḳım her dem Baṣīrimsin
Dü-ʿālemde İlāhım ente Yā Bāḳī

3 Bu Ḥamdī pür-günāh-kāra ʿināyet ḳıl
Funūn-ı sırr-ı ʿışḳını hidāyet ḳıl
Ḫudāyā ʿışḳile ṣāḥib-diyānet ḳıl
Sana şevḳile rāhım ente Yā Bāḳī

98b

194

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

24-Münācāt (1)

1 Yā Rabbenā sensin ġanī luṭfıñla şād eyle meni
Şāh-risālet ʿışḳına bildir ḳuluña sen seni

2 Sensin Ġanī şāh Kirdgār hem bir ulu Perverdgār
İḥsānıñı ḳıl āşikār ḥıfẓ eyle bu cism ü teni

3 Cām-ı cemāliñ isterim cāh-ı viṣāliñ dilerim
ʿAṭā eyle nūr-ı naʿīm refīḳ it ḥüsn-i aḥseni

4 Sensin Ġanī şāh-ı cihān luṭf u iḥsān eyle ʿayān
Fażlıñla şād eyle hemān bu ʿāşıḳ-ı efgendeni

5 Cümle iḫvān-ı dīnile memnūn eyle yaḳīnile
Ḥamdiyāyı bu sīnile süründürme bu bendeni

195

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

24-Münācāt (2)

1 Ṣad hezārān biñ teşekkür eylerim Ḥayy u Ġanī
Luṭf u iḥsān eyleyüp şād eylediñ bu bendeni

2 Ḥamdu liʾllāh cinn ü insān ṣūretinden ḫalḳ idüp
Egnime giydirdiñ īmān ḫilʿatin bildim seni

3 Şāh-risālet ḫāna ümmet eylediñ nūr-ı naʿīm
Bundan aʿlā devlet olmaz ʿışḳile Ḥaḳḳ ẕikrini

4 Eyler oldum Hādiyā maʿlūm sana iḥsān bana
Senden istirḥām ṭaleb-kārım efendim ben beni

5 Bilmek isterim rıżā-ı pākiñ içün Yā Raḥīm
Eyle tevfīḳiñe refīḳ memnūn olur her bir nebī

6 Nūr-ı ʿışḳıñı ʿināyet ḳıl dile şāh-ı beḳā
Şād u ḫandān it bu ʿabd-i ʿāciz-i efgendeni

7 ʿAşḳile tevḥīd oḳu Ḥamdī hemān leyl (ü) nehār
Nār-ı ʿışḳa şevḳile yaḳ ṭurmayup cism ü teni

8 Nūr-ı nigārım pādişāh sensin Ġanī sensin Ġanī
Efendim şāh ʿālem-penāh Ḥayy u Ġanī Ḥayy u Ġanī

9 Birsin Ḫudā ḥaḳḳ varlıġıñ ġāyet ulu ġaffārlıġıñ
ʿĀlī Latīf Settārlıġıñ bulam seni bulam seni

10 Senden ʿināyet isterim cāh-ı selāmet isterim
Nūr-ı velāyet isterim şād it meni şād it meni

99a

196

Evṣāf-ı Ḥażret-i ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī Ḳaddesaʾllāhu Sırrahuʾl-ʿālī

1 Şāh-ı velāyet şānı
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī
Velīleriñ sulṭānı
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

2 Pīrim şāh-ı velāyet
Bize Ḥaḳḳdan ʿināyet
Rāh-ı cāh-ı selāmet
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

3 Mürşīdidir ḫāṣṣ u ʿāmm
Tā ilā yevmiʾl-ḳıyām
Ġāyet ʿālī nīgū nām
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

4 Behcetüʾl-esrāra baḳ
Olam dirseñ yüzüm aḳ
Ḳalbiñi itsün berrāk
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

5 Cedd-i pāki şāh Rasūl
Andandır erkān uṣūl
İtdirsin seni vuṣūl
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

6 Himmet-i ʿālī o pīr
ʿAşıkına dest-gīr
Böyle bir şems-i münīr
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

7 Ẓāhir bāṭın ḥaḳ velī
Bāġ-ı behişt bülbüli

Sırr-ı Subḥāñ-ı celī
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

8 Mürşīd-i ʿāmm şāh-ı dīn
Ol velī ḥaḳkuʾl-yaḳīn
Ṣādıḳuʾl-vaʿduʾl-emīn
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

9 Şeyḫim pīrim ʿazīzim
Hem siziñdir hem bizim
Dilde laṭīf leẕīẕim[41]
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

10 Şāh ʿAlīden ders alan
Sırr-ı tevḥīdi bulan
Ḫudāya vāṣıl ḳılan
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

11 Sana Ḥaḳḳı buldırır
Aġlar iken güldirir
Ḳalbe ʿirfān ṭoldırır
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

12 Mürīdine raḥmı bol
Biz olalım aña ḳul
Nūr eylesun ṣaġ u ṣol

[41] Metinde “lezīzim” şeklinde yazılmıştır.

ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

13 Düşmanın ḳahr eyleyen
Maʿnāda bu şāh inan
Dürr-i meknūn söyleyen
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

14 Yerde gökde nām u şān
Ṣāḥib-i ṣāḥib dīvān
Böyle ulu sulṭān
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

15 ʿAbduʾl-ḳāḍir ulu şāh
Göñüllerde bedr ü māh
Baḫş eyleyen ʿālī cāh
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

16 Dü-cihānda şāh olan
Her sırra āgāh olan
Vāṣıl-ı İlāh olan
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

17 Miʿracda Ḥaḳḳ ḥabībi
Görüp oldı ṭabībi
Anda aldı naṣībi
ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

18 Ġavs̱uʾl-aʿẓam ol velī

Tevḥīd ider cān dili

Ḥamdīniñ cān bülbüli

ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī

99b

197

Evṣāf-ı Ḥünkār Sulṭān-ı Evliyā Ḥünkār Ḥācı Bektāş-ı Velī Ḳaddesallāhu Sırrahuʾl-celī

1 Erenleriñ serveri

Ḥācı Bektāş-ı Velī

Göñülleriñ enveri

Ḥācı Bektāş-ı Velī

2 Ḫorāṣānī şānı var

Ceddi Ḥażret-i Ḥaydār

Maẓhar-ı sırr-ı Settār

Ḥācı Bektāş-ı Velī

3 Nişābūr mevlū[di] şāh

Ḫalīfe-i bedr ü māh

Vāṣıl-ı ulu İlāh

Ḥācı Bektāş-ı Velī

4 Nesl-i pāki şāh Rasūl

Nūr eyledi ṣaġ u ṣol

Ögreden erkān uṣūl

Ḥācı Bektāş-ı Velī

5 Nām-ı şānı Ḥaydārī

Ẕāt-ı Ḥaḳḳıñ enveri
Böyle bir şīr dilberi
Ḥācı Bektāş-ı Velī

6 Nişābūrda ḳırḳ sene
Münzevī oldı cānā
Ḥaḳḳan ʿārifi dānā
Ḥācı Bektāş-ı Velī

7 Erdi ḥātifden nidā
Buldı derdine devā
Nāʾil-i sırr-ı Ḫudā
Ḥācı Bektāş-ı Velī

8 Aḥmed-ī Yesevīden
Naṣībiñ ʿal didi sen
Gūş iden ḫulḳ-i ḥasen
Ḥācı Bektāş-ı Velī

9 Sıçrayup yerden hemān
Şāhīn taṣvīrinde cān
Göklere çıḳdı ʿayān
Ḥācī Bektāş-ı Velī

10 Gökleri devr eyledi
Melekler seyr eyledi
Burhān iẓhār eyledi
Ḥācı Bektāş-ı Velī

11 Türkistāna geldi ol
Sırr-ı Ḥaḳḳa buldı yol
Gösteren erkān uṣūl
Ḥācı Bektāş-ı Velī

12 Şeyḫ Aḥmed-i Yesevī
Ṭoḳsan biñ eriñ begi
Görüşdi nesl-i ʿAlī
Ḥācı Bektāş-ı Velī

13 Şād eyledi cānları
Cümleten sulṭānları
İrşād iden anları
Ḥācı Bektāş-ı Velī

14 Tekfūr şāhı müslimān
Eyledi ehl-i īmān
Ḳoymadı şekk ü gümān
Ḥācı Bektāş-ı Velī

15 Cehār emāñeti şāh
Yesevīḍen bedr-i māh
Olup buldı ʿālī cāh
Ḥācı Bektāş-ı Velī

16 Yedi iḳlīm çār köşe
Teslīm oldı mā-yeşā

Ḥamdiyā mīr beg paşa

Ḥācı Bektāş-ı Velī

100a

198

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Duʿā

1 Hādiyā ẕākir sana cümle Muḥammed ümmeti
Erenleriñ üstümizde ḥāżır olsun himmeti
Ḥamden lilʾlāh dilde bulduḳ ʿışḳıñ eyle ʿizzeti
Hādiyā sen dāʾim eyle şevḳile muḥabbeti
Ṣadrıma şifā verir dāʾim erenler ṣoḥbeti[42]
Rūḥuma ġıdā Ḫudānıñ şevḳile muḥabbeti

2 Bir Ḫudānıñ varlıġına ʿışḳile īmānımız
Tā ezel bezminde aldıḳ zāhidā iḥsānımız
ʿĀlem-i ṣuġrāda ṭaşdı baḥrimiz ʿummānımız
Mā-sivā efkārını geçmek ʿuluvvüʾş-şānımız
Rūḥuma ġıdā Ḫudānıñ şevḳile muḥabbeti
Ṣadrıma şifā verir dāʾim erenler ṣoḥbeti

3 Ġayrı ḳīl (u) ḳāle nefret eyledik biñ cānile
Düşdük Allāh ʿışḳına hem dīnile īmānile
Ḥamden lillāh gizli bazār eyledik Subḥānile
Sürdük aġyārı göñülden şuġlımız Raḥmānile
Rūḥuma ġıdā Ḫudānıñ şevḳile muḥabbeti
Ṣadrıma şifā verir dāʾim erenler ṣoḥbeti

[42] Metinde, müseddesin tekrar eden mısraları bu bendde ters yazılmıştır.

4 Ḥamdiyā aġlar yanar nūr-ı viṣāl-i Ḥaḳḳ deyü
Vaḥdet ilinde nigārıñ nūrı var berrāḳ deyü
Dā᾿imā niyāzdadır ḳıl yüzlerimi aḳ deyü
Her seḥer nālān u giryān olurum Yā Ḥaḳḳ deyü
Rūḥuma ġıdā Ḫudānıñ şevḳile muḥabbeti
Ṣadrıma şifā verir dā᾿im erenler ṣoḥbeti

100b

199

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

25-Münācāt (1)

1 Hādiyā senden hidāyetle ʿināyet Yā Ġanī
Her nefes her dem dilā sāʿat-be-sāʿat Yā Ġanī
Şāh-risālet ʿışḳına nūr-ı viṣāliñ isterim
Baḥr-ı fażlıñla ʿaṭā eyle velāyet Yā Ġanī

2 Sen Ġanīsin hiç tükenmez niʿmetiñ Rabbü᾿r-Raḥīm
Şānı ʿālī Lā-naẓīrsiñ bildigim bu Yā Ḥalīm
Senden erḥam Tañrı yoḳ vallāhi billāhi᾿l-ʿaẓīm
Birligiñ ʿışḳına vir tāc-ı saʿādet Yā Ġanī

3 ʿArş (ü) kürsī levḥ ü ḳalem cümle melekler ʿışḳına
Dā᾿imā devrān iden çeşm-i felekler ʿışḳına
Dü-cihānda ʿışḳına maẓhar melekler ʿışḳına
Ṣun şarāb-ı ʿışḳını sāʿat-be-sāʿat Yā Ġanī

4 Gice gündüz ʿīd-i nevrūz şems-i tābān ḥaḳḳ-içün
Şīr-i Yezdān şāh-ı merdān ʿālī sulṭān ḥaḳḳ-içün
İsterim iḥsānıñı Ḥaḳḳ sırr-ı Subḥān ḥaḳḳ-içün

Dü-cihānda dilerim cāh-ı selāmet Yā Ġanī

5 Ḥamdiyā mücrim günāh-kār ente Ġaffāru᾽ẕ-ẕünūb
Ḥayy u Bāḳī lem-yezāl setr eyle Settāru᾽l-ʿuyūb
Şāñı ʿālī pādişāhım sensin ʿAllāmu᾽l-ġuyūb
Maġfiret ḳıl cürmimi eyle ṣıyānet Yā Ġanī

200

25-Münācāt (2)

1 Efendim şāhım
Ulu İlāhım
ʿAlem-penāhım
Ente Yā Ġanī

2 Şāh Kirdgārım
Perverdgārım
Nūr-ı nigārım
Ente Yā Ġanī

3 Ṣāḥibü᾽l-iḥsān
Bir ulu Subḥān
Dertliye Loḳmān
Ente Yā Ġanī

4 Sensin Ġanī Ḥaḳḳ
Birsin muḥaḳḳaḳ
Hem nūr-ı berrāḳ
Ente Yā Ġanī

5 Ḥamdī sana ḳul

Aç viṣāle yol

İḥsān it vuṣūl

Ente Yā Ġanī

101a

201

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Evṣāf-ı Şāh-ı Velāyet Şāh-ı Merdān Şīr-i Yezdān Ḥażret-i ʿAlī Kerrema'llāhu Vechehu'l-Bārī Raḍiya'llāhu ʿanhu Rıḍvānu'llāhi ʿAleyhim Ecmaʿīn

1 Ey H̱udānıñ nūrı şīri şāh-ı merdānım ʿAlī

Yoḳ menendiñ bir H̱udānıñ sırr-ı Subḥānım ʿAlī

Laḥmüke laḥmī buyurdı şānıña şāh-ı rusūl

Yoḳdur inkārım efendim dīnim īmānım ʿAlī

2 Çār-ı yāriñ ẖātimi ḳuṭb-ı velāyet lā fetā

Nāzil oldı şānıña Ḥaḳḳdan ʿazīzim *hel-etā*

Fetḥ-i kişverle necāt bulduñ cihānda ey dilā

Dü-cihānda her ẖuṣūṣda derde dermānım ʿAlī

3 Ḥaḳ seni sevdi sever mürsel nebī cümle velī

Sırr-ı tevḥīd āşināsı sensin ey nūr-ı celī

Bāġ-ı firdevs-i cinānıñ bülbüli rūşān güli

Sensin ey şāh-ı velāyet nūr-ı Yezdānım ʿAlī

4 Ol Yezīd-i bed-liḳāya laʿnet olsun ṣubḥ u şam

Ehl-i īmān laʿnet eyler tā ilā yevmi'l-ḳıyām

Raḥmet olsun ol şehīd-i Kerbelāya[43] Yā İmām
İntiḳām olsun laẓāda ḳahr-ı Mennānım ʿAlī

5 Fāṭımā nūr-ı nübüvvet maẓharınıñ duḫteri[44]
Hem Ḥasan ile Ḥüseyin nūr-ı cenānıñ bihteri
Baġrımızı yaḳdı ḫūn itdi Yezīdiñ ebteri
Eylerim her dem fedā ʿışḳıñ içün cānım ʿAlī

6 ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳ İmām Kāẓım ʿAlī Mūsā er-Rıżā
Ḥācı Bektāş-ı Velī nūr-ı ḥafīdiñ ey dilā
Dü-cihānda dest-gīr ol bendeñe nūr-ı Ḫudā
Maḥzen-i sırr-ı ḥaḳīḳat nūr-ı vicdānım ʿAlī

7 Ḥamdiyā ḳuldur sana eyle ḳabūl bu kemteri
Ṭut elinde dest-gīr ol bir Ḫudānıñ enveri
Ṣun şarāb u ḫamr-ı ʿışḳı şānı ʿālī ekṡeri
Eyle iḥsān u kerem ḳıl ʿālī ẕī-şānım ʿAlī

101b

202

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ṭaleb-i İstimdād-ı Maʿnevī

1 Şāh-ı merdān şīr-i Yezdān ʿālī sulṭān Yā ʿAlī
Nūr-ı Subḥān cāna cānān derde dermān Yā ʿAlī
Merd-i meydān ulu ḫāḳān sırr-ı Subḥān Yā ʿAlī
Eyle iḥsān ʿālī ẕī-şān şād u ḫandān Yā ʿAlī
Nāzil oldı *hel-etā* şānıñda Ḳurʾān Yā ʿAlī

[43] Metinde "Kelbelā" şeklinde yazılmış olmakla birlikte Hz Hüseyin'in şehadetinden bahsedilği için "Kerbelā" şeklinde okunmuştur.
[44] Metinde "duḥter" şeklinde yazılmıştır.

Ḥaḳ seni vaṣf eyledi ey ālī ẕī-şān Yā ʿAlī

2 Ṭut elimden dest-gīr ol senden iḥsān isterim
Sen mürüvvet kānısın her derde dermān isterim
Ṣun şarab u ḫamr-ı ʿışḳı nūr-ı Yezdān isterim
Dü-cihānda ḥüsn-i himmet eyle her ān isterim
Ḳıl ʿaṭā cām-ı cemāli ʿālī ḫāḳān Yā ʿAlī
Ey mürüvvet kān-ı sulṭān eyle iḥsān Yā ʿAlī

3 Sen Ḫudānıñ şīrisin merdāna meydān eylediñ
Tā ilā yevmi ʾl-ḳıyām iḫvāna iḥsān eylediñ
Ḥüsn-i himmetle bizi sen şād u ḫandān eylediñ
ʿAşīkāna cām-ı ʿışḳı baḥr u ʿummān eylediñ
Sırr-ı ʿışḳa āşinā ḳıl bizi her ān Yā ʿAlī
Men ʿarafe sırrına vāḳıf ola vicdān Yā ʿAlī

4 Ḥamdiyā mücrim günāh-kār ḳuluñ istimdād diler
Her nefes her dem velīler şāhı hem irşād diler
Pīrim ʿAbdü ʾl-Ḳādiriñ rāhındayım āzād diler
Ey dilā rūy-ı dil-i vīrānesin ābād diler
Nūr-ı elṭāf-ı Ḫudāsın eyle iḥsān Yā ʿAlī
Baḥr-ı ġamdan ḳurṭarup ḳıl şād u ḫandān Yā ʿAlī

102a

203

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Evṣāf-ı Şāh-ı Velāyet Ḥażret-i ʿAlī Kurrime Vechu ʾl-Bārī Raḍiyal ʾllāhu ʿanh

1 Yā ʿAliyye ʾl-Murṭażā sensin velīler serveri
Maḫzen-i sırr-ı velāyetsin Ḫudānıñ enveri

Laḥmüke laḥmī buyurdı şānıña şāh-ı Rasūl
Nūruke nūrī didi cümle nebīler bihteri

2 Fāṭımā lāyıḳ sana şāh-ı velāyet merd-i ḫāṣṣ
Ḥaḳ sana ikrām idüp iki cihānda bī-ḳıyāṣ
Gökyüzünde nām u şānıñ şīr-i Yezdān ḥūb-ḫavāṣṣ
Şānı ʿālī yerde ikrām itdi fetḥ-i Ḫayberi

3 Daḫı nice fetḥ-i kişverler naṣīb itdi Ḫudā
Yoḳ menendiñ ḫātim-i ḳuṭb-ı velāyet eṣ-ṣalā
Ḥaḳḳ seni vaṣf eyledi Ḳurʾānile şānıñ ʿAlī
ʿIşḳile fetḥ eyledi şāh-ı diyār-ı Berberī

4 Seni vaṣf itmek muḥāl ʿāciz ḳalem lāl oldı dil
Ḥükmüñe maẓhar cinānda ʿāşıḳāna sel-sebīl
Ey ʿalemdār-ı Ḫudā bu bizlere sen ol delīl
Sana iḥsān eyledi ʿuḳbāda ḥavż-ı kevs̱eri

5 Ol Ebū Bekir ʿÖmer ʿOs̱mān ile birlikdesin
Ḥaḳ rıżāsi-çün ḳamer-tāb bir güzel dirlikdesin
Pīr-i erkān-ı ṭarīḳatda dilā erlikdesin
Ey ḥaḳīḳat bihteri żabṭ eylediñ her bir eri

6 Laʿnet olsun ol Yezīd-i bed-liḳāya yā velī
Āl ü evlād-ı Rasūl firdevs-i aʿlānıñ güli
Nūr-ı elṭāf-ı Ḫudā bāġ-ı cinānıñ bülbüli
Cümleten iḫvān-ı dīniñ reh-beridir reh-beri

7 Rūz-ı maḥşerde livāul-ḥamdi sana ḥaḳ ʿaṭā
Eyledi şems-i münīr meşrebli sulṭānım sezā
Seni vaṣf itdi H̱udā şānıñda geldi *hel-etā*
Senden aldı feyż-i Ḥaḳḳı evliyānıñ eks̱eri

8 Ḥamdiyā mücrim günāh-kār ḳuluñı eyle ḳabūl
Himmet eyle bulayım maḳṣūd-ı aʿlāya vuṣūl
Ṭut elinden dest-gīr ol şīr-i Yezdān ʿālī yol
Fetḥ-i bāb it dil evinde Ḥaydāriyem Ḥaydārī

102b

204

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

26-Münācāt

1 Naṣīb it Rabbenā levḥ-i dile nūr-ı naʿīmi
Baʿīd it Hādiyā bu ʿācize nār-ı caḥīmi
Ḥabībiñ şāh-risālet ʿışḳına ʿafv it günāhım
Müyesser eyle Mevlā göñlüme nūr-ı Raḥīmi

2 Seniñdir luṭf u iḥsān hep bizimdir cürm (ü) ʿiṣyān
Meded senden kerem senden efendim eyle ġufrān
Ġanī bir pādişāh-ı z̠ī-ʿaṭāsın eyle iḥsān
ʿAṭā ḳıl baḥr-ı fażlıñla bize ḳalb-i selīmi

3 Futūḥātlar naṣīb it dü-cihānda şānı ʿālī
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-ı beḳā nūr-ı cemāli
H̱udāvende naṣīb it luṭf idüp böyle kemāli
ʿİnāyet ḳıl hidāyet ḳıl dile sırr-ı Ḥalīmi

4 Ġanī şāh-ı beḳāsın senden iḥsān isterim Ḥaḳḳ
Bu ʿabd-i ʿāciz ednāyı nevā ñurıñla işrāḳ
İdüp meydān-ı maḥşerde yüzimi eyle berrāḳ
Müyesser ḳıl Ḥabībiñ ʿışḳına cāh-ı ʿaẓīmi

5 Ḳamu iḫvānıma bu ʿāciz-i ednāya ʿaṭā ḳıl
Ferāh-nāk olmaġı iki cihānıñda sezā ḳıl
Hemān maḳṣūdumuz sen şāhıma vaṣl-ı liḳā ḳıl
Efendim pādişāhım eyle iḥsān-ı Kerīmi

6 Nevā nūr-ı ḥaḳīḳatden naṣīb vir şānı ʿālī
Bi-ḥaḳḳ-ı ḥürmet-i şāh-ı beḳā göster cemāli
Müyesser eyle Mevlā bizlere her ḥüsn-i ḥāli
Naṣīb eyle dilā dil-şehrine nūr-ı Ḥakīmi

7 Ḫudā men bir ẕelīl nā-çār ḳuluñam sen Kerīmsin
Bilürem ʿabd-i ʿāciz ḳuluña her dem Raḥīmsin
Şerīkiñ yoḳ Ġanī ḥaḳ bizlere nūr-ı naʿīmsin
ʿİnāyet ḳıl efendim ṣadrıma bād-ı nesīmi

8 Ḳabūl eyle efendim şānı ʿālī her münācātım
ʿAṭā ḳıl pādişāhım dü-cihānda cümle ḥācātım
Bu Ḥamdī ḳuluña ʿavn u ʿināyet senden emvātım
Şehādet birle īmānım seniñ-çün ṭut elimi

103a

Biñ İkiyüz Ṭoḳsan Beş Sene Māh-ı Receb-i Şerīfiniñ Onbeşinde

El-ḥamdu liʾllāhi Rabbiʾl-ʿālemīn veʾṣ-ṣalātü veʾs-selāmü ʿalā-nebiyyinā Muḥammedin ʿaleyhim ecmāʿīn ṣad hezārān şükr (ü) sipās ol Rabbuʾl-ʾerbāb u

müsebbibüʾl-ʾesbāb olan Allāhu ʿaẓīmüʾş-şān ḥażretiniñ ʿavn u ʿināyet u nūr-ı hidāyetiyle pīrim şāh ʿAbdüʾl-Ḳādir Geylānī ḳaddesaʾllāhu sırrahuʾl-ʿālī ḥażretiniñ ḥüsn-i himmet-i maʿnevīsi Marʿaşī-zāde ḳaṣaba burda medfūn Aḥmed Ḳuddūsī ḳuddise sırruhuʾl-ʿazīz ḥażretleriniñ ḥāl-i ṣabāvetde ednā mürīdi bulunup ḳırḳ dört tārīḫiyle inābetle yevmiyye (100) istiġfār (10) ṣalavāt-ı şerīfe bilā ʿaded u bilā ḥisāb tevḥīd oḳumaġa izin verdiler ve pend-i pākine naṣāyiḥ-ı kāmilesi evḳāt-ı ṣalātı terk itmeyerek ve kiẕb-i ḳabūl itmeyüp ḥelāl ṭaʿām tenāvül itmegi vaṣiyyetle biñ ikiyüz altmış üç senesi kendüsi münzevī bulunduġı ḥālde defʿa icāzetle ḫilāfet-nāmesi gelüp lāyıḳ u müsteḥaḳ bulunmadıġım ḥālde ʿināyet u iḥsān buyurmuşlar oldıġından ṭarīḳine giren anıñ düşer ʿışḳına Mevlānıñ muḳteżāsınca bir sevdā-yı muḥabbetuʾllāh vāṣıl olundı baʿżı aralıḳ ʿaḳlım irmeyüp ne oldıġını bilmeyerek manẓūm kelāmlar beş veya altı cild kitāb mecmūʿa olaraḳ beherleri bir aḥbābıñ teberrüken ẕimmetinde kalmış oldıġından bu defʿā esmā-i ḥüsnā mecmūʿasını ʿācizāne bāb-ı niyāzda cem-ʿi mevzūn idüp mecbūrī bulunan eḥibbāya yādi-gār olsun ve bu muḥabbet-i sevdāyile Cenāb-ı Ḫudāya vāṣıl olsun ve erbāb-ı kibār ʿālem-i ẕī-fünūn ẕevāt-ı kirāmıñ naẓar-ı pākine muḫālif bulunan maḥallini düzeldüp sehvile vāḳiʿ ḳuṣūrını ʿafv buyurmasını temennī vü ricā iderim. (1295)

103b

205

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

1 Bi-ḥamdiʾllāh bu mecmūʿa kitābımız tamām oldı
Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan beşe şehr-i Receb geldi
Teşekkür eylerim Maʿbūd-ı muṭlaḳ eyledi iḥsān
Ḳamu esmā-i ḥüsña şerḥini dil muḫtaṣar ḳıldı

2 Dilā sen ḥüsn-i ẓann-ı münkir olma cümleten iḫvān
Velīdir şübhesiz ʿışḳ u muḥabbetle olan insān
Ḫudā ʿāşıḳlarıdır ʿāḳılāne ʿālem-i ʿirfān

Cihānda ʿömri olduḳça necātı ol gürūh buldı

3 Kimi ʿābid kimi zāhid kimi ʿārif kimi ʿāşıḳ
Ḫudānıñ dostları diñle sözimi vuṣlata lāyıḳ
Kimi ẕākir Ḫudāyı gece gündüz ʿāşıḳ u ṣādıḳ
Çalışur şevḳile ʿışḳ u muḥabbetle uçan güldi

4 Ḫudāyı ʿışḳ u ṣıdḳile sevenlerde ḳarār olmaz
Ḳıyāmet ḳopsa da ʿāşıḳlara aṣlā keder gelmez
Velī bu nāsıñ içinde delīdir hiç edeb bilmez
Dü-ʿālem ġuṣṣasından ol gürūh bī-çāre ḳurtuldı

5 Ṣalāḥiyyet yolun terk itme tevḥīd eyle Subḥānı
Hemān ẕikr it Ḫudāyı gice gündüz nūr-ı Yezdānı
Bulursın şehr-i dilde Ḥamdiyā bu cāh-ı ḫāḳānı
Ḫudā ʿışḳile ʿāşıḳlar bu yolda ṣararup ṣoldı

206

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

1 Bi-ḥamdiʾllāh benim sīnim bugün altmış u çār oldı
Teşekkür eylerim Mevlāya dil-dār dilde yār oldı

2 Cihāna düşdi ẓulmet ehl-i ʿışḳa ki yār olmaz
Göñüllerde bilinmedik ḳamu ḥikmet ġubār oldı

3 Ḫudā ʿāşıḳları aṣlā taġayyur eylemez fiʿlin
Ḳamusı cānib-i Ḥaḳḳdan degilmi āşiḳār oldı

4 Şerīʿatile ʿamel idüp ṭarīḳatle giden nādir
Ḥaḳīḳat ḳande ḳaldı cümle nefsile giyer oldı

5 Kimi dünyāya ṭapmış dīn ü īmān ḳaydı yoḳ aṣlā
Kimi fiʿl-i fesādile geçüp ṣadra şikār oldı

6 Şerīʿat emrini ṭuṭup ṭarīḳa olmadıḳ sālik
Anıñ-çün Ḥamdiyā dünyāda kāfir baḫtiyār oldı

104a

207

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Pendiyye

1 Cümleten müʾmin muvaḥḥid hep velīdir hep velī
Ṣūf[ı] inkār eyleme nūr-ı celī sırr-ı ʿAlī
Yoḳ Ḫallāḳım yek naẓar ḳıl müʾmin-i kāmillere
Hiç şerīʿatden ayırmaz özini cān u dili

2 Hem ṭarīḳatle ʿaẓīmet içre maḳṣūd-ı Ḫudā
Ol ḥaḳīḳatden diler feyż almaġı ʿışḳa sezā
Dil evinde maḳṣadı vaṣl-ı liḳā ḥüsn-i rıżā
Ẓāhiren ḫor görinür bāġ-ı cinānıñ bülbüli

3 Ḳande bir nefesde kāmil bulsa aña ḥürmeti
Artırır himmet diler bulur Ḫudādan ʿizzeti
Baʿżı ḫalvet içre ẕākir olup eyler ʿuzleti
İşte bu seyr-i sülūk ehl-i ṣafānıñ Ḥaḳḳ yolı

4 Ḥamdiyā geç ḳīl (ü) ḳalden Ḥaḳḳı ẕikr eyle müdām

Ḫamr-ı ʿışḳı nūş idüp mest-i müdām ol nīgū-nām
Feyż-yāb ol himmeti pīrānile her ṣubḥ u şām
ʿIşḳ u iḫlāṣ eyleyüp bul şevḳile ñur-ı celī

Ey iḫvān-ı dīn-i mübīn müʾmin terk-i ṣalāt olmaz aṣla kiẕb-i ḳabūl ḳılmaz ḥarām ṭaʿām yimege gelmez fāsıḳlarile aḥbāb olmaz hemān şerīʿat-i Muḥammediyye[y]i başına tāc u pend-i pīrān-ı ṭarīḳatı göñlüne ʿilāc idüp rāh-ı ḥaḳīḳatden gerüye ḳalmaz beher ẓāhir umūrını şerīʿate tatbīḳ idüp ʿışḳ-ı ḫulūṣile Ḫudāya ẕākir olup el-ʿāḳıbet maḳṣad-ı aʿlāsına nāʾil olur gerek ʿālim olsun ʿamel-i iḫlāṣ eylesün gerek ḳurrā ḥāfıẓ olup dāʾimā tilāvet-i Ḳurʾānda bulunsun gerek ẕākir olup bir mürşīd-i kāmil vāṣıtasıyla erkān-ı pīrānda ṭurmayup uṣūl üzre ẕākir olsun cümlesi ʿind-i İlāhīde maḳbūl olur.

104b

208

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1 Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan beşe şehr-i Receb geldi
Bi-ḥamdiʾllāh gurūh-ı ʿāşıḳāna bir edeb geldi

2 Kimi ʿālim kimi fāżıl kimi ṣāliḥ kimi ʿāşıḳ
Kimi ʿābid kimi zāhid kimi fısḳa sebeb geldi

3 Cihān ḥāli degil gizlü velīyyuʾllāh beḳā-biʾllāh
İlā yevmiʾl-ḳıyāme eksik olmazlar ʿaceb geldi

4 İleʾl-maġrib ileʾl-maşrıḳ şirār-ı nās çoġaldıḳça
Nedir ḥikmet bilinmez cümle iḫvāna ʿitāb geldi

5 Şaşırdı ḳuṭb-ı ʿālem neylesün söz kāfire ḳaldı
Ḫudādan ġāfil olduḳ üstümüze bir ġażab geldi

6 Velī biz nefsimizde ġaflet itdik ḥūbb-i dünyāmız
Ayırdı ẕāt-ı Ḥaḳḳdan ʿaḳlımız irmez ṭolāb geldi

7 Diyelim ʿışḳile estaġfiruʾllāh Ḥaḳḳ Teʿālā
Hemān yalvaralım ẓülmetde ḳaldıḳ iżṭırāb geldi

8 Sene biñ ikiyüz ṭoḳsan yedide bir ümīdim var
Diriz kim ehl-i īmāna ḫayırlı nān u āb geldi

9 Ḫudā bir er yaradır ṣāḥibuʾn-nuṣret kemālile
Ṣanursın Ḥaydār-ı Kerrār cihāna āfitāb geldi

10 Velī Aḥmed dimişler ismine evvel bahār içre
Dilā iḳlīm-i Baġdāddan işiden kām-yāb geldi

11 Mehābetde şecāʿatde daḫı nuṣretde fevḳānī
Dimişler baʿżı ʿālem yüzleri mestūr niḳāb geldi

12 Müceddidīn imiş meʾmūr-ı dünyāda şerīʿatle
Kesüp biçmek içün leşkerlerile bī-ḥisāb geldi

13 Cihāndan ẓülmeti defʿ eyleyüp rūşān ider ol cān
Münāfıḳ zümresine hiç emān virmez ʿiḳāb geldi

14 Dilā ṭoḳsan yedi yāḫud ṭoḳuzda bes ẓuhūr eyler
Ḳamu müʾminlere nūr-ı necātdır feyż-yāb geldi

15 Bizimdir cümleten ʿiṣyān bizimdir cümleten noḳṣān
Anıñçün üstümüze ẕāt-ı ḥaḳdan ġam görüp geldi

16 Ḫudāya ʿışḳ u ṣıdḳile hemān yalvaralım zāhid
Ḫudā ḳahr eylesün aʿdā-ı dīni şimdi hep geldi

17 Ḫayırlar fetḥ-i bāb it Rabbenā Ḥamdī ḳuluñ dāʿī
Ḳamu iḫvān-ı dīne sen Ġanīden müstecāb geldi

SONUÇ

Hamdî Efendi, XIX. yy'da yaşamış Kadirîliğe mensup mürid/halife bir şahsiyettir. Tasavvufa gönül vermiş ve tasavvufun insan için hedeflediği amaçları (insan-ı kâmil) gerçekleştirmek için gayret göstermiştir. Bunun yanı sıra şiirle de az çok uğraşmış, eğitim almamış olduğunu söylese de hacimli manzum bir eser yazmıştır. Yazdığı eserin önemi, geleneksel edebiyatımızın son demlerinde dinî-tasavvufî sahaya giren esmâ-i hüsnâ ve münâcât türü eser yazma geleneği yaşatma ve devam ettirme çabasından gelmektedir.

Hamdî Efendi'ye ait olan "*Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*" adlı eser ile diğer esmâ-i hüsnâ türü eserler arasında ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Nitekim eser hem esmâ-i hüsnâ hem de münâcât türünü bünyesinde barındırmaktadır. Esmâ-i hüsnâlar eserde Yâ nida edatı ile birlikte, başlıklar halinde net çizgilerle ayırt edilmektedir. Şair, Allah'ın güzel isimlerini şerh ederek tanıttığı gibi bu isimlerle niyazda bulunmaktadır. Bu niyazlar ise daha çok tasavvufî muhtevada olup çeşitlilik arz etmekle birlikte, dönemin şartlarını gözler önüne sermesi bakımından tarihî bir özellik de taşımaktadır.

Hacimli bir eser olmasına rağmen, esmâ-i hüsnâ şerhi çerçevesindeki diğer eserlere nazaran şerh yönü biraz kısırdır. Çünkü eserde Allah'ın isimleri ayrı başlıklar halinde işlenmiş, bu isimlerle yapılan münâcât kısmına daha fazla ağırlık verilmiştir. Diğer eserlerde isimler en azından tercüme babında şerh edilmiş veya tecellileri, o isimden çıkarılması gereken dersler vb. yönleriyle işlenmişken, Hamdî Efendi'nin eserinde bu durumun geri planda kaldığını söyleyebiliriz.

Eser, biçim ve şekil bakımından incelediğimizde her ne kadar vezin vb. yönlerden kusurlu ve tasannu/hüner kaygısından uzak olsa da genel edebî kaidelere riayet etme çabası gözlenmektedir. Kafiye-rediflerde bu çaba daha fazla görülmektedir. Şair, hem divan hem de halk şiirinin nazım şekillerini kullanmıştır. Dili ve üslubu ise eserin türü ve hedeflediği amaca uygun olarak halkın anlayacağı şekilde açık, sade ve durudur. Ayrıca şiirlerdeki söyleyiş rahat ve samimidir. Fakat anlatımdaki tekrarlar muhatapta bıkkınlık hissi uyandırmaktadır.

Hamdî Efendi'nin eserinin, gerek şekil gerekse muhteva yönünden klasik ve halk edebiyatının terkibiyle oluştuğunu ve dinî-tasavvufî Türk edebiyatımızın zengin bir ör-

neğini teşkil ettiğini söyleyebiliriz. Dinî, tasavvufî ve tarihî muhteva çeşitli şekillerde ele alınmış, bazen direkt bazen de göndermeler şeklinde konular işlenmiştir. Tasavvuf unsurlarının dışında özellikle Hz. Peygamber, Hz. Ali, Abdülkadir Geylânî ve Hacı Bektaş-ı Velî eserde ayrı bir yere sahiptir. Eserin ilk beyiti münâcâtla başladığı gibi, son beyiti de münâcâtla tamamlanmıştır.

Bu tür eserler, özellikle esmâ-i hüsnâlarda isimlerin tecelli ve tezahürleriyle birlikte "Allah-alem", "Allah-insan" ve "insan-alem" arasındaki birbirlerine karşı konumları ve birbirleriyle olan ilişkilerini göstermesi açısından ayrıca önemlidir.

İnceleme esnasında eski çalışmalardaki eksiklikleri giderme ve güncel olanı yakalama gayreti içerisinde bulunulmuştur. Bu bağlamda özellikle türlerin incelendiği birinci bölümde bu türler, yeni bilgiler ışığında da ele alınmıştır. Bunun yanı sıra örneğin özellikle manzum esmâ-i hüsnâ eserleri ile ilgili bilgiler güncellenmiştir. Nitekim bu konuda çalışma yapmış olan Halil İbrahim Şener'in incelemesindeki manzum esmâ-i hüsnâ eserlerine, o incelemeden önce veya sonra yapılmış olan eserler -taramalar neticesinde- elden gelidğince eklenmeye çalışılmış ve literatüre katkıda bulunulmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Abdulhalim Efendi, *Cevâhirü'l-Esmâ*, yy., 1324.

Abdurrahmân Sâmî, *Şerhu Esrâr-ı Esmâi'l-Hüsnâ*, çev.: Mustafa Şevket Erol, Yılmaz Ofset, İstanbul, 1974.

Abdurrahmân Sâmî, *Vesîletü'l-Kübrâ Şerhu Esrâr-i Esmâi'l-Hüsnâ*, Necm-i İstikbâl Matbaası, İstanbul, 1334/1915-1916.

Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ* I-II, Mektebetü'l-Kudsî, Kahire, 1351.

Aça, Mehmet, "Halk Şiirinde Tür ve Şekil", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: M. Öcal Oğuz, Grafiker Yayınları, Ankara, 2004, ss. 263-314.

Ahmed Şakir Efendi, *Esmâ-i Hüsnâ-i İlâhiyyenin Nazmen Şerhi ve Havâssı ve Esâmi-i Âliyye-i Ehl-i Bedr ile Müteberriken Sâire-i Nâfiâ*, Uhuvvet Matbaası, İstanbul, 1327.

Akarpınar, R. Bahar-Arslan, Mustafa, "Tekke-Tasavvuf Edebiyatı", *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: M. Öcal Oğuz, Grafiker Yayınları, Ankara, 2004, ss. 213-262.

Akkanat, Cevat, *Gelenek ve İkinci Yeni*, Okur Kitaplığı, İstanbul, 2012.

Akün, Ömer Faruk, *Divan Edebiyatı*, İsam Yayınları, İstanbul, 2012.

Artun, Erman, *Dinî Tasavvufî Halk Edebiyatı*, Karahan Kitabevi, Adana, 2011.

Avery, Robert vd., *İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü*, Redhouse Yayınevi, İstanbul, Eylül 1999.

Ayvazoğlu, Beşir, *Aşk Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul, Ekim 2013.

Azamat, Nihat, "Kâdiriyye", *DİA*, TDVY, İstanbul, 2001, c. XXIV, ss. 131-136.

Banarlı, Nihat Sami, *Resimli Türk Edebiyatı* I-II, MEB Yayınları, Ankara, 1971.

Beyatlı, Y. Kemal, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 2012.

Bilgegil, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâğât)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989.

Buhârî, Ebu Abdullâh b. Muhammed b. İsmâîl, *el-Câmiu's-Sahîh* I-IV, Yayına haz.: Muhammed Züheyr b. Nâsir en-Nâsir, Dâr-u Tavki'n-Necât, Beyrut, 1422.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Bizim Büro Basımevi, İstanbul, 1333.

Bursalı, Mustafa Necati, *Âyet ve Hadislerle Esmâü'l-Hüsna Şerhi*, Gayem Yayın Dağıtım, İstanbul, Ekim 2011.

Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ağaç Kitabevi, İstanbul, Ağustos 2009.

Ceylan, Ömür, "Tasavvufî Edebiyat (Osmanlı Sahası)", *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi* I-IX, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, c. V, ss. 159-195.

......., *Tasavvufî Şiir Şerhleri*, Kapı Yayınları, İstanbul, Eylül 2007.

Çakır, Erdal, *Hû*, Hece Yayınları, İstanbul, 2011.

Çelebi, İlyas, "Havâs İlmi", *DİA*, TDVY, İstanbul, 1997, c. XVI, ss. 518-521.

......., "İsim-Müsemma", *DİA*, TDVY, Ankara, 2000, c. XXII, ss. 548-551.

Çelebioğlu, Amil, "Kültür ve Edebiyatımızda Cenab-ı Allah", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yayınları, İstanbul, 1998.

Çelikoğlu, Şahver, *Ayet ve Hadisler Işığında El-Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi 1-V,* Marifet Yayınları, İstanbul, 2008).
Çetiner, Bedreddin, *Fâtihâ'dan Nâs'a Esbâb-ı Nüzûl* I-II, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006, c. II.
Dağlı, Yücel-Üçer, Cumhure, *Tarih Çevirme Kılavuzu* I-VI, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, c. V.
Demirci, Mehmet, "Hakikat" (Tasavvuf), *DİA*, TDVY, Ankara, 1997, c. XV, ss. 178-179.
Demirci, Senai, *99 Esmâ 99 Duâ* 1-2-3, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005.
Dilçin, Cem, *Örnekleriyle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
Doğan, Ahmet, *Kuddûsî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2002.
Eliot, T. S., *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, çev.: Sevim Kantarcıoğlu, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2007.
Evliyaoğlu, Gökhan, *Şiirlerle Esmâ-i Hüsnâ*, Ankara, TDVY, 2002.
Ezherî, Ebu Mansûr Muhammed b. Ahmed, *Tehzîbu'l-Luğat,* I-XV, Dâru'l-Mısriyye, Mısır, c. IV.
Gibb, E. J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi* I-V, çev.: Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998, c. I.
Gündoğdu, Cengiz, *Hâcı Bektâş-ı Velî*, Aktif Yayınları, Ankara, 2007.
Güngör, Zülfikar, "Münâcât", *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, Editör: Ali Yılmaz, Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, ss. 152-157.
Gürer, Dilaver, *Abdülkâdir Geylânî Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2003.
Hamdî Efendi, *Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzum Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2559.
Hanbel, Ahmed b., *Müsned* I-L, thk.: Şuayb el-Arnavut-Âdil Mürşid, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1417/1997.
Hindâvî, Abdülhamid, *Kitabu'l-Ayn* I-IV, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Lübnan, 1424/2003, c. II.
Horata, Osman, *Has Bahçede Hazan Vakti*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2009.
Hülagü, M. Metin, "Gazi Osman Paşa", *DİA*, TDVY, İstanbul, 1995, c. XIII, ss. 464-465.
Hüseyin Vassâf, *Sefine-i Evliyâ* I-V, haz.: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2011.
İbn-i İsa Saruhanî, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*, haz.: Numan Külekçi, Akçağ Yayınları, Ankara,1999.
İbn-i Mâce, *Sünen* I-II, thk.: Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Dâr-u İhyâ-i'l-Kütübi'l-Arabiyye, Beyrut, 1373/1954.
İbn-i Manzûr, *Lisânu'l-Arab,* I-VI, thk.: Abdullah Ali el-Kebîr-Muhammed Ahmed Hasbullah-Haşim Muhammed Şazelî, Dâru'l-Maârif, Kâhire, ts.
İbrahim Cûdî Trabzonî, *El-Kenzü'l-Esnâ*, Üç Numaralı Matbaa, Trabzon, 1325.
İnal, İbnu'l-Emîn Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri* I-IV *(Kemâlu'ş-Şuârâ),* haz.: Kayahan Özgül, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, c.II.
İpekten, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergah Yayınları, İstanbul, Kasım 2003.
İsen, Mustafa-Horata, Osman, "Tarihi Gelişim", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: Mustafa İsen, Grafiker Yayınları, Ankara, 2009, ss. 59-175.

İsen, Mustafa-Macit, Muhsin, *Türk Edebiyatında Tevhîdler*, TDVY, Ankara, 1992.
İslamoğlu, Mustafa, *Kur'an'a Göre Esmâ-i Hüsnâ* 1-2-3, Düşün Yayıncılık, İstanbul, 2011.
İsmail Hakkı Bursevî, *İlahî İsimler (Tuhfe-i Recebiyye)*, haz.: Selim Çakıroğlu, Sufi Kitap, İstanbul, 2008.
Kabaklı, Ahmet, *İslâmla Kaynaşmış Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006.
Kâdı Beyzâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl* (*Tefsîru'l-Beyzâvî)* I-II, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1424/2003, c. II.
Kam, Ömer Ferid, *Asar-ı Edebiye Tedkikatı*, haz.: Halil Çeltik, Birleşik Yayınevi, Ankara, Eylül 2008.
Kanar, Mehmet, *Farsça-Türkçe Sözlük*, Birim Yayınları, İstanbul, 1998.
Kaplan, Sadettin, *99 Esmâ-i Hüsnâ'dan Esintiler*, Marifet Yayınevi, İstanbul, 1998.
Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatler Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, Aralık 2006.
Karagöz, İsmail, *Ayet ve Hadisler Işığında Allah'ın İsim ve Sıfatları Esmâ-i Hüsnâ*, DİB Yayınları, İstanbul, 2001.
Karaismailoğlu, Adnan, *Klasik Dönem Türk Şiiri İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2001.
Karakoç, Sezai, *Edebiyat Yazıları I (/Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir)*, Diriliş Yayınları, İstanbul, 5. Baskı, Şubat 2012.
Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi* I-VIII, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
Kemikli, Bilal, *Dost İlinden Gelen Ses*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, Ağustos 2004.
......., *Sûfî Aşk ve Ölüm*, Kitabevi Yayınevi, İstanbul, Haziran 2007.
......., "Din-Edebiyat İlişkisi", *Türk İslam Edebiyatı El Kitabı*, Editör: Ali Yılmaz, Grafiker Yayınları, Ankara, Eylül 2012, ss. 9-12.
Kılıç, Mahmut Erol, *Sufi ve Şiir*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2009.
Kısa, Bülent, *Havâssın Derinlikleri-Açıklanmayan Yönleriyle İslâmi Büyü-Vefkler-Esmâü'l-Hüsnâ*, İstanbul, 2005.
Koçin, Abdülhakim, *Türk Edebiyatında Münâcât*, TDVY, Ankara, 2011.
Komisyon, *Mu'cemu'l-Vasît*, Mektebetü'ş-Şurûki'd-Düveliyye, Kahire, 1425/2004.
Köprülü, M. Fuad, *Edebiyat Araştırmaları I*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2012.
Kurnaz, Cemal, *Halk ve Divan Şiirinin Müşterekleri*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011.
Kurnaz, Cemal-Çeltik, Halil, *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, H Yayınları, İstanbul, 2011.
Livingston, Ray, *Geleneksel Edebiyat Teorisi*, çev.: Nejat Özdemiroğlu, İnsan Yayınları, İstanbul, 1998.
Macit, Muhsin, "Münâcât", *DİA*, TDVY, c. XXXIII, İstanbul, 2000, ss. 563-565.
......., "Kafiye ve Redif", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Editör: Mustafa İsen, Grafiker Yayınları, Ankara, Ekim 2009, ss. 197-206.
......., "Ritim", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Editör.: Mustafa İsen, Grafiker Yayınları, Ankara, Ekim 2009, ss. 186-206.
Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmânî*, haz.: Nuri Akbayar-Seyit Ali Kahraman, Kültür Bakanlığı-Türkiye Ekonomi ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbu1, Nisan 1996.
Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2006.
Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul.
Müslim b. El-Haccâc, Ebu'l-Hüseyn, *Sahîh*, Yayına haz.: Ferîk-i Beytü'l Efkâri'd-Düveliyye, Beytü'l-Efkâri'd-Düveliyye, Suudi Arabistan, 1418/1997.
Numanoğlu, Cengiz, *En güzel İsimler O'nundur Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi*, yy., 1990.
Ocak, Ahmet Yaşar, *Veysel Karenî ve Üveysîlik*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2009.

......, *Hızır-İlyas Kültü*, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2012.
Okuyucu, Cihan, *Divan Edebiyatı Estetiği*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011.
Okuyucu, Cihan, Ahmet Kartal, M. Fatih Köksal, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri,* Kesit Yayınları, Ankara, Eylül 2012.
Olgun, Tahir, *Edebiyat Lugatı*, Enderun Yayınevi İstanbul, 1994.
Ortaylı, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.
Ögke, Ahmet, *Vâhib-i Ümmî'den Niyâzî-i Mısrî'ye Türk Tasavvuf Düşüncesinde Metaforik Anlatım*, Ahenk Yayınları, Van, 2005.
Öz, Mustafa, "Ehl-i Beyt", *DİA*, TDVY, İstanbul, 1994, c. X, ss. 498-501.
Pala, İskender, *Aşina Güzeller*, Ötüken Neşriyat, Ankara, 1999.
......., *Ansiklopedik Divan Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2012.
......., *Akademik Divan Şiiri Araştırmaları*, Kapı Yayınları, İstanbul, Haziran 2012.
Parlatır, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü,* Yargı Yayınevi, Ankara, 2009.
Saraç, M. A. Yekta, *Osmanlı'nın Şiiri*, 3F Yayınevi, İstanbul, 2008.
......., *Klasik Edebiyat Bilgisi (Biçim-Ölçü-Kafiye)*, Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2013.
Seyyid Süleymân el-Hüseynî, *Kenzü'l-Havas ve Keyfiyyet-i Celb ve Teshîr*, Cemiyet Kütüphanesi, İstanbul, 1322/1913.
......., *Kenzu'l-Havas* I-IV, çev.: Nebil Fazıl Alsan, Sağlam Yayınları, İstanbul, ts.
Sinan Paşa, *Tazarru'nâme,* haz.: Mertol Tulum, TDVY, Ankara, 2011.
Şemseddîn Sâmî, *Kamûs-i Türkî*, Dersaadet, İstanbul, 1317.
Tanpınar, Ahmet Hamdi *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergah Yayınları, İstanbul, Kasım 2011.
Tarlan, Ali Nihat, *Şeyhî Divanı'nı Tetkik*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
Tatlısu, Ali Osman, *Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1963.
Tenik, Ali, *Ahmed Kuddûsi*, Ukde Yayınları, Kahramanmaraş, 2011.
Timurtaş, Faruk Kadri, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*, Kapı Yayınları, İstanbul, Eylül 2012.
Tirmîzî, Îsâ Muhammed b. Îsâ, *Sünen* I-V, thk.: İbrâhim Atve, Mustafâ el-Halebî Baskısı, Mısır, 1395/1975.
......., *Câmiu'l-Kebîr* I-VI, thk.: Beşşar Ma'ruf, Daru'l-Ğarbi'l-İslamiyye, Beyrut, 1998.
Topaloğlu, Bekir, "Esmâ-i Hüsnâ", *DİA*, TDVY, Ankara, 1995, c. XI, ss. 404-418.
Tökel, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar Şahıslar Mitolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
Tuman, İnehan-zâde Mehmed Nâil, *Tuhfe-i Nâilî* I-II, haz.: Cemal KurnazMustafa Tatçı, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2001.
Tura, M. Nusret, *Onun Güzel İsimleri*, haz.: Mahmut Erol Kılıç, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.
Uludağ, Süleyman, "Havâs", *DİA*, TDVY, İstanbul, 1997, c. XVI, ss. 517.
.......,, *Tasavvuf Deyim ve Terimler Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2001.
.......,, *Dört Kapı Kırk Eşik*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2010.
Uludağ, Süleyman-Köksal, M. Asım, "Kuddûsî Ahmed Efendi", *DİA*, TDVY, Ankara, 2002, c. XXVI, ss. 315-316.
Uzun, Mustafa, "Allah" (Edebiyat-Musiki), *DİA*, TDVY, İstanbul, 1989, c. II, ss. 499-500.
……., "Lokman" (Edebiyat), *DİA*, TDVY, Ankara, 2003, c. XXV, ss. 206-208.
Yeniterzi, Emine, *Türk Edebiyatında Na'tlar*, TDVY, Ankara, 1993.
Yesûî, Luyis Ma'lûf, *el-Müncid*, Mektebetü'ş-Şarkiyye, Beyrut, ts.

Yıldız, Alim, *Hû Manzum Esmâü'l-Hüsnâ*, Sivas, Be Yayınları, 2012.
Yılmaz, Hasan Kamil, *Ana Hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatler*, Ensar Yayınları, İstanbul, 2010.
Yurdagür, Metin, *Allah'ın Sıfatları (Esmâü'l-Hüsnâ*), Marifet Yayınları, İstanbul, 1984.
Yücer, Hür Mahmut, *Osmanlılarda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*, İnsan Yayıncılık, İstanbul, 2003.
Yüksel, Murat, *Trabzonlu Muallim İbrahim Cûdî Hayatı-İnsani ve Edebî Kişiliği-Bazı Şiirleri ve El-Kenzu'l-Esnâ Fî Şerhi'l-Esmâi'l-Hüsnâ*, Maçka İmam Hatip Yaptırma ve Yaşatma Derneği Yayınları, Trabzon, 1989.

Makaleler

Ak, Coşkun, "Divan Şiiri ve Tasavvuf", *Bursa'da Dünden Bugüne Tasavvuf*, Bursa Sanat ve Kültür Vakfı Yayınları, Bursa, Kasım 2002, ss. 103-113.
Aydın, Mehtap, "Bîçâre Dîvânında Allah Tasavvuru", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara, 2008, S. 22, ss. 329-340.
Bilkan, Ali Fuat, "Liselerde Divan Edebiyatı Öğretimi", *Milli Eğitim Dergisi*, Ankara, Kış 2006, S. 169, ss. 142-152.
Gülle, Sıtkı, "Kur'ân-ı Kerîm'deki Esmâ-i Hüsnâ ve Grupları", *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (*Mevlânâ Saysı*)*, İstanbul, 2008, S.16, Yıl: 2007, ss. 121-148.
Koçin, Abdülhakim, "Divan Şiirinde Hz. İsa", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sakarya, 2009, S. 19, ss. 69-104.
Korkmaz, Seyfullah, "Ahmed Yesevî ve Hacı Bektaş Veli-Aralarındaki Bağlar, Fikirleri, Tesirleri ve Türk İslam Edebiyatına Katkıları", *Erciyes Üniversitesi SBE Dergisi*, Kayseri, 2001, S. 11, ss. 325-355.
Kuzubaş, Muhammet, "Divan Şiirine Kaynaklık Etmesi Bakımından Kur'ân: Fuzûlî'nin Gazelleri Örneğiyle", *Diyanet İlmi Dergi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Daire Başkanlığı, Ankara, Temmuz-Ağustos-Eylül 2003, c. 39, S.3, ss. 101-116.
Levend, Agah Sırrı, "Tasavvufî Halk Edebiyatı", *Türk Dili*, Ankara, Aralık 1968, c. XIX, S. 207, ss. 171-185.
......., "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *TDAY-Belleten,* TDK Yayınları, Ankara, 1972, ss. 35-80.
Halil İbrahim Şener, "Halk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâlar'ın Yeri", *Dokuz Eylül İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 1985, S. 2, ss. 357-383.
......., "Âsâr-ı Kemâl'de Yer Alan Manzûm Esmâ-i Hüsnâ", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* (Prof. Dr. Ömer Yiğitbaşı'na Armağan), İzmir, ty.,S. IV, ss. 227-240.
Sarıkaya, M. Saffet, "Şah İsmail Hatayi'nin Şiirlerinde Hz. Ali", *Birinci Uluslararası Şah İsmail Hatayî Sempozyumu Bildirileri*, haz.: Gülay Ay, Ankara, 2004, ss. 264-273.
Tansel, Fevziye Abdullah, "Üveys Karanî Hakkında Notlar ve Türk Edebiyatı'nda Şiirler", *Ankara Üniversitesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi*, İslam İlimleri Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1975, S.2, ss. 221-255.
Yılmaz, Ali, "Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i Îsâ-yı Saruhanî'nin Şerhi Esmâ-i Hüsnâ'sı", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* Sivas, 1998, S. 2, ss. 1-43.

Tezler

Akaryalı, M. Sami, "Şakir Ahmed Paşa (Ravz-ı Verd) Edisyon-Kritik ve Birinci Bölümün Günümüz Türkçesine Çevrimi", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2000.

Akbay, Sabahattin, "Saruhanlı Şeyh İlyas ve Manzum Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 1996.

Aydemir, Semra, "Dede Ömer Ruşenî (Hayatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkidli Metni)", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE, Konya, 1990.

Baş, Münire Kevser, "Lamî-i Çelebî'nin Şerh-i Muammeyat alâ Esmâi'l-Hüsnâ", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 1999.

Beyceoğlu, Ömer Faruk, "Halk Kitaplarında Hz. Ali", (Basılmamış Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara, 1986.

Çakıroğlu, Selim, "İsmail Hakkı Bursevî'nin Tuhfe-i Recebiyye Eserinin Tahkik Ve Değerlendirmesi", (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2006.

Çiftçi, Halit Ahmet "Dinlerde Vefk", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta, 2011.

Çoruk, Demet, "XIX. Yüzyıl Sosyal ve Siyasi Olayların Âşık Edebiyatına Yansımaları", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara, 2007.

Gülmez, Semra, "Cevrî İbrahim ve Hilye-i Cihâr-yâr-i Güzîn Adlı Eseri", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 2006.

Kahraman (Dikmen), Melek, "Klasik Türk Şiirinde Dinî-Tasavvufî ve Din Dışı (Profane) Şiir Tasnifinin İncelenmesi ve Şeyhülislam Yahya Örneği", Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2004.

Kızılabdullah, Şahin, "Hâkîm Seyyid Mehmed Efendi Hayatı, Eserleri ve Manzum Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi SBE, Ankara, 2004.

Kiraz, Seydi, "Türk İslam Edebiyatı'nda Hz. İsa", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2013.

Sarıkaya (Yıldıran), Meliha "Türk-İslam Edebiyatında Hz. Ali", (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2002.

Şahin, Hüseyin, "Esmâ-i Hüsnâ ve Eserleri", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 1989.

Şener, Halil İbrahim, "Türk Edebiyatında Manzûm Esmâü'l-Hüsnâlar", (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1985.

İnternet Kaynakları

Alkan, Ercan "Niyazi-i Mısrî'nin Esmâ-i Hüsnâ Yorumu", *Türkad-Mısri Niyazi Sempozyumu (Kulun Niyazı Mısri Niyazi), 09-10 Ekim 2010, İstanbul,* http://www.cemalnur.org/medyalar/media/misri-niyazi-istanbul-19-ercan-alkan/299, (14.09.2013).

Ferdi Kiremitçi, "Klasik Türk Edebiyatında Öğretici Mensur Eserleri Nazma Aktarma Çalışmaları ve Sâdıkî 'nin Manzum Akaid-nâme Örneği", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*

or Turkic, Volume 7/1Winter 2012, p. 1501-1539, http://www.turkishstudies.net/Makaleler/552657030_80_kiremit%C3%A7iferdi_t.pdf, (22.04.2014).

Yılmaz, Ali “Türk İslam Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâlar ve İbn-i Îsâ Saruhanî’nin.Şerhi Esmâ-i Hüsnâsı”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/210.pdf, (11.10.2013).

Es’ad Mehmed, *Bağce-i Safâ-Endûz*, haz.: Rıza Oğraş, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83604/esad-mehmed-efendi---bagce-i-safa-enduz.html, (15.11.2013).

Fatin Davud, *Hâtimetü’l-Eşar*, haz.: Ömer Çiftçi, erişim tarihi 15.10.2013, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83503/fatin-davud---hatimetul-esar.html

Şefkât-i Bağdâdî, *Tezkire-i Şuârâ-yı Şefkât-i Bağdâdî*, haz.: Filiz Kılıç, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83505/sefkat-i-bagdadi---tezkiretus-suara.html, (15.10.2013).

Hamdî Efendi, “Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi”, https://www.yazmalar.gov.tr/detay_goster.php?k=137679, (15.08.2013)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.53aad397758293.48766494 (15.09.2013).

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Oğuz YILMAZ
Doğum Yeri : İzmit/KOCAELİ
Doğum Yılı : 1986
Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu :

Lise : 2004-2007 Derince İmam Hatip Lisesi
Lisans : 2008-2012 Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans : 2012- 2014 SDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yabancı Dil ve Düzeyi :

l. Arapça: İyi (KPDS 78,75)

İş Deneyimi :

1. Mayıs 2010-Ekim 2012 Diyanet İşleri Başkanlığı-İmam Hatip-Yenişehir/BURSA
2. Ekim 2012-… Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Araştırma Görevlisi

Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :

l. Hamdî Efendi'nin "Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât-Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi" Adlı Eseri (İnceleme-Metin), (İLEM-Sakarya Üniversitesi) III. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 15-18 Mayıs 2014, Sakarya

İletişim :

Tel: 0505 201 50 93
E-mail: oguzyilmaz@sdu.edu.tr